Liber S. Petri Corbeiensis de Concordia Evangelistarum 793

INCIPIT LIBER PRIMUS

M. Germani a Prato

INTER OMNES DIVINAS AUCTORITATES QUAE SACRIS LITTERIS CONTINENTUR EVANGELIUM MERITO EXCELLIT. QUODENIM LEX ET PROPHETAE FUTURUM PRAENUNTIAVERUNT HOC REDDITUM ATQ. COMPLETUM EVANGELIO DEMONSTRATUR. CUIUS PRIMI PRAEDICATORES APOSTOLI FUERUNT QUIDNAM IPSUM ET SALVATOREM NOSTRUM IHM XPM ET IAM PRAESENTEM IN CARNE VIDERUNT. CUIUS NON SOLUM EA QUAE EX ORE EIUS AUDITA VEL A BILLO SUB OCULIS SUIS OPERATA DICTAVE MINERANT SED ETIAM QUAE PRIUSQUAM ILLI PERDISCIPULATUM ADHAESERANT IN EIUS NATIVITATE VEL INFANTIA VEL PUERITIA DIVINITUS GESTA ET DIGNA DE MORIA SIVE AB IPSO SIVE A PARENTIBUS EIUS SIVE A QUIBUS LIBET ALIIS CERTISSIMIS INDICIIS ET FIDELISSIMIS TESTIMONIIS REQUIRERE ET COGNOSCERE POTUERUNT IN POSTPOSITIBI EVANGELIZANDI MUNERE GENERI HUMANO ADNUNTIARE CURARUNT. QUORUM QUIDAM HOC EST MATTHEUS

olim 793 N. 758.
S. Germ. Prat.

S Augustini libri 4 de consensu
Evangelistarum · 793

Liber S. Petri Corbeiensis de Concordia Evangelistarum 793

INCIPIT LIBER PRIMUS

M. Germani a Prato

INTER OMNES DIVINAS AUCTORITATES QUAE SACRIS LITTERIS CONTINENTUR EVANGELIUM MERITO EXCELLIT. QUODENIM LEX ET PROPHETAE FUTURUM PRAENUNTIAVERUNT HOC REDDITUM ATQ. COMPLETUM EVANGELIO DEMONSTRATUR. CUIUS PRIMI PRAEDICATORES APOSTOLI FUERUNT QUIDNAM IPSUM ET SALVATOREM NOSTRUM IHM XPM ET IAM PRAESENTEM IN CARNE VIDERUNT. CUIUS NON SOLUM EA QUAE EX ORE EIUS AUDITA VEL A BILLO SUB OCULIS SUIS OPERATA DICTAVE MINERANT SED ETIAM QUAE PRIUSQUAM ILLI PERDISCIPULATUM ADHAESERANT IN EIUS NATIVITATE VEL INFANTIA VEL PUERITIA DIVINITUS GESTA ET DIGNA DE MORIA SIVE AB IPSO SIVE A PARENTIBUS EIUS SIVE A QUIBUS LIBET ALIIS CERTISSIMIS INDICIIS ET FIDELISSIMIS TESTIMONIIS REQUIRERE ET COGNOSCERE POTUERUNT IN POSTPOSITIBI EVANGELIZANDI MUNERE GENERI HUMANO ADNUNTIARE CURARUNT. QUORUM QUIDAM HOC EST MATTHEUS

olim 793 N. 758.
S. Germ. Prat.

et iohannis etiam scripta de illo quae
scribenda dis sunt libris singulis ediderunt. Ac ne putaretur quod attinet ad
percipiendum et praedicandum euangelium
interesse aliquid utrum illi adnuntient
qui eundem dnm hic incarne apparentem
discipuli atu f. amulantes secuti sunt.
Anbi quie xillis fidelit er conperta cre
diderunt diuina prouidentia procura
tum est perspicuum. Utquibusdam
etiam exillis qui primos apostolos
sequebantur non solum adnuntiandi
uerum scribendi euangelium tribuere
tur auctoritas. hi sunt marcus et
lucas. Ceteri autem homines qui de
dni uel de apostolorum actibus aliqua
scribere conati uel ausi sunt. Nonta
les sui temporibus exstiterunt ut eis
fidem haberet ecclesia atq. in auctorita
te canonica sctorum librorum eorum
scripta recaperet. Nec solum quia illi
nonnales erant quibus narrantibus cre
di oporteret sed etiam quia scriptissis
quaeda fallaciter indiderunt quaeca
tholica atq. apostolica regula fidei

ꝯ sanã doctrinã condemnãt. Iuxta quã
quatuor euangelistae uniuersũ terra
rum orbem notissimum ꝯ hoc fortas
se quatuor quoquantuor sunt par
tes orbis terrae. Per quos uniuersa
lem xpi ecclesiã dilatari ipsorum nume
ri sacramenta quodam modo declarant
hoc ordine scripsisse perhibentur. Pri
us matthaeus. deinde marcus. tertio lu
cas. ultimo iohannes. Unde alius est ut
ordo cognoscendi. aliq. praedicandi. Alius
autẽ scribendi. ad cognoscendum quippe
aliq. praedicandum. Primi uniq. fuerunt
qui secundũ incarnẽ praesentem di
centem audierunt. facientẽ quaẽ unde
runt. aliq. ex eius ore ad euangelizandũ
missi sunt. sed in conscribendo euan
gelio quod diuinitus ordinatũ esse cre
dendum est. ex numero eorum quos
ante passionẽ dñs elegit. primũ aliq.
ultimũ locum duo tenuerunt. pri
mum matthaeus ultimum iohannes
ut reliqui duo qui illo numero non
erant. sed tamen xpm in illis loquen
tem secum erant. tam quam filium

plectendi, ac per hoc. In loco medio constituti
utroq; abeis latere muniretur, horum sane
quattuor / Solus matheus hebreo scripsisse
perhibetur eloquio / ceteri greco. Et quamuis
singulis suum quendam narrandi ordinem tenuisse
uideantur / Non tamen unusquisq; eorum uel uti
terius praecedentis ignarus uoluisse scribere
repperitur / uel ignorata praetermisisse quae
scripsisse alius inuenitur. Sed sicut unicuiq; in
spiratum est / non superflua cooperationem sui
laboris adiunxit. Nam matheus suscepisse intelle
gitur incarnationem domini secundum stirpem regiam /
Et plerag; secundum hominem praesentem uitam ac
praedicationis eius. Marcus eum subsequutus tanquam
pedisequus et breuiator eius uidetur esse / loqui
pe iohanne nihil dixit. Solus ipse per pauca cum
sol. luca paucidora / Cum matheo uero plurima
et multa paene totidem atq; ipsis uerbis sicut
cum sol. siue cum ceteris consonante. Lucas
autem circa sacerdotalem domini stirpem atq;
personam magis occupatus apparet. Nam et
ad ipsum dauid non regium stemma secutus as
cendit / Sed per eos qui reges non fuerunt exit
ad nathan priuatum dauid. qui nec per sedem fuit.
Non igitur matheus qui per salomonem regem

descendens ceteros etiam reges eviolenter
ne persecutus est. Seruans in eis de quo
poste aloquemur mysteriū numerum.
Insenim ihs xps unus uerus rex et unus sue
rus sacerdos illud ad regendos nos illud ad
expiandos. h as duas personas apud patres
singillatim commendatas suā pietatē egisse
declarauit siue in tropologia quic crucifixus super
fixus erat rex iudeorum. Unde arcano instinc
tu pilatus respondit quod scripsi scripsi.
Praedicatū quippe erat in psalmis ne corrū
pas in tituli inscriptione. siue quod ad personā
sacerdotis attinet in eo quod nos offerre ad
quę accipere docuit, unde per eundem prophetam de
se promisit dicentem, tues sacerdos in ae
ternū secundū ordinē melchisedech, mul
tisque aliis documentis diuinarum scrip
turarum rex et sacerdos xps. apparet. hinc
ergo ipse david cuius non frustra crebrius filius
dictus est quam filius abrahae. et quę com
muniter tenuerunt matheus et lucas ille
a quo per salomonē descenderet iste ad quē
per nathan ascenderet, quāquā aperte
rex fuit figuraut tamen et sacerdotis per
sonam. quando panes propositionis manducaut

quos non licebat manducare nisi sol sa
cerdotibus. Huc accedit quod solus etiam
Lucas mariã cõmemorat abangelo mani
festatam cognatã fuisse elisabeth quae
uxor erat zachariae sacerdotis de quo idem
scripsit quod eã de filiabus aaron hoc est de
tribus sacerdotũ habebat uxorẽ. Cũ ergo
matthaeus circa regis Lucas circa sacerdotis
personã cereret intentionẽ unique humani
tatis ẽ xpi maxime cõmendarunt. Secundũ
hominẽ quippe xps et rex et sacerdos effec
tus est cui dedit ds sedẽ dauid patris sui et reg
nieius non est finis ẽ esset adinterpellandũ
pro nobis mediator dei et hominũ homo xpus ihs.
Non autem habuit tãquã breuiatorẽ coniunc
tum Lucas sicut marcũ matthaeus, et hoc for
tene non sine aliquo sacramento quia rex cum
est nonesse sine comitũ obsequio. Unde
ille qui regiã personã xpi narrandã suscepe
rat habuit sibi tamquam comitẽ adiunctum
qui suã uestigia quodã modo sequeretur.
Sacerdos autẽ qũo in scas coruscos intra
bat propterea Lucas cuius circa sacerdo
tium xpi erat intentio non habuit tãquã so
cium subsequentẽ qui suã narrationẽ quodam

modo breuiaket. Tres tamen isti euangelis
tae in his rebus maxime diuersa sunt.
quas xps per humanã carnẽ temporaliter
gessit. Porro autẽ Iohannes ipsã maximae
diuinitatẽ dñi qua pater est aequalis intendit
et ã quae praecipue suo euangelio quantum
inter homines sufficere credẽdit cõmen
dare curauit. Itaq. longe ceteris istis superi
pertur tamen hos uideas quod ãmodo inter ea
cũ xpo homine conuersari illum autẽ transcendisse nebulã qua tegitur omnis terra
et peruenisse ad liquidum caelũ unde acie
mentis acutissima atq. firmissima uideret
In principio uerbum dñm apud deũ per quem
facta sunt omnia. ipsũ agnosceret carnẽ
factũ ut habitaret in nobis. quod accepere
carnẽ non quod puerum uidimus in carnem.
Nisi enim carnis assumptio seruata in communi
tabili diuinitate facta esset non diceretur
Ego et pater unũ sumus. Neque enim pater
et caro unũ sunt. Et hoc de seipso dñs testi
monium solus ideo Iohannes commemorauit.
Et qui me uidet uidet et patrẽ meum. Et ego in
patre et pater in me. Et ut sint unũ sicut et
nos unũ sumus. Et quae cũ pater facit hoc

eadē ceteris factis similiter / Et si quā
alia sunt quae xpi diuinitatē in qua ae
qualis est patri recte intellegentibus
intimē paenes solus iohannes in euan
gelio suo posuit tamquam de pectore
ipsius dni super quod discumbere in eius
conuiuio sol truserat secretum diuini
tatis uberius et quod ā modo familiarius
biberit / Proinde cū duae uirtutis pro
positae sint animae humanae / una ac
tiua altera contemplatiua / illa qua
ritur ista quid perueniatur / illa qualibo
ratur ut cor mundetur ad uidendum
deum / ista quauacatur et uidetur dus / illa
est in praeceptis exercendae uitae
huius temporalis / ista in doctrina uitae
illius sempiternae / ac per hoc illa ope
ratur ista requiescit / qua illa est in pur
gatione peccatorū / ista in lumine pur
gatorū ac per hoc in hac uita mortali
illa est in opere bonae conuersationis /
ista uero magis in fide / Et apud perpau
cos perspecul̄m in aenigmate / ex
parte in aliquali ex ione incōmutabilis
ueritatis / ha duae uirtutes in duabus

uxoribus Iacob figuraliter intelleguntur
De quibus aduersus faustum manichaeum
pro modulo meo quantum illi operi reposcebatur disserui. Ita quippe interpre
tatur Laborans. Rachel autem uisum principium, ex quo intelligi datur sidilige
ter aduertas. Tres euangelistas tem
poralia facta dni et dicta. quae ad informandos mores uitae praesentis max
me ualerent. copiosius persecutos cir
ca illam actiuam fuisse uersatos. Johan
nem uero facta dni multo pauciora nar
rantem. dicta uero eius ea praesertim
quae trinitatis unitatem. et uitae aeter
nae felicitatem insinuarent. diligentius
et uberius conscribentem in uirtute con
templatiua commendanda sua intentione
praedicationeque tenuisse. unde mihi
uidentur quia ex apocalypsi illa quattuor
animalia ad intelligendos quattuor euan
gelistas interpretantur. probabilius
aliquid attendisse illi qui leonem in matheo
hominem in marco. uitulum in luca. aquilam
in iohanne intellexerunt quam illi qui bo
minem matheo. aquilam marco. leonem iohanni

tribuerunt, de principiis enim libroꝝ
quandam coniecturã capere uoluerũt
non de tota intentione euangelistarũ
quae magis fuerat perscrutanda, multo
enim congruentius ille quae regiã ꝑsonã
maxime commendarunt, per leonẽ
significatũ accepetur. Unde et in apo
calypsi cũ ipsa tribu regia Leo cõmemo
ratus est. Ubi dictũ est uicit Leo de tribu
iuda. Secundum matthaeum enim et magi
narrantur uenisse ab oriente ad regem
quaerendum et adorandum quibus per
stellam apparuit. Ipse rex herodes regẽ
timorem infantẽ, atque ut eũ possẽt oc
cidere tot paruulos necat, quod antẽ
peruulum lucas significauit propter maximã uictimã sacerdotis. Neutri
dubitauerunt, ibi ni sacerdote zacharia
incipit sermo narrantis. Ibi cognatio
mariae et elisabeth cõmemoratur. Ibi
sacramenta primi sacerdotii in infan
te xpo impleta narrantur et quaecũq;
alia possũt diligenter aduerti quibus ap
pareat lucas intentionẽ circa personã
sacerdotis habuisse, marcus ergo qui

neque stirpē regiā neq; sacerdotalē
uel cognationē uel consecrationem
narrare uoluit ē tamen in eis uersa
tus ostenditur quę homo xps operatus
est tantū hominis figura in illis quattuor
animalibus significatū uidetur, haec
autem animalia trēa sive leo sive bo
ue sive uitulus interra gradiuntur,
Unde isti tres euangelistae in his maxi
me occupati sunt quae xps in carne opera
tus est et quae praecepta mortalis uitę
exercendae carnē portantibus tradidit.
Aduero iohannes supernubila infirmitā
tis humanę uel ut aquila uolat ad lucem
incōmutabilis ueritatis acutissimis atq;
firmissimis oculis cordis intuetur has
dñis ancillas quadrigas quib. per orbē uec
tus subiicit populos lanę suo iugo eis arci
nae leuę quidā uel impia uanitate uel
imperitia temeritate caligīnis appetunt
uiris ueracis narrationis de rogenti fidē
per quos xpiana relligio diss eminata per
mundum tanta per millia prouenit ut
homines infideles iam in ipsos caligī
nias suas mustare uix audeant cōpressi

fidecentiū et omniū de uomine populorū,
uel rum tamen qui a non nullos adhuc ea
lūniosis dispōnationibus suis uel retar
dant a fide nec credant uel iam credentes
quantum potuerint agendo perturbant.
Nonnulli autem ff. saluā fide nosse desi
derant quid ualeat responde ant quaestio
nibus uel ad profectum scientiae suae
uel ad illorum animarum quae repellendā in
spirante adq; adiuuante ed nōdō nostro q̄d od
omnā ipsorū salutem prosit hoc opere de
monstrare suscepimus errorē uel crimen
reatumē eorum qui contra euangelii quat
tuor libros, quos euangelistae quattuor
singulos conscripserunt, Satis arcuas
criminationes se propterre arbitrantur,
quod uitiant quod non sibi aduersentur.
descriptores quattuor ostendendum est,
hoc enim solent quasi palmare suae uia
nitatis obicere quod ipsi euangelistae
inter se ipsos dissentiant, Sed illud prius
discutiendū est q̄d sol et nonnullos mo
uere curi pse dns nihil scripserit, ualuis
de illos cribentibus necesse sit credere;
hoc enim dicunt illi uel maximae pagani-

quidnm ipsũ ihm xpm culpare aut blas
phemare nonaudent/ et quirbũnt ex
cellentissę mã sapientiã/ sed tamen
tamquã homini/ discipulos uero eius
dicunt magistro suo amplius tribuisse
quã erat/ uneũ pilatũ di dicerent et uerbũ
di per quod facta sunt omnia et ipsum
ac dm patrẽ unũ esse/ acsi quasi mil.as ũ
in apostolicis litteris quibus eũ cũ patre
unũ dm colendũ esse dę dicęmus, honoran
doeni tã quã sapientissęmũ uerũ putant
colendũ aut ẽ tam quam dm negant, Cui er
go quaerunt quare ipse nonscripserit
uidentur parum fuisse hoc de illo credere
quod de se ipse scripsisset non quod aude
illo pro suo arbitrio praedicassent, A quib.
quaero/ cur de quibus dã nobilissimis philo
sophis sus hoc crediderint/ quod de illis eorũ
discipuli scriptum memoriae reliquerũt
cũ de se ipsę nihil scripsissent. Nãpytha
goras quoni ll.a contemplatiua uirtute
nihil habuit gratia clarius non tantum
de se/ sed nec de ull.a re aliquid scripsisse
perhibetur/ Socrates autem quẽ rursus
in actiua qua mores informantur omnibus

praetulerunt. Plato. Hesiodo nio quoq;
deisq; apollinis omnium sapientissimū
pronunciatū esse nonnulli. Aesopi
fabulas paucul. isq; versibus persecutus
est. Ouidius. Numeras suos adhibens
rebus alienis. quo adeo nihil scribere
uoluit. Ut hoc se coactum imperio su
daemonis fecisse diceret. Sic nobi
lissimus discipulorū eius Plato cōme
morat. In quo tamen opere malum
alienas quās suas exornare sententias.
Quid igitur causae est cur deisnis hoc cre
dant. quod de illis discipuli eorū litteris
cōmendarunt. Id exp̄o non. Nec credere:
quod eius de illo discipuli conscripserūt
Praesertim cūm de eo ceteros homines
sapientia superuios esse fateantur
quās si cum fateri dō nolint. An uero illi.
quos isto multo inferiores fuisse non
dubitant. ueraces. de se discipulos fa
cere potuerunt. Cum se non potuerit. q̄d
si absurdissime dicitur. Credam de
illo quē sapientem fatentur. Non ipsi
uoluit. sed quod apud eos legunt qui
ea quae scripserunt. A bill. os sapiente

didicerunt, deinde dicant undesaltim
quodsapientissimus fuerit nosse uel
audire potuerunt; si fama dissémenan
te certior ne de illo nuntiata fama est
quam discipulorum quibuscum praedi
cantibus ipsa per totum mundū fama
placauit posremo famā praecur
rentis fama de illo credanti quae ma
iores sit eaquippe fama quae de catholi
ca ecclesia quam stupent toto orbe
diffusa mirabili claritate dispertitis
tenuis istorum rumores incomparabili
ter uincit. Et porro fama tam magna
tam celebrés tam amplectendo istā repé
dasse ret repédas contradictiuncul as insi
nuscio rodant / amplus mentientes audiri
quam uolentes credi filiū dei unigenitum
eidem praedicari per quē facta sunt
omnia, si ergo fama elegunt ecclie cur non
hanc eligunt quae tanta claritate prae
fulget. Si scriptura cur non euangelica
quae tanta auctoritate praepollet. nos
certe de diuinorū credimus quae habet
scriptura eorū antiquior et fama celeb
rior; quae sic adoranda sunt cur ea rideant

in theatris. Siautem ridenda sunt plus
ridendu est cu adorantur in templis.
Resistat ergo ipse uel in nestes esse dexpo qui
sibi auferunt meritu sciendi quid loquan
tur. Loquendo quod nesciunt, aut si aliqos
eum scripsisse asserant, prodant eos no
bis, profecto enim utilissimi et saluber
rimi sunt quos ut ipsi fatentur uir sapien
tissimus scripsit, Si autem mendaces pro
ferre utique malisunt, porro si malisunt
non eos sapientissimus scripsit. Sapien
tissimum autem xpm fatentur, non ergo
xps tale aliquid scripsit, Hauero iste desi
piunt ut illis libris quos eu scripsisse ex
istimant dicant contenere casaries
quibus eum putant illa fecisse miracula
quorum fama ubiq; per crebrum, quod existie
mando seipsos produnt quid diligant et
quid appetent, Quando quide xpm propt
ereas sapientissimu putant fuisse quia
nescio quas in lice artes nouerat, quae non
solu disciplina xpiana sed etiam ipsa
terrenae rei publicae administratio iura
condemnat, et certe quales xpi libros
legisse adfirmant cu ipsi nulla talia

facium qualiaillū de libris talibus fecisse
mirantur. Quidqdeniā diuino iudicio sicer
nant quidā eorū quia dixpm scripsisse
uel credunt uel credi uolunt uteos dem
libros adpetrum et paulū dicant tamquā
epistolarum titulo praenotatos et fieri po
test ut siue inimici nominis xpi siue qui
eius modi execrabilibus artibus de tam
gloriosonomine pondus auctoritatis
dare se posse putauerunt alia sub xpi
et apostolorū nomine scripserint, Inqua
fallacissima audacia sic exacerbati sunt
ut etiam apueris quiadhuc pueriliter in
gradu lectorum xpianas litteras nosse cum
merito rideantur, Cumenim uel unum ta
liquid inf lingere xpm scripsisse addisci
pulos suos coegerauerint adquos si omnī scribere potuisse facile crederetur.
Tamquā adillos quei familiarius adhaesis
sent quibus illud quasi secretum digne
committeretur et occurrit eis petrus
et paulus, Credo quod pluribus locis simul
cos cū illo picta sas uiderent quia merita pe
tri et pauli etiam propter eundē passio
nis diem celebrē sollemniter roma

cõmendat. Sic omnino errare meruerunt qui xpm et apostolis eius non in scis codicibus sed in picturis parietibusque sierunt, nec mirum si a pingentibus finxerunt qui totum tempus quo xps incarnẽ mortale cũ suis discipulis uixit nondum erat paulus discipulus eius quẽ post passionẽ suã post resurrectionẽ post ascensionẽ post missũ de cælis spũm scm post multorũ iudæorũ conuersionẽ et mirabilem fidem. Post lapidationẽ stephani diaconi et martyris cum adhuc saulus appellaretur eos qui in xpm credẽdi erant graui ter persequebatur de cælo uocatum et sibi discipulũ atq; apostolum fecit, quomodo igitur potuit libros quos ante quam moreretur conscripsisse putare uoluit? Addiscipulos tamquam familiarissimos petrũ et paulum scribere. Cũ paulus nondum fuerit discipulus eius. Illud quoque arrendant quod magicis artibus tanta potuisse et nomen suum ad populos inseconuertendos arte ipsa consecrasse delirant. Utrũ potuerit magicis artibus tantos

prophetas diuino spũ anteq̃ in terra
nascerentur implere. Quideillo tali fu
tura praelocuti sunt qualia iam prae
terita in euangelio legimus et in qua lia
in orbe terrarum praesentia nunc uide
mus. Neque enim sacrificiis armis fieri ut
colerẽtur et mortuos macus erat ante
quam natus. Cui prophetando uenturo
gens una deputata est. Cuius reipublicae
tota administratio prophetae esset illius
regis uenturi. Et ciuitatẽ caelestẽ ex
omnib. gentib. condituri, proinde illius
hebraeae gentis ad prophetandũ xpm
sicut dixi deputatae. Nullus alius ds erat
nisi ds unus ds uerus qui fecit caelũ et terr
rã et omnia quae in eis sunt. Quo ponderato
saepe suis hostibus subdebantur nunc
etiã prograuissimo scelere occisi xpi
et ipsa hierusolyma quod erat regnicorũ
caput penitus eradicati et romano im
perio subiugati sunt. Solebant autem
romani deos gentium quas subiugabant
colendos proponere et eorũ sacra suscI
pere, hoc dedo gentes hebreae cũctã uel
oppugnauerunt uel noluerunt facere

nolucerunt, Credoquod uidebant si eius
dis sacra recipe rent quise solum dele
tis etiam simulachris colui iuberet di
mittenda esse omnia quae prius colen
da susceperant, Quorũ religionibus im
perium suum creuisse arbitrabantur
In quo eos plurimũ pallacia daemonũ
decipiebat. Nãmq; intellegere debebant
occultiadi ueri uoluntate paenesquẽ
rerũ sũma potestas est sibi datũ et auc
tum regnũ nonillorũ deorũ pauore qui
si aliquid in hac re potestatis habuissent
suos ponus ponus protexissent ne aro
man is superarentur Ac ipsos eis ro
manos edomitos subiugassent, neq; enĩ
possunt dicere pietatẽ ac mores suos
adiis centum quas uicerunt dilectos
et electos nũquã hoc dicent si prior
dia sua recolant paginosorũ asylũ
et romŭli fratricidium neq; enim quan
do asylum constituerunt remus et ro
mulus uniquos quos cunus libet sceleris
reus eo confugisset inultum haberet
commissum Praecepta paenitentiae
dederunt ad sanandas animas miserorũ

ac nonpotius collectã mentionem manũ
contrasuas ciuẽ aues quarũ leges time
bant mercede impunitatis armarunt.
Aut quando romulus fratrẽ quinihil in
eum mali perpetrarat occidit iustitiã
uindicandi ac nonprincipatũ dominan
di cogitauit, Haneistos mores dilexerũt
deq̃bos tessuarũ ciuẽ tatũ p̃auendo hos
tibus earũ quipotius necillas deseren
do praesserunt Necadistos transeun
do eos aliquid adiuuerunt quianon habeñ
inpotestate regnũ dare et auferre, Sed
ds unus et uerus hoc agit occulto iudi
cio nonconti nuo beatos facturus quib.
terrenũ regnũ dederit Nec continuo
miseros quibus admerit Sed beatos
uel miseros propter aliud et aliunde p̃a
scies temporalia regna adque terrena
quibus uoluerit et quã diu uoluerit se
cundum praedispensatum ordinẽ sae
culorũ uel sinendo uel donando distri
buit, Unde nec illud possunt dicere cur
ergo ds hebraeorum quẽ sũmũ et uerũ
dñm dictis nonsoluẽtis nonsubiugauit
Sed nec ipsos hebraeos nearomanis sub

uicarentur adiuuari. Praecesserunt enim manifesta peccata eorum propter quae illis hoc uenturum prophetae tanto ante praedixerunt tempore quia impio furore xpm occiderunt. In quo peccatio aliorum occultiorum peccatiorum meritis excaecati sunt; et quod illius passio esset gentibus profutura eadem prophetica contestatione praedicitur. Est regina laris illius centris regnum et templum et sacerdotium et sacrificium et unctione illa mystica quod chrisma graece dicitur unde xpi nomen deluxit et propter quam reges suos xps ipsa gens appellabat. Non fuisse nisi praenunciando xpo de pulvia qua quod occisi xpi resurrecturo postea quam coeperit credentibus gentibus praedicare. Illa omnia cessauerunt nescientibus romanis per quorum uictoria nescientibus iudaeis per quorum subiugationem pactum est. Illa cessarent. Hoc sane mirabile non adtenderunt pauci pagani qui remanserunt dum hebraeorum offensum auctus nec receptum a uictoribus. Nunc praedicari et colli ab omnibus gentibus ipsa cernit

dñs israhel. de quo tanto ante prophetas
plebem dñi sic ad locutus est. et erunt
reliqui israhel uniuersae terrae uocabitur.
hoc factum est per nomen xpi uenientis ad
homines ex semine ipsius israhel. qui nec pos
sum abrahae. a quo gens coepit hebraeorum.
Nam ipsi israhel dictum est in semine tuo be
nedicentur omnes tribus terrae. hinc
ostenditur dñs israhel. dñus unus qui fecit caelum
et terram et res humanas iuste ac miseri
corditer curat. ita ut nec praeludat om
sericordiam iustitiam. nec impediat aut mise
ricordia iustitiam. quod non ipse statuens
in hebraeo populo suo. qui a regnum sacer
dotium q. eius romanis expugnandum dele
tum q. permisit. quando quidem per xpi eu
angelium uere regis et sacerdotis. quod illo
regno et sacerdotio futurum praefigura
uit. Nunc ipse dñs israhel. ubiq. delet idola gen
tium. quae utiq. ne delerentur. recepere sa
crae ius romani nolluerunt. sicut recepe
runt deorum aliarum gentium. quas uice
runt. ita et regnum sacerdotium q. profe
ticae gentis abstulit. quia iam qui pere am
promittebatur aduenerat. et romanum

Imperium aquo illa cens uicta est per xp̃m
regem suo nomini subiugauit atq; aduer
tendaidola propter quorum honorem sa
crae eius receptanoerant xpianae fidei
robore ac deuotione conuertit; puto quia
haec de se fore uaticinio per eos prophetas et per
cuius dã et illã gentis regnũ ac sacerdotium
praenuntiarentur nonmagicis artibus
fecit xps ante quã esset in hominib natus;
nã et illius laude et in regni populis ubiq;
dispersus mirabili dei prouidentia quã uis
sine ulla unctione regis sacerdotisq; re
manserit in quo chrismate xpi nomen ap
pareret tenet tamen reliquias quarundã ob
seruationum suarũ romana ac sacra de illa
de idolorũ cultu nec dictis ac subiugatus
accepit et libros propheticos ad testimoniũ
gerat xpi ac de inimicorũ codicibus proferr
tur ueritatis prophetarum xpi; qui de quoad
huc miseri xpiani male laudando seipsos
indicant si aliqua magicas ubi eius nomine
scripta sunt cauebemente rhis artibus xpi
doctrina inimicas sit. hinc potius intelle
gant quantũ sit illud nomen quod adhuc etiã
illi qui contra eius praecepta aliquid sibi nec

fariasarics honorare conantur. Sicen̄
diuersis hominum erroribus multe etiã
uarias hereses aduersus ueritatẽ subeius
nomine condiderunt, hasentiunt etiã ini
micixpi adsuadendum quod properunt con
tra doctrinã xpi nullũ sibi esse pondus auc to
ritatis si non habeat nomen xpi. Quid q̃ dis ci
uani xpi laudatores et xpianae religionis
obliqui obtrectatores propterea non audeñ
blasphemare xpm quia quidã philosophe orũ
sicut in libris suis porphyrius sicullus pro
didit consuluerunt deos suos quid de xpo
responderent. Illi aurẽ oraculis suis xpm
laudare conpulsi sunt nec mirum cũ etiã
euangelio legamus cũ daemones fuisse con
fessos. Scriptũ est aurẽ in prophetis nis
q̃ dicentium daemonia. ac per hoc is ti
nec contra deorũ suorũ responsa conen
tur continenti blasphemias a xpo et eas
in discipulos eius effundunt. Sibi aurẽ
uidetur quod illi dicentiũ quos philoso phi
pacanorum consulere potuerunt etiã
si de discipulis xpi. interrogarentur ipsos
quoq. laudare cogerentur, ueruntamen
ista disputant quod haec euersio

templorum et damnatio sacrificiorum
et confractio simulacrorum non per doc
trinam xpi fiat sed per discipulorum eius
quos aliud quam ab illo didicerunt docuis
se contendunt pugnacientes xpianam fidē
xpō honorantes laudantesq; conuelle
re quicquid per discipulos xpi et prophetas
dictum xpi adnuntiatum sunt quibus consistat
religio xpiana adhuc ista tam paucissi
mis nec iam oppugnantibus Sed tamen
adhuc mussantibus inimica sed nolunt
credere xpianum aliud docuisse prophetas
legant qui non solum superstitiones idolo
rum euertit praecepserunt uerum etiam
xpianis temporibus hanc euersionem
futuram praedixerunt, quisi perpellerunt
curiana manifestatione complentur sine
rum diuerunt curiantae diuinitati resis
tentur Uerum tamen diligentius abistis
quaerendum est quae nam putentes se
dm isrhl cureū colendū non receperunt
sicut aliarum gentium deos quas romanū
subegit imperiū praesertim cū eorum
sententia sit omnes deos colendos esse
sapientis curerq; anumeratā ceterorū

iste reiectus est. Si plurimum valet
cura bei solus non colitur. Si parum
aut nihil, valet cur contrariis eorum similia
acris ab omnibus gentibus solus paene
iam colitur. Nūquā huius quaestionis
uinculo exire poterunt qui cū maiores
et minores deos colant quos deos putant
hunc dū non colunt qui prae ualet omnib;
Sient magnae uirtutis est cura deos
tus est in probandus si parua nullius
uirtutis est cur tantum potuit in proba
tus. si bonus est cura accedentis bonis solus
separatur. si malus est cura ioi bonis unus
non superatur. Siue rava est cura eius prae
cepta respuuntur. Si mendax est cura eius
praedicta complentur. Postremo quod
uolunt de illo sentiant, nūquid romani
etiā malos deos colendos colendos non
putauerunt qui pallori et febri fana fecerunt
quae et agrbus daemonas inuitandos et ea
cus daemonas placandos monent. Quod
liberet ergo de illo existiment curet solum
sibi nec ad uocandum nec propitiandum
esse duxerunt. Quis est ds iste uel magnus
uir tam multus dis solus adhuc non inue
niatur

uel ita notus ut ita multis hominibus
tam solus colatur? Nihil ergo resistit cur di
cant cur hanus dii sacra recipere noluerint
nisi quia solum se uoluerint. Illos autem
deos centum quos sisti etiam colebant coli pro
hibuerit, Sed hoc ipsum magis abeis requi
rendum est quem nam uel quales fuerint esse
istum dum quinoluerit coli deos alios quibus
istum complacet mutat ara euertenda qua
illorum adeius sacra non recipienda, certe
sententia illius eorum philosophi prodi tur
quem sapientissimum omnium hominum etiam
oraculo fuisse pronuntiarunt, Socratis enim
sententia est unumquemq; dum sic coli opor
tere quomodo se ipse colendum esse praecepe
rit proinde istis summa necessitas facta
est non colendi dum hebreorum quia sic alio
modo eum colere uellent quam se colendum
ipse dixisset non unum illum colerent sed quod
ipse finxissent, siquem illo modo uellent
quo ipse diceret alios sibi colendos non
esse cernebant quos ille coli prohibebat,
hac per hoc respuerunt unius uaridicul
um ne multos falsos offenderent, magis
arbitrantes sibi obtemperandum fuisse istorum

IRACUNDIA quã illius beneuolentiã pro
futurã sed fuerit ista uana necessitas
euidenda uoluntas nunc queri mas qđ
deisidõ sentiant homines quibus pla
cẽt omnes deos colendos esse sicut ho
ste colendus non est quomodo colantur
omnes cum iste non colitur Si autem
colendus est non omnes colendi sunt
quia nisi solus colatur iste non colitur
An forte dicturi sunt istũ nonnesse dñm
cum illos deos dicant qui sicut nos credi
mus nihil possunt nisi quod illius iudicio
permittuntur non ut aliquid prosint
sed ut nec laedere quideant nisi eos qos
malefacendos esse ille iudicat quorum
potestas sicut aiũt ipsi coguntur fateri minora
esse quã illi deprauerunt Sicut homi sũ
quorum uates consulti abhominibus
cum nondicã pepulerunt proxima tamen
priuatis negotiis responderunt quomo
do non esse dñs cuius uates non solũ ea quae
ad tempus consulebantur congruc Res
ponderunt uerum etiam unde non con
sulebantur de uniuerso genere humã
no atq omnibus gentibus Et ante omnia

praedixerunt quae nunc et legimus et
uidemus. Sidō dicunt quoniam impleta
sibyllae fata cecinit romanorum quomo
do nonest dōs qui ad romanos et omnes na
tiones inseunum dō per xpiū ad eccliam
creaturas et omnia patrum suorum sua
lacra euersuras sicut praenuntiauit
exhibuit. postremo illos deos dicunt
qui numquam ausi sunt peruiatessuos
contra istum dō aliquid dicere. quomo
do nonest dōs qui peruiatessuos istorū
simulacra non solum euertisset
uerum etiam in omnib· gentib· euersu
ra praedixit abeis. Quibus dissertis
seruī colere iuberentur. et mussi fa
mularentur. aut legant si possunt
uel aliquā sibyllarum uel quem libet
aliorum uatum suorum praedixisse hoc
futurum. uidōs hebraeorum dōs israēl. abō
nib· gentib· colere et qui odeum cultu
res aliorum deorum recte. antea respu
issent futuras etiam litteras prophe ta
rum eius in auctoritate ista sublime. ut
his obtemperans etiam imperium ro
manū iuberet delere simulacra. ad

NUISSE. ONA ne ALIBUS PRAECEPTIS OPIE MPO
RARETUR LEGANTIS TASI POSSUNT E XALIQUIB
LIBRIS QUAM CUM SUORUM OMNIPOTENTI DICE REQUE A
QUAE IN ILLORUM LIBRIS LEGUNTUR PER NOS AHOC
EST PLANA RELIGIONE TESTIMONIUM DICUNT
QUOD A SCIS ANGELIS ET A BIPSIS PROPHETIS
AUDIRE POTUERUNT SICUT PRAESENTE INCAR
NE PLENA DAEMONIACO ACTA SUNT CONFI
TERI SED HAEC OMNIA QUAE CUM PROPERAMUS
ANOSTRIS PICTA ESSE CONTENDUNT IPSI OMNI
NO IPSI URGENDI SUNT CUM PROPERANT AUARIS
DEORUM SUORUM CONTRA DEUM HEBRAEORUM ALI
QUID PROPERATUM SICUT NOSTRI ET PLANA
DE LIBRIS PROPHETARUM NOSTRORUM CONTRA
DEOS EORUM ET RUSSA OBSERUAMUS ET PRAE
DICTA RECLAMUS ET FACTA MONSTRAMUS
QUAE ILLA MPAUPER PAUCI QUI REMANSERUNT
MALUNT DOLORE CONPLETA QUAM ILLA DE MAGNOSCE
RE QUIPOTUM PRAENUNTIARE CUM PLENDA CUM
INSUIS DIIS PALSIS QUAE SUNT UERA DAEMONIA
NIHIL ALIUD PRO MAGNO APPETANT QUAM QUI ALI
QUI DEORUM RESPONSIS IBI PUTURI ESSE DIDI
CERINT, QUAE CUM FALSA INT CUR NON POTIUS MI
SERI INTELLEGUNT ILLUM ESSE DEUM UERUM QUEM
SIC UIDENTAS UORUM DEORUM SOCIETATE SE IUNCTUM

uriquemdam patricoquuntur quiomnes
deos colendos esse proffitentur cũcete
ris colere nonsinantur. Cũergosimul
col inonpossunt. Curnonillecolęntur
quihstos coluerant relictisquillum
col inonuerant autsiuerant legatur.
Quidenimagis populis eorũ intemplis eorũ
deburrecthare. Ubinihilum quãtalepe:k
sonum ęmunique prohibitio tam multorũ
contrauntum quamunius contrariamul
tos notior potencioresse deberet. Nãsi
huusdicul;usestmopius inutilessuntdii
quihominesabimpietate nonprohibent,
Siueropiusesthuius cultus quo inillo prę
cipetur neisncolantur impiusest cultus
illorũ. Siaurętam dęffidenter istũ coli
prohibent utplusaudire nouęant quam
prohibere audeant. hocipso quis nonsa
piat. quis nonsentiatillum esse potius elę
gendũ quihstos colinãpublice prohibet
quieorũ simulacra euerrit ussit praedi
xit. euerrit quamistos quos utille nonco
latur iussisse, nescimus praedixisse non
legimus ualuisse aliquid nonuidemus.
Roco respondeant quis est dęiste quiomnis

dscendium sic persequitur quidonia corū
sacrasic prodit sic exuingunt quidin terro
ceam hoīnes quietiamuerunt cogitando
quisistesit Aliidicunt saturnus est, credo
propter sabbatis cōfpicationē quaistiecū diē
saturno tribuerunt Varro autē ipsorum
quodoctiorē apud se neminē inuenitū dm
Iudaeorum iouē pōtauri nihil interesse
censens quonomēne nuncupetur dū eadē
res intellegatur Credo illussūmam aeie deter
rimus, Nam quianihil superius solent cole
re romani quam iouem quod capitālium
eorū satis aperte quietestaturecū querege
omnium deorū arbitrantur, cū iamdiu adquer
rerent iudaeos sūmū dm colere nihil aliud
potuit suspicari quam iouem, sed siue qui
iouem dm iudaeorū putant dicant quando
saturnus prohibere ausus est coli alterum
dm Nec ipsū iouem qui eū regno expulisse
perhibetur patrem filius, quis māgnā po
tentior et uicior placuit cultoribus suis
saturnū uicerū expulsūq; non colant, sed
neq; ipsū coli iouis prohibuit atque uincere po
tuit dm tamen esse permisit Istae inquiunt
fabulae sunt ac mimicae praetandae sapien
tibus

ad tridendac, nos autē iouem colimus de
quo artmaro iouis omnia plena, id est omnia
diuificante spm, merito ergo et uarro iouem
opinatus est cohærere quia dicit per pro
phetā caelum et terrā ego impleo, quid illud
quod idem poeta dicit aetherea quomodo accep
piunt sic enim ait, cum pater omnipotens
fecundis imbribus aether conubia ingre
mitū laetę discendit, aetherē quippe non
spm sed corpus esse dicunt sublime quo
caelum super aerē distendi tur, an poe
tae concedi tur, nunc secundum platoni
cos ut non corpus sed sps, nunc secundū
stoicos loqui ut corpus sit ds, quid ergo
in capitolio colunt si spm sidenique ipsum
caelum corporeū quid illic facit scutū illud
iouis, quod appellant aegida, nempe origo
nominis huius hinc redditur qui iouem
amare occultatum capra nutrium
aneibo poetae mentiuntur, nūquid et
capitolia romanorū operas sunt poetarū
quid sibi autē uult ista non poetica sed pla
ne animica uarietas deos secundum phylo
sophos in libris quęrere secundum poetas
in templis adorare, sed numquid et illam

ille euhemerus poeta fuit qui ipsum
Iouem et saturnum patrē eius et plutonē
atque neptunum fratres eius ita planis
sime homines fuisse prodit eorum
cultores gratias magis poetis agere debe
ant qui a non ade os de honestandos sed
potius ad exornandos multa finxerunt
quam uis ipsum euhemerum a bennio
poeta in latinā linguā esse conuersō
cicero cōmemoret. Nū quid ipse cice
ro poeta fuit qui eū eūque in tusculanis
disputat iam quā secretorum admonet
dicens. Sed uero scrutari uelle ea et eis q̄
scriptores graeciae prodiderunt eruere
conere ipsi illorum aliorum gentiū diuinando
bis profecto in caelum reperientur quae
requorum demonstrentur sepulcra in
grata reminiscere quē es initiatus quae
traduntur. Tum denique quā hoc late patere
intelleges. Dicere iste horū deos homi
nes fuisse sanis constat. Incaelum
autem peruenisse bene uolē suspicatur.
quā quam et hanc honorē opinionis abho
minibus esse dilatum non dubitauit
publice dicere cū de eo male loqueretur

quibanc urbē inquid condidit romulū
adeosimmortales benuolentia:ama
q;sustulimus, quidigitur mirū est si
hoc:pecerunt antiquiores homines de
ioue et saturno et ceteris quod romani
de romulo quodde nig;iam recentioribū
temporib;etiā de caesare facere uolu
erunt quibus et turgidius adulationē
carminis addidit dicens. et cum proces
sit caesaris astrū, Videant ergo ne for
te historica uerit as sepulchra:aliorū
deorū ostendat in terra, ubi nitas aute
poetica stellas eorū nonfigat sedpīgat
in caelo, neq; enim reuera stellā illa iouis
est Aut illas saturni, sed posteorū mor
tē siderib; abinitio mundi conditis
haec nomina imposuerunt homines
quillos mortuos quasideos haberi
uoluerunt, de quibus quidtantum
mali castitas Aut quidtantū boni iu
lupias commeruit ut interastra
quae cū sole et luna circūeunt uenū
habeat stellā et minerua non habeat
Sedfuerit et cicero academicus in
certior quam poetae quisepulcra

deorũ cõmemorare ausus est, litteris
q; mandare, quam uis hoc non ex opinio
ne propria praesũpserit sed ex ipsorũ
sacrum traditione cõmemorauerit.
Nũquid et uarro uel nãquã poeta fingit
uel nãquã academicos dubie ponit quod
dicit nalia dei deorum sacra ex quibusque exrũ
uita uel morte qui inter homines uixe
runt uel obierunt ese cõposita, Nũquid
enim leon ille sacerdos aegyptius poeta
uel academicus fuit qui macedonia lexan
dro diuersã quidem magnorũ opinione
istorũ deorum originẽ uerũ tamen ita
prodit uiros homines fuisse declarat.
Sed quid ad nos dicant sed iouem non hoi
nẽ mortuũ colere nec hominem mortuo
capitoliũ dedicasse, Sed spiritui uiuifican
ti omnia quo mundus impletur, et scurũ
eius in honore nutricis eius factum de
pelle caprina interpretentur uti uo
luint quid dicunt de saturno quem saturr
no colunt, Non ille est qui primus ab
olympo uenit armatus fugiens et regnis
exsul ademptis qui genus indocile et
dispersũ montibus altis composuit leges

q. dedit. Latiq. uocari malurit his quo
Latius sei ruit is in horis, non ne ipsū eius
simulacrū quod cooperto capite pingi
tur quasi latentē indicat, non ne ipse
malis ostendit agriculturā quod falce
demonstrat non inquirunt, nā uideris
si fuit ille homo et rex quidā de quo ista
narrantur. Nos tamen saturnū inter
praetamur uniuersū tempus quod gre
cum etiā uocabulū eius ostendit uoca
uerunt cronos quod ad spiratione aduerta
etiā temporis nomen est, unde et latine
saturnus appellatur quasi saturetur
annis, quid autem cū ista agendū sit nescio,
qui conantes in melius interpretari nō
mina eis simulacra deorū suorū faci en
tur maiore deū suū et patrē ceterorū
tempus esse, quidē aliud indicant
quā omnes deos temporales esse quo
rū patrē ipsū tempus constituunt, e ru
buerunt hinc philosophi eorum re
centiores platonici qui ante xpianis tem
poribus fuerunt et saturnū aliter
interpretari conantes sunt dicentes,
appellari cronon uelut rasa mente.

Intellectus eo quod c̄ rege sanctas co-
ros, Intellectus autem siue mens nus
dicitur cui uidetur suppraçari eta
tinū nomen quasi exprimat latina parte
egregia posteriore compositum ut
diceretur saturnus tamquā saturesset
nus tuderunt quā esset absurdum si pa-
tis
temporis supplerberetur quēdā
aeternum uel putabant uel putari uo
lebant, Atque secundū istā nouellam
interpraetationē quā uetercscorum
si habuissent mirū sic ciceronē uarro ne
que latuisset saturni filiū iouē dicunt
tamquam abillas summa mente propa
cantē spiritum quā uolunt esse uel uitani
mā mundi burus omnia terrena et cae-
lestia corpora implentē, Unde illud marginis
est quod paulo ante cōmemoratum ouis
omnia plena, Numquid non si possent
isti sicut ipsā interpraetationē magnā
superstitionē hominū commutarent
et non nullas simulacra artes erte saturno
potius quā iouī capitolia constituerent, neq; enī ullā animā rationalē sapi
entē pieri disputant nisi participatione

summae illius cõmunabilis quae sapientiae non solum cuiusquam hominis animam sed ipsius etiã mundi quam dicunt iouem. Nos uero esse quandam sui mã disapientiã cuius participe fit sapiens quae cũq; anima fit uere sapiens non tamen cõcedimus uerũ etiã maximeque predicamus, Utrũ autẽ uniuersa ista corporalis moles quae mundus appellatur habeat quandam animam uel quasi animã sui. Irrationalem enim animã quam habere cũ aliquo animal, magna atq; abdita quaestio est. Nec adfirmari debet sententia opinionis si cõperta quod uera sit. Nec reprehendi nisi cõperta quod falsa sit, quid autẽ hoc ad hominẽ etiã si semper reũ arceat. Quando quidẽ nulla anima fit sapiens uel beata exalia quae cũq; anima sed ex illa sola suã mã atq; incõmunabili dei sapientia, Romani quidem qui non Saturno sed ioui capitolium condiderunt uel alii quae nationes quae ioui praecipue supra ceteros deos colendũ esse putauerant. Non hoc quod ista senserunt quisecundũ istã suã nouam

opinionē/ et si quo modo arcessi quicquam
in his reb. potestatis habuisse nt saturno
portus d& dē carent/ et mathematicos uel
genethliacos maxime delere nt qui sa
turnū quem sapientū effecturem isti
dicerent/ male picū dāo/ nterali asidera
constituerent/ quae opinio tantū contra
illos inanium hūanis praeualuit animis ut nec
nominare illum/ uel inter se ne portus qui
saturnū appellant estimida superst
tione/ cum iam carthaginenses pace neui
cos uocabulum mutauerint/ uicū senisce
bris quā uicū saturni appellantes/ Nomū
est ergo quid colere conuincantur/ et qd
colorare conentur adora toressimulacro
rum/ Uerū habistis nouicis saturni in
ꝑ ꝓpraetatoribus requirendū est/ quid
dedō sentiant hebreorū/ ipsis enim
placuit omnes deos cū gentibus colere/
cūcos superbos puderet/ propeccato rei
remissione humiliari sub xpo/ quid ergo
sentiāt de dō israhel/ quē si non colunt
non omnes deos colunt/ Si autem colunt
non colunt sicut ceteri/ sed alium quem alios
colunt/ quos colunt/ ne prohibeantur/ per eos qui

uatecsisia prohibuit per quos haec ipsa
quae nunc a xpianis eorum simulacra
patiuntur fortura praedixit, siue genio
angeli ad illos profectus misissent quicis
dñm omniū creatorē unū uerū dñm cui
uniuersa subiecta sunt et per sensibilia
rerū congruā speciē figuratur ostien
derent et quē ad modū sacerdoti praecipe
rent indicarent, siue aliquorū ineis men
tes perspicacia sublimatę sint / ut eo
rum usu ea uiderent / quae ipsi angeli uide
rent constat tamen eos illi dō seruisse quali
deos prohibuit seruisse atque fide pietā
tis in rec no et sacerdotio rei publicę suae
et xpm uenturū regē ac sacerdotē
significantibus sacris. Porro autem
discentiū quos is ndū colere uoluit in illū
quicūcis colī non potest colere nolunt,
Dicant quid causae sit ut nullus eorum
inueniatur / qui alterum colī prohibeat /
et eos in diuersis officiis muneribus
quae constituant / et rebus atque quae
propriae pertinentibus praesides uelint,
Sic enim fuppiter non prohiberi saturnū
colī / qui a nonnulli homo quidā hominē

patrē de regno expulit sed aut cae-
corpus aut sps implens cae-lum et ter
ram et ideo non potest prohibere co-li
mentem superna ex qua dicitur e-o-a
nasse sic a ratione nec saturnus iouem
coli prohibet qui a non abeo rebellante
superatus est sic uulcanus nescio quo
cuius arma faciens uicinus in italia sed
faber prima mens a nimo ascendentis
gal-lē uulcanus prohibere coli mariē
uxoris adulterū hercule sic non est
persecutricē suā quae ista interpos
est nā proeda consensio ut nec diana
uirgo casta coli prohibeat non dicā
uenerē sed priapū nūc unus homo
et uenator et agricola esse uoluerit
seruos crit amborū quibus tamen uel
uicina emplastabricare erubescit
sed interpraetentur dianā uirtutē
quā uolunt Interpretentur et priā
pū fecunditatis deū magis ne ut in fe
minis pudeat nunc malem
habere aduitorem, dicant quod placet
Interpretentur quod sapiunt dum ta
men omnia eorum argumenta pertur
bet

dñs israhel/ quia cū illos omnes colui prohi
buerit/ et anullo eorū colui prohibitus
sit/ eorūq; simulacris et sacrificiis uersio
nē præcauerit/ et predixerit/ et fecerit/
sicuti os/ iendrillos falsos atq; fallaces/
et esse esse uerū ac ueracē dm/ isti os autē
iam paucos deorū mulierū falsorumq;
colitores/ quis non miretur nolle obtēpe
rare illi/ de quo cū habeis quæritur quis
nā dñs sit/ quod libet opinando respondē
dm/ tamen esse negare non audent.
Quia sine gentū peribus eius et predictis
atq; completis facillime conuincuntur.
Neq; enim caduco/ quæ libertū sibi putant
esse non credere/ qui ipse in principio
fecit cael/ tē et terrā/ et omnia quæ in eis
sunt. Neq; illa animis antiqua/ quod
et noch translatū sit/ quod impios diluuio
deleuit/ quod noe iustū domū quæ eius
perlignū inde liberauit/ et abrahā
in hominib/ fac iacius exordior/ huic ent
fac iacesi perange licū oraculum ma
nifesta promissio/ quā nunc uidemus
impleri/ huic quippe dictū est/ in semine
tuo benedicentur omnes gentes/

exclusus semine popalū isrł. unde oriR
go maria quae peperit xpm in quo bene
dicti omnes gentes. aude ant iam nega
re si possunt. haec promissio facta
est et ita ad isaac filiū abrahae. et ad
iacob nepotē abrahae. quem isrł ap
pellatus est. ex quo uniuersus ille po
pulus est propagatus et nominatus est.
ut hunc populum dī appellare iurēs isrł.
non quod ipse nonsit dūs omniū gentiū.
siue nescientiū. siue sciēntium. sed
quia in isto populo uoluit manifestius
apparare uirtutē promissorū suorum.
Ille enī populus primo in aegypto mul
plicatus. et de illa seruitute per moysen
in mul:ssimis signis portentis que liberatus.
de bellis pluribus gentibus. terrā etiā
repromissionis accepit. in qua regnum
per reges suos. de tribu iudae exortus. qui
iudas unus fuit ex duodecim filiis isrł.
nepotis abrahae. unde et iudaei cognomi
nati sunt. multa ipso dō adiuuante pec̄auerūt.
multa propeccatis suis ipsos flagella mte
perpessi sunt donec uenire ret scemen cui
promissū est in quo benedicerentur.

omnes scientes et patrũ suorum simul
acra sponte confringerent. neq; enĩ
temporibus xpianis. sed tanto ante
praedicitur esse quod per xpianos imple
tur. ipsi iudaei quare manserunt inimi
ci nominis xpi. de quorũ etiã futura per
fidia in illis prophetici litteris. tacẽ
non est ipsi habenti cor. decantant prophetã
dicentem. dne ds meus es refugiũ meũ
in die malorũ ad te gentes uenient ab
extremo terrae et dicent. uere men
dacia coluerunt patres nostri simulacra
et non est in illis utilitas. Ecce nunc fi
ecce nunc gentes ab extremo terrae
uenerunt ad xpm et dicentes. et simulacr
frangentes. et hoc eni magnũ est quod
ds praesciens in ecclesiae suae ubiq. diffu
sae. uicensi iudaea merito de bellatia et
dispersa per terras. ne a nobis haec cõ
posita putarentur codices prophetia
rũ nostrorũ ubiq. portaret. et inimica
fidei nostrae testis fieret ueritatis
nostrae. Quomodo ergo discipul xpi
docuerunt quod a xpo non didicerunt
sicut stulti dispiendo iacentiam deor

ç̄ gentiliū ē̄ simul ac eorū superstitio de
leretur. Nūquide illas prophetas quę
nunc legunt in codicibus inimicorum
xp̄i possunt dicere discipulos xp̄i.
quis enim hæreticorum nisi ds̄ israhel,
ipse enim populo dictum est perditionis
uoces. factas ad moysen. audi israhel.
dns̄ ds̄ tuus ds̄ unus est. non facies tibi
idolum neq. cuius quā similitudinē neq.
in cælo. sursū neq. in terra deorsum.
neq. de his quę in aquis sub terra sunt.
nec ex parte aliqua hæc omnia
accepere licet præcipitur. Non adora
bis deos illorum. sed neq. seruies eis. non
facies secundū opera ipsorū. sed deponen
do depones. et confringendo confringes
simulacra eorū. quis autē dicat xp̄m atq.
xp̄ianos non pertinere ad israhel. cū israhel.
nepos fuerit abrahæ. Cuprimum erit de in
de isaac filio eius. et deinde ipsius rahel.
nepotes eius dicturi sit quod cōmemorauit
in semine tuo benedicentur omnes gen
tes. quod fieri iā uidemus in xp̄o. cūinde
exortas tot illas uirgines de quibus prophe
pop̄ls israhel. et adiisrahel. ecce inquit dicens. ec
ce uirgo concipiet et pariet filiū. et

uocabunt nomen eius Emanuhel, in
terpretatur autē Emanuhel nobis
cūds, Dñs ergo isrhl, qui prohibuit alios
dñs colī, qui prohibuit idola fabricari,
qui praecepit et uerum qui per prophetā
predixit gentes ab extremo terrae
dicturas uere mendacia coluerunt
patres nostri simulacra in quibus non
est utilitas, ipse per xpi nomen et xpia
norum fidē isrāl ūomniū superstitio
num euersionē iussit promisit exhi
buit, frustra ergo miseri qui ab las
phemare xpm et ad ecclesiā ad sua hoc est
daemonibus nomen xpi metuentibus
prohibitum sunt uoluntate doctrinā
istā placere alienā qua xpiani contra
idola disputant et easq. omnes falsas re
ligiones ubi potuerint eradicant, dedō
isrl, respondeant quē docere isrl aeter
nitatis non nisi unū xpianorum sed iudeo
rum libri testantur de ipso consulant
deos suos qui xpm blasphemari prohi
buerunt, dedō isrhl, si audent aliqua con
tumelios a respondeant, sed quos con
sulant aut ubi eos consulant libros

suorū legant sidō isrł ioue putant sicut
uarro scripsit, Interim uī secundū eorū
opinionē loquar. Cur ergo iouī non cre
dant idol, aesse de lenda si saturnū pu
tant. Cur eum non colunt. Augur non
siccolunt quem ad modū s. Accalī per
eos uates praecepit per quos ea quae pre
dixit impleuit. Cur ei non credunt simul,
ac ea uera tenda esse et alios deos co
lendos non esse. Sine ceteris nec saturnus
nus est, quasi unus eorum esset con
tra sacra iouis et saturni eorū tanta
non diceret. Quis ergo est qui propter
deos alios solus abistis non colitur.
et euersis diis aliis tam euidenter ef
ficax unus colatur. humiliata omni
superba ad arrogantia ne tuae se aduersus xpm
erexerat pro idolis persequens inter
ficiens que xpianos. nunc ea re quaerit
ubi se abscondant. Cū sacrificare uo
luit uel ubi deos ipsos suos reperiudant.
ne a xpianis inueniantur atq; frangan
tur, unde hoc nisi ratione re. Leguī atque
regū per quos dns isrł suae exeruit po
testate subditos, uti nomine sicut

Longe ante promisit dicens per pro
pheta / et adorabunt eū omnes re
ges terrae / omnes gentes seruient
illi, Nec per ea completur quod per pro
pheta idem canitur / quod Remis
surus esset impia plebe sua, non qui
dem tota / quia multi crediderunt in xpm. Nam in deerant et apos
tolici uiri / et humiliaturus omnem superbum ad quem iniuriosum / ipse solus exalta
retur / id est solus altus et potens hom
nib. manifestaretur / donec proicerentur ac credentib. idola et a non credentib.
absconderentur / cum erus timore terra
conspringitur / id est terreni homines ti
more perstringuntur / timendo lege eam uel ip
sius / uel eorumque uel credentes in eum gen
tib. aliquo regnantes / talia sacrilegia prohi
berent; haec enim quae et per apostolum in
telleguntur / breuiter praeloquutus
suam / prophetas ita dicit / et nunc tu domus
Iacob / uenite et ambulemus in luce dni,
Reminiscens plebem suam domus israhel, /
quam repletae est sicut a bin itio regio eorum
augurius / sicut alieni genarum / et filii

multi alienigenae nati sunt illis, Repleta
est enim regio eorum argento et auro
nec erat numerus thesaurorum illorum,
et repleta est terra equis nec erat nume
rus curruum illorum, et repleta est terra
abominationib: operum manuum ipsorū
et adorauerunt ea quae fecerunt digiti eo
rum, et inclinauit se homo et humiliauit
se uir, et non remittat illis, et nunc in
trate in petris et abscondite uos in terra
a facie timoris dni et a maiestate uirtutis
eius, cum surrexerit confringere terrā,
oculi enim dñi excelsi, homo enī humilis,
et humiliabitur altitudo hominū et ex
altabitur dns solus in illa die, dies enim
dñi sabaoth in omnē inmuriosū et su per
bū et su per omnē altū et humiliatum
qui humiliabuntur et su per omnē ce
drum libani excelsorū et elatorum
et su per omnē arborē libani basan et
super omnē montē excelsum et super omnē collē
altū et su per omnē nauē maris et super
omnē spectaculū nauium decoris et hu
miliabitur et cadet contumelia hominū
et exaltabitur dns solus in illa die et omni

B

fabricata omnia absconderent in spelun-
cis & in scisuris petraru & in cauernis
terrae a facie timoris dni & a gloria maiestatis
uirtutis eius cum surrexerit conterere
ra, illa die. proicient homo abominatio
nes aureas & argenteas quae fecerunt
ut adorarent superuacua & nycteria
ut introirent in foramina solidae petrae & in
scisuras petraru a facie timoris dni et
a gloria maiestatis uirtutis eius cum surrexerit
(m m)
conterere terra, quid dicunt de isto do
sabaoth quod in ira praeparatur ds uirtutu
vel exercituum quia illi seruunt uirtutis
et exercitus angelorum quid dicunt de isto
do israhel quia ds est illius populi de quo uenit
semen in quo benedicerentur omnes gen
tes cursoli non colunt quod omnes deos
colendo esse contendunt qr & non cre
dant quales deos palsos eos fecerit et
euertit audiui quenda eorum dicere se
legisse apud nescio quem philosophum quod
ex eis quae iudaei in suis sacramentis
agerent intellexisset quae dm colerent
praepositum inquisitorum elementorum
quibus iste uisibilis et corporeus mundus

ex ruc ruses ri, cū scripturis scis pro
phe rarū eius aperte ostendatur illū dñm
colendū praecepisse populo israhl, qui
fecit cae lum et terrā et ea quae sunt omnes
ueras sapientia. Sed quid opus est hinc diu
tius disputare cū ad id quod agō sufficiat.
quo illi qualibet praesūptione opinantur
de illo dō quē dñm esse negare non possunt
Si enī praepositus est elementorū quib⁹
mundus iste consistit. cur non ipse potius
colatur qui ne ptunus qui solius maris
praepositus est. qui ad ēnē q. siluanus
qui solorū agrorū atq. siluarū. qui ad sol.
qui solus die uel etiā uniuersi cae lestis
cal oris luna qui sol ius noctis uel etiam
humoris potestate praefulgēt. qui tuno
quae solū ad rem tenere perhibentur. Certe
enī si pars hūi praepositi quae cūq. sunt
necesse est si inuisibilis sint quoniā ele
mentorū omnium uerus hūius modis praepo
situra ḡ erit. Ut israel illos omnes colī pro
hibeat. cui rē ḡo israel contra praeceptum
maiorē. illorū non solū eos colere uoluit
sed propterea quos illū nolumus adhuc non
inuenimus quid de eo dō israhl constanter

laqueodoq; pronuntient; nec quã inueniem
donec eã inueniant dñs soluere quo crea
uasunt omnia, proinde quidã lucanus magnus
eorũ in carmine declarator credo et ipse diu
quaerens siue persuasiones siue
persuasorũ libros qui non essent iudaeorũ ds
et quia non pie quaerebat non inueniens
malum tamen incertũ dm quẽ non inuenie
bat qui uellet dm dicere cuius imaginando
cuncta mentiebat, argenti, et idola sacris
incertum iudaeis dm non ds isr esse et hue
rus ds isrhl, non dñs per xpi nomen tanta
in omnib. gentib. peccata quanta usq. in ho
diernum diem post lucani tempora consecu
uasunt, nunc uero quis iã durus non plec
tatur, quis q̃ iã turpidus non ignoscat cũ
impleatur quod scriptũ est qui non est ut
se abscondat a calore eius quando clarissi
ma luce manifestantur q̃ (quae) in code psalmo
unde uersiculũ istum cõmemoraui tanto
ante praedicatas sunt, ea lorũ ẽnt nomine
apostolix pi significantur quod in eis ds
praesideret in euangelio ad nuntiarent,
iam ergo ea bene narrauerunt gloriã dei et
opera manuũ eius adnuntiat firmamentũ

dies dies ē. ex quo uerbū ē. nos. nō. nocuit ad
nuntiandā scientiā, ita nonsunt loquendi ne ap-
ostoli quorū non audiantur uoces eorū,
ita nec omnes uerba exierunt sonus eorū ē. in
fines orbis terre uerba eorū. ita insole-
bocesi in manifestatione posuit tabernā
culū suū bocesi ecclesiā ipsius, quia uel
hoc facere ipse sicut mihi sequitur. ita quia
sponsus processit de thalamo suo, id est
coniugatū uerbū carnibus humanae proces
sit de uentre originali, ita exultauit ut gi-
gans ad ciendum uiā. ita a summo celo egressio
eius et occursus eius usq; ad summū
eius, et inde ore eius sequitur
uersus quē paulo ante cōmemorauimus
non est qui se abscondat a calore eius, et
adhuc isaie fragiles contra radicitus uncu-
gariennes eliguntas oleagines sicut stipula
in cinere uerū quia sicut aurū a sordes pur
gari quā et idcirco pro falsorū ampullatia
monumenta frustra uia sint et nulli usi ncerū
di promissa certa et exacta sint, desinant ergo
dicere mali laudatores xpi. q. uino luni
esse xpi. ani. quod xps non docuerit deos
eorū. decipere et simulacra confringi, dēnt

israhl, de quo praedictū est quod dñs uni
uersae terrae uocabitur, erit dñs uniuer
sae terrae. Ā uocatur, hoc per prophe
tas futurū praedixit, hoc per xpm congruo
tempore impleri, certe enim si ā dñs israhl
dñs uniuersae terrae uocatur, necesse est
ut pia, quod iussit, quando quidem iussit, in no
uum, quia uero per xpm erit, xpm innouet,
ut ecclesia eius per orbem diffundere tur,
et per ipsā dñs israhel uniuersae terrae
uocare tur, paulo superius apud eundē
prophetam legam, qui ouo luna mane erit
cōmemoretur, neque enim mala longū est,
ut oporteat praeterire, dicunt, ut rent
nubila de praesentia eius, hunc lunae, et pas
sionem xpi et corpore eius, cui caput est, idē
de ecclesia eius, cū appellatur, ā quā sterilis
quae non pariebat, per multos dies annos,
ecclesia, quae pura erat in omnib. gentib.
in paucis suis, hoc est in scis suis, non appa
ruit, nondū xps adnuntiatus per prophetas,
et dicitur plures filios deserae futuros,
quā eius, quae habet uirū, cui uir nomine
significabatur, lex, uel rex, quē acceperit
primus populus israhl, nec acceperant

GENTES EO TEMPORE LEGE QUO PROPHETALOQ.
BATUR NEQ REX XPIANORUM APPARUERAT AD
HUC EX QUIBUS IAM GENTIBUS LONGE PERMILIOR
ET NUMEROSIOR SCORUM MULTITUDO PROVENIT,
HAERGO DICIT ESAIAS INCIPIENS AD HUMILITA
TEM XPI ET A SEPOSITE ECONVERTENS AD AD LOQEN
DAM ECCLESIAM USQ AD EUM UERSUM QUA ECCE OME
MORAVIMUS UBI AM ET QUIERUNT TE IPSE DS
ISRL UNIUERSAE TERRAE VOCABITUR, ECCE IN
QUIT INTELLEXIT PUER MEUS ET EXALTA
BITUR ET HONORIFICABITUR UEHEMENTER,
QUEMODO MULTI MIRABUNTUR SUPERTE SIC TA
MEN ET INHONESTUM ERIT ABHOMINIB
SPECIES TUA ET HONOR TUUS AB HOMINIB, ITAEN
MIRABUNTUR GENTES MULTAE SUPER EUM ET CON
TINEBUNT REGES OS SUUM QUONIAM QUIB NON
EST NUNTIATUM DE ILLO UIDEBUNT ET QUI NON AU
DIERUNT INTELLEGENT, DNE QUIS CREDIDIT AUDITUI
NOSTRO ET BRACHIUM DNI CUI REUELATUM EST A
NUNTIAUIMUS CORAM ILLO UT PUER UT RADIX IN
TERRA SITIENTI NON EST SPECIES ILLI NEQ HONOR
ET UIDIMUS ILLUM ET NON HABUIT SPECIEM NEQ
DECOREM, SED UULTUS EIUS ABIECTUS ET DEFOR
MIS PRE OMNIB HOMINIB, HOMO IN
PLAGA ET QUI SCIT FERRE INFIRMITATES

propterquodetaucertusefaciesecosinuria
tacsi/necmagnacsuomacsi,dicinfirmi
tatisnostraspormi/etpronobisindoloribus
est/etnosexistimauimusillū indolo
ribꝰesse/etinplagaetinpoena/ipseautē
uulneratusest propterpeccatanostra/
etinfirmatusest propteriniquitates
nostras,eterudimentū pacis nostraeinеum/
Omnesergoquasioues
errauimus/etdns tradiditillū propeccata
tis nostris,etipse quōd malestractatusestn
nonaperuitos/sicutouis admenolandum
ducetusest/etsicutagnus antetē quisetan
dereptumsinevoce/sicnonaperuitossuū;
inhumilitatesuasiudiciumeius/etgenerationē eius quisenarrabit? Quōniam tollet ur
de terra uita eius/abiniquitatibꝰ populimei
ductus ad mortē/dabocergo malos propter
sepulturā eius/etdiuites propter
mortē eius/obhoc quodiniquitatē non fe
cerit/necdolus oresoo, dns uult purga
reillū de plaga/si dederitis uos ordinem
uestramanifestā uidebitis semen
longissimae uitae,etuult dns auferre
animā eius/ostendere illi lucē/etplasmare

re persensum/ius ꝑficare eius ꝙ, bene
seruiente ꝑ pluribꝫ/et peccata illoꝝ ipse
sus ꝯtinebit, ꝓpter hoc hereditabit
cū pluribꝰ/et fortiū partietur spolia, ꝓpter
quod tradita est ad mortē anima eius/et in
terr iniquos aestimata est/et ipse peccata
multoꝝ sustinuit/et ꝓpter iniquitates
eoꝝ tradit⁹ est, dēlectare sponsis quæ
non pariꝭ/exulta et clama quæ non par
turis/quoniam multi filii deserte magis quam
eius quæ habet uirū, dixit enim dns, dilata
locū tabernaculi tui/et aulæas tuas confige
non parcas, prolonga funiculos tuos/et pal
culos ualidos constitue, et ad dexteram
et ad sinistram pariē extende,
semen eni tuū hereditabit gentes/et ciuita
tes quæ desertæ erant inhabitabis, Non
est quod confundas/nec erubescas
cas quod dedecoris tui fueris, confusionem
ent inperpetuū obliuisceris/ignominiæ
uiduitatis tuæ non eris memor/quia ego
sū dns qui fecit te, dns nomen eius/et quierunt
te ipse dns israhel, uniuersæ terræ uocabitur,
Quid contra hanc euidentia expressionē ꝙ
rere ū/et ꝓdicta rū/et impleta rū dicipotest

sidē xp̄i diuinitatē discipulos eius pōtantes
esse mentitos. Numquid de xp̄i passione du
bitabunt resurrexisse non solent credere
ad illa omnia ab hominib⁹ humana perpessū
etiā libenter credunt quia hominē tantum
modo credidulunt. Ille mag sicut oēs adiu
uando ducatus. Ille iniquos deputatus
Ille caute neratus propter peccata nostra. Cuius
liuore sanati sumus. Cuius facies iniuriata
est nec magnificata palmis cedentis spu
tis illita. Cuius deformis in cruce positio.
Ille a bi niquitatibus populi sui ductus ad mor
tē. Ille qui non habebat speciē neq decorē.
quando colaphis percutiebatur. Quando
spinis coronabatur. Quando pendens inride
batur. Ille qui sicut agnus coram tondente
non habebit uocē. sic non aperuit ossuū. Cūq
dicerentur a insultantib⁹. prophetiza nobis
xp̄e. nempe iam euidentius est. ab honorifi
catus est uehementer. nempe iam miranti
gentes multa super eū. Iam continuerunt
reges ossuū. quod aduersus xp̄i anos leges
sacratissimas promulgabant. nempe qui
nondum in unitatē de illo iam uidenti. et qui
non audierunt. iam intelleguntq̄ gentes

quibus non nuntiauerunt prophetae?
magis ipse uident quam ueram nuntiatam in
per prophetas, et qui non audierunt ipsum
esaiam loquentem ita. In hoc tempore isetus de quo
ista sunt locutus in. tellegunt; Nam ipsa
gens iudaeorum quis credidit auditui pro
phetarum? umbra christi dni? quod est ipse xps
qui per eos adnuntiabatur? cui reuelatum
est? quando manibus suis ascendebat in
domum dei? quae futura praedixerant
prophetae quos habebant? ne empetiam
hereditatem possideri multos? et pro rum par
tem ut spoliata cum ea quae diabolus et demo
nes possedebant per ecclesiarum suarum
fabricas? et quos liberi necessarium sus
illis expulsis prodimus quae distribuunt, quid
ergo ad haec dicunt praeuaricatores laudatores
xpi et xpianorum obtrectatores? Numquid
umquam ista per prophetas tanto ante praedica
rentur xps magicis artibus per carmina aut dis
cipuli eius ista finxerunt? Numquid uidelicet
tetur ecclesia diffusa per gentes quondam
sectis? non in pluribus filiis quam illa sy
nagoga? quae lege sine rege et ab aqua uinum
acceperat? Numquid umquam dilatatur locum

tabernaculis sui omnes nationes & linguas occupans, ut longius quam romani imperii iura tendantur, usq; in persas et indos aliasq; barbaras gentes fumeu los porrigat, ut in deum per ritus christianos & instinistra perficios christianos in tam multis populis nomen eius extendatur, ut semen eius hereditet gentes, ut cum his quae audiculi sui erant in nunc in habitet, ut non tam nouerit hominum minas et furias, quando insanguinem arbitrū tam quā honore purpureo uestiebatur, ut praeualeret tam multis, tam q; uehementibus et potentib. persecutoribus suis, ut non erubescere i quod de ipse stabilis fuerit, quando magnū erat crimen fieri uel esse christianum, ut confusione in perpetuum obliuiscatur, qua ubi habundauit delicta, superhabundauit gratia, ut hic nominis uindicta sui memorem non sit, qui a paulum de electa obprobria subiecta tam ne minem gloriare: loresci. Num quid postremo erit dns qui ecclesiam et adominatu diabo

·cliii·

Ædac monō c. rupe. am ipse dō sis rht. uniuer
sae ꝯ ecclae laudatores discipuli xpi p in
xcrum q̄ quod prophetae quorū libri nunc
in manibus inimicorū xpi habentur ꝯa
longe ante quam xps filius hominis ꝑ ueret
praedixerunt. hinc ergo intelligant
quod nec iam dissimulis quidā atq. obtundis si
mis obscurum dubiū uere linq̄tur. hinc
inquā intelligant xpi peruersi laudā
tores. et xpiana ac relōnis exsecra
tores. et iā xpi discipulos contra deos eorū
e. adidicisse atq. docuisse. quae doctrina
continet xpi. qua ad sis rht. qua haec omnia
quae isti colere uolunt. abominanda atque
euertenda. in libris prophetarū praecipis
se. inueniturum ipse dō uniuersae ecclae.
sicut iam ante promisit per xpm. et xpi
ecclesia laudatur. sicut xpm mira
dementia suspicantur deos eorum ꝯo
lusse. ac per hos eū iam potuisse.
Numquid et dō sis rht. deos eorū colunt.
quibus super omnes gentes colendo et
de illis abominandis atq. euertendis
per xpm quod promisit impleuit. ubi
sunt dii eorū. ubi uaticinia. anantgorū

et divinationes pythonū ubi auguria
uel auspicia uel haruspicia uel oracu
la daemonū Cur non properetur exis
timus modi antiquis libris admonitū ali
quid esse praedictū contra xpianā fidē
et contra prophetarū nostrorum qui
praessaia in omnib. gentib. tā perspicuā
ueritatē Offendimus inquiunt deos
nostros et deseruerunt nos ideo ad
uersus nos xpiani praeualuerunt et
humanarum felicias defensa accedem
nunadilabitur hoc sibi certe per xpianos
fuisse euentorū legant et ex libris ua
§ tum suorum sed alegant ubi si non xps
quae eū deorū suorū uoluntate uisse cul
torē Salomon sisrht improbatus et de
resistussi quē constat fisiorū euersо
rum Sed num quā hoc properent nisi
quomodo forte confinxerint quod
protulerint apparebit eo ipso certe quod
tanta ignoia propter quae unq. de
burianie quā hoc praedictū esset accidis
set in deorū templis omniū gentium re
gnari ut praestruerentur et praedo
nerentur Quinon nolentes esse xpiani

de inde quod de pellicijs rerum humanarum deminutione per xpiana tempora conqueruntur. Si libros philosophorum suorum legant et arepraehendentium quae nunc eis ecclia recusantibus et honorum ab eis subtrahuntur. Tum uero magna laudem reperient temporum xpianorum, quod enim eis minuitur pellicijs nisi quod pessime luxoriose quae habuerunt in magna creatoris iniuria, Nisi forte hic suis temporalia a qua per homines paene humanitas cadunt the atra cauea turpitudinum et publicae professiones flagitiorum cadunt et foraquel moenia in quib. daemonia colebantur, unde enim cadunt nisi in do piarerum. quarum lasciuo et sacrilego usu constructa sunt; Nonne cy cero eorum cum rostra quendam laudaret histrionem ait peritum dixit ut solutes set dignus qui in scaena ordebe ret intrare. Tauero bonum ut solutes set dignus qui eo non debe ret accedere. quid alud apertis sime ostendens. Nisi ullam scaenam esse tam turpem ut tanto omnes ibi esse homo debeat quanto fortem magis uir bonus, et ita

endecorū talide decore placabantur
qualiaueris bonis remouendū esse cen
sebant, est etiam hinc eius de ipsius cice
ronis aperta confessio ubi ait sibi flora
matre ludorē celebritate placandam,
in quibus ludis tanta exhibebatur pitu
do consuetudinem eorū conparatione
ceteri honesti sint a quibus tam en etiā
ipsis agendis uiri boni prohibentur quēadmodū
is in flora matre quibus de aes ī quā cele
brior est habens effusionibus laxatis
conciliat et propria fit turpitudo, quan
to iam honestius in scenā roscius in
trabat quā cicero de amicitia cōlebat,
si de continuare rē capiat quae in hac re
lebranda fundunt ur de genere uno offen
dunt ur apparet qualis sint quibus
delectantur, si aurem ipsi rapidis nō om
nium urnis ur lius rascantur quā placan
tur, quapropter aut philosophos suos
arguant quotalia in luxuriosis hominib.
reprehenderunt aut deos suos frangant
cantent quotalia de suis cultoribus exige
runt, sed tamen iam inueniunt uel quos
frangant uel quos abscondant,

xpianorū uero temporibus deprecatūrerū
secundarū quoīntorpiacīnoxiadeplue
bant blasphemando impugnare desistant
ne magis nos unde amplius xpi potestas
laudetur admoneant, cui; abinc dicere
nisi me iam librum istū concludere atq;
ad propositā intentionē redire suscep
tio peris necessitas cogerei; cū enim
euangelicas quaestiones obiuidentur
quibusdam quattuor euangelistae non
inter se constare; soluere ac dedere
unu potui expositis intentionib; singulo
rū primo ambi discutiendum occurrit
quod non nulli; quaerere solent cur ipse
xpi nulla scripta properamus, haenim
uoluntē ipsum credi nec scio quid aliud
scripsisse quod dilecti nihil q; secus
se contra deos suos sed eos potius
magi corrigi uoluisse per discipulos
eius non solum de illo protulisse mentio
dicendo illū dñm per quē facta sunt om
nia cui aliud nihil quam homo preferri
quam uis excellentissimae sapientiae
uerū etiā de his eorū non hoc docuisse
quod a bill, o didicisse, unde pactū est

ueros deos israhel potius urgeremus
quiper ecclesiam xpianorum ab omnibus
gentibus colitur et istorum sacrilegas
uanitates ubique iam euerit sicut per
prophetas suos tanto ante praedixit
et per xpi nomen in quo benedici omnes
gentes promiserit atque dixerit impleri
ut ex quo intellegere debent nec
xpm aliud deos eorum uel nosse uel
docere potuisse quam deus israhel per prophe-
tas iusserit atque praedixerit per quos ipse ut
xpm promitteret et misit incunctis nomi
ne secundum pollicitationem quam patribus
fecit cui benedicerentur omnes gentes
factum est ut ipse deus israhel uniuersae
terrae uocitaretur nec discipulos eius
a sui magistri doctrina deuias sectum
deos gentium colere prohibuerint neue
insensatis simulacris supplicare deos
uel societatem cum daemonibus habere
mus uel creaturae potius quam creato
ri religionis obsequium seruiremus
Qua propter ecce ipse xps sapientia dei
per quam creata sunt omnia cum quo nullae
mentes rationales siue angelorum

sine hominum nisi participatione ip
sius sapientes fiant. Cui per spm sc̄m
per quem caritas in cordibus nostris dif
fundit̄ in hç̄ regnis q̄ trinitas unus
d̄s est consulit̄ est diuina prouidentia
mortalib⁹ quorum temporalis uita in
reb⁹ orientibus et occidentibus occupa
tam tenebat̄ ut ea de ipsa dei sapientia
ad unitat̄ē persone suae homine ads ūp
to in quo tempora liter nasceret̄ ut ui
ueret moreret̄ resurgeret congrua
salut̄i nostrae dicendo et faciendo pa
tiendo et sustinendo fierit et deorsū
hominib⁹ exempl̄ū rederet de his q̄ui
sursū sunt angelis exempl̄ū manen
di, nisi ent̄ et in anima rationalis natura
temporaliter aliquid oriret. Id est
incipere et esse quod non erat. Nūq̄am
ex una pessima et stulta ad sapient-
iam atq; optimā peruenire et. Ac per hoc
cū reb⁹ aeternis contemplantium ueri
tas perfruatur. Reb⁹ aut̄ ortis fides
credentium deleatur. purgatur homo
per rerum temporalium fidem ut ae
ternar ū percipiatur uirtut̄ē. Nā et quidā

eorum nobilissimus phylosophos
platonem libro quem timaeum uocant
sicait, quantum ad id quod ortum est ae
ternitas ualet tantum ad fidem ueritas,
duo illa sursum sunt aeternitas et ueri
tas, duo ista deorsum quod ortum est et
fides, ut ergo ab imis ad summa reuoce
mur atq. id quod ortum est recipiat aeter
nitatem per fidem ueniendum est ad ue
ritatem, qua omnia quae in contrarium
pergunt peralia quidem reducuntur,
ab aeternatus nam a temporalis iniquitas
nos alienabat, opus ergo erat mediatus
re nam a temporali (uae) q. medietas, tempora
lis esset de imis iustitiae summis atq.
mutabile nec abrumpens a summis et con
temporans imis ima reddere et summis,
id est ipse mediator dei et hominum dictus est
inter deum immortalem et homines mortа
lem, ds et homo reconcilians hominem,
deo manens id quod erat factus quod non
erat, ipse est nobis fides in rebus ortis
quae est ueritas in aeternis, hoc magnum
et innarrabile sacramentum hoc
regnum et sacerdotium antiquis per pro
phetas

reuelabatur posteris corū peuangę
liū predicatur oportebat enim uti
quando in omnib⁹ gentib⁹ redderetur quod
diu per una gentē promittebatur proin
de quiprophetas ante descensionē suā
predixit ipse et apostolos post ascen
sionē suā omnib⁹ aliis discipulis
suis per hominē quē adsumpsit tā quam
membris suis corporis caput est, itaq;
cū illis scribserunt quae illeostendit et
dixit nequaquā dicendum est quod non
scribserit quandaquidē membra eius
id operata sunt quod dicta ante caput
cognouerunt, quidquid enim illede suis
factis et dictis nos legere uoluit hoc
scribendū illis tam quā suis manibus
imperauit, hoc unitatis consortium est
in diuersis officiis concordiū membro
rū sub uno capite ministerium quisq; is
in electis erit non aliter accipiet quod
narrantibus discipulis xpi in euange
lio legerit quā ipsā manū dni quam
in proprio corpore gestabat scribentie
conspexerit, quā obrem illa ponamus tam
uideamus quales sint quae putant

euangelistas sibi scripsisse contraria
quod parum intellegentibus uidere po
test. Uerbis quaestionibus dissolutis
ex hoc quoq; apparebit, huius capitis
membra non solum ad intellegendo uerum
etiam ad conuenientia scribendo in corpo
ris ipsius unitate germana seruasse
concordia

AVRELII AVGVSTINI EPI DE CON
CORDIA EVANGELISTARVM
FINIT LIB PRIMVS. INCP
LIB SECVNDVS PRAECE
DENTIBVS CAPITVL. QUAESTIONVM.

I Quare usq; ad ioseph
generatoris xpi cum
memoretur cum de
illius femine xps non sit
natus sed de uirgine Mari-
am

II Quomodo filius
dauid cui ex ioseph filia

dauid concubitu non
sit natus.

III Quare alios pro generato
re xpi memoreu enume
rare alios taceat

IIII Quare quadraginta
generatio
nes excepto

ipro xpō inuentuntur
apud matheum cū quā
tuor dicem triplicem
V quomodo matheo ordi
ni conc̄ruatur ordo
lucae inhis quae dec̄ep
toe t de infantia uel
puentia xpi. alius pty
termittit alius com
memorat.
VII De ordine praedica
tionis iohannis bap
tistae inter om
nes quattuor.
VIII De duob. herodib.
VIIII Quomodo matheus di
cat timuisse ioseph recum
infante xpō in hierusalē
propter archelau et non
timuisse ire in galilaeam
ubi erat therrarcha hero
dis frater eius.
X Quomodo dicat mathi
ideo isse in galilaeam ioseph
cum infante xpō quia timo
rt

archelau pro suo patre reg
nante in hierusalem cum
lucas dicat ideo isse in galy
lea quia ibi erat nazareth
cum aseorum.
X Quomodo lucas dicat ibant
parentes eius per omnes an
nos in hierusalem in die festo
nem paschae cum illo puero
cum dicat matheus quod
metuens archelai metuerent
illuc ire abaeg. pro reden
XI Quomodo potuerint comple
die purgationis matris xpi
sicut lucas dicat ascendere
cum illo in templum adper
agenda sollemnia sicut
matheus iam herodi per
magos nocturnum eum na
tum pro quo cum eā quaere
ret totos occidit infantes.
XII De uerbis iohannis inter om
nes quattuor.
XIII De baptizatoribus.
XIIII De uerbis uocis quae facta
est

de cuclo super baptizato.

XIIII Quomodo secundum Iohannem euangelistam iam dicat Iohannis baptista ego non noueram eum cum secundum alios inueniatur quodiam nouerat eum.

XV De exemplaribus.

XVI De uocatione discipulorum plurium

XVII De tempore secessionis in gallileam

XVIII De illo sermone prolixo quem secundum matheum habuit in monte

XIX Quomodo dicat matthias centurionem fecisse deum accessisse pro puero suo cum lucas dicat quod amicos ad eum miserit.

XX De socero petri quo ordine narratum sit.

XXI De ordine rerum quas post hoc narrant utrique nil interesse differentiant

XXII De illo quia ait dñs sequar te quocumque ieris et alia que iuxta sunt quo ordine narrentur a matheo et lucano.

XXIII De translatione eius ab idoneis mutinnauicula et de expulsis demoniis quos permisit in porcos quomodo ea quae sequuntur dicta sunt contra matheum marcum et lucam.

XXIIII De paralytico cui dixit dimittuntur tibi peccata et collegrabat unum quem maxime utrum lucas ubi hoc factum esse conueniat inter matheum marcum et lucam. quia matheus dicit in ciuitate sua marcus autem capharnaum.

XXV De uocatione eiusdem matthei utrum marcus et lucas

quidicam leuna alfei
idē matheo congruam

XXVII Deconuiuio ubi ob
iecta ei sit et quod eum
peccatoribus manducet
cauillate et quod non ie
iunare et discipulos
quod uideatur adhuc
ordicere eaquibus obiec
tum fuit de uerbis eorū
respondit quod ipsi nunq̄
matheum murmurassent
sed eius discipulos
cur ergo ipse cum
peccatoribus
XXVIII de filia archi co
gnominata et mulie
re quae tetigit fimbria
uestimenti eius. atq̄
ordo quo dicta sunt
nihil eorum quam
aduersetur aquibus dic
tum est ergo ex me deue
bit archisynagogi quibus
rogauit deo
XXVIIII de duobus caecis et
muto daemonio quae

solui matheo dicen
XXX Ubi murmurabant pha
risei missos discipulos suos
ut manducarent cum
publicanis et peccatoribus
et ubi mulieres ordinate quemadmo
dum uiderentur ubique
prendi et quomodo
matheus ex uocatione
gratias agens de uirgi
quare eundum matheo dicen
non prendere eundum
matheum et mulieres prendi
et debuerunt eum non
cum quo erant
XXXI Ubi iohannes baptista
missis ad illum de carcere duo
bus discipulis suis quid matheus
et luca dicunt
XXXII Ubi exprobrantibus
ciuibus quod non ege
rint penitentiam quod
ex uocati ubique
prendi et quomodo

illi matth ip ordine
congruat

XXXIII Ubi uocat ad nollen
dum tuçum et ait cum
ruam quemad modum
matth adducunondirere
pennnaurandi ordine.

XXXIII Ubi dicit pub rpicar
uellennet manducа
uerunt quemad mo
dum intepte con
çruçant matth marc
et luc in naurandine ordi

XXXV De illa qui manu cum
da cum habuit et ait ab
bato curretur et rique
ad modum narratio
matth concordet cum
marc et luc de rerum
ordine uel dni ctu
da eo ram in uerbis con
fidenandum earum ab
usio cuius carnelu meam
ranceiacet in medio rech
cantur bi uiuet et uanet

cum nullo ribi ad
uertentur ip o nar
rem ignis ordine.

XXXVI De muro exqueco
quidem onem habuer
quemodo matth et q.
confentiant.

XXXVII Ubi ait dicentes quod
in beelzebul eicit dae
monia quicquid exipra
occasione lacuna fer-
et blasphema aduersur
spm rem et ded uobur
arboribur unam nullo
matth aduobur adm
maxime ad luc audiren
tes

XXXVIII Quid et per pondrpe:
dentibur signu demonu
prophetia et dent neuter
et de regina austri et
de spiritu immundo
qui cum exierit ab hom
ne et dm et inuenit de o
mum mundatumque em
ad modum matth luc con
cruent

XXVIIII Cū bēnīm ei nun
ntia ēt ma ei et ēt pa
tres eius utrum a mare
et lūc ordo ip̄e nondi
crepet
XX quod exhac occulatur
bit locutus ēt ei illo
cutus in femina do
abud ecclām inuia eice
rere et ei illo cuius so
per femina et iunizza
nia et dec ano sinapis
et de fermento et quod
ndo ambo locutus ēt de
thesauro abscondito
in agro et de margari
ta et de rac̄na missa
in mare et de proferen
re et de thesauro no
uo et ueteri a quomo
do marco et luca et math
consentiat uel inhis
cū illo dixerīt uel narra
uerit ordine.
XXX quod uenit in patriā suā

Cū bēnīm ei nun
tiata ēt mirabantur eius
prīnā cum ei nusci
rent unde huic hec
et quomodo
do consentiat marco
et lucae et math
me ut nō narrandi or
dinē ibi ad alia ducere
tur
XXXI quē admodū in terre
gionem
uenit math
matē et uerbis
herodis cū audisset de
mirabilib. ihū uel de ap
stolo narrationis ordine
XXXII De iohanne in carce
re et occiso quo ordine
ab his tribus narretur
ad miraculū de quinq.
panib. quo ordine ab
omnibus et quem admo
dū uenerit ipse de quinq.
panib. miraculo quē ad
modū inter sommer
quem uero conuenia nt
XXXIII Quod ambulauit super
aquas quomodo de quibus

dixerunt inter se conue
niant. et quomodo ab illo
loco decrediantur ubi tur
bas de quinq. panib. pauit

xlvi Quomodo matthe in mc
ioh anne nona duerse ntur
in eo quod abeis trib. narra
tur. quid postea quam
transfretauerunt pas sit

xlvii De mulie re chananea quae
dixit et cane re dunt de
micis cadentib. de mensa
dominorum suorum. quo
modo inter se matheus
lucas q. consentiant.

xlviii Cum de sep tem panib. pa
rari tur bas utrum inter se
matheus marcus q. conue
niant. quod dicit mat thi
num de cum uenisse in fines
magedan. quomodo con
gruat marco. et ne o quod
peretib. signum respon
dit nisi ionae. Quin

xlix De fermento pharisaeo-

quomodo cum marco con
ueniat uel re ad ordine
l Cum interrogauit dis
cipulos quem illum dicerent
homines utrum nihil inter
se repugnent matheus
marcus et lucas reb. ad ordine
li Ubi pronuntiauit discipulis
passionem suam quae sit in
ter matthaeum marcum et
lucae conuenientia.
lii Ubi subiungunt de mittes
quomodo praecepertinus
ut post eum quod ad eum
uenirent quam se concordi
liii Quod tredecim trib. discipulis
in monte ostenditur eadem os
si et hebraea quomodo inter
se congruant de ipsius or
dine et reb. et in hoc me
propter. Nam et tam dierum
quam matthaei et marci di
cunt posse ex diei partium
quod lucas post octo

liv Ubi de adu entu helyae

locum referendum quem
conuenientia intermedii
et maritum

Illo quo bona filiorum
rapi quę direpta reparare
non potuerunt quę ad mo
dum per ipsa conferuntur
quę ordine narrationis

VI Vbi de parricidio fuerit
et dixit se contrarium
fuisse quod per ipsius ordi
ne commemorauit

VII Vbi de orbe pirate solum
uni bonum quod maritus
solui debet

VIII De puero paruolo quę
proposuit interficiendum
de secunda die mundi de
membris corporis sui can
dida zenobi de angelis
paruolorum quos de eua
faciem passus de una aue
ex quibus centum

VIIII De fratre corripiendo
in secreto de soluendis

Ieandri q. peccauit de
concordia duorum
et de confessione eius
de dimittendis peccatis
usq. septuagies septies

De seruo cui de mille ta
lenta debita est cui pepar
cit non demisit conser
uum marci quę ad modum
ceteris non repugnant

VIIII Quando interroga
tus fuerit uiri licuerit de
mittere uxore quę ad
modum interfecerit
nam meritum maximae de ipsius interro
gationibus uel dicti uel
facti eorum atq. respon
sis in quibus uidentur
aliquantulum uariare

X De paruulis quibus ma
nus impositum dedicare
et cui dixit uende omnia
quę de una aqua uocandae
ritus non operari perhibet

diuersas quemadmodū
matth duob. alijs nonpe
pugnet.

xvi Ubi secreto duodecim
discipulis de passione
sua praedixit et matth
philorū; de dei cū pilat
suis pertinuit non se cō
adducta ei⁹ et ad
sinistrā sedeke quo
modo non repugnet
matth alijs duobus

xvii De ceciis hiericho in
lucam in his quē admodū
non aduersetur matth
uel. marco uel. luce

xviii De asino pullo quomo
do matth et ceteris concordet
quis oli pulli cōmemorat

xviii De expulsi templo ven
dentiū et ementiū quē
admodū ihesus non repug
net iohanne qui hoc idē
longe alibi dicit

xx De arefacta arbore fi

colnea et iuxta
narrata sunt quē admo
dū non repugnet matth ecclie
sis et parabolam marci de
ordine narrationis

xxvi Quando dñs in hierosolymis
runt iudaei in qua potes
tate ea faceret quomo
do inter se consentiant
euangelistae

xxvii De duob. quib. impera
uit patet ut in cena in unā
uel duas in omnē aq. locū aliis
alijs agricolis quomodo
non aduersetur illis
duob. cū quib. condescendit
dine teneri et maximein
hanc parabolā quam
omnes hi⁹ dicunt deum
ne alocana propter hos
ponsionē cōsū quib. dicē
bentur ubi ab quantum
unde fur uacare

xxviii De nup. filii regis
adquas fuerit hae in uitatae

sunt quē matheo ordine
dicunt scribe xpm filiū
tenuerit propter lucā
esse dauid
quidam alibi dixit.

LXVII De pharisaeis sedentibus super cathedrā
moysi et dicentibus quae
non facitis facere nolite
eos dē pharisaeos
ad dominū dictis unius seruo
matheo congruam alius
duobus et maxime lucae
quin hoc ordine sed alibi
simile commemorat

LXVIII De illo cui commendatas duo piscis et panes de lectionis dī ex pro
xim quo ordine singulis narrentur
num euangelistis euangelia
ne a lucae discrepare cui
dentur.

LXVIII Cū praecuntia aut
tē plena uersione quomo
do alius duos narrandi
ordine congruat

LXVI Quod iudaei nequeunt
credere
cantur de xpo cum oculis
filius inde sunt unius non
repugnet matheo alius duob
quia secundū ismū dicere
quid nobis inde sumus de xpo
cum oculis filius cum res
ponderunt dauid secun
dum illos autem quomodo

LXVII De pharisaeis sedentibus
nibus super cathedrā
moysi et dicentibus quae
non facitis facere nolite
eos dē pharisaeos
ad dominū dictis unius seruo
matheo congruam alius
duobus et maxime lucae
quin hoc ordine sed alibi
simile commemorat

LXVIII Cū praecuntia aut
tē plena uersione quomo
do alius duos narrandi
ordine congruat

LXVIII De sermone quem
habuit in monte olim
hac quaerentibus discipu
lis quando esset consum
mato quē ad modum res
ipsum interse congruant

LXV Quod commemoran
matheo euangelio unius
futurae paschae et poetica

dicunt quod in bethania
fuerit quomodo non repug
net iohanni qui ea ipsis
narrat hoc die quod fac
tus est in bethania ei di
e ante sex dies pasche.

xxvi Cena in bethania
ubi mulier unguentum pre
tiosum domini perfudit quo
modo intersecongruat
matth marc et iohannis
et quomodo lucas non
aduersentur. aliqua
quid alio tempore
commemorant.

xxvii Ubi mentem discipu
los impia parentela
manducare pascha
quomodo intersec
congruant matth
marcus et lucas.

Expli. capit.

Quoniam sermone
non breui et admo
du necessario quę

libro uno complexi
sumus reputationibus
corum animarum quidis
cipulos xpi euangelium
consecribentes id eo con
uenit ut ante ponant,
qui ipsius xpi quę licet
non omnia tamen nul
homine sapientia lon
ge praecellentis excel
lentie honorandum esse
nondubitant, nulla
scripta proferuntur
a nobis et cum alia scrip
sisse uideri uolunt
qualia per ecclesias diligun
non qualibus lectis et cre
dimus apecrucis fidei cor
roborentur, nuncupamus
uideamus ergo intersec
congruant ut mundi
euangelistae de xpo
scripserunt quę ad omo
dum sibi inuicem intersecon
gruant ne quid ex hoc

...sed, ...

in fide expiana offendicula patiantur quidam rio-
siores quã capaciores sunt, quod non ut cũq;
perlectis sed quasi diligentius perscrutatis
euangelicis libris inconuenientia quaedam
circumcantia sedepraehendisse existimo ar
bitris, magis autem contemnose obiectanda quã pru
denter considerandae esse arbitrantur;

(1) Matthaeus euangelista sic orsus est liber
generationis ihu xpi fil dauid fil abrahã,
quo exordio quid aliud ostendit generatio
ne xpi secundũ carnẽ esse susceptisse nar
randam secundum hanc enim xps fil hus
hominis est, quod etiã ipse saepissime
appellat, ut commendans nobis quid ob mi-
sericordiam dignatus sit esse pro nobis,
Nam illa superna et aeterna generatio
secundũ quam fil hus dei unigenitus est
ante omnẽ creaturã, qua per ipsum
omnia facta sunt, plane ineffabilis est
unde ill adiectã a prophetis intellegatur
generationẽ eius quis enarrabit, exse-
quitur ergo humanã generationẽ xpi
matthaeus ab abraam generatores cõ-
memorans quos per ductum a ioseph
uiri mariae de qua natus est ihs xps

quam usque ad ioseph
Matthaeus
ystoricam
memoriam
per cum
deillasse
mirum est
non sequa
mur illud
Lucae
memo-
ri
a

III. Neq enim pase rat eteum ob hucaconiu
gio mariae sep arandum p̄ot erit quodnon
ex eius concubitu sed uirç ope peritx p̄s;
hoc enim exemplo magnifice insinuatur
fidelib. coniugatis etiam seruat ap aricon
sensu continentiax possit permanere re
uocarig coniugium, non permixto corpo
ris sexu sed custodito mentis affectu; pre
sertim quia nascreis etiam filius potuit si
ne illo con plexu carnali qui propter solos
gignendos filios adhibendus est, negeni
propterea nonerat appellandus ioseph
pater xp̄i quia non eum concubendo genu
erat quando quidem nec te pateresset etiã
eius que non ex sua coniuge procreatum
alt unde adoptasset, putabatur quidẽ xp̄s
etiam alter filius ioseph tanquam eius om
nino carne progenitus sed abeis hoc pu
tabatur quos mariae lateb at uirginitas,
Nam lucas ait, et ipse ihũ erat incipiens
quasi annorum triginta ut putabatur fili
us ioseph, qui tamen lucas non eius paren
tem sed tãmariã sed amb os parentes eius ap
pellare nõ minime dubitauit ubiam, puera
tem crescebat et confortabatur plenus

sapientia ꝯ ic ka nil adi e rat in illo, et ibant
parentes eius per omnes annos in hieru
sal. co in die soll. com̄ pasche, sed nequis
quā hic parentis consanguineos ponius
maria ec̄ ipsa maire eius in rel. leg. nda
puer. quid adillud Respondebet quod
ipse rē l. lucas superius dixit, erie rāt pater
eius et mater mirantes superbis quae
dicebantur de illo, ei cū ic. tur ipse narret
non ex concubitu ioseph sed ex maria uir
gine natū xpm unde ec̄ pater eius appell. ra
nisi qualis rumor cū maria ꝯ rec te in rel.
leg. ionis sine cōmixtione carnis ipsa co
pul. atione conuicti et ob hoc em̄ xpi pater
mul. to conuincti usque ex eius coniuge
natus sit quā sic ei esse ral. i unde adop ta
tus, unde manifestū est illud quod an
sicut putabatur filius ioseph propter illos
dixisse quia ex ioseph sicut alii homines
nascuntur natum arbitrabantur, Ac per
hoc em̄ si de monstrare aliquis posset
maria ex david nulla cōsanguinitatis
origine duci satis erat secundum istā
rationē acc̄pere xp̄m filium david qua
ratione et iam ioseph pater eius recte

appellatus est quanto magis quia cum euidenter dicat apostolus paulus ex semine dauid secundum carnem xpm ipsa quoque maria de stirpe dauid aliqua consanguinitatem duxisse dubitare utiq; non debemus cuius femine quoniam necessaria dotale genus tacetur insinuante luca quod cognata eius esset elisabeth quam dicit de filiabus aaron fuisse missime tenendum est carnem xpi ex utroq; genere propagatam et per utrumq; scilicet et sacerdotum in quibus personis apud illam populum hebraeorum et mathematica unctio figurabatur de christma unde xpi nomen lucet tanto antecellat ista uidentissima significatione praenuntiatum. Quos autem mouet quod alios progeneratores matheus enumerat descendens ad dauid usque ad ioseph alius autem lucas ascendens a ioseph usq; ad dauid facile est aduertant duos patres habere potuisse ioseph unum quoque genitus alterum adoptatus. Antiqua est enim consuetudo adoptandi etiam in illo populo diuinis filios facerent quos non ipse genuissent. Nec exceptio quod filia pharaonis moysen ad optauerat illa quippe alienigena fuit ipse

III quia pr alter pris generatio narrat. matth. enumerat a dauid usq ad ioseph. luc. a ioseph usq ad dauid

ꝓceed:

IACOB NEPOTES SUOS EX IOSEPH NATOS UERBIS
MANIFESTISSIMIS ADOPTAUIT DICENS, NUNC FILII TUI
FILII MEI DUO QUI FACTI SUNT TIBI PRIUS QUAM AD TE
UENIREM IN EGIPTUM MEI SUNT EFREM ET MANASSE TAM
QUAM RUBEN ET SIMEON ERUNT MIHI. ALIOQUIN SI ALIENE
SICUT NUPTIS POSTEA TRIBUTI, UNDECIMAM
FACIUM SI UNDUODECIM TRIBUS ESSENT ISRHL,
EXCEPTO TRIBU LEUI QUAE NE PLOSERUIEBAT CUM
EA QUIPPE NE DECIMA FUERUNT CUM DUODECIM
FUISSENT FILII IACOB, UNDE INTELLEGIMUR LUCAS
PATRE IOSEPH NON A QUO GENITUS SED A QUO FUERAT
adoptatus suscepisse in euangelio suo. Cuius
progenitores sursum uersus commemorauit
donec exiret ad David, cui enim necesse est utrumque
euangelistam uera narrante et Matheo scili
cet et Luca ut unum eorum eius patris origine
tenuerit qui genuerat alterius qui adopta
uerat Ioseph. quem probabilius intellegimus
adoptantis origine tenuisse. quae cum ita sint
cum Ioseph genitum dicere ab illo cuius eum
filium esse narrabat, commodius enim filius eius
dicitur esse a quo fuerat adoptatus. quam dicere
ut ab illo genitus cuius carne non erat
natus, Matheus autem dicens Abraam ge
nuit Isaac. Isaac genuit Iacob. Adque ita

In hoc uerbo quod est genuit perseuerauit
donec ultimo diceret. Iacob autem genuit
Ioseph. satis expressa mente deum se patrem per
duxisse ordine generantium. a quo Ioseph
non adoptatus sed genitus erat. quamquam
si etiam Lucas genitum diceret Ioseph ab heli.
nec sic nos hoc uerbum perturbare deberet.
ut aliud credere mus quam a beato euange
lista scriptum est. ab alterno adoptante patre
fuisse commemoratum. neq; enim absorde
quis q; dicitur non carnis sed carnalitatis esse
natus si q; filium sibi adoptauerit. aut uero etiam
nos quibus de dns potestatem filios eius fecit
de natura atq; substantia sua nos genuit
sicut unicum filium. secundum q; dilectione adop
tauit. quo uerbo apostolus sepe utitur non ob
aliud intellegitur nisi ad discernendum
unigenitum. ante omnem creaturam per
quem facta sunt omnia. qui solus de substan
tia patris natus est. secundum aequa
litatem diuinitatis. hoc omnino quod pater
quem misit dicit ad suscipiendam carnem.
ex illo genere quod in nos secundum natu
ram nostram sumus. illo participante
mortalitatem nostram per dilectionem eo

nos efficeret participes diuinitatis suae
per adoptionem filiorum. Hinc dicit. Cum autem uenit
plenitudo temporis misit deus filium suum
factum ex muliere factum sub lege. ut
eos qui sub lege erant redimeret. ut
adoptionem filiorum recipiamus. Et ta
men dicimur etiam nati ex deo. Idest accep
ta potestate ut filii eius efficiamur. Qui
iam homines eramus. efficiamur autem
per gratiam non per naturam. Nam si per
naturam filii essemus. numquam aliud fu
issemus. Cum enim dixisset iohannis. de
dit eis potestatem filios dei fieri. his qui credu
dunt in nomine eius. Secutus ait. qui non
ex sanguinibus. neque ex uoluntate carnis.
neq. ex uoluntate uiri sed ex deo nati sunt
Hos quos dixit accepta potestate factos
dei filios. quod illa adoptio significat qua
paulus commemorat eos de quibus dixit. natos
ex deo. atq. ut apertius ostenderet qua
gratia factum sit. Et uerbum caro
factum est. et habitauit in nobis. Nam quia
dicere. quid mirum si filii dei facti sunt
cum caro essent. propter quos unicus caro
factus est. cum uerbum esset. hac tanta magna

distantia/ quia nos efficeret filii dei multa
mur in melius. Ille autē filius dicū filius
homīnis factus esset non esset mutatus
in deterius/ sed assumpsit quod erat in
ferius, dicit enim ac hoc/ quod unaquę genu
ra nos de verbo creatis/ christus in initio
aliquod creaturae cęnus, nesciebat in
eo quod dam genere hoc nos fieri putare
mus quod ipse esset. Ideo principatum
quendā in creatura nobis hac adoptio
ne concessum satis ostendit, Nonerco
alienum esset a veritate eum si lucas
a bill o esse ioseph cęnitū diceret/ aquo
puer mad optatus, eum sic quippe cęnuit
eū non ut homo esset sed ut filius ses
set/ sicut nos cęnitū dū ut filios suscipimus
quos pec cando ut homines essemus, ut
cū autem cęnuit non solū ut filius ses
set quod pater non est/ sed etiā ut desse
quod esset pater/ sed plane si hoc quer
ro cur lucas dicere tur/ omnimodo esse
ambiguū quisquorū adoptante quise x
propria carne cignente patre cōmemo
rasset/ quomodo et sine mercedis
dicere cęnuit, sed et si hic eū filium

illius ciuitatis illius dicerent nihilominus ses
sed ad hoc quod eorum illi de quo natus
qui sillam aqua ad potandum erat commo
rassent nunc uero cum alter dicit iacob
genuit ioseph alter ioseph qui fuit filius heli
etiam ipsa uerborum differentia quid sin
guli suscepissent elegantier intuemur
runt sed hoc facile sane ut dixi posset
occurrere homini religioso quique quod
libet aliud quaerendum ponus iudicaret
quae euangelistam credere esse mentitum
facile in qua occurreret ut uideret
quibus causis unus homo duos patres
habere potuerit hoc enim scalumniosis
occurreret nisi latitare quam considerare
maluissent illud autem quod de incepsi
insinuandum esse uerum animaduerti et
uide re possem lectorem attentissimum
et diligentissimum requirebam acute
quippe animo aduersum esse malum heu quare
christum xpm insinuare uoluerat insinuare personam
excepto ipso xpo quadraginta homines
in generationum seriem nominasse numero
rus autem iste illud tempus significat
quo in hoc saeculo et in hac terra regi

quapropter qua
dragesimae
Uerum
nisi accepto
ipso xpo om
nibus
uoluerit
ut hominem
quatuor
decim
aspi
cere

NOS OPORTET AXPO SECUNDŪ DISCIPLINAM
LABORIOSĀ QUAE LACELLA TDS URSCRIPTUM
EST OMNE FILIŪ QUĒ RECEPIT DE QUA DICIT APOSTOLUS
PER TRIBULATIONĒ NOS OPORTERE INTRARE
IN REGNŪ DI QUĀ SIGNIFICAT ET ILLA URCA
FERREA DE QUA IN PSALMO LEGITUR REGES
EOS IN URGA FERREA CŪ SUPERIUS DIXISSET
EGO AUTĒ CONSTITUTUS SUM REX ABEO SUPER
SION MONTĒ SCŌM EIUS REGUNTUR ENIM ET ILLĀ
BONI IN URGA FERREA DE QUIBUS DICITUR
RETEMPUSES ET UNUDICIŪ INCIPIAT AD OMODŌM
ET SI NIMIŪ A NOBIS QUALIS FINIS ERIT EIS QUI
NON CREDUNT EUANGELIO ET SI IUSTUS UIX SAL
UUS ERIT PECCATOR IMPIUS UBI PAREBUNT
AQUOS PERTINET QUOD SEQUITUR NAM QUĀ
UAS PIGULI CONTERES EOS REGUNTUR ET NĪ
BONI PER HANC DISCIPLINĀ MALI CŌMINUUN
TUR QUIA QUĀ QUĀ IDĒ IPSE CŌMEMORANTUR
PROPTER UNA QUE EADĒ SACRAMENTA
QUAE HABENT COMMUNIA MALI CŪ BONIS
QUIA ERGO NUMERUS IS ET LABORIOSI HUIUS
TEMPORIS SACRAMENTUM EST QUO SUB
DISCIPLINA REGIS XPI ADUERSUS DIABOLŪ
DIMICAMUS ET ILLUD DECLARAT QUOD
QUADRAGINTA DICTŪ IEIUNIŪ HOC EST

humiliationē animā consecrauit
et lex et prophetae per moysen et
helian quiquadragenis diebus ieiuna
uerunt et euangeliū per ipsius dñi
ieiunium quibus diebus quadraginta
etiam tempiabatur a diabolo quid
aliud quā per omne huius saeculi tēpus
temptationē nostram in carnes quā quā
de nostra mortalitate assumere dignā
tus est praefigurans, post resurrec
tionem quoq; non amplius quam dies qua
draginta cum discipulis in hac terra con
uersatus cibum illis ali
menta mortalium quamuis iam non mori
turus accipiens ut per ipsos quadragin
tadies significaret se occulta praesentia
quod promiserat impleturum. quando ait
Ecce ego uobiscum sum usq; in consumma
tionē saeculi; curautem iste numerus
hanc temporalem uitam terrenamq;
significet illa interim causa de proximo
occurret, quamuis sit alia fortasse se
cretior quod et tempora annorum qua
dripertitis suicib. currunt et mundus ip
se.

quattuor partib; terminatur quasi
quando quentorum nomine scribitur acō
memorat aborientecto occidente aquilo
nec meridie; quadraginta autem qua
terh abent decem porro ipsa decem ab
uno usq; ad quattuor progredien tenu
mero consummantur; ad hunc igitur
mundum et adistā terrenā mmortalem
queuitam hominum adnos regendos in
temptatione laborantes uidentem re
gem xp̄m; Matthe us suscipiens exor
sus est ab abraham et numerauit qua
draginta homines; ab ipsa enim gente
hebraeorum quae ac teris gentib;
ut distingueretur dš de terra sua ide
cognationes suas paraui t abraham;
xp̄s uenit in carne ut et hoc ad eum dis
tinctius prophetandum et praenun
tiandum maxime pertēneret quod pro
mittebatur ex quae esset gen iedentu
rus; Cum enim quaterdenas genera
tiones trib; distinxisset articulis di
cens ab abraham usq; ad dauid genera
tiones esse quattuor decim; et a dauid
usq; ad transmigration em babyloniae

q. vi;

alias quam quorde cionem quide qui ealias
usq ad xpm uenturum de xpo nondum eneas
quam ingressum ad dicendum fuit omnia qua
dragenta duae ginus quippe in illis proce
nerationibus bis numerator id est iechon
nias a quo fac ta est qui ad in captiuitatem
gentes deportatio quando in babylonia
transmigratum est, Ubi auctor ordo arcet
tudine perfectum atq uti ex alio ducitur
quasi angulum pacti illud quod in angulo
est bis nomeratur in fine scilicet prioris
ordinis et in capite ipsius deportationis et
hoc ipsum iam praefigurabat xpo ad circum
cisione ad praeputium aqua ab hierusalem
ad babylonia quod a modo migrationum
et hinc atq hinc arris q insecredentibus
ea aqua lapide angulare futuru hac tunc
in figura praeparabat dis reb inuentae
uenturis, Nam ipse iechonias ubi angulo
lusisse praefiguratus est inter praece
natur praparatio dis ergo iam non
quadraginta duae quod pacti sunt per quam
quorde cim sed propterea bis nume
ratae generationes fiunt sic
ipsum xpm admoderemus qui huic recedentes

uitae nostrae tã quã numero quadra
ginario regaliter praesidet, quẽ uel
is a mortali uitae nobiscum partici pan
dã quia descendentem uoluit significa
re matthaeus. Ideo ipsas generatio
nes ab abraham usq; ad ioseph enu sque
ad ipsius xpi naturam descendendo
commemorauit ab initio euangelista au
lucas autẽ non ab initio sed ab baptismo
xpi generationis narrat, nec descenden
do sed ascendendo tã quã sacerdotẽ
in expiendis peccatis magis adsignans
ubi eũ uox de caelo declarauit. ubi tes
timonium iohannis ipse perhibuit dicen
ecce qui tollit peccata mundi. ascen
dendo autẽ transit. et abraham et
peruenit addm, cui mundam et expia
ti reconciliamur merito et adoptio
nis origine ipse suscepit. qua per ad
optionẽ efficimur filii credendo
in filiũ di, per carnalem uero genera
tionẽ filius di propter nos filius
hominis factus est. Satis autẽ demon
strauit non se ideo dixisse ioseph filiũ
heli quod de illo genitus sed quod ab

illo querit adoptatus; cum ipse sit
ad imaginem dei factus sine peccato ad dei
peregrinationem quia post peccando exulem
tam quia filius promissionis constituendus
qui propter ingenerationem uniuersi
mundi nostrorum peccatorum propter
ruinam lucae significatur ascendisse genealogiam
peccatorum ad nostrum deum descendens
ascendens quod
enim dicit apostolus misit deus filium suum
in similitudinem carnis peccati hoc est
suscepto peccatorio quod adstrictus ad
diluendum peccatum damnaret peccatum
in carne hoc est expiato peccatorio
proinde et abraham ab ipso david per salomonem
non descendit in cuius semine illa pec
catum lucas uero ad ipsum david per
nathan ascendit perque prophetiam
de peccati illius expiatione ipse quoque
numerus quem lucas exsecutus est
certissime prorsus abolitionem in
dicat peccatorum quae nisi christi
qui unus est sine peccato non est
conuenit

hac omnia quia sine caro susceperit
id est numerus penes matheum ex
cepto x posset quadraginaria is, qui ad
uersus iustitiae suae patris q. expiatos
ab omni peccato purgatos q. coniunc
tos: atque ideo apostolus quia ad
ad haec erit nouissimus ipse est, idem nu
mero qui est penes lucam ipse ipse exps
a quo incipit enumeratio eius usque
perueniat commemorantur et pau
ci numerus septuaginta septem qui
significatur omnium prorsus remis
sio et abolitio peccatorum, quae et uulgo
per sermonem numerum mysticum
euidenter expressit dicens: remit
tendum esse usque septies, sed non septies
sed et septuagies septies, nec frus
tra iste numerus ad peccatorum om
nium pertinet remissionem. sed ita
inquiratur, de nauis qui per aquam
iustitiae numerus in decem praeceptis
legis intellegitur, porro peccatum
est lex, transgressio autem legis q. trans
gressio denarii numeri congruenter
in denario prohibetur. unde et uelat

iubentur intabernaculo. undecim pfieri;
Quisautem dubitet adpeccatis significatio
né cilicium pertinere. acperhoc quinqui
uersum tempus septenario die rumnu
mero uoluitur. conuenienter denario
septies multiplicato. ad numerum septu
agensimum et septimum. cunctapecca
ta perueniunt; in quo numero etiam pfi
plenare missio peccatorū. expiante nos
carne sacerdotis nostri. aquo nunciste
numerus incipit. et reconciliante nos dō.
adque annunciste numerus peruenit.
per spūm scm. qui columbae specie in hoc
baptismate ubi numerus iste commeno
ratur apparuit. post enumeratas gene
rationes. matheus ita sequitur. xpi autem
generatio sic erat; cum esset desponsata
mater eius maria ioseph. ante quam conue
nirent. inuenta est in utero habens de spū
scō. hoc quem admodum factum sit quod hic
praetermisit. lucas exposuit; post cō me
moratum conceptum iohannis. sit tanar
rans; In mense autem sexto. missus est an
gelus gabriel ab cō in ciuitate galileae.
cui nomen nazareth. ad uirginem despon sa
ta

quo modo ioseph
filius dauid
quasi de
pro fide
infans uel
pregnans
alius pñ
dimittat
alia com
monere

uiro cui nomen erat ioseph de domo
dauid et nomen uirginis maria, et ingressus angelus ad eam dixit, ave gratia
plena dns̄ nec̄ cū benedicta tu inter mu
lieres, quae cū audisset turbata est in sermone eius et cogitabat qualis es
set ista salutatio. et ait angelus ei, Ne
me eas maria inuenisti enim gratiā apud
dm̄, ecce concipies in utero et paries
filium et uocabis nomen eius ihm̄, hic
erit magnus et filius altissimi uocabi
tur, et dabit illi dns̄ ds̄ sedē dauid patris
eius et regnabit in domo iacob in aeter
num et regni eius non erit finis, dixit
autē maria ad angelum. quomodo fiet
istud quoniam non cognosco et respon
dens angelus dixit ei, spūs̄ super
ueniet in te et uirtus altissimi obum
brabit tibi. Ideoq; et quod nascetur sc̄m̄
uocabitur filius dei et ecce elisabeth cog. tua et ipsa concepit filium in senectute sua et hic mensis sextus est illi quae uocatur sterilis quia non erit impossibile apud deum omne uerbum. dixit autem maria, ecce ancilla dni̇ fiat mihi secundum uerbum tuum. et discessit ab illa angelus. exurgens autem maria abiit in montana cum festinatione in ciuitatem iuda et intrauit in domum zacharie et salutauit elisabeth. et factum est ut audiuit salutationem mariae elisabeth exultauit infans in utero eius et repleta est spū̇ sc̄o elisabeth et exclamauit uoce magna et dixit benedicta tu inter mulieres et benedictus fructus uentris tui. et unde hoc mihi ut ueniat mater dni̇ mei ad me. ecce enim ut facta est uox salutationis tuae in auribus meis exultauit in gaudio infans in utero meo. et beata quae credidisti quoniam perficientur ea quae dicta sunt tibi a dno. et ait maria. magnificat anima mea dnm̄ et exultauit spūs̄ meus in deo salutari meo. quia respexit humilitatem ancillae suae. ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. quia fecit mihi magna qui potens est et sanctum nomen eius. et misericordia eius a progenie in progenies timentibus eum. fecit potentiam in brachio suo. dispersit superbos mente cordis sui. deposuit potentes de sede et exaltauit humiles. esurientes implet bonis et diuites dimisit inanes. suscepit israel puerum suum recordatus misericordiae suae. sicut locutus est ad patres nostros abraham et semini eius in saecula. mansit autem maria cum illa quasi mensibus tribus et reuersa est in domum suam. Elisabeth autem impletus est tempus pariendi et peperit filium. et audierunt uicini et cognati eius quia magnificauit dns̄ misericordiam suam cum illa et congratulabantur ei. et factum est in die octaua uenerunt circumcidere puerum et uocabant eum nomine patris eius zachariam. et respondens mater eius dixit non sed uocabitur iohannes. et dixerunt ad illam quia nemo est in cognatione tua qui uocetur hoc nomine. innuebant autem patri eius quem uellet uocari eum. et postulans pugillarem scripsit dicens iohannes est nomen eius. et mirati sunt uniuersi. aperto autem ore illius continuo et lingua eius et loquebatur benedicens deum. et factus est in timore omnibus uicinis eorum et super montana iudaeae hae omnes uerbum. et posuerunt omnes qui audierant in corde suo dicentes quis putas puer iste erit. etenim manus dni̇ erat cum illo. et zacharias pater eius repletus est spū̇ sc̄o et prophetauit dicens benedictus dns̄ ds̄ israel quia uisitauit et fecit redemptionem plebi suae et erexit cornu saluti nobis in domo dauid pueri sui sicut locutus est per os sanctorum qui a saeculo sunt prophetarum suorum. saluti ex inimicis nostris et de manu omnium qui oderunt nos. ad faciendam misericordiam cum patribus nostris et memorari testamenti sui sancti. iusiurandum quod iurauit ad abraham patrem nostrum daturum se nobis. ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati seruiamus illi. in sanctitate et iustitia coram ipso omnibus diebus nostris. et tu puer propheta altissimi uocaberis. praeibis enim ante faciem dni̇ parare uias eius. ad dandam scientiam saluti plebi eius in remissionem peccatorum eorum. per uiscera misericordiae dei nostri in quibus uisitauit nos oriens ex alto. illuminare his qui in tenebris et in umbra mortis sedent. ad dirigendos pedes nostros in uiam pacis. puer autem crescebat et confortabatur spū̇ et erat in desertis usque in diem ostensionis suae ad israel.

Cap. ii.

Factum est autem in diebus illis exiit edictum a cesare augusto ut describeretur uniuersus orbis. haec descriptio prima facta est a praeside syriae cyrino. et ibant omnes ut profiterentur singuli in suam ciuitatem. ascendit autem et ioseph a galilaea de ciuitate nazareth in iudaeam ciuitatem dauid quae uocatur bethleem eo quod esset de domo et familia dauid. ut profiteretur cum maria desponsata sibi uxore praegnante. factum est autem cum essent ibi impleti sunt dies ut pareret. et peperit filium suum primogenitum et pannis eum inuoluit et reclinauit eum in praesepio quia non erat eis locus in diuersorio. et pastores erant in regione eadem uigilantes et custodientes uigilias noctis super gregem suum. et ecce angelus dni̇ stetit iuxta illos et claritas dei circumfulsit illos et timuerunt timore magno. et dixit illis angelus nolite timere. ecce enim euangelizo uobis gaudium magnum quod erit omni populo. quia natus est uobis hodie saluator qui est christus dns̄ in ciuitate dauid. et hoc uobis signum. inuenietis infantem pannis inuolutum et positum in praesepio. et subito facta est cum angelo multitudo militiae caelestis laudantium deum et dicentium gloria in altissimis deo et in terra pax hominibus bonae uoluntatis. et factum est ut discesserunt ab eis angeli in caelum pastores loquebantur ad inuicem transeamus usque bethleem et uideamus hoc uerbum quod factum est quod dns̄ ostendit nobis. et uenerunt festinantes et inuenerunt mariam et ioseph et infantem positum in praesepio. uidentes autem cognouerunt de uerbo quod dictum erat illis de puero hoc. et omnes qui audierunt mirati sunt et de his quae dicta erant a pastoribus ad ipsos. maria autem conseruabat omnia uerba haec conferens in corde suo. et reuersi sunt pastores glorificantes et laudantes deum in omnibus quae audierant et uiderant sicut dictum est ad illos. et postquam consummati sunt dies octo ut circumcideretur puer uocatum est nomen eius iesus quod uocatum est ab angelo prius quam in utero conciperetur. et postquam impleti sunt dies purgationis mariae secundum legem moysi tulerunt illum in hierusalem ut sisterent eum dno. sicut scriptum est in lege dni̇ quia omne masculinum adaperiens uulua sanctum dno uocabitur. et ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege dni̇ paria turturum aut duos pullos columbarum. et ecce homo erat in hierusalem cui nomen symeon et homo iste iustus et timoratus exspectans consolationem israel et spūs̄ sc̄us erat in eo. et responsum acceperat a spū̇ sc̄o non uidere mortem nisi prius uideret christum dni̇. et uenit in spū̇ in templum. et cum inducerent puerum iesum parentes eius ut faciebant secundum consuetudinem legis pro eo. et ipse accepit eum in ulnas suas et benedixit deum et dixit nunc dimittis seruum tuum dne secundum uerbum tuum in pace. quia uiderunt oculi mei salutare tuum. quod parasti ante faciem omnium populorum. lumen ad reuelationem gentium et gloriam plebis tuae israel. et erat pater eius et mater mirantes super his quae dicebantur de illo. et benedixit illis symeon et dixit ad mariam matrem eius ecce positus est hic in ruinam et in resurrectionem multorum in israel et in signum cui contradicetur et tuam ipsius animam pertransibit gladius ut reuelentur ex multis cordibus cogitationes. et erat anna prophetissa filia phanuel de tribu aser haec processerat in diebus multis et uixerat cum uiro suo annis septem a uirginitate sua et haec uidua usque ad annos octoginta quattuor quae non discedebat de templo ieiuniis et obsecrationibus seruiens nocte ac die. et haec ipsa hora superueniens confitebatur dno et loquebatur de illo omnibus qui exspectabant redemptionem israel. et postquam perfecerunt omnia secundum legem dni̇ reuersi sunt in galilaeam in ciuitatem suam nazareth. puer autem crescebat et confortabatur plenus sapientia et gratia dei erat super illum. et ibant parentes eius per singulos annos hierusalem in die festo paschae. et cum factus esset annorum duodecim ascendentibus illis hierusalem secundum consuetudinem diei festi. consummatis diebus cum redirent remansit puer iesus hierusalem et non cognouerunt parentes eius. existimantes autem illum esse in comitatu uenerunt iter diei et requirebant eum inter cognatos et notos. et non inuenientes regressi sunt in hierusalem requirentes eum. et factum est post triduum inuenerunt illum in templo sedentem in medio doctorum audientem illos et interrogantem eos. stupebant autem omnes qui eum audiebant super prudentia et responsis eius. et uidentes admirati sunt parentes eius et mater eius ad illum. fili quid fecisti nobis sic ecce pater tuus et ego dolentes quaerebamus te. et ait ad illos quid est quod me quaerebatis nescistis quia in his quae patris mei sunt oportet me esse. et ipsi non intellexerunt uerbum quod locutus est ad illos. et descendit cum illis et uenit nazareth et erat subditus illis. et mater eius conseruabat omnia uerba haec in corde suo. et iesus proficiebat sapientia et aetate et gratia apud deum et homines.

Cap. iii.

Anno autem quintodecimo imperii tiberii cesaris procurante pontio pilato iudaeam tetrarcha autem galilaeae herode philippo autem fratre eius tetrarcha ituraeae et trachonitidis regionis et lysania abilinae tetrarcha sub principibus sacerdotum anna et caipha factum est uerbum dni̇ super iohannem zachariae filium in deserto. et uenit in omnem regionem iordanis praedicans baptismum paenitentiae in remissionem peccatorum. sicut scriptum est in libro sermonum esaiae prophetae dicentis. uox clamantis in deserto parate uiam dni̇ rectas facite semitas eius. omnis conuallis implebitur et omnis mons et collis humiliabitur et erunt prauae in directa et aspera in uias planas. et uidebit omnis caro salutare dei. dicebat ergo turbis quae exibant ut baptizarentur ab eo. genimina uiperarum quis ostendit uobis fugere a uentura ira. facite ergo fructum dignum paenitentiae et ne coepistis dicere intra uos patrem habemus abraham. dico enim uobis quoniam potens est ds̄ de lapidibus istis suscitare filios abrahae. iam enim securis ad radicem arborum posita est. omnis ergo arbor quae non facit fructum bonum excidetur et in ignem mittetur. et interrogabant eum turbae dicentes quid ergo faciemus. respondens autem dicebat illis qui habet duas tunicas det non habenti et qui habet escas similiter faciat. uenerunt autem et publicani ut baptizarentur et dixerunt ad illum magister quid faciemus. at ille dixit ad illos nihil amplius quam quod constitutum est uobis faciatis. interrogabant autem eum et milites dicentes et nos quid faciemus. et ait illis neminem concutiatis neque calumniam faciatis et contenti estote stipendiis uestris. exspectante autem populo et cogitantibus omnibus in cordibus suis de iohanne ne forte ipse esset christus. respondit iohannes dicens omnibus ego quidem aqua baptizo uos. ueniet autem fortior me cuius non sum dignus corrigiam calciamenti eius soluere. ipse uos baptizabit in spū̇ sc̄o et igni. cuius ventilabrum in manu sua et purgabit aream suam et congregabit triticum in horreum suum paleas autem comburet igni inextinguibili. multa quidem et alia exhortans euangelizabat populum. herodes autem tetrarcha cum arguetur ab eo de herodiade uxore philippi fratris sui et de uniuersis quae fecit herodes malis adiecit et hoc super omnia et conclusit iohannem in carcere. factum est autem cum baptizaretur omnis populus et iesus baptizatus et orante illo apertum est caelum et descendit spūs̄ sc̄us corporali specie sicut columba in ipsum et uox de caelo facta est tu es filius meus dilectus in te complacui mihi. et ipse iesus erat incipiens quasi annorum triginta ut putabatur filius ioseph heli matthat levi melchi ianne joseph mathathiae amos naum hesli nagge mathathiae semei ioseph iuda iohannae rhesa zorobabel salathiel neri melchi addi cosam elmodam er iesu eliezer iorim matthat levi symeon iuda ioseph iona eliacim melea menna mathatha nathan david iesse obed booz sala naasson aminadab aram esrom phares iuda iacob isaac abraham thare nachor sarug ragau phaleg heber sale cainan arphaxad sem noe lamech mathusale henoch iared malaleel cainan enos seth adam ds̄.

Cap. iiii.

Iesus autem plenus spū̇ sc̄o regressus est a iordane et agebatur a spū̇ in deserto diebus quadraginta et tentabatur a diabolo. et non manducauit quicquam in diebus illis et consummatis illis esuriit. dixit autem illi diabolus si filius dei es dic lapidi huic ut panis fiat. et respondit ad illum iesus scriptum est quia non in pane solo uiuit homo sed in omni uerbo dei. et duxit illum diabolus in montem excelsum et ostendit illi omnia regna orbis terrae in momento temporis. et ait illi diabolus tibi dabo potestatem hanc uniuersam et gloriam illorum quia mihi tradita sunt et cui uolo do illa. tu ergo si adoraueris coram me erunt tua omnia. et respondens iesus dixit illi scriptum est dominum deum tuum adorabis et illi soli seruies. et adduxit illum in hierusalem et statuit eum super pinnaculum templi et dixit ei si filius dei es mitte te hinc deorsum. scriptum est enim quia angelis suis mandauit de te ut conseruent te et quia in manibus tollent te ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. et respondens iesus dixit illi quia dictum est non temptabis dominum deum tuum. et consummata omni temptatione diabolus recessit ab illo usque ad tempus. et regressus iesus in uirtute spū̇ in galilaeam et fama exiit per uniuersam regionem de illo. et ipse docebat in synagogis eorum et honorificabatur ab omnibus. et uenit nazareth ubi erat nutritus et intrauit secundum consuetudinem suam die sabbatorum in synagogam et surrexit lectionem facere. et traditus est illi liber esaiae prophetae et ut reuoluit librum inuenit locum ubi scriptum erat. spūs̄ dni̇ super me propter quod unxit me euangelizare pauperibus misit me praedicare captiuis remissionem et caecis uisum dimittere confractos in remissionem mittere praedicare annum dni̇ acceptum et diem retributionis. et cum plicuisset librum reddidit ministro et sedit. et omnium in synagoga oculi erant intuentium in eum. coepit autem dicere ad illos quia hodie impleta est haec scriptura in auribus uestris. et omnes testimonium illi dabant et mirabantur in uerbis gratiae quae procedebant de ore eius et dicebant nonne hic est filius ioseph. et ait illis utique dicetis mihi hanc similitudinem medice cura te ipsum quanta audiuimus facta in capharnaum fac et hic in patria tua. dixit autem amen dico uobis quia nemo propheta acceptus est in patria sua. in ueritate autem dico uobis multae uiduae erant in diebus heliae in israel quando clausum est caelum annis tribus et mensibus sex cum facta esset fames magna in uniuersa terra et ad nullam illarum missus est elias nisi in sarepta sidoniae ad mulierem uiduam. et multi leprosi erant in israel sub eliseo propheta et nemo eorum mundatus est nisi naaman syrus. et repleti sunt omnes ira in synagoga haec audientes et surrexerunt et eiecerunt illum extra ciuitatem et duxerunt illum usque ad supercilium montis super quem ciuitas illorum aedificata erat ut praecipitarent eum. ipse autem transiens per medium illorum ibat. et descendit in capharnaum ciuitatem galilaeae et docebat eos sabbatis. et stupebant super doctrina eius erat enim sermo illius in potestate. et in synagoga erat homo habens spū̇ daemonii immundi et exclamauit uoce magna dicens sine quid nobis et tibi iesu nazarene uenisti perdere nos scio te qui sis sanctus dei. et increpauit illum iesus dicens obmutesce et exi ab eo. et cum proiecisset eum daemonium in medium exiit ab illo nihil nocens illi. et factus est pauor in omnibus et colloquebantur ad inuicem dicentes quod est hoc uerbum quia in potestate et uirtute imperat immundis spiritibus et exeunt. et diuulgabatur fama de illo in omnem locum regionis. surgens autem de synagoga intrauit in domum simonis. socrus autem simonis tenebatur magnis febribus et rogauerunt illum pro ea. et stans super illam imperauit febri et dimisit illam. et continuo surgens ministrabat illis. cum autem occidisset sol omnes qui habebant infirmos uariis languoribus ducebant illos ad eum. at ille singulis manus imponens curabat eos. exibant autem daemonia a multis clamantia et dicentia quia tu es filius dei. et increpans non sinebat ea loqui quia sciebant ipsum esse christum. facta autem die egressus ibat in desertum locum et turbae requirebant eum et uenerunt usque ad ipsum et detinebant illum ne discederet ab eis. quibus ille ait quia et aliis ciuitatibus oportet me euangelizare regnum dei quia ideo missus sum. et praedicabat in synagogis galilaeae.

Cap. v.

Factum est autem cum turbae irruerent in eum ut audirent uerbum dei et ipse stabat secus stagnum genesareth et uidit duas naues stantes secus stagnum. piscatores autem descendentes lauabant retia sua. ascendens autem in unam nauem quae erat simonis rogauit eum a terra reducere pusillum. et sedens de nauicula docebat turbas. ut autem cessauit loqui dixit ad simonem duc in altum et laxate retia uestra in capturam. et respondens simon dixit illi praeceptor per totam noctem laborantes nihil cepimus in uerbo autem tuo laxabo rete. et cum hoc fecissent concluserunt piscium multitudinem copiosam. rumpebatur autem rete eorum. et annuerunt sociis qui erant in altera nauicula ut uenirent et adiuuarent eos. et uenerunt et impleuerunt ambas naues ita ut pene mergerentur. quod cum uidisset simon petrus procidit ad genua iesu dicens exi a me quia homo peccator sum dne. stupor enim circumdederat eum et omnes qui cum illo erant in captura piscium quam ceperant. similiter autem iacobum et iohannem filios zebedaei qui erant socii simonis. et ait ad simonem iesus noli timere. ex hoc iam homines eris capiens. et subductis ad terram nauibus relictis omnibus secuti sunt eum. et factum est cum esset in una ciuitatum et ecce uir plenus lepra et uidens iesum et procidens in faciem rogauit eum dicens dne si uis potes me mundare. et extendens manum tetigit eum dicens uolo mundare. et continuo lepra discessit ab eo. et ipse praecepit illi ne cui dicat sed ite ostende te sacerdoti et offer pro emundatione tua sicut praecepit moyses in testimonium illis. perambulabat autem magis sermo de illo et conueniebant turbae multae ut audirent et curarentur ab infirmitatibus suis. ipse autem secedebat in desertum et orabat. et factum est in una dierum et ipse sedebat docens et erant pharisaei sedentes et legis doctores qui uenerant ex omni castello galilaeae et iudaeae et hierusalem et uirtus dni̇ erat ad sanandum eos. et ecce uiri portantes in lectulo hominem qui erat paralyticus et quaerebant eum inferre et ponere ante eum. et non inuenientes qua parte illum inferrent prae turba ascenderunt super tectum et per tegulas demiserunt eum cum lectulo in medium ante iesum. quorum fidem ut uidit dixit homo remittuntur tibi peccata tua. et coeperunt cogitare scribae et pharisaei dicentes quis est hic qui loquitur blasphemias quis potest dimittere peccata nisi solus ds̄. cognoscens autem iesus cogitationes eorum respondens dixit ad illos quid cogitatis in cordibus uestris. quid est facilius dicere dimittuntur tibi peccata tua an dicere surge et ambula. ut autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata tibi dico inquit surge tolle lectulum tuum et uade in domum tuam. et continuo consurgens coram illis tulit lectulum in quo iacebat et abiit in domum suam magnificans deum. et stupor apprehendit omnes et magnificabant deum et repleti sunt timore dicentes quia uidimus mirabilia hodie. et post haec exiit et uidit publicanum nomine leui sedentem ad telonium et dixit illi sequere me. et relicto omnibus surgens secutus est eum. et fecit ei leui grande conuiuium in domo sua et erat turba multa publicanorum et aliorum qui cum illis discumbebant. et murmurabant scribae et pharisaei dicentes ad discipulos eius quare cum publicanis et peccatoribus manducatis et bibitis. et respondens iesus dixit ad illos non egent qui sani sunt medico sed qui male habent. non enim uenit uocare iustos sed peccatores ad paenitentiam. at illi dixerunt ad eum quare discipuli iohannis ieiunant frequenter et obsecrationes faciunt similiter et pharisaei tui autem edunt et bibunt. ad quos iesus ait numquid filii sponsi possunt ieiunare quamdiu cum illis est sponsus. uenient autem dies cum auferetur ab eis sponsus tunc ieiunabunt in illis diebus. dicebat autem et similitudinem ad illos quia nemo commissuram a uestimento nouo immittit in uestimentum uetus alioquin et nouum rumpit et ueteri non conuenit commissura a nouo. et nemo mittit uinum nouum in utres ueteres alioquin rumpet uinum nouum utres et ipsum effundetur et utres peribunt. sed uinum nouum in utres nouos mittendum est et utraque seruantur. et nemo bibens uetus statim uult nouum dicit enim uetus melius est.

Cap. vi.

Factum est autem in sabbato secundo primo cum transiret per sata discipuli eius uellebant spicas et manducabant confricantes manibus suis. quidam autem pharisaeorum dixerunt quid facitis quod non licet sabbatis facere. et respondens iesus ad eos dixit numquam hoc legistis quod fecit dauid cum esuriret ipse et qui cum illo erant quomodo intrauit in domum dei et panes propositionis sumpsit et manducauit et dedit his qui cum illo erant quos non licet manducare nisi tantum sacerdotibus. et dicebat illis quia dominus est filius hominis etiam sabbati. factum est autem in alio sabbato ut intraret in synagogam et docebat. et erat ibi homo et manus eius dextera erat aridus. et obseruabant scribae et pharisaei si sabbatis curaret ut inuenirent accusare eum. ipse autem sciebat cogitationes eorum et ait homini qui habebat aridam manum surge in medium. et ille surgens stetit. dixit autem iesus ad illos interrogo uos si licet sabbatis benefacere an malefacere animam saluam facere an perdere. et circumspectis omnibus dixit illi extende manum tuam. et extendit et restituta est manus illi. at illi repleti sunt insipientia et loquebantur ad inuicem quidnam facerent iesu. factum est autem in illis diebus exiit in montem orare et erat pernoctans in oratione ds̄. et cum factus esset dies uocauit discipulos suos et elegit duodecim ex ipsis quos et apostolos nominauit. simonem quem cognominauit petrum et andream fratrem eius iacobum et iohannem philippum et bartholomaeum matthaeum et thomam iacobum alphaei et simonem qui uocatur zelotes iudam iacobi et iudam iscariotem qui fuit proditor. et descendens cum illis stetit in loco campestri et turba discipulorum eius et multitudo magna populi ab uniuersa iudaea et hierusalem et maritima tyri et sidonis qui uenerunt ut audirent eum et sanarentur a languoribus suis. et qui uexabantur a spiritibus immundis et curabantur. et omnis turba quaerebat tangere eum quia uirtus de illo exibat et sanabat omnes. et leuauit oculos suos in discipulos suos et ait beati pauperes quia uestrum est regnum dei. beati qui nunc esuritis quia saturabimini. beati qui nunc fletis quia ridebitis. beati eritis cum uos oderint homines et cum separauerint uos et exprobrauerint et eiecerint nomen uestrum tamquam malum propter filium hominis. gaudete in illa die et exultate ecce enim merces uestra multa in caelo. secundum haec enim faciebant prophetis patres eorum. uerumtamen uae uobis diuitibus quia habetis consolationem uestram. uae uobis qui saturati estis quia esurietis. uae uobis qui ridetis nunc quia lugebitis et flebitis. uae cum benedixerint uobis homines secundum haec enim faciebant pseudoprophetis patres eorum. sed uobis dico qui auditis diligite inimicos uestros benefacite his qui oderunt uos. benedicite maledicentibus uobis et orate pro calumniantibus uos. et qui te percutit in maxillam praebe illi et alteram et ab eo qui tollit tibi uestimentum et tunicam noli prohibere. omni autem petenti te tribue et qui tua sunt ne repetas. et prout uultis ut faciant uobis homines et uos facite illis similiter. et si diligitis eos qui uos diligunt quae uobis gratia est nam et peccatores eos qui se diligunt diligunt. et si benefeceritis his qui uobis benefaciunt quae uobis gratia est nam et peccatores hoc faciunt. et si mutuum dederitis his a quibus speratis recipere quae uobis gratia est nam et peccatores peccatoribus mutuum dant ut recipiant aequalia. uerumtamen diligite inimicos uestros et benefacite et mutuum date nihil inde sperantes et erit merces uestra multa et eritis filii altissimi quia ipse benignus est super ingratos et malos. estote misericordes sicut et pater uester misericors est. nolite iudicare et non iudicabimini. nolite condemnare et non condemnabimini. dimittite et dimittemini. date et dabitur uobis mensuram bonam confertam coagitatam et supereffluentem dabunt in sinum uestrum. eadem enim mensura qua mensi fueritis remetietur uobis. dicebat autem illis similitudinem numquid potest caecus caecum ducere nonne ambo in foueam cadunt. non est discipulus super magistrum perfectus autem omnis erit si sit sicut magister eius. quid autem uides festucam in oculo fratris tui trabem autem quae in oculo tuo est non consideras. aut quomodo potes dicere fratri tuo frater sine eiciam festucam de oculo tuo ipse in oculo tuo trabem non uidens. hypocrita eice primum trabem de oculo tuo et tunc perspicies eicere festucam de oculo fratris tui. non est enim arbor bona quae faciat fructum malum neque iterum arbor mala faciens fructum bonum. unaquaeque enim arbor de fructu suo cognoscitur. non enim de spinis colligunt ficus neque de rubo uindemiant uuam. bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum et malus homo de malo thesauro profert malum. ex abundantia enim cordis os loquitur. quid autem me uocatis dne dne et non facitis quae dico. omnis qui uenit ad me et audit sermones meos et facit eos ostendam uobis cui similis sit similis est homini aedificanti domum qui fodit in altum et posuit fundamentum super petram. inundatione autem facta illisus est torrens domui illi et non potuit eam mouere fundata enim erat super petram. qui autem audit et non facit similis est homini aedificanti domum suam super terram sine fundamento in quam illisus est torrens et continuo cecidit et facta est ruina domus illius illa magna.

Cap. vii.

Quoniam impleuit omnia uerba sua in auribus plebis suae intrauit capharnaum. centurionis autem cuiusdam seruus malus habens qui erat illi pretiosus. qui mittens seniores iudaeorum rogauit eum ut ueniret et saluaret seruum eius. at illi cum uenissent ad iesum rogabant eum sollicite dicentes quia dignus est ut hoc illi praestes. diligit enim gentem nostram et synagogam ipse aedificauit nobis. et iesus ibat cum illis. et cum iam non longe esset a domo misit centurio amicos dicens ei domine noli uexari. non enim dignus sum ut sub tectum meum intres. propter quod nec me dignum existimaui ad te uenire sed dic uerbo et sanabitur puer meus. nam et ego homo sum sub potestate constitutus habens sub me milites et dico huic uade et uadit et alii ueni et uenit et seruo meo fac hoc et facit. audiens autem iesus haec admiratus est illi et conuersus sequentibus se turbae dixit amen dico uobis nec in israel tantam fidem inueni. et reuersi qui missi fuerant domum inuenerunt languentem seruum qui fuerat infirmatus. et factum deinceps cum iter faceret ibat in ciuitatem quae uocatur naim et ibant cum illo discipuli eius et turba copiosa. cum autem appropinquaret portae ciuitatis et ecce efferebatur mortuus filius unigenitus matris suae et haec uidua erat et turba ciuitatis multa cum illa. quam cum uidisset dominus misericordia motus super eam dixit illi noli flere. et accessit et tetigit loculum. hi autem qui portabant steterunt et ait adulescens tibi dico surge. et resedit qui fuerat mortuus et coepit loqui et dedit illum matri suae. et accepit omnes timorem et magnificabant deum dicentes quia propheta magnus surrexit in nobis et quia deus uisitauit plebem suam. et exiit hic sermo in uniuersam iudaeam de eo et in omnem circa regionem. et nuntiauerunt iohanni discipuli eius de omnibus his. et conuocauit duos quosdam de discipulis suis iohannes et misit ad iesum dicens tu es qui uenturus es an alium exspectamus. cum autem uenissent ad illum uiros dixerunt iohannes baptista misit nos ad te dicens tu es qui uenturus es an alium exspectamus. in illa autem hora multos curauit a languoribus et plagis et spiritibus malis et caecis multis donauit uidere. et respondens dixit illis ite renuntiate iohanni quae uidistis et audistis caeci uident claudi ambulant leprosi mundantur surdi audiunt mortui resurgunt pauperes euangelizantur et beatus est quicumque non fuerit scandalizatus in me. cum autem discessissent nuntii iohannis coepit dicere ad turbas de iohanne quid existis in desertum uidere harundinem uento agitatam sed quid existis uidere hominem mollibus uestimentis uestitum ecce qui in ueste pretiosa sunt et in deliciis uitae sunt in domibus regum sunt. sed quid existis uidere prophetam etiam dico uobis et plus quam prophetam. hic est enim de quo scriptum est ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam qui praeparabit uiam tuam ante te. dico enim uobis maior inter natos mulierum iohanne baptista nemo est. qui autem minor est in regno dei maior est illo. et omnis populus audiens et publicani iustificauerunt deum baptizati baptismo iohannis. pharisaei autem et legis doctores consilium dei spreuerunt in semetipsos non baptizati ab illo. dixit autem dns̄ cui ergo similes dicam homines generationis huius et cui similes sunt. similes sunt pueris sedentibus in foro et loquentibus ad inuicem et dicentibus dicimus uobis tibiis et non saltastis lamentauimus et non planxistis uenit enim iohannes baptista non manducans panem neque bibens uinum et dicitis daemonium habet. uenit filius hominis manducans et bibens et dicitis ecce homo deuorator et potator uini amicus publicanorum et peccatorum. et iustificata est sapientia a filiis suis omnes. rogabat autem illum quidam de pharisaeis ut manducaret cum illo et intrauit in domum pharisaei et discubuit. et ecce mulier quae erat in ciuitate peccatrix ut cognouit quod accubuisset in domo pharisaei attulit alabastrum unguenti et stans retro secus pedes eius lacrimis coepit rigare pedes eius et capillis capitis sui tergebat et osculabatur pedes eius et unguento unguebat. quod cum uidisset pharisaeus qui uocauerat eum ait intra se dicens hic si esset propheta sciret utique quae et qualis mulier quae tangit eum quia peccatrix est. et respondens iesus dixit ad illum simon habeo tibi aliquid dicere at ille ait magister dic. duo debitores erant cuidam feneratori unus debebat denarios quingentos et alius quinquaginta. non habentibus illis unde redderent ambobus donauit quis ergo eum plus diligit dicite. respondens simon dixit aestimo quia is cui plus donauit. at ille dixit ei recte iudicasti. et conuersus ad mulierem dixit simoni uides hanc mulierem intraui in domum tuam aquam pedibus meis non dedisti haec autem lacrimis rigauit pedes meos et capillis suis tersit. osculum mihi non dedisti haec autem ex quo intrauit non cessauit osculari pedes meos. oleo caput meum non unxisti haec autem unguento unguit pedes meos. propter quod dico tibi remittuntur peccata multa quoniam dilexit multum cui autem minus dimittitur minus diligit. dixit autem ad illam remittuntur tibi peccata. et coeperunt qui simul accumbebant dicere intra se quis est hic qui etiam peccata dimittit. dixit autem ad mulierem fides tua te saluam fecit uade in pace. et factum deinceps et ipse iter faciebat per ciuitates et castella praedicans et euangelizans regnum dei et duodecim cum illo et mulieres quaedam quae erant curatae a spiritibus malignis et infirmitatibus maria quae uocatur magdalene de qua septem daemonia exierant et iohanna uxor chuzae procuratoris herodis et susanna et aliae multae quae ministrabant illis de facultatibus suis. cum autem turba plurima conueniret et de ciuitatibus properarent ad eum dixit per similitudinem. exiit qui seminat semen suum et dum seminat quaedam cecidit secus uiam et conculcata est et uolucres caeli comederunt illud. et aliud cecidit supra petram et natum aruit quia non habebat humorem. et aliud cecidit inter spinas et simul exortae spinae suffocauerunt illud. et aliud cecidit in terram bonam et ortum fecit fructum centuplum. haec dicens clamabat qui habet aures audiendi audiat. interrogabant autem eum discipuli eius quae haec parabola esset. quibus ait uobis datum est nosse mysterium regni dei ceteris autem in parabolis ut uidentes non uideant et audientes non intellegant. erat autem haec parabola semen est uerbum dei. qui autem secus uiam sunt hi sunt qui audiunt deinde uenit diabolus et tollit uerbum de corde eorum ne credentes salui fiant. nam qui supra petram hi sunt qui cum audierint cum gaudio suscipiunt uerbum et hi radices non habent qui ad horam credunt et in tempore tentationis recedunt. quod autem in spinas cecidit hi sunt qui audierunt et a sollicitudinibus et diuitiis et uoluptatibus uitae euntes suffocantur et non referunt fructum. quod autem in bonam terram hi sunt qui in corde bono et optimo audientes uerbum retinent et fructum adferunt in patientia. nemo autem lucernam accendens operit eam uase aut subter lectum ponit sed super candelabrum ponit ut intrantes uideant lumen. non enim est occultum quod non manifestetur neque absconditum quod non cognoscatur et in palam ueniat. uidete ergo quomodo audiatis. qui enim habet dabitur illi et quicumque non habet etiam quod uidetur habere auferetur ab eo. uenerunt autem ad illum mater et fratres eius et non poterant adire eum prae turba. et nuntiatum est illi a quibusdam dicentibus mater tua et fratres tui stant foris uolentes te uidere. at ille respondens dixit ad eos mater mea et fratres mei hi sunt qui uerbum dei audiunt et faciunt. et factum est in una dierum et ipse ascendit in nauem et discipuli eius et dixit ad illos transeamus trans stagnum. et ascenderunt. et nauigantibus illis dormiuit. et descendit procella uenti in stagnum et complebantur et periclitabantur. accedentes autem suscitauerunt eum dicentes praeceptor praeceptor perimus. at ille exsurgens increpauit uentum et tempestatem aquae et cessauerunt et facta est tranquillitas. dixit autem illis ubi est fides uestra. timentes autem admirati sunt dicentes ad inuicem quis putas hic est quia et uentis imperat et mari et obaudiunt ei. et nauigauerunt ad regionem gerasenorum quae est contra galilaeam. et egresso illo in terram obuiauit ei uir quidam qui habebat daemonia iam temporibus multis et uestimento non induebatur et in domo non manebat sed in monumentis. qui ut uidit iesum et exclamauit et ante illum procidit et uoce magna dixit quid mihi et tibi est iesu fili dei altissimi. deprecor te ne me torqueas. praecipiebat enim spiritui immundo ut exiret ab homine. multis enim temporibus arripiebat illum et uinciebatur catenis et custodiebatur compedibus seruatus et disrumpebat uincula et agebatur a daemonio in deserta. interrogauit autem illum iesus dicens quod tibi nomen est. at ille dixit legio quia intrauerant daemonia multa in illum. et deprecabatur eum ne imperaret illis ut in abyssum ire iuberet. erat autem ibi grex porcorum magnus pascentium in monte et deprecabantur eum ut permitteret illis in illos intrare. et permisit eis. exierunt ergo daemonia ab homine et intrauerunt in porcos et impetu grex per praeceps in stagnum abiit et suffocatus est. quod cum uidissent qui pascebant fugerunt et nuntiauerunt in ciuitatem et in agros. et exierunt uidere quod factum esset et uenerunt ad iesum et inuenerunt sedentem hominem a quo daemonia exierant uestitum et sanae mentis ad pedes iesu et timuerunt. narrauerunt autem illis et qui uiderant quomodo esset liberatus a legione. et rogauit eum omnis multitudo circumcirca gerasenorum ut discederet ab eis quia timore magno pressi erant. ipse autem ascendens nauem reuersus est. rogabat autem illum uir a quo exierant daemonia ut cum illo esset. dimisit autem eum dicens reuertere in domum tuam et narra quanta tibi fecit ds̄. et abiit per uniuersam ciuitatem praedicans quanta illi fecisset iesus. et factum est cum reuerteretur excepit illum turba erant enim omnes exspectantes illum. et ecce uenit homo cui nomen iairus et hic princeps synagogae erat et cecidit ad pedes iesu et rogabat eum ut intraret in domum eius quia filia unica erat ei quasi annorum duodecim et haec moriebatur. et factum est dum iret turbae comprimebant eum. et mulier quae erat in profluuio sanguinis quae in medicos erogauerat omnem substantiam suam et a nullo potuerat curari. accessit retro et tetigit fimbriam uestimenti eius et continuo stetit fluxus sanguinis eius. et dixit iesus quis est qui tetigit me negantibus autem omnibus dixit petrus et qui cum eo erant praeceptor turbae te comprimunt et affligunt et dicis quis tetigit me. ait iesus tetigit me aliquis nam ego noui uirtutem de me exisse. uidens autem mulier quia non latuit trepida facta et procidens ante pedes eius ob quam causam illum tetigerit adnuntiauit coram omni populo et quemadmodum continuo sanata sit. at ille dixit filia fides tua te saluam fecit uade in pace. adhuc eo loquente uenit quidam ad principem synagogae dicens ei quia mortua est filia tua noli amplius uexare praeceptorem. iesus autem audito hoc uerbo respondit ei noli timere tantum credite et saluabitur. et cum uenisset domum non intrauit neminem secum introire nisi petrum et iacobum et iohannem et patrem pueri et matrem. flebant autem omnes et plangebant eam. at ille dixit non enim mortua est puella sed dormit. et deridebant eum scientes quia mortua esset. ipse autem eiecit foras om

ante quam conuenirent inuenta est in utero habens de spiritu sancto.
Et ioseph uir eius cum esset iustus et nollet eam traducere uoluit occulte dimittere eam. Haec autem eo cogitante ecce angelus domini in somnis apparuit dicens: ioseph fili dauid noli timere accipere mariam coniugem tuam quod enim in ea natum est de spiritu sancto est pariet autem filium et uocabis nomen eius ihesum ipse enim saluum faciet populum suum a peccatis eorum. Hoc autem totum factum est ut impleretur quod dictum est a domino per prophetam dicentem.
Ecce uirgo in utero habebit et pariet filium et uocabunt nomen eius emanuhel quod est interpretatum nobiscum deus. Exsurgens autem ioseph a somno fecit sicut praecepit ei angelus domini et accepit coniugem suam et non cognoscebat eam donec peperit filium suum primogenitum et uocauit nomen

men

eius ibm, Cū ergo natus esset ihs in
bethleem iudee in diebus herodis regis/
etcetera, De cuius nativitate bethleem/ matheus
lucas quidem consentiunt, Sed quomodo/
et qua causa ad eam venerint ioseph
et maria lucas exponit, matheus
praeterquam dicit, contra de magis aborie
ntie venientibus/ lucas tacet matheus
dicit/ ita continens, cccc magi aborie
ntie venerunt hierusolymam dicen
tes, Ubi est qui natus est rex iudeorū/
vidimus enim stellam eius in oriente/ et
venimus adorare eū, Audiens autē
herodes rex turbatus est/ etcetera
usq; ad eū locum ubi scribit ē/ de
ipsis magis/ quod responso accepto
in somnis ne redirent per herodem/
per alia viā in regressi sunt in regionē
suā, hoc totū lucas praetermisit/
Sicut matheus non narrat quod
lucas narrat in praesepi positum
dñm/ et quod pastoribus cum natum
angelus nuntiaverit/ et quod subi
to multitudo milit̄ cel̄i praesentē eū/
angelo laudantiū dñm/ et quod venē
runt

pastores cognouerunt uerum esse
quod eis angelus nunciauerat. Et quod
die circumcisionis suae nomen ac
ceperit. Et quae post impletos dies pur
gationis mariae. Ideo lucas narrat
quod a nullo erint ea ad hierusalem.
Et de sy meone uel anna quae dixerint
de illo. in templo. postea quae cognouerunt
cum implerentur sp̃us sc̃i. omnia haec tacet
matheus, unde merito quaeritur quan
do facta sint. siue quae matheus prae
termittit et lucas dicit. siue quae lu
cas dicit. et matheus praetermittit.
Quando quidem matheus regressus in
regionem suam magis quam uenerant aborien
tem. Sequitur et narratio ioseph ab
angelo admonitum. ut cum infante in
aegyptum fugeret. ne ab herode necaretur. Deinde herode illo non inuen
to. ab ioanne et infra pueros occidisse.
Defuncto autem herode redisse ab ae
gypto. et audito quod archelaus in
iudea regnaret pro herode patre suo.
habitasse cum puero in galilaea ciui
tate nazareth. quae omnia lucas

tacet, Nec ideo contrariū uidetur po
test quod uel, hic dicit quae ille, prae
ter dicit uel, ille commemorat
quae iste non dicit. Sed quaerit ur quan
do fieri potuerint quae contexit
matthaeus de profectione in aegyptū
atq; inde regressione post herodis
mortem, atq; iam incuitate nazareth
habitarent, quoe uos lucas postea
quā perfecerunt in templo circa
puerum omnia secundum legem dñi
reuersos esse commemorat, hic pro
inde cognoscendum est, quod inceps
ad ceteratalia ualeat, ne similiter
moueant animūq; conturbent, sic
unumquemq; euangelistā contex
ere narrationē suā, ut nihil quia om
nibil, praeter mittentis, sericis di
gestas uideatur, tacitis enim quae
non aliter dicere, sicca quae aliter
dicere illis quae dicebat adiungi
ut ipsa continuo sequi uidentur,
Sed cū aliter cadit, quae aliter ta
cuit, diligenter ordo consideratus
indicat locū, ubi ea potuerit aquo

praetermissa sunt translatore ea
quae dicere intenderit ita superioribus
copulare et ea quae ipsa nullis interpositis sequerentur ac per hoc intellegitur matheus ubi ait somnio
admonitus magos ne redirent per herodem per alia uia regressos in regionem suam illic praetermississe quae lucas narrauit gesta circa dominum in templo
prophetata a symeone et anna ubi
russus lucas praetermittens profectionem in aegyptum quam narrat matheus
ita ea continuat contextum regressionem adducit eum nazareth. Siquis
autem uel ex una narratione ex omnibus
quae de christi natiuitate et infantia uel
puericia uiri uitus quae narrationem
abiecerit ordinare sic potest.
Christi ergo generatio sic erat. Facta in
diebus herodis regis iudae sacerdos quidam nomine zacharias de uice abia et
uxor illi de filiabus aaron et nomen eius
elisabeth. Erant autem iusti ambo ante
deum incedentes in omnibus mandatis

et iustificationibus dñi sine querela. Et non erat illis filius eo quod esset
elisabeth sterilis, et amborum processis
sent in diebus suis, Factum est autem
cum sacerdotio fungeretur in ordine
vicis suae ante deum secundum consuetudi
nem sacerdotii sorte exiit ut incensum
poneret, ingressus in templum dni. Et
omnis multitudo erat populi orans fo
ris hora incensi. Apparuit autem illi an
gelus dni stans a dextris altaris incensi.
Et zacharias turbatus est uidens et
timor irruit super eum. Ait autem ad illum
angelus, ne timeas zacharias quia ex
audita est deprecatio tua. Et uxor
tua elisabeth pariet tibi filium et uoca
bis nomen eius iohannem, et erit gau
dium tibi et exultatio et multi in nativi
tate eius gaudebunt. Erit enim magnus
coram dno. et uinum et sicerā non bibet
et spū sco replebitur adhuc ex utero
matris suae. et multos filiorum isrl
conuertet ad dnm deum ipsorum. et ipse
praecedet ante illum in spū et uirtu
te heliae. ut conuertat cor da pa
tru

INFIDELIOS ET INCREDULOS AD PRUDENTIAM
IUSTORUM PARARE DNO PLEBEM PERFECTAM.
ET DIXIT ZACHARIAS AD ANGELUM, UNDE
HOC SCIAM? EGO ENIM SUM SENEX ET UXOR MEA
PROCESSIT IN DIEBUS SUIS, ET RESPON
DENS ANGELUS DIXIT EI, EGO SUM GABRIEL,
QUI ASSISTO ANTE DEUM, ET MISSUS SUM LOQUI
AD TE ET TIBI EVANGELIZARE, ET ECCE ERIS
TACENS ET NON POTERIS LOQUI USQUE IN DIEM
QUO HAEC FIANT PRO EO QUOD NON CREDI
DISTI VERBIS MEIS, QUAE IMPLEBUNTUR
IN TEMPORE SUO. ET ERAT POPULUS EXPECTANS
ZACHARIAM ET MIRABANTUR QUOD TARDARET IPSE IN TEMPLO. EGRESSUS AUTEM
NON POTERAT LOQUI AD ILLOS, ET COGNOVERUNT QUOD VISIONEM VIDISSET IN TEMPLO. ET IPSE ERAT INNUENS ILLIS ET PERMANSIT MUTUS. ET FACTUM EST UT IMPLERENTUR DIES OFFICII EIUS, ABIIT IN DOMUM SUAM. POST HOS AUTEM DIES CONCEPIT
ELISABET UXOR EIUS, ET OCCULTABAT
SE MENSES CINQUE DICENS QUIA SIC
MIHI FECIT DNS IN DIEBUS QUIBUS RESPEXIT
AUFERRE OPPROBRIUM MEUM INTER HOMINES. IN MENSE AUTEM SEXTO MISSUS

et angelus gabriel ad ꝺ̃m in ciuitatem
galilee cui nomen erat nazareth ad
uirginem ꝺesponsatam uiro cui nomen
erat ioseph de domo ꝺauid et nomen
uirginis maria. Et ingressus angelus
ad eam dixit. Aue gratia plena ꝺns tecum
benedicta tu in mulieribus, quae
cum audisset turbata est in sermone
eius et cogitabat qualis esset ista salu
tatio. Et ait angelus ei, Ne timeas maria
inuenisti enim gratiam apud ꝺm, ecce con
cipies in utero et paries filium et uoca
bis nomen eius ihm, hic erit magnus
et filius altissimi uocabitur et ꝺabit
illi ꝺns ꝺs sedem ꝺauid patris eius et re
nabit in domo iacob in aeternum et re
gni eius non erit finis. Dixit autem maria
ad angelum, quomodo fiet istud quo
niam uirum non cognosco. Et respondens
angelus dixit ei, Spūs scūs superueniet
in te et uirtus altissimi obumbrabit
tibi. Ideoq; et quod nascetur sanctum
uocabitur filius ꝺi. Et ecce elisabeth
cognata tua et ipsa concipiet filium
in senectute sua, et hic mensis est

SEXTUSAL.I.QUAEVOCATURSTERILIS/QUIA
NONERITIMPOSSIBILEAPUDDM̄OMNEVER
BUM; DIXITAUTEMMARIA,ECCEANCILLA,ADN̄I/
FIATMIHISECUNDUMVERBUMTUUM/ETDIS
CESSITABILLAANGELUS. EXSURGENSAUTĒ
MARIAINDIEBILLIS/ABIITINMONTANACUM
FESTINATIONEINCIVITATEMIUDA/ETINTRA
VITINDOMUMZACHARIAE/ETSALUTAVIT
HELISABETH; ETFACTUMEST UTAUDIVIT
SALUTATIONEMMARIAEHELISABETH/EX
ULTAVIT INFANSINUTEROEIUS/ETREPLE
TAESTSPŪSCŌHELISABETH/ETEXCLAMA
VITVOCEMAGNAETDIXIT, BENEDICTATUIN
TERMULIERES/ETBENEDICTUSFRUCTUSVEN
TRISTUI; ETUNDEHOCMIHIUTVENIATMATER
DN̄IMEIADME/ ECCEENIMUTFACTAESTVOX
SALUTATIONISTUAEINAURIBUSMEIS/EXULTA
VITINGAUDIOINFANSINUTEROMEO,ETBEA
TAQUAECREDIDISTI/QUONIAMPERFICIEN
TURAQUAEDICTASUNTTIBIDNO; ETAITMA
RIA;MAGNIFICAT ANIMAMEADN̄O/ETEXUL
TAVITSPSMEUSINDŌSALUTARIMEO,QUIA
RESPEXITHUMILITATEMANCILLAESUAE/
ECCEENIMEXHOCBEATAMMEDICENTOMN
NESGENERATIONES; QUIAFECITMIHIMAG
NA

quipotensestetscm nomeneius,etmi
sericordiaeius inprogeniesetprogenies
timentib·eum;fecit potentiaminbra
chiosuo·dispersitsuperbosmentecor
dissui;deposuitpotentesdesede·etex
altauithumiles,esurientesimpleuitbo
nisetdiuitesdimisitinanes;suscepitis
rahelpuerumsuum·memorariamiseri
cordiaesuae,sicutlocutusestadpatres
nostros·abrahaetseminieiusinsc̃la;
(M)ansitautemmariacumill,aquasimen
sib·trib·etreuersaestindomumsuam·
etinuentaestinuterohabens·despūsco,
Joseph autemuireius cumessetiustusc1
nolleteamtraducere·uoluitocculte
dimittereeam;haecautemeocogitan
te·eccean̄gelusdn̄iinsomnisapparuit
eidicens;Josephfilidauid·noliti·timereac
cēperemariāconiugemtuam,quodenī
inеanatumestdēspūscō̄est·pariet au
temfilium·etuocābis nomeneius·ih̄m·ip
seenimsalvumfaciet populum suum
apeccatiseorum;hocautemtotumfac
tumest·utadimpleretur quoddictum
estadn̄ō·perprofetamdicentem;ecce·

virgo in uetero habebit et pariet filiu
et uocabunt nomen eius emanuhel,
quod est interpretatum nobiscu deus.
Exsurgens autem ioseph a somno fecit
sicut praecepit ei angelus dni et accep
it coniugem suam et non cognoscebat eam,
donec peperit filiu suu primogenitum
et uocauit nomen eius ihesum. Cumque
natus esset ihesus in bethleem iude
in diebus herodis regis, ecce magi ab
orientem uenerunt hierosolymam
dicentes, ubi est qui natus est rex
iudeorum? uidimus enim stellam eius
in oriente et uenimus adorare eum.
Quod cum audisset herodes turbatus
est et omnis hierosolyma cum illo.
Et congregans omnes principes sacer
dotum et scribas populi sciscitabatur
ab eis ubi christus nasceretur. At illi
dixerunt ei, in bethleem iude. Sic enim
scriptum est per prophetam, et tu bethleem
terra iuda nequaquam minima es in principibus
iuda, ex te enim exiet dux qui regat populum
meum israel. Tunc herodes clam uocatis magis
diligenter didicit ab eis tempus stellae quae
apparuit eis, et mittens illos in bethleem dixit,
ite et interrogate diligenter de puero, et cum
inueneritis renuntiate mihi, ut et ego ueniens
adorem eum. Qui cum audissent regem abierunt.
Et ecce stella quam uiderant in oriente antecedebat
eos usque dum ueniens staret super ubi erat puer.
Videntes autem stellam gauisi sunt gaudio magno
valde. Et intrantes domum inuenerunt puerum
cum maria matre eius et procidentes adorauerunt
eum. Et apertis thesauris suis obtulerunt ei
munera, aurum, thus et myrrham. Et responso
accepto in somnis ne reuerterentur ad herodem
per aliam uiam in regionem suam reuersi sunt.
Cum autem natus esset ihesus in bethleem iude
in diebus herodis regis, ecce magi ab
orientem uenerunt hierosolymam
dicentes, ubi est qui natus est rex
iudeorum? uidimus enim stellam eius
in oriente et uenimus adorare eum.
Quod cum audisset herodes turbatus
est et omnis hierosolyma cum illo.
Et congregans omnes principes sacer
dotum et scribas populi sciscitabatur
ab eis ubi christus nasceretur. At illi
dixerunt ei, in bethleem iude. Sic enim
scriptum est per prophetam, et tu bethleem
terra iuda nequaquam minima es in principibus
iuda, ex te enim exiet dux qui regat populum
meum israel. Tunc herodes clam uocatis magis
diligenter didicit ab eis tempus stellae quae
apparuit eis, et mittens illos in bethleem dixit,
ite et interrogate diligenter de puero, et cum
inueneritis renuntiate mihi, ut et ego ueniens
adorem eum. Qui cum audissent regem abierunt.
Et ecce stella quam uiderant in oriente antecedebat
eos usque dum ueniens staret super ubi erat puer.
Videntes autem stellam gauisi sunt gaudio magno
valde. Et intrantes domum inuenerunt puerum
cum maria matre eius et procidentes adorauerunt
eum. Et apertis thesauris suis obtulerunt ei
munera, aurum, thus et myrrham. Et responso
accepto in somnis ne reuerterentur ad herodem
per aliam uiam in regionem suam reuersi sunt.

omnia montana iudeæ diuulgabantur omnia uerba hæc, et posuerunt
omnes qui audierant in corde suo dicentes, quid putas puer iste erit? Et
enim manus dñi erat cum illo, et zacharias pater eius impletus est spũ sco/
et prophetauit dicens, Benedictus dñs deus israhel, quia uisitauit et
fecit redemptionem plebi suæ, et
erexit cornu saluatis nobis in domo
dauid pueri sui, sicut locutus est per
os sanctorum qui a sæculo sunt prophe-
tarum eius, saluti ex inimicis nos
tris et de manu omnium qui oderunt
nos, ad faciendam misericordiam cum
patribus nostris et memorari
testamenti sui sancti, iusiurandum quod iu
rauit ad abraham patrem nostrum
datum nobis, ut sine timore de
manu inimicorum nostrorum liberati
seruiamus illi in sanctitate et iusti
tia coram ipso omnibus diebus nos
tris, et tu puer propheta altissimi
uocaberis, præibis enim ante
faciem dñi parare uias eius, ad

dandā scientiā salutis plebi eius in
remissionē peccatorū eorū per uis
ceram misericordiā dei nostri in quibus
uisitauit nos oriens ex alto, inluminā
re his qui in tenebris et in umbra mor
tis sedent ad dirigendos pedes nostros
in uiā pacis. Puer autem crescebat
et confortabatur spū et erat in deser
tis usq; in diem ostensionis suae ad israel;
Factū est autē in diebus illis exiit edic
tū a cesare augusto ut describeretur
uniuersus orbis. Haec descriptio pri
ma facta est p̄side syriae cyrino.
Et ibant omnes ut profiterentur
singuli in suā ciuitatem. Ascendit
autē et ioseph a galilea de ciuitate
nazareth in iudeā ciuitatē dauid
quae uocatur bethlem eo quod esset
ex domo et familia dauid ut pro
fiteretur cū maria desponsata sibi
uxore pregnante. Factū est autē
cū essent ibi impleti sunt dies ut
parere, et peperit filiū suū primo
genitum et pannis eum involuit
et reclinauit eū in praesepio quia

non erat eis locus in diuersorio, et pas
tores erant in regione eadem uigil(an)
tes, et custodientes uigilias noctis
super gregem suum, et ecce angelus
dñi stetit iuxta illos, et claritas dei
circumfulsit illos, et timuerunt timo
re magno, et dixit illis angelus, nolite
timere, ecce enim euangelizo uobis
gaudium magnum quod erit omni po
pulo, quia natus est uobis hodie sal
uator qui est xps dñs in ciuitate dauid,
et hoc uobis signum, inuenietis infan
tem pannis inuolutum, et positum in
praesepio, et subito facta est cum ange
lo multitudo militiae caelestis laudan
tium deum et dicentium, gloria in
altissimis deo et in terra pax in homi
nibus bonae uoluntatis, et factum est
ut discesserunt angeli ab eis in caelum
pastores loquebantur ad inuicem
transeamus usque bethleem
et uideamus hoc uerbum quod fac
tum est, quod dns ostendit nobis,
et uenerunt festinantes et inue
nerunt mariam et ioseph et infantem

posuꝝ inpraesepio. Intendentes autem cognouerunt de uerbo quod dictum erat illis de puero hoc. Et omnes qui audierunt miratisunt et de his quae dicta erant a pastoribus ad ipsos. Maria autem conseruabat omnia uerba haec conferens in corde suo. Et reuersi sunt pastores glorificantes et laudantes dominum in omnibus quae audierant et uiderant sicut dictum est ad illos. Et postquam consummatisunt dies octo ut circuꝝcideretur puer uocatum est nomen eius ihs quod uocatum est ab angelo priusquam in uterο conciperetur. Et ecce magi ab oriente uenerunt hierusolima dicentes. Ubi est qui natus est rex iudaeorum uidimus enim stellam eius in oriente et uenimus adorare eum. Audiens autem herodes rex turbatus est et omnes hierusolyma cum illo. Et congregans omnes principes sacerdotum et scribas populi sciscitabatur ab eis ubi christus nasceretur. At illi dixerunt ei in bethleem iudaeae. Sic enim dictum est per prophetam. Et tu bethleem terra iuda nequaquam

minoraes inprincipibus iuda, exic
enim exiet dux qui regat populum meu
israhl, Tunc herodes clam uocatis ma
gis diligenter didicit abeis tempus
stellae quae apparuerat eis, et mittens
illos in bethleem dixit, ite et interroga
te diligenter de puero et cum inueneri
tis renuntiate mihi ut et ego ueniens
adorem eum, quibus auditis regem
abierunt, et ecce stella quam uiderant
in oriente antecedebat eos usq
dum ueniens staret super ubi
erat puer, uidentes autem stellam gau
isi sunt gaudio magno ualde, et intran
tes domum inuenerunt puerum
cum maria matre eius, et procidentes
adorauerunt eum, et apertis the
sauris suis obtulerunt ei munera
auro thus et myrrham, et responso
accepto in somnis ne redirent ad he
rodem per aliam uiam regressi sunt in re
gionem suam, quibus recessissent, posta
quam impleti sunt dies purgationis
matris eius secundum legem moysi
tulerunt illum in hierusalem ut

§ Sicut locutus est ad patres nostros abraham et semini eius usque in seculum. Et factum est postquam impleti sunt dies octo ut circumcideretur puer et vocatum est nomen eius iesus quod vocatum est ab angelo priusquam in utero conciperetur. Et postquam impleti sunt dies purgationis eius secundum legem moysi tulerunt eum in hierusalem ut sisterent eum domino sicut scriptum est in lege domini quia omne masculinum adaperiens vulvam sanctum domino vocabitur et ut darent hostiam secundum quod dictum est in lege domini paria turturum aut duos pullos columbarum. Et ecce homo erat in hierusalem cui nomen symeon et homo iste iustus erat et timoratus exspectans consolationem israhel et spiritus sanctus erat in eo. Et responsum acceperat ab spiritu sancto non visurum se mortem nisi prius videret christum domini et venit in spiritu in templum. Et cum inducerent puerum parentes eius ut facerent secundum consuetudinem legis pro eo ipse accepit eum in amplexus suos et benedixit deum et dixit. Nunc dimittis servum tuum domine secundum verbum tuum in pace quia viderunt oculi mei salutare tuum quod parasti ante faciem omnium populorum lumen ad revelationem gentium et gloriam plebis tuae israhel. Et erat pater eius et mater mirantes super his quae dicebantur de illo. Et benedixit illis symeon et dixit

Maria mater eius, Et ecce positus est
hic in ruinam et resurrectionem multorum
in Israhel, et in signum cui contradicetur,
et tuam ipsius animam pertransiet gla-
dius, ut revelentur ex multis cordibus
cogitationes. Et erat Anna prophetissa
filia Phanuel, de tribu Aser, haec proces-
serat in diebus multis, et vixerat cum
viro suo annis septem a virginitate sua,
et haec vidua usque ad annos octoginta
quatuor, quae non discedebat de templo
ieiuniis et obsecrationibus seruiens
nocte ac die, et haec ipsa hora superue-
niens confitebatur Domino et loquebatur
de illo omnibus qui exspectabant
redemptionem Hierusalem, et ut perfe-
cerunt omnia secundum legem Domini,
Ecce angelus Domini apparuit in somnis
Ioseph dicens, Surge et accipe puerum
et matrem eius, et fuge in Aegyptum,
et esto ibi usque dum dicam tibi, futu-
rum est enim ut Herodes quaerat puerum
ad perdendum eum, qui consurgens
accepit puerum et matrem eius nocte,
et recessit in Aegyptum. Et erat ibi

usq ad obitū herodis ut adimpleretur
quoddictumest a dño per prophetam
dicentem / ex aegypto uocaui filiū meum.
Tunc herodes uidens quōm lusus esset occidit
a magis iratus est ualde / et mittens om
nes pueros qui erant in bethlem et in
omnibus finibus eius a bimatu et infra
secundum tempus quod exquisierat
a magis / Tunc adimpletum est quod dic
tum est per hieremiam prophetā dicen
tem, uox in rama audita est ploratus et
ululatus multus rachel plorans filios
suos / et noluit consolari quia non sunt /
Defuncto autem herode / ecce apparuit
angelus dni in somnis ioseph in aegypto
dicens, surge et accipe puerum et ma
trem eius / et uade in terram israhel /.
Defuncti sunt enim qui quaerebant
animā pueri, qui surgens accepit puerū
et matrem eius / et uenit in terram israhel /
Audiens autem quod archelaus regnaret
in iudea pro herode patre suo / timuit illuc
ire, et admonitus in somnis secessit in
partes galilee / et uenit habitauit
in ciuitate quae uocatur nazareth /

ut adimpleretur quod dictū est per pro
phetas quōniazareus uocabitur; puer
autem crescebat et confortabatur ple
nus sapientia et gratia dei erat in illo, et
ibant parentes eius per omnes annos
in hierusalem in die sollempni pasche;
Et cū anni esset annorum duodecim as
cendentibus illis in hierusolimā secundū
consuetudinē diei festi. Et consummatis q.
diebus cū redirent remansit puer
in hierusalem et non cognouerunt pa
rentes eius, existimantes autem illum
esse in comitatu uenerunt iter diei
et requirebant eum inter cognatos
et notos, et non inuenientes regressi
sunt in hierusalem requirentes eum.
Et factum est post triduū inuenerunt illū
in templo sedentem in medio doctorum
audientem eos et interrogantem illos. Et
stupebant autem omnes qui eum audie
bant super prudentia et responsis eius;
et uidentes admirati sunt, et dixit mater
eius ad illum, fili quid fecisti nobis
sic? ecce pater tuus et ego dolentes quae
rebamus te, et ait ad illos, quid est

quod me quaerebatis? nesciebatis quia in
his quae patris mei sunt oportet me esse?
ipse non intellexerunt verbum quod
locutus est ad illos. et descendit cum eis et
uenit nazareth et erat subditus illis,
et mater eius conseruabat omnia uerba
haec in corde suo. et ihs proficiebat sa
pientia aetate et gratia apud deum et hominem.

Vi | dn hinc de praedicatione iohannis nar
rari incipit. quia omnes quatuor co
memorant; Nam et matheus postil
uerba quae ab eo dicta sunt ubi commo
morari exprobrat iesum nazoreum quo
nazōreus uocabitur. Sequitur et ad
iungit, In diebus autem illis uenit iohannes
baptista praedicans in deserto iudaeae
et cetera, et marcus qui nihil
de natiuitate domini
puerilia narrauit hinc exor
sus est, In principio euangelii ihu xpi filii
dei sicut scriptum est in esaia propheta, Ecce ego mitto angelum meum ante
faciem tuam qui praeparabit uiam

uiam

dsordine
praedicatio
nis iohannis
baptistae a
matheo
quoad
alios

uox clamantis indeserto parate uiam
dñi rectas facite semitas eius, fuit io
hannes indeserto baptizans et predican
baptismum penitentiae in remissionem
peccatorum et cetera, et lucas posuer
ba uba iam tenbis propicie bat sapientiae
aetate et gratia apud deum et homines /
De iohannis praedicatione iam sequitur
dicens, Anno autem quintodecimo im
perii tiberii caesaris, procurante pon
tio pilato iudeam tetrarcha autem
galilaeae, here de, philippo autem fratre
eius tetrarcha ituraeae et trachonitidis
regionis et lisania abilinae tetrarcha /
sub principibus sacerdotum anna
et caiapha, factum est uerbum dñi
super iohannem zachariae filium inde
serto et cetera, iohannes quoque
apostolos in euangeliis quatuor
eminentissimus, posita quam diu
de uerbo di quis ipse prius ante
omnia saecula creaturae, quia om
nia per ipsum facta sunt in nullo con
tinuo de iohannis praedicatione
ac testimonio dicens, fuit homo

missus ad eum nomen erat Iohannes;
Unde iam uidendum est de ipso Iohanne
quatuor euangelistarum narrationes quemadmodum inter se nobis
concordent / non urbo ganobis per omnia
requiratur aut exigatur quod modo
facimus de primordiis / nativitate Mariae
Xpi / quemadmodum inter se Matheus
Lucas q; consentiunt / atque utrisque
narratione una placeremus / demonstrantes tardioribus quem liberet eorum
commemorando quod alter tacuit /
uel tacendo quod alter commemorat /
non impedire intellectum ueracis narrationis alterius / ut hoc exemplorum
more factum est / siue alio modo commodius fieri posset / uideat unusquisque
in ingeniis talibus locis fieri posse /
quod hic factum esse perspexerit, Jam
ergo audiat / uideamus quatuor euangelistarum de baptista Iohanne consensum; Matheus hasce ponit / Indicis.
Autem illis diebus uenit Iohannes baptista /
praedicans in deserto Iudaeae, dicens
eius nondum in illis diebus / quia nulla

scribendo rerum antepracognitarum
quarū rerum diebus intelligere retur
dicere si dicere in illis diebus, Lucas
autem per potestates terrenas sig
nauit ipsa tempora quæ præcessit præ
dicationis uel baptismum iohannis dicens,
Anno autem quintodecimo imperii tibe
rii cæsaris pro curante pontio pilato
iudææ tetrachante autē galilææ hero
de philippo autem fratre eius tetrachante
ituræ et trachonitidis regionis et lysa
niæ abilinæ tetrachante sub principibus
sacerdotū annæ et caipha factum est
uerbum dñi super iohannē zachariæ
filium in deserto, Nec tamen intelli
gere debemus hos dies id est hoc tem
pus harum potestatum significasse
matheum cū diceret in illis diebus
sed ad multo longioris temporis spatiū
uoluisse accipe quod ait in illis diebus,
mox enim ut narrauit reuersum de
egypto xpm mortuo hero de quod
eius tempore infantiæ uel pueriæ
eius factum est ut possit constare
quod lucas de illo cum duodecim

anno ruo essecclesiarum narrauit in templo hierusalem cuncta, quaecunque in fanum ad puerum ejus ad eum ueniebant, et ne morarentur sed ad ambeus sacrificia in templo offerrent. Indicebat autem illis de nativitate Johannis Baptistae, non utique tantum modo puerum illius diem insinuans. Sed omnes dies a beati nativitate usque ad tempus quo praedicare ac baptizare coepit Johannes, quo tempore vitae ejus inveniatur, quia coacti erant ipsi sacerdotes et virginitatem ejus anno ruo narratur fuisse cum abillo baptizatus esset. Sed plane debere desolet movere non nullos quod lucas narrauit indicibus baptismum Johannis hic rodem fuisse et rachen galilaeae. Quando enim dnsi nuc nis baptizatus est et matthaeus autem mortuo herode dicit pueri omnibus abaccy et prorem esse quod utrumque verissime non potest nisi duo fuisse intelleganter herodes, quod cui fieri potuisse neque nescit quicquam et vitae instantiae quippe clamores sunt ad ea dum nando evangelicae veritatis quam paulatim considerationes

cidduos homines eodem tempore abuso
appellatos in prelio pugnant/ Cumq; rex
complis plenas triumphos/ Nam uiso re
posterior herodes/ priores herodis
filius possessor bibentur/ sic tetrarche
laus quoq; archelai in iudaea regnum
patre mortuo successisse commemorat/
Sicut philippus quoq; frater eius tetrarchae
herodis et ipse uiuente patre tetrarchan lu
cas insinuat/ Qui ueniens ut herodes ille/
quique quaerebat animam pueri xpi; herodes
autem ab hispilus eius/ non rex sed te
trarcha dicitur esse/ quod nomen regni
a parte regni quartam indicet resonat/

VIII Nisi forte hinc rursus quis pia moue
quo modo matthaeus cum superiore ioseph cum puero redeunte ire in iudaeam
quia pro patre eius archelaus filius eius
in ea regnabat/ quo modo potuit ire ingal
lilaeam ab hispilus eius herodes tetrarch
ches erat sicut lucas testatur/ quasi
uiuente ipsa in tempora quibus tunc
puero timebatur/ quae nunc lucas
commemorauit/ quae usq; adeo contra
riae erant/ ut in ipsa iudaea non iam rex

esset archł. aus/ sed pontius pilatus
quinon rex iudeorum sed praeses erat/
Cuius temporibus gentes/ sub tiberio
caesare/ filium herodis non reg
num habebant/ sed tetrarchian, quod
antq. nondum fuerat/ quando io
seph audiens archł. audiuit iudeā reg
nante/ se in galileā cū puero contulit
ubi et ciuitas erat nazareth.

VIIII ANTE QUAM ET HOC COMMUNE/ QUOMODO DI
CAT matheus proprie/ ea cū puero ibū
parentes eius isse in galileā quam ei u
archł. ai in iudeā ire nolluerunt/ cum
propriae amagis isse in galileā audean
tur/ quia ciuitas eorū erat nazareth
galileae sicut lucas non tacuit. Sed in
telligendum est ubi angelus in somn
nis in aegypto dixerat ioseph/ surge et
accipe puerum et matrē eius et uade
in terrā israhel/ sic intellectum esse
primo ioseph ut pararet huius successe
rem regere in iudeam, ipse enim primum us/
intellegi potuit terra israhel/ porro ad
tempus ea/ quam comperit illic reg
nare filium herodis archelaū/ noluit

quomodo
dicat matheus
ideo dixisse angelu
lea cum ioseph
cum infantē
xpm et matrē
eius amiuta
chtā ap̄s
suo pat
regresse
in iherusalē/
cum lucas di
cat ideo dixisse
angelu in
galileā
quia ibi erat
nazareth
ciuitas
eorum

obiceresc illi periculo. cum posset
terra israhel. etiam sic intelligeret ga-
lilea illic deportaretur. quia ea ipsa popu
lus israhel incolebat. quam quae ceteris
modo solui possit haec quaestio. quia po
tuit uideri parentibus xpi cum puero.
de quo talia perangelica responsa cog
nouerant non esse habitandum nisi
in hierusalem. ubi erat templum dni.
et propterea redeuntes exacgypto.
illuc eos ituros fuisse. et illic habita
turos. nisi archil. ea praesentia terre
rentur. ne quem dium instituebantur
ibi habitare. ut de archil. ad quod time
bant deberent conticonere.

Ad haec aliquis dicat. quo modo ergo
sicut lucas narrat. ibant parentes
eius per omnes annos puerum xpi in
hierusalem. si archil. ea tempore illuc
prohibebantur accedere. hoc mihi
dissolucre non esse difficile. nec si
aliquis euangelistarum expressis
set. quam diu hic regnaret archil. aus
pueri non poterat. cum per diem pestu
inter tam ingentem turbam latenter

ascenderent moxreuersuri subita
menalijs diebus habriare meruerent
Cui necsollemnitatē praeter missa essent
inreligiosi necc continua mansione cons
picui. Cūuero etiā de regno archelai qā
pueri diuturnum omēs fecerunt
Sicq uoque intellectus patet / quod lu
cas dicit per omnes annos eos ascendere
solitos in hierusalem / Tunc accipiamus
pactitatum cuiquam non imeretur ar
chelaus, quod si archilai regnū aliquanto
diuturnius ulla praeter euangelium pro
dit historia cui prides habenda uidcatur.
Illud quod superius dixi suppeccere / quod
ritu hebant parentes pueri habitationē
in hierusalē / etiamsi propter diuturnitatē
festiuitatis eo sollemnē non praeterirent
uicerent / inquilinare ibi facillime possent;
Neq; enim incredibile est eos alijs temporibus opportunis / uel dierū uel horarū
accedere homines ad eā locā in quibus
esse formidant. Hinc etiā illa solutur
quaestio / si aliquem mouet cūiam sollicitus esse / ille maior herodes per eius
sos magorum nuntios / quod rex iudaeorū

natus fuisset? quomodo potuerint
completis diebus purgationis matris
eius? tunc cum illo ascendere in templum
ut fierent circa eum secundum legem
dni? quae lucas commemorat. quisenim
non uideat tenam illum unu die regem mul-
tis occupatum latere potuisse? Sia de
illa uerisimile non uidetur? quod herodes quem ualde sollicitus expectabat. quid
sibi magi de puero renuntarent? post
tam multos dies sensit? Inl. usum ciuitatem
ac tempore purgationis matris eius?
et per tacita circa infantem solemnitate
primogenitorum in templo in hierusa-
lem? postremam profectionem eorum
in aegyptum inuenire illi uenerint que
rere animam pueri et necare? tot parulos?
Si hoc ergo mouet aliquis dicere quod et quam
multis occupationibus regia cura discendi po
tuerit et per plurimos dies a bill a intentione uel auertere? omnino uel impedire
neq. enim enumerare possunt causae
quib. hoc potuerit accidere? quas tamen
multas et magnas esse potuisse nemo
dubitat humanarum inexpertus

ctiam neglectu dubitet, [illegible]
Cuius enim cogitationi non occurrat
quãmultas aliasterribiliora regi nuntiari
potuerint seu uera seu falsa, ut quibe
ceo infantem postal, quo tan nos sibi
uel filiis suis aduersa uirũ timuerat, ab
quorũ magis propinquantiũ periculorũ
terroribus agitatus, abillacuramentem
ad reprimendas finitimas proxime cauendis potius
occuparet, ut ergo hacc omnia illi, uidi
co: postea quã herodis magi renuntiauc
runt eũ credere potuisse eos fallacisid.
laecusione deceptos, postea quã non
inuenerunt, quem natum putauerant
erubuisse adseredire, aliquã ire re-
depulso abinquirendo ac persequendo
puero quieuisse, Cui ergo post purgationẽ
matris eius q. in hierusalem cum illo uenis
sent efficacissimas sent in templo. Alueã
narrantur, quia uerba symeonis et
annae de illo prophetantium cum coe
pissent abeis, quia idi erant praedicare,
ad pristinam intentionẽ reuocatura
erant animũ regis, admonitus per
somniũ ioseph, cũ infante et matre eius

fuerunt cypro deinde quae gestis
rebus quae in templo facta dictaque
fuerant herodes cum magis sensim in
luctum, ac deinde ad xpi mortem cupien
pervenire, multos infantes sicut matth
VII narrat occidit. (1) Matheus de herode et io
hanne haec memorat. In diebus autem illis ue
nit iohannes baptista praedicans in de
serto iudaeae et dicens, paenitentiam
agite adpropinquabit enim regnum
caelorum. hic est enim qui dictus est
per esaiam prophetam dicentem, Vox
clamantis in deserto parate uiam dni
rectas facite semitas eius. marcus
quoq; et lucas consentiunt hoc esaiae
testimonium esse de iohanne, nam plu
ra uerba huius consequentiae eodem
prophetia lucas commemorauit, cum
de baptista iohanne narrarent, Iohannis
autem euangelista ipsum iohannem
baptistam de seipso idem testimonium
esaiae prophetae protulisse commemorat.
Sicut non omnia matheus dixit quaedam
iohannis uerba quae alii non dixerunt,
praedicans in iudaea in deserto iudaeae.

et dicens/ pœnitentiã agite ad propin
quabit enim regnũ cælorum. hæc uer
ba iohannis/ alii præterierunt/ Jam
uero quod sequitur matheus et adhuc
et/ hic est enim qui dictus est per esaiam
prophetam dicens/ uox clamantis in
deserto parate uiam dni/ rectas facite
semitas eius/ Ambigue positum est/
nec elucet utrum ex persona sua idem
matheus hoc commemorauerit/ an
adhuc uerba eius de iohannis sequens
adiunxerit/ utrum hoc iohannes dixis
se intellegatur/ pœnitentiã agite ad
propinquabit enim regnũ cælorum
hic est qui dictus est per esaiam pro
phetam/ et cetera; Neq; enim hoc move
re debet/ quia non ait. Ego enim
qui dictus sum per esaiam prophetã/
sed ait hic est enim qui dictus est;
Soleremque esse ales locutio/ et
ipsorum euangelistarum matthei
et iohannis, Nam et matheus dixit/ In
uenit hominẽ sedentem in telonio/
nec dixit inuenit me et iohannes/ hic est
in quid discipulus/ qui nesciebat testimonium

perhibet de his cui scripsit haec est scias
quia uerum est testimonium eius. Nondi
xit ego sum ait uerum testimonium meum
Dns autem ipse sacpissime dicit filius ho
minis aut filius dei. et non dicit ego. et opor
tebat in qua expectari et resurgere tertio
die. non ait oportebat me pati, propterea
et iohannes baptista cum dixisset agite
paenitentiam adpropinquabit enim regn
num caelorum. de seipso adiungere re
quae sequuntur. hic est enim qui dictus
est per esaiam prophetam et dicit cra
ai post uerba eius. matheus ita narra
tionem contexit. Ipse autem iohannes ha
bebat uestimentum de pilis camelorum
et cetera, quod si haec non ordine
si enim interrogatus quid dicerit de ipso
sicut narrat iohannes euangelista. ego
ait uox clamantis in deserto. sicut
iam dixerat praecipiens dirigerent
paenitentiam, de uestimento ergo
eius et uictu. ita matheus sequitur
dicens, Ipse autem iohannes habebat
uestimentum de pilis camelorum.
et zonam pelliceam circa lumbos eius,

esca autem eius erat locusta et mel silues
tre, hoc eum arcus dicit paenetiot idem
uerbis. et cetera autem duo tacent. Sequitur
ergo matheus et dicit, Tunc exibat ad
eum hierusolyma et omnis iudaea et om
nis regio circa iordanem et abed confiten
tes peccata sua, uidens autem multos pha
risaeorum et sadducaeorum uenientes
ad baptismum suum dixit eis, progenies ui
perarum quis demonstrauit uobis fu
gere a futura ira. facite ergo fructum
dignum paenitentiae, et ne uelle dicere
re intra uos patrem habemus abraham.
dico enim uobis quo potest ds. exl. abi di
stis suscitare filios abrahae, iam enim se
curis ad radicem arborum posita est. om
nis ergo arbor quae non facit fructum
bonum excidetur et in ignem mittetur.
Ego quidem uos baptizo in aqua in paeni
tentia. qui autem post me uenturus est
fortior me est. cuius non sum dignus
calciamenta portare, ipse uos baptiza
bit in spu sco et igni. cuius uentilabrum
in manu sua et permundabit aream suam
et congregabit triticum suum in horreum.

pal.cas aurem cõburentiçnti nçatinçoibi
li, hac omnia dicit et lucas eadem pae
ne uerba iohannis exprimens, et ubi
aliquid uarium est in uerbis abeadem
tamen sententia non recedit ur, uel, ut
cum dicit matheus iohannem dixisse
et ne uellatis dicere in animos patrem
habemus abraham. illeautem et ne cog
per mis dicere patrem habemus abrahã
Ego ego in quidem uos baptizo in aqua in pae
nitentiã. ille interponit interrogationẽ
turbarum quid facerent et eis respon
dentem iohannem de bonis operibus.
tam quam de fructibus pẽnitentiae; q̃d
matheus omisit deinde in cordibus suis
cogitantibus de illo ne forte ipse esset xps
cum dicit respondisse Ego quidem aqua
baptizo uos non dixit in pacnitentiam
deinde matheus quia aut eo inquid ue
turus est posti me fortior me est. illeau
ro. ut ne maiorem eo inquit fortior me est. m
matheus tantus non sum inquit dignus
calciamenta portare. illeautem cum
non sum dignus calciamẽta solueree
corrigiam calciamentorum. quod

etiam a die cui dicit cum ceteris agebat,
Nam post commendoratum habitum et
die alio cius sequutus ait et praedica
bat dicens: Venit fortior me post me/
cuius non sum dignus procumbens
solvere corrigiam calciamentorum
eius. Ego baptizavi vos aqua/ ille vero
baptizabit vos spū sco. Decalciamen
tis ergo hoc a lucae dictum est quod addidit
procumbens/ de baptismo autem
hoc abuit quae quia non dixit et ignis
sed tantum in spū sco, sicut enim ambae
piae lucas dixit et eodem ordine/ ipse
vos baptizabit in spū et igni. his tribus
adiecta matur iohannes euangelista cū
dicit iohannes testimoniū perhibet
de ipso et clamavit dicens hic erat quē
dixi/ qui post me venit ante me factus
est/ qui a prior me erat, sic enim postea
dixit tunc enim hoc dixisse quando eum
illi dixisse commemorans, repetisse
autem et commendorasse quodam
dixisse cum ait hic erat quem dixi/
qui post me venit, sic ergo quaeritur
quaeue baptismus iohannis baptista

diuerit utrumque matheus ang̃q;/
lucas eum diuisse commemorat/an
que marcus in ipsis paucis/quae ill, eum
diuisse posuit/tacens cetera,

Nullo modo hinc laborandum esse iudi
cat/qui prudenter intellegit ipsas senten
tias esse necessarias cognoscen
dae ueritati/quib. liber uerbis fuerint
explicatis, quod enī alius alium uerbo
rum ordinē teneat/nonest uitiq. contra
riū/neq. ill, ad contrariū est/si alius di
cit quod alius praetermittit, utenim
quisq. meminerat eum cuiq. cordi erat
uel breuius uel prolixius eandem
tamen explicare sententiā/pacos
explicasse manifestum est/et in
hoc satis apparet/quod ad rem maxime
pertinet/quo uerbas euangelii uer
bodī quod supra omnē creaturam
aeternum atq. incommutabile per
manet perennitatē/temporalibus
signis et linguis hominum dispensa
to/suōmitul, men auctoritatis ob
tinuit, non nos debere arbitrari
mentiri quēquam/si pluribꝰ rēquam

audierunt uel uiderunt reminiscentib⁹
non eode⁹ modo atq; eisdem uerbis ea
dem tamen res: uerit indicata; utsi
ue mutetur ordo uerborum, siue
alia pro alijs q; tamen idem ualeant
uerba proferantur, siue aliquid uel,
quod recordanti non occurrit uel,
quod ea, ualijs quae dicuntur possit inuel,
legi minus dicatur, siue aliorum quae
magis dicere statuit narrando rum
gratia congruus modus temporis sup:
ficiat aliquid sibi non totum explican
dum, sed exparte tangendu quisque
suscipiat, siue adinluminandā decla
randamq; sententiā. Nihil quidē rerū
uerborum tamen aliquid addat. Cui
auctoritas narrandi concessa est. Si
uero beneficens non adsequatur, quā
uis id conetur memoriae tradere uer
baque audita ad integrū nuntiare,
quisquis audiendi euangelistis cer
te perspecti potentiā id debuisse con
cedi. Nec ineo genere uerborum nec
in ordine nec in numero discrepare
non intelligit quanto amplius euan
gelistarū

excellig auctoritas tanto magis per
eos fuisse perrogandam. Ceteroꝝ
hominum uero eloquentium securita
te & plurib⁹ eande rem portenar
rantibus. Nullo modo quis quã eorum
de emendatione recte arguatur. Si aba hie
ro ita discrepauerit. ut possit etiam
euangelistarum exemplo praceden
te defendi. Cum enim fas non sit euan
gelistarũ aliquem mentitum fuisse
uel existimare uel dicere. sic appare
bit. nec eum fuisse mentitum. Cui recor
dantibus aliquid accideret quod eis
accidisse monstratur. Et quanto magis
ad mores optimos pertinet cauere
mendacium. Tanto magis memi
nere auctoritate regi debebamus ne
putaremus esse mendacia. Cũ sibi inter
se uaria aliquorum narrationes inue
nire mur. ubi inter euangelistas uaria
ri possunt. Simul etiam quod ad doctrinam
fidei & mores pertinet intelligeremus.
Non iam uerborũ quã rerum quã agenda
uel adpetendam esse ueritate. quan
do eos quis nonca dem locutione ut

Cum rebus sententiisq; nondiscrepanti-
ne ad eam ueritatem consirmasse adprobamus;
Quid ergo inbis quae de narrationib; euan
gelistarum contraria proposui puriandum
est esse contrarium/ quod alius dixit cuius
non sum dignus calciamenta portare. Alius
uero corrigia calciamenti solueret? Non
enim uerbis aut uerborum ordine aut ali
quo genere locutionis/ sed etiã reipsa uti
detur aliud esse calciamenta portare.
Aliud corrigiã calciamenti solucre; meri
to ergo quaeri potest/ quid iohannes dixe
rit non se dignum esse/ utrum calciamen
ta portare. an corrigiã calciamenti sol
uere; Si enim alterum horũ dixit/ ille ui
detur uerũ narrasse qui hoc potuit nar
rare quod dixit quia uterque aliud/ et si non
est mentitus/ certe uel oblitus aliud pro
alio diuisse putabitur; Omnem autem
falsitatem abesse abeuangelistis decet
non solũ eam quae mentiendo pro mittitur sed
etiã quae obliuiscendo; Itaq; si ad rẽ per
tinet aliquid aliud intellegere/ ex eo
quod dictum est calciamenta portare.
et aliquid aliud ex eo quod dictũ est corrigiã

calciamentis soluere / Quid aliud accipien
dum recte existimaueris / nisi iohannem
utrũq; dixisse; Siue aliud alio tẽpore / siue
contẽptim, poturi enim sic dicere cuius non
sum dignus corrigiã calciamentis soluere /
nec calciamenta portare / Ut unus euan
gelistarum hinc aliud / alius uero aliud / om
nes tamen uerũ narrauerint, Si autem
nihil intendit iohannes cũ de calciamen
tis dñi diceret / nisi excellentiã eius et hu
militatẽ suã / quod liberhorũ dixerit Siue
dissoluendã corrigiã calciamentorum.
Siue de portandis calciamentis eandem
tamen sententiam uerbi, quisquis etiã
uerbis suis per calciamentorũ cõmemo
rationẽ eandẽ significationẽ humilita
tis expraessit / unde cauendum ne uolunta
tẽ non aberrauerit / Utilis igitur modus
et memoriae mandandus /
cũ de conuenientia dicẽmus euangelis
tarum non esse mendatium / cũ quisq;
etiã dicens aliquid aliud quod etiã ille
non dixit de quo aliquid narrat uolunta
tẽ tamen eius hanc explicat / quã etiã
ille qui eius uerba commemorat, ita

enim sal ubriter discipulis nihil aliud
esse querendum quam quid uellit.
XVIII Ille qui loquitur. Sequitur ergo mat
theus et dicit, Tunc uenit ihs galilea
in iordanem ad iohannem ut baptiza
retur ab eo et rt. iohannes autem pro
hibebat eum dicens, ego a te debeo bap
tizari et tu uenis ad me? Respondens
autem ihs dixit ei, sine modo, sic enim
decet nos implere omnem iustitiam.
Tunc dimisit eum, attestantur et ce
teri uenisse ihm ad iohannem baptiza
tum. Autem tres commemorant sed
tacent quod matheus ait dixisse dnm
iohannem uel iohannid nō respondisse,
XVIII Deinde sequitur matheus, Bapti
zatus autem confestim ascendit de
aqua et rt. et ecce aperti sunt ei cae-
li et uidit spm dei descendentem sicut co
lumbam uenientem super se. Et ecce
uox de caelis dicens, hic est filius meus
dilectus in quo mihi conplacui, hoc
et alii duo marcus et lucas similiter
narrant. Sed de uerbis uocis quae de
caelo facta est uariant loquendo nec-

salua tamen sententia. Quoniam
ex uerbis ait dictum. hic est filius
meus dilectus en alius dicunt. hoc est
filius dilectus. ad eadem sententiam
explicandam ualet. sicut superius
tractatum est. Quoniam euangelista
unum horum dixit. sed euangelista
ostendere uolunt. ad id ualere quod dic
tum est. hic est filius meus. omnibus po
tius qui audiebant. indicaretur. quod
ipse esset filius dei. atq; ita dictum reper
re uolunt. Tu es filius meus. ac si illis
diceretur. hic est filius meus. Nonenim
xpo. indicabatur quod sciebat. sed au
diebant qui adderant. propter quos enim
ipsa uox facta est. Iam uero quod alius
dicit in quo mihi complacui. alius in te
complacuit
mihi. si quae res quid horum in illa uo
ce sonuerit. quod libet accipe. dum
modo intelligas eos qui non eandem
locutionem retulerunt. eandem
retulisse sententiam. quae diuersi
tas locutionum ad hoc etiam utilis
est. Nam si modo dictum minus in

recd

tellegatur/et aliter quomodo se habet
interpretetur, quod enī dictū est
in quo mihi complacui/siue illud quisq
intellegere uel dīn filio sibi complacuis
se uideatur/admonetur ex eo quod dic
tum est inte complacui, rursus ex hoc
uno intellegat quisq in filio patrē pla
cuisse hominibus admonetur ex eo q̄d
dictum est inte complacuit mihi/ex
quo satis appareat quilibet euangelis
tarum caelestis uocēs etiam uerba
tenuerit/alius ad eandem sententiā
familiarius explicanda uerba uarias
se/ut intellegatur hoc dictū esse ab
omnibus/tamquā dicerētur in epla
cuitne mihi cum constituit hoc est per te
gerere quod mihi placet, illi uero
quod nonnulli codices habent secun
dum lucan hoc illa uoce sonuisse
quod in psalmo scriptū est q; illius mēs
est ut ego hodie genuerte/Quā quā in
antiquorib codicib; gregis non inue
nire perhibeatur. Tamen si aliquib
fidedignis exemplaribus confirma
ri posset/quid aliud quā uerū q in

tellegendum est/ quolibet uerborum or
dine decaclosonuisse./ Quodautem secun
dum iohannem decolumba dicitur/ non quem
do factum est natum/ sed uerba iohannis
baptistae recepturum/ commemorantis
quid uiderit/ Inquo quaeritur quē admo
dum dicatur/ et ego non nouerā eum/ sed
qui misit me baptizare in aqua/ ille mihi
dixit/ super quem uideris spm descen
dentem et manentē super eum/ hic est
qui baptizat in spū sco/ Si enim tunc eū
cognouit cum columbā uidit descenden
tem super eum/ Quaerendū est quomo
do diuerim uenientem, ut baptizaretur/
ego magis ab eo debeo baptizari/ hoc enī
ideo dixit antequā columbā descenderet/
ex quo appareret/ quā uis eū iā nosset nā
etiā in utero matris exultauit/ cū ad
elisabeth maria uenisset/ aliquid tamen
in eo quod nondum nouerat columbae
descensione dedicisse/ quod ipse scili
cet baptizaret in spū sco propria qua
dā et diuina potestate/ ut nullus ho
mo qui accepisset ab eo baptismum/
etiā si aliquem baptizaret/ posset di

cere sup̃esse quod traderet uel ase
dari spōnsco. Sequitur matheus
eadem, Tunc ibs ductus est in desertū
abspū ut tēptaret a diabulo, et cum
ieiunasset, xl dies et xl noctib. postea
esurijt, et accedens tēptor dixit ei, si
filius dei es dic ut lapides isti panes fiant,
qui respōdit, scriptū est non in pane
solo uiuit homo sed in omni uerbo quod
procedit de ore dei. et cetera usq. ad id q̄d
dictum est. Tunc reliquit eum diabo
lus, et ecce angeli accesserunt et mi
nistrabant ei, Hanc hoc simili ter lucas
narrat. et si non eodem ordine. unde in
certū est quid prius factū sit utrum
regna terrae prius demonstrata sint
ei et postea in pēnā tēptatus sit.
an hoc prius et illud postea. Nihil tamen
ad rem dū omnia pactasse manifestū
sit. et quod alijs uerbis eas dē sententi
as lucas explicat non sem per cōmen
dandum est. quā nihil de pereat ueri
tati. Marcus autē ait. et statim quidē
eū in deserto a diabolo esse tēptatū.
xl dies et noctib. sed iacet quidē

dicitur sin quid dicere sponderit, hic quod
Lucas praetermisit iste non tacuit/
quod angeli ministrabant illi, Johannes
uero totum istud locum praetermisit,
XVII Sequitur narrans matheus, cum audisset quod iohannes traditus esset/
secessit in galilea, hoc et marcus dicit
et lucas/ sed lucas de iohanne tradito
nihil, hoc loco dicit/ Johannes autem euan
gelista prius quam ire in galilea/
dicit petrum et andream cum isse cum illo
uno die et unde petrum nomen in posterum
cum iacobo et iohanne accepit, Sequenti
die iam uolente cum ire in galilea/ in
uenisse philippum et dixisse ei ut sequere
tur eum/ Inde uenientes cum eo in bethsa
ida, et nathanahel, et narrent ei dicant se in galilea
Iesum nazarenum fecisse illud in hierusalem
de aquarum in uinum conuersione miracu-
la/ quae omnia et ipse et euangelistae praeter
miserunt/ Deinde ueniens narrationis
suae/ quo ibi reuersus sit in galilea, cum
de nuptiis legitur fuisse interpositos ali
quot dies/ quibus illa de discipulis gesta
sunt/ quae interponuntur a iohanne

nonest aut ē contrariū ci locō ubi mat
thēus narrat dn̄m dixisse petro tu es pe
trus et super hanc petrā ædificabo
ecclesiā meā. Neq; enī hoc nomen tunc
accepisse intellegendus est sed tunc potius
quando ei iohannes dicit tū esse cognomento
cal. Tu vocaberis cephas quod interpre
tatur petrus. ut eū hoc nomine appella
ret tu es petrus, posteaquā dicens pe
trus. Non enim ait tu vocaberis petrus.
Sed quoniam dicit tū es et ait tu voca
beris, deinde contexit narrationem
matthēus et dicit, et relicta civitate
nazareth venit et habitavit in capharnaum
maritima in finibus zabulon et
nepthalim. et ita per quod sermo
terminetur quē habuit in monte, in
quo contextu narrationis attestatur
Et marcus de discipulorum vocatio
ne petri et andreæ. et paulo post
iacobi et iohannis, sed cū matthēus
continuo coniungeret narrationē
prolixi illius sermonis quē in monte
habuit postea quā multos curavit.
et ceu multa ac turbae securae sunt.

marcus interposuit alia quia docebat
eos insynagogis eorum stupebant super doc
trinam eius, Nunc ipse dixit quod et mat
theus posuit, ut prolixiorem sermonem qui a
erat docens eos quasi potestatem habens
et non sicut scribae. Narrauit etiam de
homine a quo expulsus est spiritus im
mundus. Deinde de socru petri in bis au
tem lucas ei consentit. Matheus ue
ro de ista daemonio nihil narrauit de
socru ante petri nonnisi cum sed posita
in hoc autem loco quem nunc considera
mus, dum matheus post uocationem
discipulorum quibus piscantibus iussit
ut eum sequerentur narrationem circum
isse galilaeam docentem in synagogis eo
rum praedicantem euangelium et sanantem
omnem langorem et collectis ad illum
turbis ascendisse in montem et ibi
posse illo sermone prolixo. Aptiorem
locum intellegendi tunc placuisse
quae marcus post electionem eorun
dem discipulorum narrat cum circum
iret galilaeam et doceret in synagogis
eorum. Tunc etiam de socru petri

sed cum postea cõmemorasse quod
praetermiserat quãuis nonomnia
praetermissa innarratione uocãret uc
Sane potest mouere quomodo iohan
nis dicat nonin galilea sed iuxta iordanen· primũ andreã secutũ esse deinde cum alio cuius nomen tacetur, deinde petrũ abillo nomen accepisse. Tertio philippũ uocatũ ut eũ sequeretur. Ce
teri autẽ tres euangelistæ de pisca
tione eos uocatos dicunt· Sed is inter
se conuenienter maxime matheus
et marcus· Nam lucas andreã nonno
minat quamuis intelligatur in ea·
nau fuisse secundum matthei et mar
ci narrationis· quibus breuiter hoc per
stringunt quẽ ad modũ gestũ sit.
quod lucas apertius explicauit· cõ
memorans ibi etiã miraculum super
captura piscium· et quod ex ipsa nau
dns prius fuerit locutus ad turbas·
hoc etiã uidetur distare quod tantũ
petro ad̃no dictum cõmemorat·
ex hoc iam homines eris capiens quod
illi ambobus fratribus dictum esse

NARRAVERUNT. Sed potuit tutiq· prius hoc
Petrodici cum de capta ꝯmultitudine incentia mul-
titudine piscium admirabatur quod lucas in
sinuavit et ambob· postea quod illi ioanni ꝯ
memoravierunt·. illa de re quod de iohan
ne diximus diligenter considerandum est
Non enim parua repugnantia putari po
test. cum et loco rum plurimum intersit
et temporis ipsius vocationis· Nam si
iuxta iordannen antequam hꝫ is set in
galilea am ad testimonium iohannis bap
tistae. Secuti sunt eum duo quorum erat
unus andreas qui prior fratrem suum symo
nem continuo adduxit ad hm quando et no
men ei petrus vocare tur accepit· Quo
modo a baliis euangelistis dicitur quod eos
in galilea piscantes inuenerit atq· ad
discipulatum vocauerit· Nisi quis in tel-
Legendum est non sic eos uidisse tunc dnm
iuxta iordannen et eum iam inseparabili
ter cohaerere nt sed tantum cognouis
se· qui esset eumq· miratus ad propria
remeasse· Nam et in cana galilaeae
cum fecisset de aqua uinum dicitur eum
iohannes quod credide rint nec eum dis

cipulieius quoditanarrat; Et dietertio
Nuptiaefactaesuntinchanançalileae·
eteramatereihū ibi· vocatusestautem
et ihs et discipulieius adnuptias· quiauti
quesitanon credideruntsicutpaulopost
dict· Nondumerantdiscipulicoadnup
tiasvocatisunt sedilloamore locutionis
hocdictumest quodloquiamurcumdicamus
apostolumpaulum intharsocilicianatū·
Neq enimadtunceratapostolus/ ita
discipulosxpi inuitatosadnuptias cum
audiamus Noniamdiscipulos sed quiaiam u
rierantdiscipuli intellegere debeamus·
Jamenimutiq discipulixpi erant quando
ista narrauitaut conscribiasunt Et ideo
sicdeillis Locutusest tamporū praete
ritorū narrator/ quodautē dicit ide
iohannis· postboc descendit capharnaū
ipse et mater eius et fratres eius et dis
cipulieius et ibi morati sunt non mul
tis diebus Incertumest utrū illi adhae
serint etiā petrus et andreas et filii
zebedaei Matthaeus enim primo narra
rat quod venerit et habitaverit inca
pharnaum Et postea quodeos de

NAVIB·PISCANTES UOCAUERIT·/ISTE AUTEM
QUODCUM ILLO IN CAPHARNAUM UENERINT DISCI
PULI EIUS· ANPORTEM MATTHEUS QUOD PRAE
TERMISERAT RECAPITULANDO QUIA NONDUM
IPSE POSITUS BOC AMBULANS IUXTA MARE GALI
LEAE UIDIT DUOS FRATRES SED SINE ULLA
CONSEQUENTIS TEMPORIS DIFFERENTIA
AMBULANS AUTEM IN QUIDIUXTA MARE GA
LILEAE UIDIT DUOS FRATRES ET CETERA
PROINDE FIERI POTEST UT POSTEA NARRA
UERIT NON QUOD POSTEA FACTUM ERAT SED
QUOD PRIUS PRAETERMISERAT UT CUM
ILLO INTELLEGANTUR UENISSE CAPHARNAUM
QUO IOHANNIS DICTA EIUSDEM MATRE
ET DISCIPULOS EIUS UENISSE· AN POTIUS
ALII DISCIPULI FUERUNT· SICUT CUM MA
PHILIPPUS SEQUEBATUR· QUEM SIC UOCAUE
RAT UT DICERET EI ET SEQUERERE ME· QUO
ENIM ORDINE UOCATI SINT OMNES DUO
DECIM APOSTOLI· IN EUANGELIORUM
NARRATIONIBUS NON APPARET· QUANDO
QUIDEM NON IAM UTI ORDO UOCATIONIS·
SED NEC IPSA UOCATIO COMMEMORATA
EST OMNIUM SED IAM UT PHILIPPI ET
PETRI ET ANDREAE ET [illegible] RUM

zebedaei et thomam et publicanum qui
ethaleus uocabatur. Sicillamen tamen
abeo nomen et primus et solus petrus
accipit. Nam filios zebedaei non singil
latim sed simul ambos apellauit filios to
nitrui. Sane anion aduertendum est. qđ
scribtura euangelica et apostolica.
non solos illos duodecim appellat dis
cipulos eius sed omnes quinetiam cre
dentes magisterio eius adregnū caelo
rū erudiebantur. Ex quorū omnium
ne electi duodecim quos et apostolus
nominauit sicut lucas cōmemorat
ipse quippe paulo postam. et descen
dens cū illis stetit in loco cāpestri et
turba discipulorū eius et multitudo
copiosa plebis. non utiq. diceret turbā
discipulorū homines duodecim alius
quoq. scribturarū locis hoc euidenter
apparet discipulos eius omnes appel
latos qui abeo discerent quod ad aeter
nāum pertineret. Quae ria unde potest
quomodo binos uocauerit de nauicu
lis piscatores. primo petro et andrea
deinde processus paulolum alios

duos zebedei filios sicut narrant mat
theus et marcus cum lucas dicat ad bas
eorum naviculas impletas magna illa cap
tura piscium socios q petri ecclesie memorem
jacobum et iohannem filios zebedaei voca
tos ad adiuvandum eam retia extrahere
plena non possent Simul q admiratos tan
tam multitudine capti scium qua ecepta
erat ex eum petro tantum dixisse no
li timere ex hoc iam homines eris capiens
Simul eum tamen subductis ad terram
aib. secutos fuisse Unde intellegendum
est hoc primo esse factum quod lucas insin
uat. Nec tunc eos ad nouocatos sed
tantum petro fuisse praedictum quod
homines esset capturus quod non ide
dictum est quasi iam pisces nunquam
esset capturus Nam et post resurrec
tionem domini legimus eos esse piscatos.
Dictum est ergo quod deinceps captu
rus esset homines Non dictum est quod
iam non esset capturus pisces. Unde
datur locus intellegere eos a captura
piscium ex more reuocasse ut posti a
fieret quod matheus et marcus narra
nt.

q x.

quandoeos binos uocauit et ipse exiuit
ut eum sequerentur primo duobus % petro et andrea de deuterosibus
duob' filiis zebedaei. Tunc enim non subductis
ad terram nauib' tam quã curare de undi
sed iam secutis sunt ilã quã uocantẽ
acubentem ut eum sequerentur.

Illud etiã requirendum est quomodo
iohannes euangelista ante quã iohannes
baptista missus esset in carcerem dicit
ihũm isse in galileã. Posteaquã enim com
memorauit quod in cana galileae fe
cit de aqua uinum et discendit caphar
naum cum matre et discipulis et ibi man
serunt non multis diebus dicit et cum de
inde ascendisse hierusolymã propter
pascha. Postea uenisse in iudeã terr
ram et discipulos eius et illic demora
tum cum eis et baptizantem. Ubi se
cutus est eum et iohannis bap
tizans in aeno iuxta salim quia aquae
multae erant illic et adueniebant et
baptizabantur. Nondũm enim missus
erat in carcerem iohannis matheus
autẽ dicat. Cũ autem audisset quod
iohannes traditus esset secessit in

galileã. Similiter et marcus postea
autem quã traditus est ioannis.
uenit in galileã. lucas etiã nihil quidẽ
dicit de traditione iohanne sed tamen et ipse
post baptismum et temptationẽ xpi di
scipulos in galileã sicut illi duo. nã
ita conuenit narrationes sua et consũma
ta omnẽ temptationẽ. diabolus recessit
ab illo usq; ad tempus. et regressus
est in uirtute spũs in galileã. et fama
eius peruniuersã regionẽ de illo. unde in
telligitur hos tres euangelistas non io
hanni euangelistae contraria narrasse.
sed praetermisisse primum dñi aduen
tum in galilea. postea quã baptizatus
est. quando illis aquã conuertit in uinum
Tunc enim nondũ erat traditus iohannis.
eum uero aduentum eius in galileã consen
se narrationibus suis qui post iohannen
traditũ factus est. de quo eius reditu
in galileã. etiã ipse iohannis euangelista
sic loquitur. ut ergo cognouerit dns quia
audierunt pharisaei quia ihs plures dis
cipulos facit et baptizat quã iohannes.
quamquã ihs non baptizaret. sed discipuli

reliquid inde ꝙ̄ abiit iterum in galileā.
Puncerco intelligemus iam fuisse tra
ditum iohannem iudeos uero audisse
quod plures discipulos faceret et bap
tizaret quā fecerat et baptizauerat
iohannis | Annunce de illo sermone pro
lixo quē secundum matheum in mon
te habuit dns. Ut deamus autē ceteric
re euangelistae nihil aduersari uideat̄r,
marcus quippe nonnulla cōmemorauit
omnino nec aliquid eius simile dixit. Nisi
quas dā sententias non contigit̄ sed parsim
quas dns locis aliis repetitum. Reliquid
tamen locū intexendae narrationis suae
ubi intelligamus hunc dicendū esse ser
monē sed abeo praetermissū. Erat
inquid praedicans in synagogis eorū
et omni galileā et daemonia eiciens In
hac praedicatione quā dicit eū habuis
se in omni galilea. Intelligetur et hā
sermonis te habitus in monte cuius com
memorationē facit matheus. Nāque
ideo marcus ita sequitur. Et ecce lepro
sus deprecans eū et genu
flexo dixit si uis potes me mundare

ecceetera de hoc Leproso mundato talia
conecti ut ipse intelligatur quē matth
commemorat tunc esse mundatū. quan
do posillum sermonē dñs de monte dis
cendit. sicut ait matheus. Cū autē dis
cendisset de monte secutae sunt eum
turbae multae. et ecce Leprosus veniens
adorabat eū dicens dñe si vis potes me
mundare. et ceetera. huius Leprosi etiā
Lucas meminit. Non sane hoc ordine
sed ut solent praeter missa recordare
uel posteritus facta praeoccupare sicut
diuinitus suggerebantur quę antea cog
nita postea recordando conscriberent;
uerūtamen idē Lucas sermonē et ipse
dñi prolixū narrauit ubi etiā sic eum vorsus
est ut ait matheus hic enī dixit Beati pau
peres spū quoniam ipsorū est regnū caelorum.
Cui Lucas beatos pauperes quia ipsorū est regnū
dī. deinde multa quae sequuntur etiā in Luce
narratione similia sunt. Quę ut reperiatur
de sermone ipsa conclusio prorsus eadē reppertur
de homine prudente qui aedificat superba
renā. Nisi quod ibi plenius tantū dicitur
Le su domine non cecidit. Luce autem sicut

matthēs, possit ergo facilli[us] nec credi
eundē eiā ipsedñi interposuisse sermo
nē. Aliquas autē pretermisisse sententi
as quas matheus posuit. nē alias po
suisse quasi ista nondixerit quas dā eiā
nonis dē uerbis eius tota ratione ueri
tatis integritatē similiter explecasse,
possit hoc sicut dixi facilli[us] credi. Nisi
mouerit quod matheus in hoc dicit
hunc habuisse sermonē ad nos sedente,
Lucas autē in loco campestri ad nos stante,
haec itaque diuersitas facilli[us] videre ali[us]
possit alii[us] istum. quidē probare
re, xp̄m aliquā eda repetere quae antea
iam dixerat aut iterum quedā facere
quae antea iam pecerat. Nonsanc istos
duos sermones quorū unū matheus
alterum Lucas inscripsit longa tē poris
distantias esse parari. hinc probari uidetur
quod dicit antea aut postea quedam si
mili uice leadē ambo narrarunt. ut non
absurde desentiantur eorū narrationes
haec interponentiū in eis dē locis eadē
esse uerba, nā matheus hoc ita di
cit, et secutae sunt eū turbae multae

de galilea et de decapoli et hierusolymis
et iudea et de trans iordanen. Videns
autem turbas ascendit in montem et cum
sedisset accesserunt ad eum discipuli
eius et aperiens os suum docebat eos di
cens. Beati pauperes spu qui ipsorum
est regnum celorum et cetera. Hic po
terat intendere multas turbas ut
se et ob hoc ascendisse in montem tanquam
secedendo a turbis ut solis suis disci
pulis loqueretur et audiendo. Audies
quia et iam Lucas in anakrans. Factum est
autem in illis diebus exiit in montem orare et
erat pernoctans in oratione dei. Et cum
dies factus esset vocauit discipulos
suos et elegit duodecim ex ipsis quos
et apostolos nominauit Simonem qui
cognominauit petrum et andream fratrem
eius. Iacobum et iohannem. Philippum
et bartholomeum. Et thomam. Iacobum
alphei et Symonem qui uocatur zelotis
et iudam iacobi et iudam scariot qui fuit pro
ditor. Et descendens cum illis stetit in
loco campestri et turba discipulorum
eius et multitudo copiosa plebis ab

omnibus ac ab hierusalē et a marithimis
tyri et sidonis qui uenerunt ut audirent
eū et sanarentur a langoribus suis et qui ue
xabantur ab spiritibus immundis curabantur
et omnis turba quaerebat tangere eum
quia uirtus de illo exibat et sanabat omnes et
ipse eleuans oculis in discipulos dicebat
beati pauperes quia uestrum est regnum dei et
cetera, hic potest intelligi eum in monte
duodecim discipulos elegisse et eos uirtu
tes quos apostolos nominauit quod matheus
pretermisit. Potuit autem habuisse sermo
nem quem matheus interposuit et lucas
tacuit hoc est in monte. Ac deinde cum discen
disset in loco campestri habuisse alterum
simile de quo matheus tacet lucas non
tacet et rursum quem sermonem eodem modo es
se conclusum, quod autem matheus isto
sermone terminato sequitur et dicit
et factum est cum consummasset hos uerbos audiebant
mirabantur turbae super doctrina eius
potest uideri discipulorum turbas dixisse
ea quibus illos duodecim elegerat, quod
uero monte. Cum autem discendisset de
monte secutae sunt eum turbae multae

Ecce leprosus ueniens adorabat eū
dicens Si uis potes me mundare quę sermo
nē p̄ acta p̄fuisse non solū quē admatheus
ue rumetiā quę lucas interponit. Neque
enim apparet post discensionē de monte
quantū temporis fuerit interpositū/ sed
hoc solū uolunt significare matheus posse
cūdā discensionē multas turbas fuisse
cū dñō quando leprosus mundatur non
quantū temporis interfuerit p̄sertim
cū cunde leprosū lucas ait incidisse po
situ dñō dicatesse mundari/ quod matth
dicere noncuraum. quāquā etiā illud
possit occurrere in aliqua excelsiore
parte montis primo cū solis discipulis
fuisse dñm quando ex eis illos duodecim
elegit/ Deinde cū eis descendisse nonde
monte sed de ipsa montis celsitudine
in cāpestrē locū. Desti naliquā ac qua
lem aue quā in alacre monti ferat ex mul
tas turbas capere poterat atq; ibi fuisse
donec ad eū turbę congregarentur
ac post ea cū se dissent accessisse propin
quius discipulos eius atq; ita illis ceteris
quę turbas p̄sentibus unū habuisse

scrōnē quē matheus lucas quē nar
rarum diuersonarrandi modo sedeade
uerrmatēq rerū ē sententiarum quas
ambo dixerunt, ſācti pracognoscendus
quodest nullo premonente unicuiq; spon
te uidendum est. siquis praetermittat
aliquid quod alius dicat nonesse contra
rium necsibi alio modo aliud dicat. dū
ēadē rerum sententiarum quae uerbis
explicatur ut quod matheus ait. cū autē
discendisset de montem sic ut lucas ait. cū autē
cāpestri loco quibus locis montis esse
potuit intellegatur deinde matheus de
leprosomundato narrat. quod etiā marcus
et lucas similiter. Posthaec matheus
sequitur et dicit. cū autem introisset
capharnaū accessit ad illum centurio ro
gans eum et dicens, dne puer meus iacet
in domo paraliticus et male torquetur
diccetica usq; adeum loci ubi ait et
sanatus est puer et illa hora, hoc de pu
ero centurio nisi etiā lucas et ōmemorat
nonsic unisquisque postleprosum mundatū
quemille. posteā recordatus cōmemo
rauit. sed postpinē illius prolixioris

sermonis quod ita conjungit. Cum autē
implesset omnia uerba sua in auribus
plebis intrauit capharnaū. Centurionis
autē cuius dā seruus malē habens
erat moriturus qui illi erat pretiosus
et accepta occasione de eo loco quo sanatus
est, bene intelligendum est. Cum implesset
quidē omnia uerba sua in auribus plebis
intrasse capharnaū. hoc est quia
non ante quā haec uerba terminasset
intrauit, sed non esse expressum. post
quantū temporis interuallū cū cōsistosset
mones terminasset intrauerit capharnaū,
ipso quippe interuallo leprosus ille
mundatus est. quē loco suo matheus
interponit. Ista autē posita recordatur,
Iam ergo uideamus ut rursus sibi de hoc
seruo centurionis matheus lucas que
consentiant, matheus enim dicit. Ac
cessit ad eū centurio rogans eum et
dicens. puer meus iacet in domo para
lyticus. Cui uidetur repugnare. quod
ait lucas. et cū audisset de illo. misit
ad eū seniores iudaeorū rogans eum
ut ueniret et saluaret seruū eius. at

illuc ꝯ uenissent ad ihm̄ rogabant eum
solicite dicentes quia dignꝰ est illi hoc
illi pr̄aest̄ dilegit enim gentem nostram
et synagogā ipsa edificauit nobis. ihs
autem ibat cū illis. et cū iā non longe esset
a domo, misit ad eum centurio amicos
dicens, dñe noli uexare. non enim dignus sū
ut sub tectū meū intres propter quod
et meipsū non eū dignū arbitratus ut ue
nirē ad te. sed dic uerbo et sanabit puer
meus. sic enim homo ego sum sub potes
tate quo modo dicit uerū quod matheus narrat
Accessit ad eū quidā centurio cū ipse non
accesserit sed amicos miserit nisi di
ligenter aduertentes intelligamus
matheū non omnimodo deseruisse
usitatū more loquendi. non solū enim
dicere solemus accessisse aliquid ad
ante quā perueniret illuc quod dicatur
accessisse. unde etiā dicimus parum
accessit uel multum accessit ei quo
ad penit perueniret. uerū etiā ipsa per
uentionē cuius adipiscendi causa accedi
tur dicimus. plerūque factā et non eum
adq̄ peruenit non uidemus ille qui peruenit

Cum peramice ꝑueniat ad aliquem
causa gratiore fit necessarius quod fa
cientibus consuetudo etiã etiã aulgo per
uentores appellentur quippe cum
quorũ libera quã inaccessibiles ani
mos ꝑgrauiente ꝑsonarum in
terpositione ad beatos accipere
gaudent sic ergo ipsa peruenio usitate
dicitur per alios peti quanto magis
accessus per alios petitur potest qui
plerũq; in ea peruentione remanet
quando potuerit quisq; plurimũ quidẽ
accedere sed tamen non potuerit per
uenire Nonerco absurde mihi uidetur
quod uulgo dicitur ad legem per alios
pergere accessum centurionis ad dñm con
pendio dicere uoluerit accessum adquo
centurio Quia tamen non nec ipse per
se ire inuenitur esse euangelista
Admirandum mihi locutionis secundũ
quam scriptum est in psalmo accedite
ad eũ et illuminamini Proinde quia
fidẽ centurionis quibus ero accedi mur
adhuc ipse rogat audire dignetur non
inueni tamen fidẽ in israhel ipse tum

potius accessisse ad xpm dicere uoluit
prudens euangelista quam illos per
quos uerba sua miserat. Porro autem
lucas ideo hoc quem ad modum gestum
esset aperuit ut ex hoc intellegere co
gerem⁹ur quem ad modu accessisse dixe
rit alius quamentire non potuit. Sic enim
erat illa mulier quae fluxum sanguinis pate
batur quamuis fimbriam uestimenti
eius tenuerit magistra mente tetigit dn̄m
quam illae turbae quib⁹ praemebatur
Ut enim haec quo magis credidit eo magis
tetigit dn̄m ita et centurio quo magis crede
dit eo magis accessit ad dn̄m. Iam cetera
in hoc capitulo quae alter dicen et alter
praetermittit superfluo pertractan
tur cum ex illa regula primitus comm̄e
data nihil inueniantur habere contra
rium. xxi Sequitur mat theas sic dicens; Et
cum uenisset ih̄s in domum petri uidit so
crum eius iacentem et febricitantem et
tetigit manum eius et dimisit eam febris
et surrexit et ministrabat eis, hoc quan
do factum sit, id est post quid uel ante
quid non expressit mat theus. Non enim

post quod narratur post hoc ceteri facti
necesse est intelligatur. Nimirum ita
iste hoc recoluisse intelligitur quod
prius omiserat. Nam id marcus narrat
ante quam illud de leproso mundato com
memoret quod post sermonem in mon
te habitum de quo ipse locutus uidetur in
terposuisse. Itaque et lucas post hoc
factum narrat de socru petri post quod
et marcus ante sermonem ea ipse que
prolixum interposuit. Quippe est ideo
uidere que dicere habitum in monte
matheus. Quidquid interest quis quo
loco ponat siue quod ex ordine inserit
siue quod omissum recolat. siue quod pos
tea factum ante praeoccupat. Dum tamen
non aduersentur ea. Ade uel alia narranti
necesse in ecclesia quia eam nullius in po
testate est. Quamuis optimum sit de liber
que res cognitas quoquisque ordine
recordetur. Quidem prius posterius
ue homini ueniat in mentem. Non est
ita uoluimus sed ordinatur. Probabile
est quod unusquisque euangelistarum
eo ordine credidit narrare debuis
se

quoadoluisset dñs ea ipsa quae narrabat
ęus recordationę succurrere ineis dū
taxat rebus quarū ordo siue illis siue ille
sit. Nihil ominus auctoritate ueritate
que euangelicę. Curauit ēspssēs di
uidens propria unicuiq; prout uoluit
et ideo mentis quoque scorū propter
libros. Inuentio auctoritatis culmine
conlocando sinrecolendo quae scri
berent sine dubio gubernans et regens
Aliumsic aliumue rū sic narrationē
suā ordinare permisit. Quis quis
piadilęgentia quae si uerit diuinitus
adiutus potuerit inuenire; hoc tamen
Non est huius operis munus quod nunc
suscepimus. tantum ut demonstremus
euangelistas neq; sibi inq; inter se
repugnare quo libet ordine uel eas dē
rest uel alias pactorū dictorū que
xpi unus quisque eorū posuerit uolu
erit uenerare. quapropter ubi ordo
temporū non apparet. Nihil nostrain
teresse debet quē narrandi ordinē quis
libet eorū tenuerit. ubi aute apparet
si quid mouerit. quod sibi aut alteri re

pugnare uideatur/ et hoc considerandū
xvii est et enodandū est. Sequitur et ait illis
Iheus dicens. Uesperascente iam die
oportuit eum multos daemonia habentes
ei eicicebat spūs uerbo et omnes male
habentes curauit/ ut adimpleretur quod
dictū est per esaiam prophetā dicentē/
Ipse infirmitates nostras accepit et aegro
tationes portauit, hoc autem de die ue
pus pertinere satis indicat cū conuiuium
ei/ uespere autē facto/ sicut et marcus
cum de ipsa socru petri sanata dixisset
et ministrabat eis/ hoc de sabbato intel
Uespere autē facto cū occidisset sol/ ad
ferebant ad eum omnes male habentes
et daemonia habentes/ et erat omnis
ciuitas congregata ad ianuā et curauit
multos qui uexabantur uariis languo
ribus et daemonia multa eiciebat et non
sinebat ea loqui quia sciebant eum et de
luculo ualde surgens egressus est abiit
in desertum locum, uidetur hic ordinē re
tinuisse marcus/ in posterius quod dictū est
Uespere autē facto/ deinde dicere et de
luculo ualde surgens/ quia uidit ne quid

necessesit ubidicitur uespere:actio
eiusdem dici uespere accipere/nec
ubidicitur die lucu[m] eius dem nocte sedi
lucu[m] amen ut ecq; uideri possit
hic eruo ge sta rum ordos eruatus/
propter digestum ordinem temporum,
Lucas quoque eo de socrope ri narrasset/
Nonam ipse uespere autem actio/sed
tamen quod designificaret adiunxit
dicens, cum sol autem occidisset omnes
quihabebant infirmos uariis languoribus
ducebant illos ad eum, at illesingulis ma
nus inponens curabat eos. Exiebant
etiam demonia multis clamantia et
dicentia quia tues:ilius dei/et increpan
non sinebat eas loqui quia sciebant
ipsum xpm esse. Facta autem die egressus
ibat in desertum locum, Et hic unde mus
tunde am prorsus ordinem temporum
custodium/quem comperimus apud
marcum, matheus autem, qui uidetur
non ordine quo gestum est. sed quo pre
termissum recolit hoc de socrope
rit commemorasse/postea quam nar
rauit quid ipso die:actum uespere

qesiū sit/ Iam non subiungit de uaculū
sed manarrat, Cū ergo uidisset ihs turbas
has multas circūse iussisse ire trans
freum, Iam hoc aliud est non illud q̄d
marcus et lucas conte xunt qui post
ue sperū di lucu lum ponunt q̄ quoder
go hic dicitūr est. Cū ergo uidisset ihs turbas
multas circūse iussisse ire trans freū.
Aliud ē ūrecordari ūr interpo sui sse de
be mus accipere quod die quod ā cum
cū dixisset ihs turbas multas circūse
iussisse ire trans freum.

XVIII De inde quod subiungit Et accedēs
unus scriba Ait illi magister sequar
te quocūq; ieris Usque ad illud ubi am
dimittē do mortuos sepelire mortuos
suos, hoc simi liter narrat et lucas,
Sed illē post plura nec ipse sane ex
pressō ordine tēporū Sed recor
dantes modo aliquid q̄d prius o misit
an q̄d posterius. Cū ā pactū quam
sunt ea quę secuntur praeoccupa
ta incertū est, Nā enim dicit pactū
est autē ambo lanti bus in una Dixit
quida ad illum Sequar te quocūq;

ieris

ꝯrespondit ei prorsus eadem
quae matheus commemorat,
quoda(m)modo matheus dicit tunc
herodē esse quando
iussit uiros [illegible]nt ꝯtrans ꝑ:re(m)
Lucas uero [illegible]ambolantibus
in illis uia non est contrarium quia
mā(n)serūt ambolantes ut uenirent ad
ꝑre(m)tum. et de illo qui pe(r)mittit primum
sepelire patrē suū matheus et lu
cas omnino consentiunt, quodenim
matheus primo eius dē uerba posuit
hoc propter patrē suū perentis et de
inde dī dicentē sequere me. Lucas
aut(em) primū dī dicentē sequere me.
Et deinde illius hoc perentis adsenti
mā nihil interest, cōmemorauit lu
cas aliud dixisse sequere dē sed
primū permitte mihi renunciare his quae do
mi sunt, de quo tacet matheus, inde
iā lucas in aliud [illegible]perrexit non
in illud quod ob[illegible]dine tē potuisse
queratur, pos[illegible]t haec autē in q̄
designaum dns et alias septuaginta
duos, Post haec quidē manifeste

sequantio temporis interuallo post
hacc fecerit illud dns non apparet,
in ipso tamen interuallo priu quod
dcincceps matheus subiungit,
Nā quidē matheus ordinem
tēporum adhuc te nō narrauit.

XXVIII Ascendente eo in naucul ā se
cum sunt e ūdiscipuli eius / ecce commo
tus magnus factus est in mari / usq;
adillud ubi ait / ea uenit in ciuitatē suā,
ista duo facta continuato quę narr
rat matheus de tranquillato mari
posteaquā uentis imperauit hs asō
no exagitatus / e ideillis qui habebant
sae uum dēmoniū / ruptis q; uinculis
a gebantur in deserta / similiter
narrant marcus et lucas uerbis alijs,
dictae sunt ab alio atq; alio quaedam
sententiae non tamen aliae / uel illud
quod eū dicit dixisse matheus quid n
midiebus modicę fidei marcus
radicem / quoniam diebus necdū
habens fidem desillā perfec
tā uel ut granū sinapis / hoc ergo ea
illeam modicę fidei / lucas autem

ubi est uestra fides? Et non quidem
dicipotuit quid tamen dicendum? ubi est uestra
fides uestra modica fuit, unde aliud
hic aliud ille commemorat, et illud quod
exclamantes ecclesiae dixerunt matheus sic.
Domine saluanos perimus. marcus sic ha
bet nonne te pertinet quia perimus.
Lucas praeceptor perimus. una cadem
que sententia est exclamantium dominum
Ut tempus saluari. Ne cop use est quod uere
quid horum ponamus propositum sit, siue enim
aliquid horum illi dixerint siue aliud quod
nullus euangelistarum commemorauit
Tantum de tanta dissentia adeundem
sententiae ueritatem quid ad rem interest
quia quae eam hoc fecerit potuit an plurib⁹
eadem simul exclamantib⁹ omnia haec aliis
ab alio dicerentur, Item quod sedata
re pestate dixerunt secundum matthe.
Qualis est hic quia uenti et mare obe
diunt ei. Secundum marcum quis putas est
iste quia et uentus et mare obediunt ei.
Secundum lucam quis putas hic est quia
et uentus imperat et aquae et obediunt ei.
Quis non uideat unam esse sententiam

qanquidē cui prorsus ualet/ quos pu
tas esse sic et qualis est hic et ubi non
est dicit imperanti quoq; consequenter
intelligitur quia imperanti obedit, &
quod ueros arbitreris duos dicit fuisse
qui legionē illā daemonū petebant &
quae in porcos ire permissa est/ marc
auit ē et lucas unū commemorant/ in
telleges unū eorū fuisse personae alt
cuius clarioris et famosioris quē rex id
illa maxima dolebat et pro cuius sal u
te plurimū satisfaciebat, hoc uolentes
significare duo euangelistae solum
commemorandū iudicauerunt de quo
facti huius fama latius manabat et
grauerat/ Nec quod uerba daemonū diuer
sa ea beu angelistis dicta sunt habet ali
quid scrupuli/ cū uel ad unū redigisen
tentiā uel omnia dicta posse intel
legi, Nec qua plurali iter apud marcū.
Apud illos autē singulariter loquitur/
cū ipse & narrant quod interrogatus
quid uocaretur legionē se esse respon
dit/ eo quod multae essent daemonia/
Nec quod marcus dixit circa montē

fuisse gregē porcorū. Lucas autē in eodem
ne quidē quātē pugnat, grex enī porcorū
ita magnus fuit. ut alterutrū eorū esse in
eodē ne aliquid circa eodē. Grandē
duo milia porcorū sicut marcus expressit:
Nec ergo sequitur matheus ad hoc
ne porcorū ordinē seruans. aliq. mānarra
tionē' connexit, Et ascendens in naviculā'
transfretauit' et venit in ciuitatē suā'
Et ecce offerebant ei paralyticū iacentē
in lecto' et cū uidisset ihesus fidē illorū
videntes autē turbae timuerunt et glo
rificauerunt deū qui dedit potestatem
talem hominibus, de hoc paralytico di
xerunt. Et dicāmus et lucas. quod ex eo au
thеus dicit dnō dixisse confidē fili di
mittuntur tibi peccata tua. Lucas autē
non dixit filis sed homo. ad sentiendū dñi
expressius insinuandā uale. quia ho
mini dicebantur peccata quibus
ipse quo homo erat non posset dicere
non peccau. Simulatiā uti ille quibo
mini dimittebat. intelligere. iurdē,
marcus uero hoc dixit. quod et matheus
Sed non dixit confide, potuit quidem

confide homo dimittuntur tibi peccata
fili / aut confide fili dimittuntur tibi
pecce homo / aut quolibet uerborū
ordine congruente, illud sane potest
mouere / quod de isto paralytico mat
theus tantum narrat, Et ascendens in
nauiculā transfretauit et uenit in
ciuitatē suā / Et ecce offerebant ei pa
ralyticū iacentē in lecto, marcus
autē non hoc eius ciuitatis factum
dicit quae (gae) erat nazareth uocatur sed ca
farnaū / quod tantum narrat, Et mecum in
traui capharnaū postdies / et audiui tē
quod in domo esset / et conuenerunt
multi mihi non capiēte (n) neq; ad ianuā
et loq; bat eis uerbū, Et uenerunt
ferentes ad eū paralyticū quia quat
tuor portabatur / et eū non possent
offerre eū illi præ turba nudauerunt
tectū ubi erat, et patefacientes sub
miserunt grabatum in quo paralyti
cus iacebat, Cū uidisset autē ihs fidē
illorū et ceteraa, Lucas autē non cō
memorat quo in loco factū sit / sed
mathieu / et factū est in unū dierum

ẽt ipse sedebat docens / et erant pharisæi sedentes et legis doctores qui uenerant ex omni castello galilææ et iudææ et hierusalẽ et uirtus erat dñi ad sanandos eos / et ecce uiri portantes in lectulo hominẽ qui erat paraliticus / et quærebant eum inferre et ponere ante eum / et non inuenientes qua parte illum inferrent præ turba ascenderunt super tectum / et per tegulas submiserunt illum cum lectulo in medium ante ihm, quorum fidem uidens dixit, homo remittuntur tibi peccata tua et cetera, Remanet igitur quæstio inter eos marci et matthei quod matthæus scripserit ita qui a in circumcisione dñi pactum circumcisionis accepit et in capharnaum, quæ difficilius soluebatur / Siquidem theuse tia nazareth nominaretur, nunc uero cui potuerit ipsa galilæa dici et civitas xpi quia in galilæa erat nazareth / sicut in uniuersum regno in totum tamen constituta dicitur Romana civitas et ut innocentius, constituta sit civitas de qua scriptum est gloriosissima

dicmasun·t dece ciuitas dñi. Et cũ ipse pri
or populus dñm non ciuitatib· habitan
et una domus dicitur dominus ihl·
Quis dubitauerit in ciuitate sua hoc
fecisse ihm· cũ hoc fecerit in ciuita
te capharnaũ ciuitate galilee quod ran
fere ad orandum de regione eger
sinorũ ciuitatensing galilee cũ recte
dicere nisse in ciuitate sua in
quoecũq· oppido esset galilee fere
rum quia ipsa capharnaũ maxime
bat in galilea ciuitas quã metropolis habe
retur, quodsi prorsus non licere ac cipe
re curauit ipsã galilee in quã
erant nazareth ipsa capharnaũ quæ
sicut ciuitas galilee ciuitatib· comme
bat dicere nos autem cũ prece dis
se q· gestasunt posita quã uenirent in
ciuitate sua donec uenirent capharnaũ
et hoc adiunxisse de sanato paralytico
sicut nobis ita placuit pracer
ntes ordinẽ quã hoc continuo
se quatur quod sine ulla praecepti
onis sue significatione subiungit,
Hinc ergo sequitur matheus

dicens. Et cū transisset inde ibs uidit ho
minē sedentē in telonio matheum
nomine et ait illi, sequere me, et surr
gens secutus est eū, hoc o arcus ma
nauit/ eundē et ipse ordinē tenens
postillius paralyticis sanit̄ ait̄, et ecce res
sus est inquid̄ admare/ omnis q̄; tur
ba ueniebat ad eū et docebat eos, Et
cū praeteriret uidit leuin alfaei se
dentē ad telonei/ et ait illi, sequere me/
et surgens secutus est eū, Nihil hic re
pugnat, Ipse est ergo matheus quem leui,
lucas etiā hoc posse cundē paralyticum
sanatū ita subiungit, Et post haec exiit
et uidit publicanū nomine leui sedentē
ad telonium/ et ait illi, sequere me, Et
relictis omnibus surgens secutus est
eū, hinc aut̄ probabilius uidetur q̄d
haec praetermissa recordando matheus
cōmemorat/ quia unq̄ antea illā sermo
nē habuit̄ in mente credendū est uoca
tū esse matheū, Incoq̄ppe cepit
Tunc lucas cōmemorat omnes duodecim
expluribus discipulis electos quos et
apostolos nominauit,

Sequitur et matheus dicit,
et factum est discumbente eo in domo
ecce multi publicani et peccatores
uenientes discumbebant cum ihu et
discipulis eius et secuti sunt ad illum
ubi autem sed unum nouum in uetres no
uas autem nouum in uetres nouas mittun
tur, hic matheus non expressit in cuius
domo discumbebat his cum publicanis et
peccatoribus unde possit uideri non hoc
ex ordine gestum esse, sed quod alio
tempore facta sit recordatio inter
posuisse nisi marcus et lucas qui hoc
omnino simul pretermittant manifes
tum erit in domo leui hoc est matheo dis
cumbente hoc dicta illa omnia quae se
quuntur, et tacent marcus hoc ipse dicen
tes unde ordine seruans, et cum facta est cum
accumberet in domo illius publicani et
peccatores simul discumbebant cum ihu
et cum ergo dicit in domo illius exprimit simp
lum de quo superius loquebatur id est
leui, sic et lucas cum dixisset ait illi se
quere me et relictis omnibus surgens
secutus est eum. Continuo subiecit

Et fecit ei conuiuium magnum Leui in domo
sua Et erat turba multa publicanorū
et aliorum qui cum illis erant discūbentes,
Manifestum est ita q̄ in curus domois
tacere bantur Iam ip sa uerba uideam⁹
uel quae dn̄o dicta uel quae ab illo respon
sa. Omnes isti tres euangelistae posue
runt; Matthaeus; et uidentes inquit pha
risaei dicebant discipulis eius, quare cum̄
publicanis et peccatoribus manducat ma
gister uester? Tot i dem pene uerbis hoc
ait et marcus. quare cum publicanis et
peccatoribus manducat et bibit magis
ter uester? Praeterm̄issum est ergo
a Matthaeo quod iste addidit: bibit; Sed
quid? Rem cum plenam sit sententia insi
nuans pariter conuiuantes. Lucas autē
aliquanto differentius hoc inde tur cō
memorasse. Et murmurabant inquit
pharisaei et scribae eorum dicentes
ad discipulos eius; quare cum publica
nis et peccatoribus manducatis et bibitis?
Nonutiq. magistrum eorum nolens il
licite intelligi. Sed simulo omnibus ipsi et
discipulis eius hoc obiectum insinuans.

NON TAMEN EI DICTUM SED ILLIS QUOD ET DE
SE IPSO ET DE ILLIS ACCIPERETUR; NAM UNIQ.
ET IPSE LUCAS ITA DICIT DN̄M RESPONDISSE
NON UENI UOCARE IUSTOS SED PECCATORES
IN PAENITENTIAM QUOD NON CIS RESPONDIS
SET NISI QUOD DIXERANT MANDUCANTIS ET
BIBENTIS AD IPSUM MAXIME PERTINERET
PROPTER EA CAUSAM MATTHEUS ET MARCUS
DE ILLO DISCIPULI EIUS HOC OBIECTUM
ESSE NARRARUNT QUIA CUM ET DE DISCIPULIS
DETRAHEBATUR MAGISTRO MAGIS OBICIEBA
TUR QUE SECTANDO IMITABANTUR; UNA
ET CONSENTIENTIA EST ET TAMEN ALIUS
INSINUATA QUANTO QUIB. DAM UERBIS MA
NENTE UERITATE UARIATA. ITEM QUOD MAT
THEUS REFERT DN̄M RESPONDISSE NON EST
OPUS UALENTIB. MEDICUS SED MALE HABEN
TIB. EUNTES AUTEM DISCITE QUID EST MISE
RICORDIAM UOLO ET NON SACRIFICIUM NON
ENIM UENI UOCARE IUSTOS SED PECCATORES.
MARCUS QUOQ. ET LUCAS EIS DE IMPAENITEN
BIS EANDEM SENTENTIAM TENUERUNT NISI
QUOD AMBO NON INTERPONUNT ILLUD EX
PROPHETAE TESTIMONIUM. MISERICORDI
AM UOLO QUAM SACRIFICIUM. LUCAS AUTEM

secundum

peccatores

cum dixisset non uenit uocare Xpc̃s tos sed
addidit in paenitentiã. quod ad explanandam sententiam ualet. Neq; quã
peccatores ob hoc ipsum quod peccato
res sunt dilecti arbitrentur. Xpc̃s cum et
illa similitudo de aegrotis Bene intulit. q̃d
uelit ꝰ uocando peccatores tam quã me
dicus egros. ut q. ut a b iniquitate eq̃ tam
quam ab aegritudine eos sanari faciant. quod
fit per paenitentiam. Item quod dicit mat
theus tunc accesserunt ad eum discipuli
iohannis dicentes. quare nos et pharisei
ieunamus ꝑ. Frequenter. Marcus simil. mer
inutil. indicens. Erant discipuli iohannis
et pharisaei ieunantes. et uenientes
dicunt illi. Cur discipuli iohannis et pha
risaeorũ ieunant. nisi quod is ep̃m a
ꝓpositi. Addidisse pharisaeos. quod si
mul cum discipulis iohannis hoc dixe
rint. cum matheus tantũ discipulos
iohannis hoc dixisse perhibeat. sed uer
isimile quia illos dixisse apud marcũ
l. e. quia ut magis indicant alios hoc dixis
se de alios. Idest conuiuas qui ad erant
uenisse ad ihũ. qui ai ieunabant discipu

li

iohannis & pharisaei & boc eide illis di
xisse: aliquod aut uenium non de ipsis
dixerit de quib; interrogabat & erant
discipuli iohannis & pharisaei ieiunan
tes sed cū isti essent ieiunantes: ue
nerunt illi; quos hoc mouit & dicunt illi,
Cur discipuli iohannis & pharisaeorū
ieiunant: tua autē non ieiunant. Quod
Lucas euidentius expressit: ita hoc
ideo inhumanis cū diuisset quid eis res
ponderit dns de uocatione peccatorum
& tanquam accusatorū. Adilli; inquid diue
runt ad eū; quare discipuli iohannis ieiu
nant frequenter & obsecrationes fa
ciunt similiter & pharisaeorum: tu
autē edunt & bibunt. Ergo & hic sicut
marcus alios dicit hoc dixisse narra
uit; unde & ego matheus: Tunc accesse
runt ad eū discipuli iohannis dicentes:
quare nos & pharisaei ieiunamus: nisi
quia ipsi ad crant & omnes ecclesiae
unusquisq; proferat hoc obiecerunt; quo
rū sententia diuersa loquendi modo
sed eadem ueritate non aliena; uiribus
euangelistis insinuata est. Ait illis dns:

ponsi

filiis quia non ieiunabant quamdiu cum eis
est sponsus similiter interposuerunt
matheus et marc. nisi quod marcus filios
nuptiarum appellauit quos ille sponsos quod
ad rem nihil interest filios quippe nuptiarum
non tam sponsi sed etiam sponsae intelle
ximus. cadet ergo est aperta sententia
non ex aduersa. lucas autem non ait
Num quid possunt filii sponsi ieiunare sed
an num quid potestis filios sponsi dum cum
illis est sponsus facere ieiunare inquiet
ipse ad aliud quidam insinuando tendens
sententiam elegantius aperuit. sic enim
intellegitur quod ipsos quibus loquebatur
posse facturos dixit ut non ieiunarent
filii sponsi quo ipsi essent sponsi occi
sori. quod autem dixit matheus. uenere
hoc marcus et lucas ieiunare. quia et ille
postea. tunc ieiunabunt. an non tunc
luctabunt. uerum ille uerbo significauit
de tali re iuniorum. id est. de ea quae pertinet
ad humanae tribulationis cruciatum de
ruum quod pertinet ad caudimentis
inspiritalibus suspensa. atque obhoc alie
nata. quod a modo a corporalibus

CVIBVS POSTERIORIBVS SIMILITVDINIBVS DNI
SIGNIFICASSE INTELLEGATVR DE PANNONIO
EIVS EQVINONDVM IDOSTENDENS QVOD ANI
MALIBVS ATQ CARNALIB CIRCA CORPVS OC
CVPATIS ET OB HOC VETEREM ADHVC SENSVM
TRAHENTIBVS HOC EST NONDVM IEIVNII NONCONCVAT
QVAS SIMILITVDINES ET ALIAS SIMILITER EXPLI
CARVNT IAMENIM SATIS IN PROMPTV EST NIHIL
ESSE CONTRARIVM SI QVID ALIVS DICIT QVOD ALIVS
PRAETERMITTIT SEV VERBI SEV REI DVM VEL
AB EADEM SENTENTIA NON RECEDITVR VEL QVOD FOR
TE ALIA PONITVR ALII NON ADVERSETVR

VV. VIII. SEQVITVR DE MATTHEVS ADHVC TEMPORIS ORDINEM SERVANS HAEC ILLO LOQVENTE ADEOS ECCE PRINCEPS VNVS ACCESSIT ET ADORABAT EVM DICENS FILIA MEA MODO DEFVNCTA EST SED VENI IMPONE MANVM SVPER EAM ET VIVET ET CETERA VSQ AD ILLVD DVBIAM ET SVRREXIT PVELLA ET EXIIT FAMA HAEC IN VNIVERSAM TERRAM ILLAM DICVNT HOC ET ALII DVO MARCVS ET LVCAS SED A BISTO ORDINE IAM RECEDVNT ALIBI NIHIL HOC RECOR DANTVR ATQ INSERVNT IDEST LOCO VBI RED IIT TRANSPRETANDO A REGIONE GERASENORVM POST EXPVLSA CVM PORCOS PERMISSA DAE MONIA NAM HOC MARCVS ITA CONIVNCIM POST

illud apud ceras enos factū. et cū transgendisset in quid ihs in nauic rursus transfretū conuenit turba multa ad illum et erat circa mare, et uenit quidā de archisynagogis nomine iairus et uidens eū procidit ad pedes eius et cetera, ac per hoc intelligendū est hoc quide de archisynagogi filia factū esse. Cū transcendisset ihs in nauim rursus transfretū. Sed quanto post non apparet, nisi enim fuisset interuallū non esset quando fieret quod modo narrauit matheus in consuetudinem domus suae. Tāquā de alio quippe narrauit more euangelistarū quod dese ac domi suae gestū erat, post quod factū nihil aliud continuo sequitur quā hoc de archisynagogi filia. Sic enim ipse consequenter. Cū ipse transisset ac rursus indicet hoc consequenter narrari quod et consequenter factū est. quando quidē cū superius commemorasset quae de pannonduo et de uinonnduo ihs dixerit continuo subiecit; haec illo loquente ad eos ecce princeps unus accessit, ac per hoc si haec illo loquente accessit nihil aliud dictorū factorumq. eius interpositū est, Innarratione autē

marci pater locus ubi interponi alia potue
rint sicut iam ostendimus, Simil iter et lucas
cum post narratum apud ierasinos miracu
lum, transiit ad narrandum de archisina
gogi filia, non sic transit ut renitatur ma
theo, qui post illas de pannoe tui nos simili
tudines hoc gestum esse demonstrat dicen
do, haec illo loquente, iste quippe cum ter mi
nasset quod apud ierasinos pactum narra
uerat, hoc modo transitinal iud, pactū est
ut ait ingulf cum recubissetibus, excepit illum
turba erant enim omnes expectantes eum.
Et ecce uir cui nomen iairus, et ipse princeps sy
nagogae erat, et ceciderit ad pedes ihū et rogabat
eum. Sic intelligitur quod turba aqua illa
continuo excepe rit non, quippe qui recipitur
expectabat, quod uero adiunxit et ecce uir
cui nomen erat iairus non continuo pactū acci
pendum est, sed prius illa id de continuo pu
blicanorum sicut narratio patrii, cui reisic
coniungit hoc ut non possit aliud pactum
consequenter intelligi, In hac ergo narra
tione quam nunc considerandam suscepi
mus, de illa quidem quae plurimum sanguinis pa
tie batur omnes isti tres euangelistae sine

all. aquaestione concordant, Neq. enim in
te resta ad rei veritatē quod ab al. io al. i quid dic
citur ab al. io dicitur / Nec quod marc̄ dicit
quis te ticet uestimenta mea / et l. uē. quis me
tenet / al. te re nim dixit usitate / al. ter
proprie / cādem tamen uterq. sententia,
Nam usitatius dicimus conscindis me / quā
conscindis uestimenta mea / Cum tamen
in apertos it quid uel. ianus intelleg i; at ue
Roc uman att heus archis y naçoç ūnon mori
turam uel. amorientē uel. extremo uitae
positā fil. iam suam narrat dn̄o nuntiasse /
Sed omnino defunctam / Illi autem duo mor
tui iam proximam / Nondum tamen mortu
am / usq. adeo ut dicant uenisse postea qui
mortuam nuntiarent / Et ob hoc iam non
debere uexari magistrū / tamquam sic in
uenire t / ut manum imponendo mori non sti
nuet / Nam utquid possit mortuam suscita
re / Considerandum est ne repugnare
uideatur / et intellegendam breuitatis en
sam. matthe uam hoc potius dicere uoluisse
rogatum esse dn̄m / ut placeret quod eum
fecisse manifestum est / ut scilicet mor
tuam suscitaret; Adtendite nam honer
ba

patris de filia sua sed quod est po tissimū
uolōntatem et talia uerba posuit qualis
uolōntas erat. Iacentem desperauerat utpo
tus eā uellet reuiuescere nonc credens ullā
posse inuenire. Quam morientē reliquerat,
duorumque posuerunt quidixerit iairus mathaeus
autem quid uoluerit atque cogitauerit, ut um
quem certo pectum est ad dnm ut uel morientē saluā
faceret uel mortuā suscitaret. Sed cū ins tuis
set matheus tot umbras uerborum dicere hoc in
sinuauit patrē rogantem dixisse quod et
ipsum certum est uoluisse et expetisse,
sanes illa duo uel quisquāe eorū patre ipsū
commemorasse et dixisse quod sui domo ue
nientes dixerant filiā adhuc non conuexare
turibs quod puella mortua esset repug
nare eius cogitationi uerba quae po
suit matheus, nunc uero illud quis sub
nuntiantib. et prohibentib. ne iam ma
gistr ueniret. Non legitur quod ille con
senserit, ac per hoc et illud quod eadēm ait
nolimouere credentiā et saluauerit. non
diffidentem reprehendit sed creden
tem robustius confirmauit. Talis quip
pe in illo fides erat qualis et in illo quan

credo dñe adiuua incredulitatē meā.
Quia cū frasin perbuus modi cuancelis
tarū locutionis uarias. Sed non cōtra
rias reor plane humillissimā discimus. et
pernecessariā. Nihil incuusq; uerbis.
nos debere inspicere. Nisi uoluntatē cui
debent uerba seruire. Nec mentire quēquā
sinalis uerbis dixerit quid ille uoluerit cuius
uerba non dicit. Ne miseri augures uocum
apicibus. quodā modo literarū putent ligan
da ee esse ueritatē. Cū utiq; non in uerbis
tantum sed etiā in ceteris omnibus signis
animorū non sit. Nisi ipse animus inquiren
dus. Quod autem nonnulli codices habent
secundū matheū. Nonenī mortua est mulier
sed dormit. Cui etiā mare et uentī dudecim
annorum puellā iussere resurgere. Intelle
gas hebreo more locutū esse matheum.
Nā et aliis scripturarū locis hoc inuenīr.
Non cassandrū quē uerū passae fuerant. Sed
omnino feminas emortuas et intactas atq; in te
gras mulieres appellari. Sicut de ipsa acua
scribitur est portandaute ā in mulierē. Et
illud in libro numerorū ubi iubentur cus
todire mulieres que nescierunt cubile

masculi. Ideo istorum ne interficiantur
qua[re] qua loc[u]tione etiã paulus ipse usus po
uit pacta[m] uenulece hoc enim modus in
telligimus quã uim illã duodecim annorũ
iã nupta uel aliter experta fuisse credamus
Sequitur Matheus et dicit. Et transeuntes
eunte inde illo secuti sunt eum duo cæci
et clamantes et dicentes miserere nobis
fili dauid. Et cetera usq; ad illud ubi am-
plius pharisæi autem dicebant in principe
dæmoniorum eiicit dæmones. hoc de duo
bus cæcis et de eorum dæmonio solus
Matheus ponit. illi enim duo cæci de quibus et
alii narrant non sunt mutus. Sed quemadmodum
legi pacta[m] est. ita ut ipse Matheus non
et illius pactione cognisset possent potari
hoc quod nunc narrat dictum fuisse. Quia
ab aliis duobus. quod cõmendare memo
riæ diligenter debemus esse quædã
pacta similia quod probatur. Cũ idem
ipse euangelista utriusque commemora
ut si quando talia singula apud singulos
inuenimus. ne quis contrariũ quod
soluit non possit occurrat. non hoc esse
pactũ sed aliud simile uel simile rei pactũ.

xx SANE DEINCEPS NONAPPARET ORDORE
RŪ GESTARŪ, NAMPOST HAEC DUO FACTA
DE CAECIS ET MUTO DAEMONIO HAS EQUITAT
ET CIRCUIBAT CASTELLA OMNES ET CAS
TELLA DOCENS IN SYNAGOGIS EORŪ ET PRAE
DICANS EVANGELIŪ REGNI ET CURANS OMNĒ
LANGUOREM ET OMNĒ INFIRMITATĒ, VIDENS
AUTĒ TURBAS MISERTUS EIS QUIA ERANT
VEXATI ET IACENTES SICUT OVES NON HABEN
TES PASTOREM, TUNC DICIT DISCIPULIS SUIS,
MESSIS QUIDEM MULTA OPERARII AUTEM
PAUCI, ROGATE ERGO DŌM MESSIS UT EICIAT
OPERARIOS IN MESSEM SUAM, ET CONVOCATIS
DUODECIM DISCIPULIS SUIS DEDIT ILLIS PO
TESTATEM SPIRITUUM IMMUNDORŪ ET CURARE
USQ; AD LANGUOREM, AMEN DICO VOBIS NON
PERDET MERCEDEM SUAM, IN HOC TOTO LOCO QUĒ
NUNC COMMORANTUR MULTA MONUIT DISCI
PULOS SUOS, SED UTRŪ EST EX ORDINE AN MATHEUS
SUBIUNXERIT ANE ORDO NARRANDI RECOR
DATIO SUA FUERIT SICUT DICTUM EST NONAP
PARET, HUNC LOCUM BREVITER VIDETUR P.
STRINXISSE MARCUS, ET EUM SIC INGRESSUS
EST DICENS, ET CIRCUIBAT CASTELLA INGIR
CUITU DOCENS ET CONVOCAVIT DUODECIM.

Et coepit eos mittere binos et dabat illis po
testatem spirituum immundorum et cet usq; illud
ubi ait, excutite pulueren de pedib. uestris
in testimoniam illis, sed ante quam hoc narra
ret dominus prius post resuscitatam filiam
archisynagogi illud narrauit ubi dominum in pa
triam suam rabantur unde illi esset tanta
sapientiae et uirtutes cum eius cognationem
nossent, quod matth post admonitionem is
tam discipulorum et post alia multa commemo
rat, Itaq; incertum utrum hoc quod agi
turincius patriam matth omissum reuocaue-
rit an marc recordatus antecoeperit,
Quis nam eorum ordinem rei gestae et quis
recordationis suae tenuerit, Lucas autem
continuo post resurrectionem filiam iairi
subiungit hunc locum de potestate et ad
monitione discipulorum tam breuiter
sane quam marc, Neq; ipse tamen hoc sequi
etiam in rerum gestarum ordine appareat,
In nominib. ergo discipulorum Lucas quos
alio nomine nominat eam priuasel, equitur
in omnie matheo non discrepat nisi in
nomine iudae iacobi quem matth thaddeum
appellat, Non nulli autem codices habent

lebbaeum, quisautem umquã prohibuerit
duob; uel tribus nominibus uocari Sol et tertiam
quaeri: qua modo matheus et lucas com
memorauerent diuisse dn̄m discipulis cru
cem ferre ã pergerent? Cãdicat marcus: et pre
cipit eis nequid tollerent in uia nisi uirgam
tantum? Cisc quatur et iã ipse non pera
non panẽ? Nec in zona aes, ut ostendat in
eode loco uersari in arkationẽ suã in quo
et illorã quidã uerum nec uirgã ferendã,
quod ita soluitur cum intellegamus sub alia
significatione dictã uirgã quae secundũ
marcum ferenda est et sub alia illã quae se
cundum matheũ et lucã non est ferenda;
sicut sub alia significatione intellegitur
reemptatio de qua dictũ est: dñs negotiamin̄i dũ
emi et sub alia de qua dictũ est: ẽmptatios
dns dei uester temptat uos, illa
seductionis est. haec probationis, sicut
iudicium alterã accipitur de quo dictũ est
qui bene fecerunt in resurrectionẽ uitae
qui male fecerunt in resurrectionẽ iudicii
Et alter de quo dictũ est: iudica me deus et dis
cerne causam meã de gente non sanctã. illud enim
iudicii damnationis est: hoc discretionis,

Et multa alia sunt uerba q̄ nō habentia
unā significationē sed diuersis locis con
gruenter posita diuerso modo intelligun
tur. Et aliquando cū expositione dicuntur
uel sic illud, Nolite pueri efficiscensibus sed
malim parabulo lectore uel sensibus perfec
tioribus, hoc enī breuiter dicī sententia
dici potuit, Nolite esse pueri secedentes
pueri, et illud, si quis putat se sapientem
esse in uobis in hoc sæculo stultus fiat
ut sit sapiens, quid enī aliud dixit quā non
sit sapiens ut sit sapiens. Aliquando autē
clausē tradūtur ut ē exercentia inquie
rentē uel si quod ad calamitatis inuicem
onera uel si ka portarie et sic adimplebitis
legē xpi, ē quiēnī putat se esse aliquid
cū nihil sit se ipsū seducit, opus autem
suū probet unusquisq; et tunc in semet
ipso habebit gloriā et non in alterō, unus
quisq; enim propriū onus portabit, nisi
di
oneris nomen ubique significationib;
accipias, procul dubio portabis eundem
sibi in loquendo esse contrariū, et hoc
in una sententia ad uicinē positis uer
bis, quicū paulo antedicerēt, alterā alte
rius

rius

onera portate. Post ea dixit. Unusquisq;
propriũ onus portabit. Sed alia sunt
onera partis pandæ infirmitatis. Alia
reddendæ rationis dõi de actibus nostris.
Illa cũ fratribus sustentanda. cõmunican
tur. Hæc propria a bono quoq; portantur.
Hæc aũt recta intelligitur spiritaliter. de
qua dicebat apostolus. In aurea uenia ad
uos. Ego corporaliter quamuis sim
adequum sim ad aliquid aliud opus fue
rit ut in ecclesiã. Et alias huius no
minis figuratas significationes. Unde
ergo accipiendũ est a nobis dictũ.
ut nec aurea perrent. Et ut non nisi aurea
perrent. Cur enim secundũ ambeat dice
re. Nolite possidere aurũ neq; ar
gentũ neq; pecuniã in zonis uestris. Non
per tunicas neq; duas tonicas. neq; calcia
menta neq; aurea continuo subiecit.
Dignus est enim operarius cibo suo. Unde
satis ostendit. Eos hæc possidere
ac perrenolluerit. Non quo necessaria
non sint sustentationi humanæ. Sed
quia sic eos mittebat. Ut eis hæc deberi
demonstraret. A bill. is ipsis quibus

euangelium credentibus adnuntiarent
ita quæ stipendia militantibus ita quæ
fructum uineæ plantatoribus ita quam
lac gregis pastoribus, unde paulus dicit;
quis militat suis stipendiis umquam quis
plantat uineam & de fructu eius non edit
quis pascit gregem & de lacte gregis
non percepit, hinc dnī loquebatur de
bis quæ necessaria sunt prædicatoribus
euangelii, unde paulo postea dicit, si nos
uobis spiritalia seminauimus magnum
est si uestra carnalia demetemus si alii
potestatis uestræ participant, nonne
magis nos sed non sumus usi hac potesta
te, unde apparet hæc nostra præcepta
sed non ita euangelistæ uiuere
aliunde non debeant quibus præbentibus
quibus adnuntiant euangelium, alioquin
contra hoc præceptum fecit dē apostolus
qui uictum de manuum suarum laboribus
transigebat nec cui quam grauis esset
sed potestatem dedisse in qua sciremus
sibi ista deberi, cum tamen aliquid im
petratur nisi fiat inobœdientiæ culpa
est, cum tamen potestas data licet cuiq;

NONUM ERAT AMQUA DE SUO IURE RECEDERE, HAEC ERGO DNS LOQUENS DISCIPULIS
D ACCEBAT QUOD IPSE APOSTOLUS PAULO POST
APERTIUS MAG XPLICAT, NESCIENS QUO QUI
IN TEMPLO OPERANTUR QUAE DE TEPLO SUNT
EDUNT QUAL TERIDE SERUIUNT ALTARI CUM
PARTIUNTUR, SIC ET DNS ORDINAUIT HIS QUI
EUANGELIUM ADNUNTIANT DE EUANGELIO
UIUERE, EGO AUTEM NULLIUS HORUM USUS SUM,
CUM HAEC DICIT MADUM ORDINASSE, SED AUTEM
USUM NON ESSE UTILE OSTENDIT UTENDI
POTESTATEM DATAM NON IMPOSITAM SERUIEN
DI NECESSITATEM, HOC ERGO ORDINANS DNS
QUOD ET ORDINASSE DICIT APOSTOLUS QUI
EUANGELIO ADNUNTIANT DE EUANGELIO
UIUERE, ILLA APOSTOLIS LOQUEBATUR QUAE SE
CURI NON POSSIDERENT NEQ PORTARENT IN
HUIC UITAE NECESSARIA NEC OPULENTA NEC
MINIMA, IDEO POSUIT NEC UTIQUE OSTENDENS
APUD ELIUS SUIS OMNIA DEBERI MINISTRIS
SUIS, NULLAS UPER PLUA REQUIRENTIBUS
AC PER HOC ADENDO, DIGNUS EST ENIM
OPERARIUS CIBO SUO, PRORSUS APERUIT
ET INLUSTRAUIT UNDE ET QUARE HAEC
OMNIA LOQUERETUR, HANC ERGO POTESTA
TEM

uirgę nomine significauit cū dixit nec
quidē tollere cōtinua, nisi uirgā tantum
posuit. Nam etiā sic breuiter dici nihil
necessariorū uobis cū peteretis nec
uirgam nisi uirgā tantum. Primum quod
dicitur nec uirgā intelligatur nec
omnino as quidem, quod uero adiunc
tum est, nisi uirgā tantū intelligatur
qua per potestatē ad nō accepta quae
uirgę nomine significatae sunt etiā quae
non portantur nondum erunt, uirgūque
erg̃ dns dixit, sed quia non uirgū que
dam euangelista cōmemorauit. po
tuit uirilē qui uirgā sub latiore significatio
ne posuisse tollendā dixit ei qui uirgā
rursus aliud significantem non tollen
dam dixisse contrarius, sed ratio
ne reddita non puretur, sic et cetera
quae cū dicit matheus in uia non esse
portanda curā prohibet. Quia ideo por
tanda cogitantur ne desint, hoc et de
duabus tonicis intelligendū est. Ne quis
quā eorū praeter eā quae esset in manus
alia portandā portare et sollicitus ne
opus esset cū ea illa potestate posset.

accipere proinde marcus dicendo calcia
mentis sandaliis uel soleis aliquid hoc cal,
ciamenti mystice significationis habere ad
monet quippes nec q. tecti ussum nec nudus
ad ecclesiam id est nec occulte uel cum celatione
Nec ecclesiis cõmodis innitatur et quod
non portari uel haberi duas mutonicas sed
expressius in duu prohibet dicens ne
inducendum duabus mutonicis quid cosono
uel nisi non duplicentur sed simpliciter
adbibere q. ad nõ dominum dixisse nullomodo
do dubitandum est panem proprium panem
pecuniae sed eum ceteris alienum alia
illum insolentissime scribunt Quae ad ob
uero cadet uel duos uel tres eorum quos liber
uel omnes quasi unum posuisse Necesicia
quem omnia esse conscribam quae abillo seu
dicta sed ipsa sunt Quisquis autem putavi
non posuisse non in uno sermone quaedam
pecuniae quaedam propriae ponere eloquia
Reverius inspicia pendebit quia hoc ex bine
re atq. ineruditae arbitretur, poenitentia
ipse ipse unum aliquid dicens quod non ita
uerum occurrit quidem quod non sciam
sinistra quod facit dextera ipsa sed ymno
sinas

eiquecquidillic aliud praecipitur figurate
accipiendum putare, Sane rursus admoneo
quod oporteat meminisse lectorem ne talia
monitione sæpissime indicetur aliis aliq;
aliis sermonibus suorum locis dominum commutata
fecisse quae alibi dixerat ne forte ipsorum
locorum ordo cum alio euangelista non
conuenerit aliquorum hinc putet esse
contrarium Cum intellegere debeat nec
alibi dicta quod iam alibi dictum erat, nec
tantum dedicens de remouendam de pactis
obseruari debere nihil enim prohibet
hoc idem iterum factum credere ea
lum marcum euangelio dixisse redire
ne eum factum quod fieri non
potuisse nemo contingit sacrilegae dia
XXVI bolus est, Sequitur mane autem cum
esset factum est ei consummassent pra-
cipiens duodecim discipulis suis transiit
inde ut doceret et praedicaret in ciui-
tibus eorum, Iohannes autem quando esset
in uinculis operatus mittens duos de dis
cipulis suis ait illi tues qui uenturus es
an alium expectamus et cetera usq
ad illud uidete, cuius explicata est sapientia

apl̃i iussus, hunc totū locū de Iohanne bap
tista quod omisera adibō et cuius modi
responsum acceperint illi quos misit et
quid post eorū abscessū de Iohanne dns di
xerit interponā et lucas nonnulla de ipso ordi
nes si qua eorum recordationis suae quis
re rum ipsarum hic ordinē tenere non apparet;

XXVII Sequitur matheus et dicit tunc coe
pit exprobrare ciuitatibus in quibus plac
uerant plurimae uirtutes eius quia non
essent paenitentiam egerunt et ecce iterum usq; ad illud
dabiant tibi terrae sodomorū remissius erit
in die iudicii quam tibi et nā hoc cōmemo
rat lucas continuatio quae quidā se reponēs
et nā haec ex ipsius ore coniungens unde
magis uidet ab ipse hoc ordine illa cōme
morare quae ad nō dicta sunt Matheus au
tem sua recordationis ordinē tenuisse
Aut si illud quod idcirco matheus ait tunc
coepit exprobrare ciuitatibus sic accipien
dum putatur ut ipsū tempus uolens
secretius exprimere neo quod est tunc
non autem ipsa dicta corpus aliquanto latius
quod haec consuetudine agere dicebantur et dicebā
tur quis quis hoc credit credat et nā hoc

esse bis dictū, cum enim et apud unum
euangelistā inueniantur quedā quae bis
dixerit dns sicut apud eundem lucā de non
tollenda peraenula et similiter de ceteris duob
locis dictum adnō inuenitur, quod omnium
sit et aliquid aliud bis dictū sine collatione sin
gulis dicitur eode ordine quo dictū est. Et ideo
diuersis ordo apparet in singulis quia et
tunc quando dictum fuit et tunc quando iste
eode commemorat dictū est.

Sequitur matheus nihilominus pu re
respondens ihs dixit, confiteor tibi pa
ter dne celi et terre quia abscondisti
haec a sapientib et prudentib et revelasti ea
usq adillud ubi ait. iugū enim meū suaue est
et onus meū leue. huius loci et lucas me
minit sed ex parte, non dicit enim ipse. uenite
ad me omnes qui laboratis et alia quae
sequuntur, sed memorat hoc dictū adnō
sed lucas non totū quod dictum est com
memorasse credibile est. Matheus
enim dicit, in illo tempore respondens
ihs dixit post ea quae exprobrauit ciuitatib
lucas autem posuit ea exprobratione
ciuitatū interponi quaedā non tamen

multaq̄ hoc ita subiungit In ipsa hora
exultauit spū sco et dixit unde et iam sanctus
theas non in illo tempore dicere t sed in ipsa
hora tam pauca interponit Lucas in medio
ut etiam eadem hora dicta non absurde
uideatur xxxiiii Sequitur Matheus et di
cit In illo tempore abiit ih̄s sabbato per sa
ta Discipuli aute eius esurientes coepe
runt uellę respicas et manducare et cet
usq; ad illud ubi ait dns est enim filius ho
minis etiam sabbati hoc quoq; sine ulla re
pugnantiae quaestione cū commemora
ture tam Marcus et Lucas sed illi non dicunt
in illo tempore unde fortasse magis Mat
theus rei gestae hic ordinem tenuit illi
autem recordationis suae Nisi lanus acci
pitur quod dictum est in illo tempore id est
quod haec multa diuersa gerebantur
xxv Sequitur et rursum narrans et cum
inde transisset uenit in synagogam eorū
et ecce homo manum habens aridā et cet
usq; ad illud ubi ait et restituta est sanita
ti sicut altera de istos Anatoquia manum
habe bat aridā et iam Marc̄ et Luc̄ non ta
cent possęt aute putari eo die factum

et despicis et discipulos sanavit quoniam sabbatum et hic commemorator nisi lucas aperuisset alios sabbatho factum esse de sanitate aridae manus. proinde quidam matheus cum inde transisset uenit in synagogam eorum non quidem uenit nisi cum inde transisset. sed quod postridies in synagogam eorum uenerit posteaquam a sepulchro illa transiit an recte continuo quod illuxerit non expressum est ac per hoc locus datur narrationi lucae qui dicit alios sabbatho huius manum sanatam. sed potest mouere quomodo matheus dixerit quod ipsi in ecclesiam eorum sit licet sabbatho curare uolentes inuenire accusandi occasionem ipse uero illis de oue proposuerit similitudinem dicens quis erit ex uobis homo qui habeat ouem unam et si ceciderit haec sabbatis in foueam nonne tenebit et leuabit eam quanto melior est homo ouem itaque licet sabbatis bene facere. cum marc. et luc. illos potius ad nominem ecclesiam eorum sit licet sabbatho bene facere an male animam saluam facere an perdere. itaque intellegendum est quod

illi prius interrogauerint dñm si licet sabba
to curare deinde quod intellegens cogita
tiones eorū aditū accusandi quaerentium
constituerit in medio illorum quem prae
ra sanaturus et interrogauerit quae
marc. et luc. eum interrogasse cōmemo
rant hanc actum illis tacentibus proposuisse
similitudinē deque ea conclusisse quod
liceat sabbato bene facere, postremo cir
cūspectis eis cū ira sicut marc. dicit con
tristatum super caecitatē cordis eorum
dixisse homini extende manū tuam.

xxxvi Sequitur matheus narrationē suā, ceu intellegens aurē pharisaei
consilia sibi facienda aduersus eum quomo
do eum perderent, ihs aurē sciens recessit
inde, et secuti sunt eum multi et curauit eos
omnes et praecepit eis ne manifestum eū
facerent ut adimpleretur quod dictū est
per esaiā prophetā dicentem ecce puer usq. ad
illud quodam et in nomine eius gentes spera
bunt hoc solus iste cōmemorat illud in
alia perre excrunt ordinē sanerei cessę vi
detur marcus aliquantulū retinuisse qui
dicit hōc cognita malignā aduersū sed ipsi

iudaeorum secessisse adorare cum discipulis suis et ad eum turbas confluxisse sanasse eum plurimos, unde autem coeperit in aliud ire non quod ordine sequatur, ubi apparet utrum ubi dicit conuenisse ad eum turbas propterea hoc iam et alio tempore an ubi dicit ascendit in montem quod et hic uidetur commemorare dicens, factum est autem in illis diebus exiit in montem orare, dicendo enim in illis diebus satis ostendit non continuo factum, ( ) matheus ergo sequitur et dicit tunc oblatus est ei daemonium habens caecus et mutus et curauit eum ita ut loqueretur et uideret, hoc non isto ordine sed posterius multa lucas commemorat et mutum dicit tantum non et hic caecum sed non ideo quod aliquid lacet de alio dicere putandus est, ea enim sequenda et ipse contexit quae matheus, Sequitur matheus dicens et stupebant omnes turbae et dicebant numquid hic est filius dauid, pharisaei autem audientes dixerunt hic non eicit daemones nisi in beelzebub principe daemoniorum, ihs autem sciens cogitationes eorum dixit omne regnum diuisum contra se

desolatur et cetera usq; ad illud ubi ait exuerbis tuis iustificaberis et exuerbis tuis con
demnaberis. Marcus non ex occasione
illius muri ubi dicit dictum de tribu quod in
Bel zebub eiciebat demonia sed postulaque
damq; aute solus commemorat hoc quoq; sub
nectit sive alio loco id recolens et adiun
gens sive aliquid praetermittens et idem
de adhuc ordine redeens. Lucas autem
paenetor id de uerbis hoc dicit quod matheus
et quod dicit quomodi appellat spem diabolum eadem
sententia non recedit quin portus et aliquid
doceat ut nouerimus quia ad modum in le
gamus ubique q; scripturarum legerimus di
cendi. Malis autem quae non hic dicunt marc.
et luc. nulla controuersia est nec in his quae
aliquanto aliter dicunt quae adconsenten
tiae sunt. xxxviii. Sequitur matheus et di
cit tunc respondentes quidam de scribis
et pharisaeis dicentes magister uolumus
a te signum uidere et cetera usq; ad illud ubi
ait sic erit et generationi huic pessimae
haec etiam Lucas narrat eo quidem loco sed
aliquanto dispari ordine. Nam illud quod pe
tierunt signum a domino de caelo supra commo
morauit post illud

de mira miraculum et non ibi requiem
quideis ad hoc dns respondisse sed postea
cū turbae concurrisset dicit hoc fuisse
responsū eius quod dat intellegi superius
asse commoratus quod de cae signum
quaerebant, et hoc ad nec illum postea quā
interposuit de muliere quae dixit dño
beatus ciens ergo quae portaturn hanc autē
mulierē interponit cū de sermone dni
commemorasset quod spūs in mundus
exiens ab homine redire et inueniri mundata
domum post mulierē ergo ait, cū diceret
responsū esset turbis de signo quod de cae
lo quaerebant interposuasimilitudine
ionae prophetae deinde continuo sermo
nē ipsius dni commemorat dicēs de regi
na austri et de nineuitis ha aliquid plus
commemorauit quod ambeus iacuit
quā aliquid praeter mistri corū quae hoc
loco ille narrauit quis autē non iudicat
super fluo quaeri quid ille ordinedns di
xerit cū et hoc discere debeamus per eu
angelistarū excellentissimā auctoritatē
non esse mendaciū Siquis quā non bo cor
dine cuius quā sermonē dicesserit quod ille

aquo p̄cessit cūipsius ordinis nihil, inter
sit. adhuc ostendit et adhuc lucas pro
ductionē huncdn̄i sermonē indicat. et in
eo quaedā commemorat qualia matheus
in sermone illo quae sparsim in monte que
bis dicta intellegimus. et ibi scribit et hic
terminato autē isto sermone in aliud per
git lucas. in quo ordinē rerum gestarū
seruauit. incertū est. placuit quōnec tm et
cū loq̄tur rogat unus eorum quidā pharisaeus
ut prandere apud se. nondum autē ait cū haec
loq̄tur. Nā si diuisset cū haec loq̄tur
necessario cogeret intellegere hoc ordine
non tantum ascendisse narrauerū et ad nō
gestā. Sed quomodo ergo matheus et dicit;
adhuc eo loquente ad turbas ecce mater eius
et fratres stabant foris quaerentes loqui
et ecce usq. ad illud dubium. quicōq. enim fecerit
uoluntatē patris mei qui in caelis est ipse
meus et frater et soror et mater est. hoc si
ne dubio consequenter gestū intellegere de
bemus. praemisit cū adhuc narrandum
transiret. adhuc eo loquente ad turbas. quid
est autē adhuc nisi illud quod loquebatur. non
enim dixit. ecce loquente ad turbas ecce

matercius et fratres sed adhuc coloquen
te eis dicit cognitum est. legi haec loquente
quae superius indicabat. Nã et marcus post
illud quod de blasphemia spsci quid ns dixe
rit refulgentibus inquit matercius et
fratres praetermissis quibus dã quae in eo
de tempestate sermone dñi et matheus prolixius
marco et lucas prolixius matheo posue
runt, Lucas autẽ non huius rei gestae ordi
nẽ tenuit sed praeoccupatum hoc et praeoc
cupãs. aliã antea narratum de hoc sic interposuit
ut solum hũ apparet ante ex tuli superiorum et
posteriorũ post como de moras cũ quas
dã parabolas dñi. ita hoc de matre et fratribus
eius recordatiõ interposuit, venerunt autẽ
ad illã inquit mater eius et fratres eius et non
poterant ad eã adire prae turba. non ps
sit quando ad eã venerint. Cursũ autẽ et hinc
transit ad alqua loquitur; pacto autẽ stante inquit
in una die rũ ascendit in naviculã et
discipuli eius; et ubicunq; cũ dicit pactũ est in
una die rũ satis indicat non necesse esse
ut haec dies intelligatur in qua haec gesta
est uel illa quae continuo sequitur, nihil
itaq; habet repugnantiae cũ ceteris duob;

quod matheus de matre et fratribus dñi
narrat nec p inuerbis dñi nec p ipso ordine
rerū gestarum. Sequitur matheus,
in illo die cū adhuc ihs de domo sederet ecce
mater et fratres stabant foris querentes
loqui ei. Multa autem ascendens sede
re et omnis turba stabat in litore. Et locutus
est eis multa in parabolis dicens. Et ecce exiit qui
ad illud obliuiscitur. Ideo omnis scriba doctus in regno
celorū. Similis est homini patri familias
qui profert de thesauro suo noua et uetera. Ea
posita illud quod narratū est de matre et fratrib.
dñi hoc continuo esse dicit. Et eodem ordine matt
heū ea in narrando tenuisse cares insinuat
qui ea cū illic transiret ita conexuit ut diceret.
In illo die cū adhuc ihs de domo sederet ecce
mater eius et fratres stabant foris querentes
cū eo. Et dicenti illi quis die nisi forte dies more
scripturarū tempus significet. Satis indicat
aut hoc consequenter ea esse dicta. Aut non multa
interponi potuisse. Maxime cum marcus
eo ordine eadem teneat. Lucas autem posita illa quod
narrat de matre et fratribus dñi in alium tran
sit. Nec eo transmutat ordinem aliqua parte
qua huic ordini repugnare uideatur.

Omnium ergo horum quae matthaeus dñm locu
tum esse narrauit quaecumq illo dixerunt
marc. et luc. non habent repugnantiae
quaestionem. quae autem ipse solus dixit
multo magis sine controuersia sunt. nec
in ipso ordine quamuis aliquanto diuersum
alius alium tenere. sed partim ceteraru rerum
partim recordationis causa uidendum quid uel
cuiquisque aduersetur. Sequitur ergo
matthaeus. et factum est cum consummasset
ihs parabolas istas transiit inde. et ueniens
in patriam suam docebat eos in synagogis eorum
ita ut stupebant et dicebant. unde huic
haec sapientia et uirtutes. nonne hic est fabri
filius. nonne mater eius dicitur
a superiore sermone parabolarum. quod sic trans
situm non ostendat consequentis ordinis
necessitate praeterim. qua marcus
ab his parabolis non in quod dixerit sed in
aliud tendens in quo et lucas ita conexum
narrationem incredibilius ostendatur
hoc esse potius consequenter ces quum
quod ipsi duo continuanter adiungunt
de nauicula. ceu in qua dormiebat ihs et de
illo miraculo expulsorum daemoniorum
apud gerasenos. quae duo matthaeus tam

superius recolens interposuit. Nunc ergo
quae in patria sua dns dixerit uel ei dicta sint
uideamus utrum cum aliis duobus marco
et luca concordent, an iohannis longe in diuer
sis et dissimilibus narrationis suae locis uel dic
ta esse dno uel aliter uel eum dixisse commemorat.
qualia hoc loco ires ceteri meminerunt, et mar
cus quidem eadem prope commemorat hic om
nia quae matheus nisi quod dnm fabrum et
mariae filium dicta ciuibus suis dictum non sicut
matheus fabri filium. Nec mirandum est cui
utrumq; dici potuerit, eo enim et fabrum crede
bant quod fabri filius. Lucas autem eadem re
gestam latius indicat et plura ibi commemo
rat. Nec longe posi baptismum et tentationem
eius hoc inserit sine dubio praeoccupans quod
multis rebus interpositis posiea gestum est;
unde quisq; possit ad uerum quod huic tam
magnae quaestioni qua de consensu euan
gelistarum agnoscamus dno adiuuante suscep
imus plurimum necessarium est non ne
scientes aliquideos praetermisisse aut
nescientes quemadmodum se ordo rerum
gestarum habere et alium potius ordinem suae
recordationis tenuisse. quod hinc euidentissime.

Intelligi potest qualiter antequam
aliquid narraret dñm p̄ ecclesiæ capharnaum
præoccupauit hunc locum quem nunc consi
deramus ubi ideo esse eius et potentiam uirtu
tis ineos stupebant et ignobilitatem generis condemnabant. Non hoc eum dicit eis
dixisse ut ita dicti sanabit medicetur ipse q̄
quantum ad nos pertinet capharnaum pec
cat hic in patria sua. Quam secundum eius dē
ipsius lucæ narrationē. Nihil adhuc egis
se capharnaum quod quam longe nō
non est et facilius inuenies et per necessa
rium totum inseriamus unde ad hoc narrā
dum et quomodo uenerit. post eam baptiz
atum et temptatum dñm. Inde autē ita
sequitur. Et consummato omni temptatio
ne diabolus recessit ab illo usq; ad tempus.
Et regressus est in uirtute spiritus in gali
leam et fama exiit per uniuersam regio
nem de illo. Et ipse docebat in synagogis
eorum et magnificabatur ab omnibus.
Et uenit nazareth ubi erat nutritus et
intrauit secundum consuetudinem suam
die sabbati in synagogam et surrexit legē
gere. Et traditus est illi liber prophetæ

esaiae et cum reuoluisset librum inuenit locum
ubi scriptum erat spūs dni super me propter
quod unxit me euangelizare pauperibus
misit me praedicare captiuis indimissio
nem et caecis uisum dimittere confractas
in remissionem praedicare annum dni acceptum
et in die tribulationis et cum plicasset librum
reddidit ministro et sedit et omnium in sy
nagoga oculi erant intendentes in eum
Coepit autem dicere ad illos quia hodie impleta
est haec scriptura in auribus uestris et omnes
testimonium illi dabant et mirabantur
in uerbis gratiae quae procedebant de ore
ipsius et dicebant nonne hic filius est ioseph
et ait illis utique dicetis mihi hanc similitudi
nem medice cura te ipsum quanta audiuimus
facta in capharnaum fac et hic in patria tua
et dixit donec percam uobis quia nemo propheta
acceptus est in patria sua
in loco Quid ergo credendum est quia hoc
cum sciens praeoccupasse narrando
cum iam magnam in capharnaum fac
fuisse et ipse nouerit et ipse commemoret
quem non dum narrasse uniquisque neget
tantum abest ut baptismo processus sit
et oblatus putetur non dum secundum commo
morasse

de his quae in capharnaũ gesta fuerant / modo
dicam coepit post baptismũ aliquid narrare de dño. xiii Sequitur matheus in
illo tempore audiit herodes tetrarcha fa
mã ihũ / et ait pueris suis hic est iohannes
baptista ipse surrexit a mortuis / et ideo uir
tutes operantur in eo marcus hoc idẽ et
eodẽ modo dicit sed non eodẽ ordine / nã
postea quã discipulos dns misit docens
eis / ne quid in uia ferrent nisi tantũ / et
tetrarcha audiit eloquentiam ihũ / et
de ea quã de illo communi fama audierat
mente facta ne cessaret / qua hoc ei con
sequenter esse uidebatur / in medio re / coge
re cum ursi cum ne matheus / in illo tempo
pore dixit / non in illo die uel hora / nisi quod
marcus non quod herodes dixerit / sed di
cebant in quo quia iohannes baptista
surrexerat a mortuis, matheus uero de
ipso herode / ait in quo puer suus, lucas
uero quã et ipse narrandi ordine quẽ marcus te
nens / nec ipse sane ecclesiarum / cunctarum ordinẽ fuisse credi cogens / ha hoc
idẽ tamen more morat, audiuit autẽ in qui
bus herodes tetrarcha omnia quae fiebant

abco ei hae sp̃s abat eo quod dicerent ora ꝯ ib
dā qua iohannē surrexe a mortuis aq̃ ib
dā ocro qua helias apparuit, ab alijs ao
rē qua prophetarum aliquis de antiquis surre
xit. Cū aut herodes iohanē eo ode colla
uit quis est autē iste de quo audio ego talia
et quaerebat videre eū, in his uerbis lu
cas quoq; marco attestatur ad hoc dū ait
quod alij dicebant quia iohannes
a mortuis resurrexisset, sed quia haec spūs
sc̄ commemorauit herodē uerbaq; eius
ria postea prosumdicentis iohannē eo ode
collauit quis autē est iste de quo audio ego
talia intelligendū est aut post hanc hae sp̃
tionē conspirasse in animo suo quod ab
alijs dicebatur eū a puerissus sicut
machabeus narrat eū a puerissus, hic est
iohannes baptista ipse surrexit a mortuis
Cur deo uirtutes operantur in eo aut prae
nuntiandas unt haec uerba cum haec sp̃s anc
ad hoc indicent, sicut dicerem, nūquid na
hic est aut nūquid forte hic est iohannes
baptista non opus esset ad monere ala quo
de pronuntiatione qua dubitans aq; haec
sp̃s intelligatur, nunc quia illa uerba

desunt/ uterq; modo pronunciari potest;
uel ad confirmandum eum exaliorum uerbis
credentem dixisse accipiamus/ aut adhuc
sicut Lucas commemorat haesitantem
praesertim quia et marcus quis uerum
dixerat ab aliis fuisse dictum/ quod iohan
nis a mortuis resurrexit/ incertum a se mo
dum ipsum herode dixisse non tacet/ quem
ego de colla ut iohannem hic a mortuis
resurrexit/ quae item uerba duobus modis
pronunciari possunt uel ad confirmandum
aut dubitantis intelleguntur/ Cum autem
Lucas postea quia hoc commemorauit
inaliud transiit/ duo isti matthaeus et mar
cus ex hac occasione narrant/ quem ad
modum sit ab herode iohannes occisus;
Unde sequitur ergo matthaeus ait/ he
rodes enim tenuit iohannem et alligauit eum
et posuit in carcere/ propter herodiadem
uxorem philippi fratris sui/ et cetera usq; ad eum locum
ubi ait/ et accedentes discipuli eius tu
lerunt corpus et sepelierunt illud et ueni
entes nunciauerunt ihu, marcus hoc si
mil iter narrat. Lucas autem non eo de ea
ordine id recordatur/ sed circa ipsum

Baptisandum quod dñs baptizatus est. Unde
hoc præoccupasse intellegitur et ipse
ex occasione uti bi narraret quod multo
post factum est. Cum enim cōmemorasset
Iohannes uerba dei dñi quod uentilabrum
in manu eius et mundabit aream suam
et triturabit frumentum in horreum suum paleas
autem comburet igni inextinguibili. Conti
nuo subiecit quod non continuo factum esse
Iohannes euangelista apertissime exponit.
Commemorat post eaquam baptizatus es
set ihs isse illum in galilea am quando pecunde
aquam uinum et inde post paucorum dierum
in capharnaum habitationem redisse adiude
am terram et ibi baptizasse multos circa
Iordannem antequam missus esset Iohan
nes in carcerem. Quis autem non putet qm
minus his litteris eruditus est. Tamquam
post illa uerba de uentilabro et de area
mundata continuos ita Iohanne oppensus
herodes et eum in carcere mittit. Non
autem hoc ordine ista narrata quo gesta
sunt. Et alibi nam probauimus et hoc ipso
loco non aliter alius sed ideo lucas hoc
probat. Sic enim post uerba illa continuo

Iohannis incarcerē omissos est quomodo
post ipsā commēmorationē Iohannis incar
cerē omissa baptizatus est ihs secundum ipsius
Lucam narrationē proinde manifestum est
ex occasione recordatum praecessisse
et antea Iohannem hoc
facere et cessasse narratorum ex hoc praecessu
pauū in sua narratione praemisisse, sed nec
ille tamen matheus et marcus secundum ordi
nem de Iohanne incarcerē omisso in sua nar
ratione posuerunt quod praeū apparet etiā
in eorum scribis, nam et ipsi dixerunt tradi
tum Iohannem nō esse inquantum ad illud ea exposui
tum quae precessunt inquantum ad hoc tradis
se nō in ordinē sed hac ratione quod Iohannes
quē decollatum mortuis resurrexit et ex
hac occasione narrant omnia quae de Iohan
ne contigerunt in hac occasione.

Sequitur ergo ō matheus cū dixisset
nūciatum esse ihū quod Iohannes occi
sus sit et in hac narratione dixerit quod
cū audisset in quid ihs secessit inde in
naviculā in locū desertū seorsum. Cū
cū audisset nūciatum sunt eius
predecessores de civitatibus exeuntes

audiuit rex & mal. ita & et misertus est eius & et ego
rauit languidas eorū hoc continuo post
iohannis passionē factū esse commemo
rat. Unde post haec facta sunt illa quae
prius narrata sunt quibus mod⁹ is herodis
dixit iohannē. ego decollaui ille autē posti
ora debent intelligi quae ad herodē per
tulit fama ut moueretur et hesitaret
quis nā ista esse posset de quo audiret
talia cū iohannē ipse occidisset. Marcus
autem postea quā passionē iohannis narra
uit commemorat discipulos suos
re disse ad iesum et renuntiasse illi
om nia quae egerant et docuerant
et idem eis quod ipse solus commemorat
dixisse ut requiescerent pusillum inde
serto et ascendisse eos nauē et esse
et turbas hoc audientes praecisse eos
illuc quā misertus dñs docuisse mul
ta et horā iā procedente factū esse
ut de quinq panib⁹ et duobus piscibus
omnes quia derant pascerentur quod
miraculum omnes quattuor euange
listae commemorauerunt. Lucas etiā
quia longe supra de iohannis passione

narrauit rat̄ ex occasione quā dixerat dns
nunc postea quam cōmemorauit illā he
rodis habitationē dicēs nō quia nō esset
hoc continuo subiungit quod marcus
id est rex dixerat illum apostolos exnar
rasse illi quae cū q illi fecerant, et ad sup
ras. cit. recessisse in locum desertū ad q eo
secutas turbas et locum esse de rege nō di
cit eos quia cura indigebant sanasse aliq
inde et ipsā die declinante cōmemo
rat miraculum de quinq panibus factū,
Nūc ro iohannis quia multum ab eis
x tribus euangelistis discrepat quia ma gis
in sermonibus quos dns habuit im mo
ratur quam in factis que mirabiliter
fecit Postea quā commemorauit eum
relicta iudea abisse rursum in galileam
quod tunc intelligitur facto cū cēteris
euangelistis dicunt cū iohanne redi
isse in galileā postea quam ergo id com
memorauit iohannes in transitu dicit us
per samariā multaque locutus est
ex occasione illius samaritane quā in
uenit ad pōtem cum quē exit narrationi
suae, et post duos dies dicit eum inde

exisse in galileā deinde uenisse in cha-
nan galileę ubi fecerat de aqua uinum et
sanasse filiū regulicuius dā, Alii uero qui
illū in galileā fecisse aiū dixisse alii dixe
runt. Johannes tacet sed sane quod illa ma
iorum dicit ascendisse eū in die festo
hierusolymis et fecisse ibi miraculum
illud de homine qui triginta octo annos
habebat in infirmitate nec habebat hom
inē aquo in piscinā deponeretur in quo ua
ris ualetudinib. affecti sanabantur et
ex hac occasione multa ceū locorū fuisse
cōmemorat, post haec eum dicit abisse
trans mare galileae quod est tiberiadis /
et secutā multitudinē magnā deinde ab
isse in montē et ibi sedisse cū discipulis
suis proximo pascha die festo iudaeorum
tum leuatis oculis et uisa multitudine
maxima pauisse eā de panib. quinq. et duob.
piscibus quod et ceteri euangelistae di
cunt hac per hoc praetermisisse illum /
quae ille narrando ad huius miracula cō
memorationē uenerunt et requirū est
tamen tam quā ex alia narrationis ua /
cūe nulla uacuisse ni quae ista dixisset /

adhoc miracul, ū de panib quinq occurre
runt sibi emll.ares qui pacne parcer am
bŏl.aban t eis te qui ser mon cdn̄i al, tacon
sec tans pe ka.la quae ill.a lacuerunt circū
uolauit quod ād modo eteis admiracul.um
de quinq panib pari ter commemorando
non multo post abeis rursus inal.iora
xvi reuol.aturus occurrit. Sequitur ergo
matheus et ad ipsū de quinq panib pacīū
narrationē suā exordinem perducit,
Ubesperauit ē facto accesserunt ad eum
discipul.ei us dicentes deserti us est l.o cus
et hora iā pracierit dēmitte turbas ut
euntes in castell.a comantsibi escas, ihs
autē dixit eis, non habent necesse ire dare
ill.is uos manducare et ēcē ti sq ad ill.ud ubi
am manducant ū autē fuit numerus
quinq mil.ia uirorū exceptis mul.ieribus
et parul.is, hoc ergo miracul.ū quod om
nes quattuor euange l.istae cōmemo
rant et putantur in uersc aliquid dis
crepare considerandū atq tractandum
est utrum ex hoc etiā ad cetera simil.ia regul.ae
l.ocationū discantur quib iā diuersis ea
de quidamen sententia retinetur et eade

·scc·

rerū ue·rītas accipitur· Cū inchoanda
quidem est consideratio nona ab ipso
secundum ordinē euangelistarū sed ab b
iohanne ponitur· a quo ita expressa est
ista narratio· ut ceteris nomina discipulo
rum diceret· cū quibus de hac re locutus
est dns· ita enī dicit· Cū sublevasset er
gō oculos uidisset quia multitudo
maxima uenit ad eū dicit ad philippum ,
unde ememus panes· ut manducent hi·
hoc autem dicebat tēptans eū· ipse enim
sciebat quid esset facturus· Respondit
philippus· ducentorū denariorū panes
non sufficiunt eis· ut unus quisq· modicū
quid accipiat· dicit ei unus ex discipulis eius
, andreas frater symonis petri· est puer· hic
qui habet quinq panes ordiacios· et duos
pisces· sed hec quid sunt inter tantos ·
Dixit ergō ihs· facite homines discūbere·
Erat autem fenū multum in loco· discubue
runt ergō uiri numero quasi quinq· milia·
Accepit ergō panes ihs· et cū gratias egisset·
distribuit discūbentibus· similiter et ex
piscibus quantum uolebant· ut autē impleti
sunt· dixit discipulis suis· colligite quae

superauerunt fragmentorum plenos cophinos
collegerunt ergo et impleuerunt duodecim
cophinos fragmentorum ex quinq; panibus hor
diaceis quae superfuerunt his qui manducau
uerant Non hic quaeritur quod iste di
xit cum quinque essent panes hordiacios
enim posse non latuit quod decem fragmenta fue
runt Neq; hoc quaeritur quod iste non di
xit passe Ibi enim praeter quinq; milia uiro
rum mulieres et paruulos quod dicit
matheus Et omnino non dubium est esse debe
re et regulariter tenere in talibus quaestio
nibus Ne omne moueri oporteare Cum ab alio
dicitur quod ab alio praetermittitur Sed
quaeritur quo modo ea quae dixerunt de
rasin omnia Ne narratione alterius
narrans alius alterum euangelium sicut dns
secundum narrationem Iohannis prospec
tis turbis quae secum Philippo et andreae
unde illi escae darentur possent Potest mo
uere quomodo si dicerent quod alius narra
uerunt prius diuisse dominos discipulos ut
ponerent turbas quo possent sibi alimen
ta emere de proximis locis quibus ille
respondit secundum matheum non

habent necesse ire de aceis suos manducare, cui etiã marc. luc. qui e consentiunt tamen hoc praeterentes quod ait non habent necesse ire. intelligitur ergo post haec uerba dñm inspexisse omnitudinem eadem esse philippo. quod iohannes cõmemorauerat se tamen praetermisserunt, deinde quod philippus apud iohannẽ respondit hoc marcus a discipulis responsũ esse cõmemorat uolens intelligi hoc ei ore eorum philippũ respondisse quãquã e a plurali eum numerũ pro singulari usitatissime ponere potuerunt. Quidergo ait philippus ducentorũ denariorũ panes non sufficiunt eis ut unusquisq. modicũ quid accipiat, hoc est dicere quod ait marcus eunt es emẽtos ducentis denariis panes et da bimus eis manducare, quod autẽ cõmemorauerat dem marc. quot panes habetis prae terite missum est ei quod autẽ andreas apud iohannẽ. de quinq. panibus et duobus piscibus successit. hoc et ei ordine plurali eum numerũ pro singulari ponentes ex disci pulorum persona retulerunt, et lucas quidẽ responsionẽ philippi et responsionẽ

andrae in una sententia consentiant,
quod centum non sunt nobis plus quam quinq
panes et duo pisces. Andreae rei vel in responsione, quod dicit. Adiunxit nisi forte nos
ea dicas et eo modo in hoc bancworkbam
escas videtur ad responsionem philippi per
tinere nisi quod deducentis denariis ta
cuit quam quo cum ipsius andreae sententia
posset intelligi. Cui enim dixisset, est
puer unus hic qui habet quinq hordiacios
panes et duos pisces. Adiunxit ea ipse, sed haec
quidsunt inter tantos hoc est dicere nisi
forte nos ea dicas eo modo in hoc bancworkbam
turbas escas. Ex quo uniuersa clarescit ex
bortis rebus ac mea sententiarum concor
dia satis apparet. Sal. Obscuer nos doceri ni
hil, quicquid non in uerbis nisi loquentium
uoluntate. Conuenit demonstrandae intuitare
decent omnes ueridicinarratores. Cui de
homine uel de angelo uel de deo aliquid narr
rant, horum tenet uoluntas uerbis promi po
test. Ne de ipsa interim aliquid discrepent
sanae. Praeterea nec nos non oportet hoc
loco inter ri ue ea de re ra quae alia forte
occurrerint placere, et ore quae alicas

dixit quinquagenos iussos ẽ sse discumbere·
marc̄ uero· et quinquagenos et centenos;
quod hic id con on mouit quia unus partem
dixit· alter totum·; quę nimc etiam quę quen
tinis retulit· hoc retulit quod ille praeter
misit; Nihil itaq· contrarium est uerū
tamen si alius de quinquagenis tantum
commemorare t· alius tantum in centē
nis· ual deuideretur esse contrarium·
nec facile dinoscere tur utrum q· dictū
esse· cum autem a bal ero· alterū a bal·
teroes se commemoratum· et tamen at
tentius consideratum inuenire de buis
se· quis non fateatur· hoc ideo dixi quia ex
istunt saepe al iquae eius modi quae parū
intendentib· et temere iudicantibus
contraria uidcantur et non sint·
Sequitur in matth et dicit; Et dēmissa
turba ascendit in montē· solus orare·
uespere aut em facto solus erat ibi· nauī
cula aut em in medio mari iactabatur fluc
tib· erat enim contrarius uentus; quar
ta aut em uigilia nocte uenit ad eos am
bulans super mare· et uidentes eum su
per mare ambulantē turbati sunt dicē
tes

quia fantasma est cetera usq; ad illud
ubi autem uenerunt et adorauerunt eum dicen
tes uere filius dei est. marcus quoq; hoc idē
post narrauit de panib; quinq; miraculum
hinc sequitur. et cū ascendisset nauis
in medio mari et ipse solus in terra et ui
dens eos laborantes in remigando erat
enim uentus contrarius eis. et cetera similī
liter. Nisi quod de petro super aquas ambu
lante nihil dixit, hoc ne quē moueat pre
cauendū est quod marc dixit de dño cum
ambularet super aquas et uolebat prae
terire eos quomodo enī hoc intellegere
potuerunt. Nisi quia indiuersū ibat eos
uolens tamquā alienos praeterire. aquib.
hinc nō agnoscebatur ut fantasma pu
taretur. quod ad mysticā significationem
referri quisquis adeo hebes est ut nō et
aduertere. sed tamen turbatis et exce la
mantibus subuenit dicens. fidite ego sū
Nolite timere. quomodo ergo volebat
praeterire quos patientes hinc confirmat
Nisi quia illa uoluntas praeterfundi adeli
gendū illum clamore ualebat cuius subue
nire oportebat. Johannis etiam adhuc

cumistis aliquantum immoratur, nā posti
narratum de quinq; panibus miraculum ipse
quoq; hoc de laborante nauicula ꝯ de ambō
latione dñi superaquas non tacet matheus
xens. ihs ergo cū cognouisset quia uenturi
essent ut raperent eū ꝯ facerent eū regē
fugit iterum in montē ipse solus. ut autem
sero factum est descenderunt discipuli eius
ad mare. ꝯ cum ascendissent nauē uene
runt trans mare in capharnaū ꝯ tenebrę
iam facte erant ꝯ non uenerat ad eos dñs.
mare autem uento magno flante ꝯ ex
surgebat ergo ita nihil hic contrarium
uideri potest nisi quod matheus de comis
turbis cū dicit ascendisse in montē ut illuc
solus oraret. iohannes autē in monte suis
se cum eis dē turbis quas de quinq; pani
paum. sed cum ipse iohannes dicat post
illud miraculum fugisse eum in montem
ne a turbis raperetur qui eum uolebant
regē facere. unde manifestum est quod
de monte in planiora descenderant quan
do illi panes turbis ministrati sunt. ꝯ ideo
non est contrariū quod ascendit rursus
in montē sicut et matheus ꝯ iohannes

dicunt nisi quod matheus dixit ascendit
Johannes autem fugit, quod esset contra
riuum si fugiens non ascendere rei, nec illud
repugnat ascendit in montem solus orare,
Johannes autem cognouisset in quid quia
uenturi essent ut paterent eum rege fugit
iterum in montem ipse solus; neq; enim
causae orandi contrariae si causa fu
giendi quando quidem et hinc dns transfi
gurans in se corpus humilitatis nostrae
ut conforme fieret corpori gloriae suae
Quod q; docebat hanc esse nobis magnam causam
orandi quando est causa fugiendi
Nec illud aduersum est quod matth prius
cum dixit iussisse discipulos ascendere
in nauiculam et praecedere eum transfre
tum donec dimitteret turbas, ac dein
de dimissis turbis ascendisse in mon
tem solum orare, Johannes uero prius
eum in montem solum fugisse commemo
rat. Ac deinde ut autem sero factum est
inquit descenderunt discipuli eius ad mare
et cum ascendissent nauem etcet.
Quis enim non uideat hoc recapitulando
Johannem post eam dixisse factum a discipu

quod iam ibi fuisse rat ante quam ipse
sermonem sicut solet in sermone
ad aliquid praetermissum redire quod
modo sed quia ipse redditus maxime in
breuibus ac puncto temporis factus
non commemoratur putant plerique qui
audiunt hoc esse positum esse quod
postea dicitur; Sicut quod dixerat ascen
disse nauem et uenisse trans mare in
capharnaum dicit adeos in mari laborantes
uenisse non amborum ante superaquas
quod utique prius in ipsa nauigatione factum
est qua uenie bant capharnaum; lucas au
tem post narratum de quinque panibus mi
raculum pergit in aliud et ait ordine isto
digreditur nec enim aliquid de naucula
illa commemorat et ideo quia non superaquas
sed cum dixisset et mandu cauerunt
omnes et saturati sunt et sublatum est
quod superfuit illis fragmentorum cophini
duodecim deinde subiunxit. Et factum
est cum solus esset orans erant cum illo
et discipuli et interrogauit illos dicens,
quem me dicunt esse turbae; iam dein
ceps aliud narrans non quod illi tres

quidnã om ambŏlantẽ sup eraquas uenis
se ad nauigantes discipulos retulerunt.
Nec ideo putari debet in illo monte quo
cum dixit matheus ascendisse ut solus
oraret dixisse discipulis quẽ me dicunt
turbae. Lucas enĩ tacetur in hoc congrue
re matheo quia dixit cũ solus esset oran
cum ille dixisse ascendit in montẽ solus
orare. Sed omnino alibi cũ oraret eies
sent cũ illo discipuli. Vnde hoc interroga
ut. Sol ũ quippe lucas posuisse dixit non sine
discipulis sicut matheus et iohannes.
Quando a bill o discesserunt ut praecede
rent eum transmare. Is tenãque apertis
sime adiunxit. Cum tamen illo et discipuli
proinde sol ũ dixit. Sine turbis quae cũ
illo non habitabant. Sequuntur matth
dicens. Et cum transpectas esset uen
runt in terrã genesar. Et cũ cognouissent
eũ uiri loci illius. Miserunt in uniuersã re
gionẽ illã. Et obtulerunt ei omnes mal e
habentes. Et rogabant eum ut uel fim
briã uestimenti eius tangerent. Et qui
cũq; tetigerẽt. Sal ui facti sunt. Tunc
accesserunt ad eũ ab hierosolymis

scribae et pharisaei dicentes quare discipuli transgrediuntur traditionē
seniorum non enim lauant manus suas
cū pane manducant et aliter usq; adillud ubi
ait Non lotis autem manibus manducare
non coinquinat hominē, haec et marcus
commemorat sine aliqua repugnantiae
quaestione, quae quidem diuerso modo
a bailio dicitur a bea dē sententia non re
cedit. Johannes abilla naticula adquam
dns super mare ambulans dicit postea
quā exierunt in terrā more suo sermo
nem dñi intentius eum ex occasione panis
multa praecipueq; diuina locutū esse
commemorat; post q; ipsū sermonē rur
sus in alio ad q; alia dicendus narrando sub
limiter procedēs, nec tamen in eo quod ab
istis digreditur aliquid ordini historiae
illius inmutat aut transitus adiectus atur; quod
eni prohibet intellegi et illos esse sana
tos a dño de quibus narrat matthe et marc
et illis qui eum secutisunt transmare
hacc etiā locutū esse quae praedicat
Johannes quando quidem de aparnaum quo
dicuntur secundum Johannē transfre
tasse

luxta stagnum esu genesar ad quam terram
secundum matheum dicunturesse.

xviii. Sequitur hic matheus postillo
sermone dni ubi de non lotis manibus cum
phariseis ecce iam hic consert narrationes
ordinem quantum ipse transitus indicat
re rum etia quae consecutae sunt seruan,
egressus in quid inde eis secessit in par
tes tyri et sidonis, et ecce mulier chanan
nea a finibus illis egressa clamauit dicens ei,
miserere mei dne fili dauid filia mea male
a daemonio uexatur qui non respondit ei uer
bum et egressus ad illa dixit ubi am/ o mulier
magna est fides tua fiat tibi sicut uis, et
sanata est filia illius ex illa hora, hoc de
muliere chananea et etiam marcus
commemorat. unde rerum gestarum
ordinem seruans nec ad sequentia ali
quam repugnantiae questionem nisi
quod in domo dicit fuisse dnm/ et ad
illum uenit eadem mulier pro filia
sua rogans, matheus autem posset
quide facile intelligi de domo egressus
se. et tandem tamen ibi commorasse,
sed quoniam dicit discipulos dno ita

successisse de cimiteilla quo clamat
post nos nihil unde uir aliud significare
quam post ambulante dñm mulie
rem illã de practoria uocem isse
se, quomodo ergo in domo nisi quia in
telligendum est dixisse quod ẽ marcũ
quod in uia uerba uberaui cũ eum
praedisse fuisse in domo. Sed quia
matheus ait non respondit uerbũ
dedit agnoscere quod ambo tacuerint
ineo silentio egressum fuisse ihũ
de domo illa, atq; hacẽ coniexitur
quaeiam in nullo discordant, quod enim
marcus cõmemorat eidñm respondis
se de panẽ filiorum non mittendo canib
illis interpositis dictum est quae mat
theus dicit non tacuit. Idest quia discipu
li roguerunt eum pro illa et quia
respondit non esse missum nisi ad
oues quae perierunt domus israhel,
et quia illa uenit. Idest consecuta est
et adorauit eum dicens adiuua me.
Tunc deinde dictum est quod euangelis
tae ambo cõmemorant. Sequitur
matheus manans, et cũ transisset

indeibꝫ ꝙ ueniꝫ secꝰ mare galilee ac
& ascendens in montē sedebat ibi & ac
cesserunt ad eū turbe multe habe
nes secū mutos claudos cecos de
biles & alios multos & proiecerunt
eos ad pedes eius & curauit eos ita ut tur
ba miraretur uidentes mutos loquen
tes claudos ambulantes cecos uiden
tes & magnificabant deū israhel. ihs autē
conuocatis discipulis suis dixit misereor
turbe quia triduo iam perseuerant
mecum & non habent quod manducent
& dimittere eos ieiunos nolo ne forte
deficiant in uia & quidam ex ipsis
manducauerunt quattuor milia hominum
extra paruulos & mulieres hoc audi
to discipuli dicunt ei unde nobis
in deserto panes tam multos & pau
cis piscibus & tam marcus commemorat eode
modo & tam ordine nisi quia interponit quod
nullus alius dicit de surdo & cui dns aures
aperuit spiritus & dicens ephetha quod
est adaperire hoc sane non ab re puerili
admonere in hoc miraculo de septem
panibus quod duo euangeliste matthe
us marcus q posuerunt quasi aliquis eorū
id dixisse qui de illis quinq panibus non

dixisset contrarius ceteris putaretur,
quisenī non existimaret unū idēq; pactū
esse. Non autem omnia integre euangelia
siue a bello siue a balio siue ab omnib⁹
potuisse narrari. Sed aut illum pro quīq;
panib⁹ septē dū pallere retur commemorasse
se aut illos pro septē quinq; aut errore q;
mentitos uel ob lucrone deceptos. hoc
est idē duodecim cophinis et de septem
sportis opinaretur quasi contrarium
hoc de quinq; milibus et quattuor milib⁹
eorū qui pascerentur. Sed quia illa qui
miracula de septē panibus narrauerunt
nec illud de quinq; tacuerunt. Ne
omne omnī et utrūq; pactū omnes in
tellexisse, hoc ideo diximus. ut si cubi
simile inuenitur pactū ad nō quod nali
quo alteri euangelistae pugnare
uideatur. ut omnino solui non possit
nihil aliud intelligatur quā utrūq; pac
tum esse. et aliud a balio commemoratū
sicut de centenis et quinquagenis dis
cumbentibus commendauimus. quia
si non hoc illud utrūq; apud unum in
uenire mus contraria singulos diuisse
putaremus.; ⁊⁊

Sequitur matheus et dicit. et dēmis
sa turba ascendit in naucul, ā. et ue
nit in fines magedan et cēt usq. ad illud
ubi ait, generatio mala et adultera
signū quaerit. et signū non dabitur ei
nisi signum ionae, hoc iam et alibi, ut
ipse matheus, unde etiā aliq. etiā re
tinendum est. saepius dn̄m eadē dixis
se. unquod exsistente contrario solui
non poterit bis dictū intelligatur,
hunc sane ordinē. etiā marcus tenens
post illud de sepiem panib. miraculum
hoc idē subicit quod matheus. nisi quod
dal. manutha quod in quibusdā codicib.
legitur non diuersa matheus. sed magc
dan. Non autē dubitandum est eundem
locū esse sub utraq. nomine. nā plerique
codices non habent etiā secundū marc.
nisi magedan. nec illud mouear quod
marcus non dicit responsum esse quae
rentibus signū de cael. o. idē quod math
de iona. Sed ait dn̄m respondisse signū
non dabitur ei. Intelligendū est enim qua
le petebant hoc esse de cael. o. praeterea
si aut em dicere de iona quod matheus

XII commemorauit; Sequitur matheus,
et relictis illis abiit et cū uenissent dis
cipuli eius trans:retum oblitisunt
panes accipere, Quidixit illis intuem
ni et cauete a:fermento pharisaeorū
et sadduceorum, et cet usq; adilludubi
ati, Tunc intellexerunt quia non dixe
rit cauendū a:fermento panū sed adoc
trina pharisaeorū et sadduceorum,
haec eade et ita marcus et eode ordine
XIII dixit; Sequitur matheus, uenit au
tem ihs in partes caesareae philippi
et interrogabat discipulos suos dicens,
quem me dicunt homines esse filiū homi
nis, At illi dixerunt Alii iohannē baptis
Alii autem eliā, Alii uero hieremiā, aut
unum ex propheis et cet usq; adilludubi
ati, Et quod cūq; solueris super terram
erit solutū in caelis, haec eodem pene
ordine marcus narrat sed interposuit
primo de caeco illuminato quod solus
ipse commemorat de illo quidixit dnō
uideo homines sicut arbores ambulan
tes, Lucas autem post miraculum illud
de quinq; panibus hoc recordatur atque

INSERIT, CUIUS RECORDATIONIS ORDO SICUT
SUPRA IAM OSTENDIMUS NIHIL REPUGNAT
ORDINIS ISTORIUM. SED PUTO ILLUD MOVERE
QUOD LUCAS DNM INTERROGASSE DISCIPULOS
SUOS QUEM ILLUM DICERENT HOMINES. TUNC
DIXERUNT CUM ESSENT SOLI AS EIS ADESSE NEC IAM
IPSI, PORRO AUTEM MARCUS NOLUIT DICERE ILLOS
HOC AB EO DE INTERROGATOS SEDE DUM OST
QUINQUAGINTA INUIA, IAM ETIAM DIVIS
SE ME RECOLO NEQUIS ARBITRETUR QUOD HIC
PETRUS NOMEN ACCEPIT UBI AB ILLO QUE SPE
TRUS ET SUPER HANC PETRAM AEDIFICABO ECCLE
SIAM MEAM. NON ENIM ACCEPIT HOC NOMEN NISI
UBI IOHANNES COMMEMORAT EI DICTUM ESSE
TU VOCABERIS CEPHAS QUOD INTERPRAETATUR
PETRUS, UNDE NEC ILLO LOCO UBI MARCUS DUO
DECIM DISCIPULOS NOMINAVIT COMMEMO
RANS DIXIT APPELLAVIT IACOBUM ET IO
HANNEM FILIOS TONITRUI ARBITRANDUM EST
NOMEN ACCEPISSE PETRUM QUIA DIXIT ILLI
QUOD IN POSUERIT EI NOMEN QUOD VOCARE
TUR PETRUS, HOC ENIM RECOLENDO DIXIT
NON QUOD TUNC FACTUM SIT

LIII SEQUITUR MATTH ET DICIT, TUNC PRAECE
PIT DISCIPULIS SUIS UT NEMINI DICERENT

quia ipse esset ihs xps. Ex inde coepit
ihs ostendere discipulis suis quia oportet
eum ire hierosolyma & multa
pati a senioribus & scribis & occidi usq; ad
illud dubiant. non sapis ea quae dei sunt sed
ea quae hominum. hoc eodem ordine & sub
nectunt marc. & luc. sed lucas de petro
quod passionem xpi contradixerit tacet.

viii. Sequitur matth. Tunc ihs dixit discipu
lis suis. Si quis uult post me uenire ab
neget semetipsum & tollat crucem suam
& sequatur me. Et cetera usq. ad illud dubiant.
Et tunc reddet unicuiq. secundum opus
eius. hoc et marcus subiungit. Eodem ordi-
ne seruans sed ipse non dicit de filio ho
minis uenturo cum angelis suis ut red
dat unicuiq. secundum opus suum. Commo
morat tamen & illud dixisse. non qui
enim me confessus fuerit & mea uer
ba in ista generatione adultera & peccatrice. & filius hominis confit[erebi]tur eum.
Cum uenerit in gloria sua cum angelis sanctis. quod
intelligi potest de eadem sententia
pertinere qui a dixit matheus ut reddat
unicuiq. secundum opus suum. Lucas quoq.

eadē eodē qu eordineadnectit non
multū diuersoueborū modoeadem
tamensententiarum uerbatesimili
mus. Sequitur matheus, Amendico
uobis, suntquidā dehicstantibus qui
nongustabunt mortem donec uideant
filiū hominis uenientē inregnosuo.
Et postdiessex adsumit petrum et ia
cobum et iohannen fratremeius et du
xit illos inmontem excelsū seorsum
et cēt usq. adillud ubiait Nēminidixeris
uisionē donecfilius hominis amortuis
resurgat, haecuisiodni inmontecorā
tribusdiscipulis petro. iacobo. et iohan
ne ubietiam decaelo illitestimonium
paternaeuocis perhibuitestantibus
euangelistis Eodem ordine cōmemo
ratur et eadeasdem omnino sententias,
Sedceterasecundum eageneraloquutio
num diuersa sineullasententiaduer
sitate quaemultis locissuperius demon
strauimus uidereē alegentib. possunt
Quod autē marcus postsexdiespactum
dicit sicutimatheus Lucasautēpost
octo noncontemnendisunt siquis

mouet sed ratione reddita instruen
di dies enim quando enuntiamus di
centes post tot dies aliquando non
adnumeramus eum in quo loquimur
eum quo res ipsa futura est quam
praenuntiamus uel pollicemur sed
medias post quos reuerapleros aq;
integros illud futurum est, hoc fecim mib
etmarc· excepto eo die quo haec loqe
batur hs· et illo quo exhibuit memora
tam inmonitionem medios dies in
tuentes dixerunt posse x dies quod alle
adnumeratis finalib· id est primo aq;
ultimo dixerat post octo dies coloquen
di modo quo pars pro toto commemora
tur· item quod lucas ait de mose et hela
cap ac tum est dum discederent ab illo· aut
petrus adhm· praeceptor bonum est
nos hic esse et cet· non debet putari con
trarium ei quod matheus marcus q; ita
conuenerunt petrum hoc suggessisse
quasi adhuc moyses et helias cum nolo
querentur, non enim exp̃esserunt
quod tunc sed tacuerunt potius quod
iste addidit illis discendentib, hoc petrum

de tribus tabernaculis faciendis dño
successisse, addit elia. Lucas intrantib.
illis in nubem facta dicit esse uocē de nu
be. quod illi non dixerunt sed contra
lvii dixerunt. Sequitur matheus. et inter
rogauerunt eum discipuli dicentes.
quid ergo scribe dicunt quod elia. op or
tet primū uenire. At ille respondens
ait eis. helias quidē ueniens restituet
omnia. Dico autem uobis quia he
lias iam uenit. et non cognouerunt eum
sed fecerunt in eum quecūq; uoluerunt.
sic et filius hominis passurus est ab eis.
Tunc intellexerunt discipuli quia de iohan
ne baptista dixisset. hoc idem marcus.
etiā hunc ordinē seruans commemora
uit. et non nulla diuersi uie discessit.
sed ipse non addidit intellexisse disci
pulos quod iohannē dns significasset
dicendo quod helias iam uenerit.
lviii. Sequitur matheus et dicit. et cū ue
nisset ad turbas. accessit ad eum homo. ge
nibus prouolutus ante eū dicens. dne mi
serere filio meo. quia lunaticus est et mal.
le patitur. et cetera usq; ad illud ubi ait.

hocautē genus nonciciturnisiperora
tionē cuncturnum, hocetmarc. al. uc
eodemetiā ordine memorantsineulla
repugnantiae quaestione.

lxiii. Sequitur matheus dicens conuer
santibus autem eis ingal. ac adixtrillis
ihs fil. ius hoannis tradendus est in ma
nus hominum et occident eum et tertio
die resurget et contristati sunt uehemen
ter hoc eode ordine marcus lucas que

ly commemorant. Sequitur matheus,
et cum uenissent capharnaum acces
serunt qui didragma accipiebant ad
petrum et dixerunt ei magister uester
non solui didragma? ait etiam et cum
asq; ad illud ubi eum inuenies stare re
illa sumens dagis prome et tue, hoc so
lus iste commemorat quo in ter posito
eundem sequitur in quo cū eo etiam
marcus et lucas pariter ambulant.

lxv. Sequitur ergo idem matheus eo
die, in illa hora accesserunt discu
puli ad ihm dicentes, quis putas maior
est in regno caelorum et ad uocans ihs
paruulum statuit eum in medio eorū

cadixit, Amen dico uobis nisi conuersi
fueritis et efficiamini sicut parvuli
non intrabitis in regnū caelorū usque
ad illud ubi ait, Sic et pater meus caelestis
faciet uobis si non remiseritis unus
quisq; fratri suo de cordibus uestris eius
modi aliquanto prolixiore dni sermone
non omnia sed quaedam marcus eundē
sequens ordinē posuit quae dā et ipse
quae matthaeus non dicit in sermone
totus autē sermo quousq; cum consi de
randum suscipimus a petro solo inter
pellatur quaerente quotiens fratri
debeam ignosci, tali aenti dns loquebatur
ut sat is et lucem et ea hoc quod petrus
interrogauit eiq; responsū est fa de un
de o pertinere sermonē, lucas autē
nihil ud de parvulo quē constituit ante
discipulos imitandū cū de sua magnitu
dine cogitarent nihil hoc ordine ser
uato commemorat. si quae enim aliasi
militer dixit quae ad hoc sermone
sunt posita alibi ex aliis occasionibus
dicta recoluit. sicut iohannes de re
missione peccatorū quod tenebuntur

sicut tenuerint et dimittentur sicut
dimiserint post resurrectionem ad nos
dictum commemorat. Cum marcus in hoc
sermone dnm hoc dixisse meminerit
quod ex ore eius prius esse audierat ipse
testatur se ad eum magis saepe ac pluribus
locis ibm dixisse nec ubi moueat turbas
stolidorum dictorum quibus dare repugnare
putabitur sicut iam multos commendauimus
omisse debemus ne hoc semper
admonere necesse sit.

Lvii Sequitur marcus narrans
expactum esse cum consummassent hs
sermones egressos migrauit a galilaea
et uenit in fines iudae ac trans iordanem
et secuti sunt eum turbae multae et
curauit eos ibi. Et accesserunt ad eum
pharisaei temptantes eum et dicentes
si licet homini dimittere uxorem suam
quacumque ex causa et cetera usque ad illum ubi
ait quod potest capere capiat. hoc et
marcus commemorat eundem ordinem
tenens sane uidendum est ne repugnare
uideatur. quod ideo marcus ad nos
dicit interrogatos pharisaeos quidem is

moysespraeceperetq; maillos in
terrogantii respondisse; depermisso
sibi libello repudii matheus dixerat uer
bis dñi quib⁹ostenderat exlegedeo coniun
xisse masculum etfeminã. Etpropterea
non cosdebere ab homine separari. Refut.
isse responsionẽ, Iudeorũ moyses
mandauit dari libellũ repudii etdimittere.
Quibus uerũ an quo moyses adduritiã
cordis uestri permisit uobis dimittere
uxores uestras, Abinitio autẽ non sic fuit,
Nam etmarcus hanc dñi responsionem
non tacet sedposita quã responderũt
interrogantii de libello repudii inquo ordi
ne uel modo uerborũ hoc intellegere re
debemus adrei ueritatẽ nihil interesse
utrum dño separationẽ prohibente et
sententiã suã delege firmante ipsius
utrum quaestionẽ de libello repudii
peream̃de moysen sibi permisso per
quẽ etillud scriptum est quod dñs con
iunxerit masculum etfeminã, an hoc
idem illi de praecepto moysi eos inter
rogantii responderint, nãet uoluntas
eius hac habebat ut non eis redderet

rationē. Cur illa dimoyses permiserit
nisi prius ipse hoc commemorasset
quae uoluntas eius e aqua marcus po
suit interrogationes significata est. et
illarū uoluntas ipsa erat ut de auctori
tate moysi quo mandatum dare libellū
repudii tam quam concludere nt eum
separationē sine dubio et utrum
hoc enim dicturi iam temptantes acces
serunt. quae uoluntas eorum sic expres
sa est per matthaeum. ut non eos esse com
memorare t interrogatos sedulo
intulisse de mandato moysi quo uel ut
conuincerent dn̄m separationem con
iugium prohibentem. Cum ergo uoluntas
loquentium cui debent uerba seruari
re euangelistarum de monstrata sit.
nihil interest quae diuersus inter
ambos fuerit narrandi modus. dum ar
eadem ueritate neuter abscederet.
potest etiam bo intelligi quod sicut
dictum arcus. prius eos de uxore de
mittenda interrogantes dn̄s ut eis
sc̄m interrogare t. quid eis praecepe
rit moyses. quicum respondissent

moysen permisisse libellum repudii scri
bere et dimittere. Respondit eis de
ipsa lege per moysen data quo modo dis
instituerit coniugium masculum et fe
minam dicens eam quae ponit matheus
idem non legistis quia qui fecit ab initi
o masculum et feminam fecit eos
et cetera quibus auditis illi ad quod ei
primo interroganti responderant
repetierunt dicentes. quid ergo
moyses mandauit dare libellum
repudii et dimittere. Tunc ihs causam
os tendisse duritiae cordis ipsorum
quam marcus breuitatis causa prius
ponit tam quam illi priori quam matheus
interposuit eorum responsionem
reddit nihil de periclitando ueri
tatem quo cum loco eisdem ipsis uerbis
quae bis dixerant reddere tur quoniam
ipsis ea redditionis.

Lviii Sequitur matheus, tunc oblati
sunt ei parauli ut manus eis inponeret
et oraret, discipuli autem increpabant
eis et cetera usque ad illud ubi ait multi
sunt enim uocati pauci autem electi

hinc cum matheo marcus ordinē ne-
nunt sed de conductis operariis ad uineā
solus matheus interponit. lucas autē
cum memorasset illud quod eis dixit qui ac-
rem habuisset ne quis nimis grauaret ad
iunxit de illo quem uiderant eicientem
daemonia. Cum eum non sequeretur in
deiam dēgredit̄ur a bis tis duabus obiari
conpiro ass̄ pacie eam suā ut ire et in hieru
salem ac post multa interposita occur-
rens rursus ad commemorandum
istum dicit̄ur unde omnia
quae habes? quando nunc istic commorant
ex ordine quo pariter eunt, nec tamen lu
cas de eis tis parabolis antequam dictis
faciat mentionem quemadmodum et
iste non praetermittit, de illo ergo di
cit quis quaerit quid boni faciam ut uitam
aeternam consequatur? potest uidere
dissimile aliquid quod secundum matheum
dicitur; Quid me interrogas de bono
secundum illos autem quid me dicis bonum
nam quid me interrogas de bono? ad illud
magis referri potest quod ait ille quaeren-
quid boni faciam ut habeam nomina-

et

& interrogationem magistera autem
bone non est interrogatio, commodis
si hoc ergo intelligitur unū q̄ dictum
quid me dicis bonum & interroga s me
lxvii de bono. Sequitur matheus & di
cit, & ascendens ihs hierusolimā ad
sumpsit duodecim discipulos secreto
& ait illis. ecce ascendimus hierusoli
mā & filius hominis tradetur principib⁹
sacerdotū & scribis & condēnabūt eū
morte & tradent eum gentibus ad deri
dendum & flagellandum & crucifigen
dum & tertia die resurget. Tunc acces
sit ad eum mater filiorū zebedaei cū
filiis suis adorans & petens aliquid abeo
& ille dixit ei quid uis dicit ei filius ho mi
nis non uenit ministrari sed ministra
re & dare animā suā redemptionē pro
multis. hunc cū illo ordinē & mā marcus
tenet. filius zebedaei perhibens dixis
se quod abeis non per eos ipsos sed per
matrem dicturos esse matheus expres
sit cuius illa eorū uoluntatē adtulisse
addens unde magis ipsos quā illā dixis
se quod dicturos est breuiter in tertium

.sco.

Denique ihs̄ secundum matheum
et secundum marcum ipsis portus quā
mari respondit. Lucas autē postea
quā eccō de eōdem ordine cōmemorauit
quae de passione et resurrectione sua
duodecim discipulis praedixerit prae-
termittit et quae isti commemorant;
postq. interposita occurrunt ei adhie
richum. quod autē dixerunt math. et
marc. de principib. gentium quidomi
nantur subiectis. Non itaq: utrū inter
illos sed cum quierit maior et uā seruū
alioru futuru dicit. talē aliquid et lucas
sed non eo loco et ordo ipse indicatur ne
esse eand cōsentiā ad nō dicendū.
l, xv. Sequitur matheus et egredientib.
eis ab hiericho secuta est turba
multa. Et ecce duo caeci sedentes
secus uiā audierant quia ihs̄ transiret:
et clamauerunt dicentes. ō ne miserē
re nostri fili dauid et tacēt usq. ad illud
ubi ait. et confestim uiderunt et sec
cutisunt eum. hoc et marcus com
memorat sed de uno caeco p̄actum.
quae ita soluūt quēs nō ulla

solutaest deduobus quilecionemde
monum patiebantur inrecione ceras
senorum; Namduorum etiam caeco
rum quosmodo interposuit unum
fuisse notissimum. Etinillacivita
te famosissima ex hocetiam satis
apparet quodetnomeneius etpatris
eius marcus commemoravit. quod
intot superiusanatis adno nonfa
cile occurrit. Nisicuiarum archi
synagogi etiam nomine expressit cuius
filiam resuscitavit ihs. Inquoetia ma
gis istosensus apparet. quiaetille ar
chisynagogus erat. in locoillo nobi
lis fuit. proculdubio itaq; Bar-
timeus is
tebartimei filius ex aliqua magna
felicitate deiectus notissimae et
famosissimae miseriae fuit. quod
nonsolum caecus verumetiam
mendicus sedebat. hincesterco
quodipsumsolumvolavit commemo
rare marcus. Cuius inluminatio
famclaram famam huicmiraculo comparavit. quamerat illius
notacalamitas. Lucas vero qua-

sec.

uis omnino eode modo pactū tamen
in alio ca[illegible] eo intellegendus est par
commemorare miraculum eius
deo miraculi parem modum illeq; p
pe hoc pactū dicat Cum ad propinqua
re iericho alius cū ceco redire tur
ab iericho sed nomen ciuitatis et
pactū similitudo putari suadet se
mel esse pactum sed euangelis
tas in hoc sibi aduersari quod alius
dicat Cum ad propinquare iericho
alius cū ceco redire tur ab iericho non sa
ne hoc persuadet Nisi eis qui pro
cliuus credi tio lant mentiķ
euangelium quā duo similiasimi
liter qui eum iracula pecisse iham,
quidquem sit credibilius et quid po
tius uerum et omnis fidelis filius eu
angelii facillime credet et omnis con
tentiosus salsum cum admonitus fue
rit uel facendo uel etiam sm facere no
luerit cogitando sibi ipse respondet
xvi Sequitur matheus et dicit et cū
ad propinquasset hierusolimis et ue
nissent bethfage ad montē oliueti

Tunc ihs misit duos discipulos dicens
eis ite in castellum quod contra
uos est et statim inuenietis asinam
alligatam et pullum cum ea et cetera
usq; ad cum locum ubi ait benedictus
qui uenit in nomine dñi Osanna in
excelsis, hec etiam marcus narrat
eodem ordine et ysidorus. Lucas autem
in iericho: commoratur quedam
commemorans que gesta sunt preter
ea miserunt de zacheo principe
publicanorum et quedam in para
bolis dicta. Post hec ipse
occurrit eis adhuc pullo
commemorato nondum in quo sedit
ihs. Ne moueat quod matheus et
asinam dicit et pullum. Cetera autem
de asina tacent, immo etiam recordan
das illa circula que de quinque pa
nis et duobus piscibus discumbentibus
et quinque panibus turbe pasce
rentur superfluentia colligi iussis. Quam
superflua non deberet hoc iam per
mouere lectorem. Nec si matheus
pro pullo tacuisset et quem ad modum

·sēc·

illi de asina tacuerunt / unde ratione
contrarium putabitur quod unus
asinam dixit / alii pullum asinae / cum
to omnes matrem porrexi quia nus
quam commemorauit asinam de qua sed
uere tacuerunt / ut tamen pullum
non taceret de quo illi dixerunt, ubi
ergo utrumque potest intelligi
ubi nulla repugnantia est necesse alius
aliud / et aliud alius commemorat /
quando dominus cum alius unum alius
utrumque / iohannes quoque cum taceat /
quemadmodum dns discipulos suos
ad haec animalia sibi adducenda misere
rit interpositum tamen breuiter hoc
de pullo cum testimonio et nam prophetae /
quod matheus adhibet / in quo erra
re testimonio prophetico aliquanto
diuersa euangelistarum locutio /
ab ea quidem sententia non recedit,
sed potest mouere / quod hoc matheus
sic adhibet ut asinam dicat commen
rasse prophetam: sed non ita scribat uel,
quod iohannes interponit uel codices
ecclesiastici interpretationis

disciplinae. Cuius rei causa illa mihi
uidetur quod matheus hebraea lin
gua perhibetur euangelium conscrip
sisse, manifestum est autem interpra
tationem illa quae dicitur septuaginta
in nonnullis secum aliter habere quam
inueniunt in hebraeo quae ut linguam
mouerunt et quinterpraetatis sunt
singuli eosdem libros hebraeos hau
quaquam discrepantiae causas si quaeratur.
Curiam auctoritas interpraetationis
nis septuaginta multis in locis discre
pare cognouerimus quae in hebraicis codi
cibus inueniuntur. Nihil occurrit pro
babilius existimo quam illos septu
aginta eos spiritu interpraetatos quo
etilla quae interpraetabantur dic
turi erant quod ex ipsa eorum quae
praedicatur consensione firmatum
est. Ergo ipsi in nulla inter loquio
uariando et habeat uoluntatem
cum sibi dictaturi erant et cui uerba
seruire debebant non recusando
nihil aliud demonstrare uoluerunt
quam hoc ipsum quod nunc euangelistam

quattuor concordi quadam diuersi
tate miramur quanobis ostenditur
nonesse mendacium siquis quamta
diuersomodo aliquid narret ut abeius
uoluntate cui consonandū et consen
tiendum est nonrecedat, quodnosse
moribus utile est propter cauenda
et iudicanda mendacia ipsei: idei
reputemus quas sacrarum sonis
ita uniri ueritate ad quas dns nobis
quo ad modum ipsam rem sic uerba
quae proferenda sunt dicenda comen
det Cum proutusus ea res quae dicenda
est praeferat ut nos omnino quae
rere nondebeamus sic eam sine his
nosse possimus sicut illa nouit dns et
in ipso angelicus Sequitur matth
et dicit et cum intrasset hierusoly
ma commota est uniuersa ciuitas
dicens quis est hic populi autē dice
bant hic est ihs propheta a nazareth
galilaeae et intrauit ihs in templum
dei et eiciebat omnes uendentes et
ementes in templo et cetera usque
ad eum locū ubi ait uos autē fecistis

illa spelunca latronũ, hoc de urbis
uendentium ecclis. e templo
omnes commemorant. sed iohannes
longe diuerso ordine. Nã post tes
monium baptistę iohannis de ihu
cum eũ commendorasset .iii. sancta lea
quando aquam conuertit in uinum.
in depositi commemoratione pauorũ
incarnati dierum dicit cum ascendis
se in hierusolimã cum esset pascha
iudaeorum et pactio flagellio de res
piculis expulisse de templo uenden
tes. unde manifestũ est non semel.
sed plurimum hoc esse additum pactum.
sed illud primum commemoratum
a iohanne hoc ultimum accepimus.

l. xviii. Sequitur matheus et accessę
runt ad eũ cęci et claudi in templo et
sanauit eos. uidens autem princi
pes sacerdotum et scribae mirabi
lia quae fecit et pueros clamantes
in templo et dicentes osanna filio
dauid indignati sunt et dixerunt ei
audis quid isti dicunt. ihs autem dicit
eis utique. nũquã legistis quia ex ore

sec.

in antiochia et antiquissimi perfecisti lau
de. et circuibentes illis abiit foras extraci
dit eam in bethaniã ibiq; mansit. Ma
ne autem reuertens in ciuitatem esuriuit,
et uidens prope arborem unã secus uiam
uenit ad eã et nihil in ea nisi folia tantum inuenit. et ait illi. nũquã ex te fructus
nascatur in sempiternum. et statim exaruit
est continuo ficulnea. et uidentes discipuli mirati sunt dicentes. quomodo
continuo aruit. Respondens autẽ ihs
ait eis. Amen dico uobis si habueritis
fidem et non hesitaueritis non solũ
de ficulnea facietis sed et si montiq hui
dixeritis tollere et in mare proiici,
et omnia quaecumq petieritis in ora
tione credentes accipietis. hoc et
marcus consequenter dicit. sed non
eundem ordinem tenens. primo enim
quod eum in templum matheus dixit
intrasse et circumspexisse uidentes et
cetera. nondum memorauerat marcus,
sed circumspectis omnibus. cum iam ues
pera esset exisse dicit in bethaniam
cum duodecim. et alia die cum exirent.

abethania esurisse et arbori fici
maledixisse. Quod et matheus com
memorat et subiunxit. Idem marcus
quod cum uenerit hyerusolimam et cum
introisset in templum eiecit uenden
tes et ementes quasi ad hierodie non
primo factum esse, sed quia matheus
breuiloquus et relictis illis abiit foras
extra ciuitatem in bethaniam unde mane
reuertentem in ciuitatem arborem male
dixisse commemorat probabilius
creditur ipsum totius anni ordinem
temporis de uendentibus et ementibus
eiecisse de templo. Cum enim dicit et
relictis illis habitauit foras quibus relictis
intelligi potuerit. Nisi cum quibus superius
loquebatur indignantibus quod pueri cla
marent osanna filio dauid praeter
misit. Ergo marcus quod primo die factum
est cum intrauit in templum et circum
cuncta inspexisset cum diuisset
quod non inueniret aliquid in eo nisi folia
praeter folia, quod secundo die factum
est sicut ambo testantur mirabilem
fuisse discipulos quod arbor

arguerit et eis dñm respondisse de fide
et de monte in mare transferendo
non ipso secundo die quod dixit arbori
| amplius in aeternum quisquam
ex te fructum manducet sed tertio die
ipso quippe die secundo commemorauit
| deus marcus de templo electos uendentes
quod primo die factum praetermiserat
ipso ergo secundum die dicit fac
tum esse pergressum de ciuitate et cum
mane transirent uidisse discipulos
ficum aridam factam radicibus et recordatum
petrum dixisse ei rabbi ecce ficus
cui maledixisti arui. Tunc eum de potentia
fidei respondisse; matheus autem
non quasi secundo die hoc factum factum
sit ideo dictum arbori nec quae ex te
fructus nascatur in sempiternum et
arefactas esse continuo. Et audientibus
hoc discipulis atque miratibus illud de
uirtute fidei fuisse responsum. Unde
intellegitur marcum quidem secundo
die commemorasse quod primo die
factum praetermiserat de templo
scilicet electos uendentes et ementes

matheus uero cõmemorasset quod
alio die factum est de arbore maledic
ta quando mane reuertebatur ab betha
nia inciuitatem praeterisse et aquae
marcus commemorauit uenisse illum
inciuitatem et uespere exisse et ma
ne cum transirent discipulos arbore
aridã fuisse mirantes et eis quod secundo
die cessum erat quod arbor maledicta
est adiunxit illud quod hodie cesti
est eius ariditatem admirantes sesse discipu
los et de potentia fidei admonuisse sic
eas coniungens ut nisi ex marci narratio
ne cognoscatur intendere ubi et quid mat
praeterierit non possimus cognoscere
ergo dixisset matheus et relictis illis ab
iit foras extra ciuitatem in bethaniã ibiq.
mansit. Matth. reuertens in ciuitatem
esuriuit et uidens ficiam arboream unã secus
uiam uenit ad eam et nihil inuenit nisi
folia tantum et ait illi nunquam ex
te fructus nascaturus in perpetuum
et ara facta est continuo ficus, nec, prae
terisse ceteris ad eundem diem perti
nentibus adiunxit. Statim, euidentibus dis

cipuli mirantur dicentes? quomodo
continuo arui quod alio die uiderunt
alio die mirati sunt, Intellegitur autem
non tunc aruisse quando uiderunt, sed
continuo quod maledictum est. Nequeunt
arescendo sed penitus arefacta uide
runt. Ac sic eā continuo in uerbo dei aru
isse intellexerunt.

[xviii] Sequitur matheus et dicit. Et cū
uenisset in templum accesserunt ad eū
docentē principes sacerdotū et seniores
populi dicentes, In qua potestate haec fa
cis et quis tibi dedit hanc potestatem.
Respondens ihs dixit illis, Interrogabo uos
et ego unum sermonem quem si dixeri
tis mihi et ego uobis dicā in qua potestate
haec facio. Baptisma ioannis unde erat
e caelo an ex hominibus. Et cogitabant
sibi dicentes, Si dixerimus de caelo dicet
nobis, In qua potestate haec facio, hoc uidē
et alius dicit. Marcus et lucas. Ita ideo
pacne uerbis explicauerunt nec ordi
ne inter se uidentē aliquid discrepa
re nisi unde superius locutus sū quod
praeteremissis quibusdam matheus
in alterū diem pertinentibus praeoccupat

narrationē. Nisi aduertatur possit
priarhpsum insecundo die adhuc uer
sari. Marcum autem in medio, Lucas
uero non quasi ex ordine die persequen
hoc subiunxit, sed ad cōmemorasset
eiectos de templo ementes et uenden
tes praetermisit quod exibat in bethaniā
et regrediebatur. In ciuitatem cōqui quod
dep̄cul nea p̄actū est et quod mirantib⁹
discipulis de p̄dei uirtute responsum
est. Atque his praetermissis in illū
dicens, Et erat docens cotidie in templo,
principes autem sacerdotū et scribae
et principes plebis quaerebant illum
perdere, et non inueniebant quid p̄ace
rent illi, omnis enim populus suspensus
erat audiens illum, Et factum
est in una dierum docente illa populū
in templo et euangelizante conuene
runt principes sacerdotū et scribae
cum senioribus et dixerunt dicentes ad
illum, dic nobis in qua potestate haec
facis aut quae est ista quae tibi dedit
hanc potestatem, Respondens autem
dixit ad illos, interrogabo et ego uos
unum uerbum et dicite mihi, Baptis
ma Iohannis de caelo erat an ex ho
minibus, At illi cogitabant apud se
dicentes, Quia si dixerimus de caelo
dicet, quare non credidistis illi, Si
autem dixerimus ex hominibus, omnis
plebs lapidabit nos, certi enim sunt
Iohannem prophetam esse, Et respon
derunt se nescire unde esset, Et Iesus
ait illis, neque ego dico uobis in qua
potestate haec facio, Coepit autem
ad plebem dicere parabolam hanc,
Homo quidam plantauit uineam et
locauit eam agricolis et peregre pro
fectus est multis temporibus, Et in
tempore misit ad agricolas seruum
ut de fructu uineae darent ei, Qui
caedentes eum dimiserunt inanem,
Et adiecit alium seruum mittere ad
illos, Illi autem et illum caedentes
et contumelias afficientes dimiserunt
inanem, Et ait dominus uineae, quid
faciam, Mittam filium meum dilectum
forsitan cum hunc uiderint uerebun
tur, Quem cum uidissent agricolae
cogitabant inter se dicentes, Hic est
heres, uenite occidamus eum ut nos
tra fiat hereditas, Et eiecerunt eum
extra uineam et occiderunt, Quid
ergo faciet dominus uineae, ueniet
et perdet agricolas et dabit uineam
aliis, Quod cum audissent dixerunt
absit, Ille autem respiciens eos ait,
Quid est ergo hoc quod scriptum est,
Lapidem quem reprobauerunt aedifi
cantes hic factus est in caput anguli,
Omnis qui cecidit super lapidem illum
conquassabitur, super quem autem
ceciderit conteret eum, Et quaerentes
principes sacerdotum et scribae mittere
in illum manus in ipsa hora timuerunt
populum, cognouerunt enim quoniam
ad ipsos dixerit parabolam hanc, Et
obseruantes misserunt insidiatores
qui se iustos simulabant ut caperent
eum in sermone ut traderent illum
principatui et potestati praesidis,
Et interrogauerunt eum dicentes,
Magister scimus quia recte dicis et
docens non accipis personam sed
uiam dei in ueritate doces, Licet
nobis tributum dare caesari an non,
Considerans autem dolum illorum
dixit ad eos, Quid me temptatis,
Ostendite mihi denarium, Cuius
habet imaginem et inscriptionem,
Respondentes dixerunt, Caesaris,
Et ait ad illos, Reddite ergo quae
caesaris sunt caesari et quae dei deo,
Et non potuerunt uerbum eius re
prehendere coram plebe et mirati
in responso eius tacuerunt, Accedentes
autem quidam de sadducaeis qui
negant resurrectionem dicere non
esse, interrogauerunt eum dicentes,
Magister scripsit nobis Moyses si
cuius frater mortuus fuerit habens
uxorem et hic sine liberis fuerit ut
accipiat frater eius uxorem illius et
suscitet semen fratri suo, Septem
ergo fratres erant et primus accepit
uxorem et mortuus est sine liberis,
Et secundus accepit uxorem illam
et hic mortuus est non relicto semine,
Et tertius accepit illam similiter
autem et omnes septem non reliquerunt
semen et mortui sunt, Nouissima
omnium et mulier mortua est, In
resurrectione ergo cuius de his erit
uxor, Omnes enim habuerunt eam
uxorem, Et ait illis Iesus, Filii huius
saeculi nubunt et traduntur ad nu
ptias, Illi autem qui habebuntur
digni saeculo illo et resurrectione
quae ex mortuis et neque nubent
neque uxores ducent, Neque enim
mori ultra poterunt, aequales enim
angelis sunt et filii sunt dei cum
sint filii resurrectionis, Quod autem
resurgant mortui et Moyses ostendit
super rubum sicut dicit dominum
deum Abraham et deum Isaac et
deum Iacob, Deus autem non est
mortuorum sed uiuorum, omnes
enim uiuunt ei, Respondentes autem
quidam scribarum dixerunt, Magister
bene dixisti, Et amplius non audebant
quicquam interrogare eum, Et ait
ad illos, Quomodo dicunt Christum
filium esse Dauid, Et ipse Dauid
dicit in libro psalmorum, Dixit
dominus domino meo, Sede a dextris
meis donec ponam inimicos tuos
scabellum pedum tuorum, Dauid
ergo dominum eum uocat et quo
modo filius eius est, Audiente autem
omni plebe dixit discipulis suis,
Attendite a scribis qui uolunt in
stolis ambulare et amant salutationes
in foro et primas cathedras in
synagogis et primos discubitus in
conuiuiis, Qui deuorant domos
uiduarum simulantes longam ora
tionem, hi accipient prolixius iudi
cium, Respiciens autem uidit mit
tentes munera sua in gazophylacium
diuites, Uidit autem et quandam
uiduam pauperculam mittentem
aera minuta duo et ait, Uere dico
uobis quia uidua haec pauper plus
quam omnes misit, Omnes enim hi
ex abundanti sibi miserunt in mu
nera dei, haec autem de penuria sua
omnem uictum suum quem habuit
misit, Et quidam dicentibus de
templo quod bonis lapidibus et do
nis ornatum esset dixit, Haec quae
uidetis uenient dies in quibus non
relinquetur lapis super lapidem qui
non destruatur, Interrogauerunt
autem eum dicentes, Magister quando
haec erunt et quod signum cum
fieri incipiant haec, Qui dixit,
Uidete ne seducamini multi enim
uenient in nomine meo dicentes
quia ego sum et tempus appropin
quauit, Nolite ergo ire post eos,
Cum autem audieritis proelia et
seditiones nolite terreri, Haec enim
fieri oportet primum sed non statim
finis, Tunc dicebat illis, Surget
gens contra gentem et regnum
aduersus regnum, Et terraemotus
magni per loca et pestilentiae et
fames terroresque de caelo et signa
magna erunt, Sed ante haec omnia
iniicient in uos manus suas et per
sequentur tradentes in synagogas
et custodias trahentes ad reges et
praesides propter nomen meum,
Continget autem uobis in testimo
nium, Ponite ergo in cordibus
uestris non praemeditari quemad
modum respondeatis, Ego enim
dabo uobis os et sapientiam cui non
poterunt resistere et contradicere
omnes aduersarii uestri, Tradetis
autem et a parentibus et fratribus
et cognatis et amicis et morte affi
cient ex uobis, Et eritis odio omni
bus propter nomen meum, Et capillus
de capite uestro non peribit, In
patientia uestra possidebitis animas
uestras, Cum autem uideritis circum
dari ab exercitu Hierusalem tunc
scitote quia adpropiauit desolatio
eius, Tunc qui in Iudaea fugiant ad
montes et qui in medio eius discedant
et qui in regionibus non introeant
in eam, Quoniam dies ultionis hi
sunt ut impleantur omnia quae
scripta sunt, Uae autem praegnanti
bus et nutrientibus in illis diebus,
Erit enim pressura magna super
terram et ira populo huic, Et cadent
in ore gladii et captiui ducentur in
omnes gentes et Hierusalem calcabitur
a gentibus donec impleantur tempora
nationum, Et erunt signa in sole et
luna et stellis et super terram pressura
gentium prae confusione sonitus
maris et fluctuum, Arescentibus
hominibus prae timore et expectatione
quae supueniant uniuerso orbi,
Nam et uirtutes caelorum mouebun
tur, Et tunc uidebunt filium hominis
uenientem in nube cum potestate
magna et maiestate, Haec autem
cum fieri incipiant respicite et leuate
capita uestra quoniam adpropiat
redemptio uestra, Et dixit illis
similitudinem, Uidete ficulneam et
omnes arbores, Cum producunt iam
ex se fructum scientes quia prope
est aestas, Ita et uos cum uideritis
haec fieri scitote quia prope est
regnum dei, Amen dico uobis quia
non praeteribit generatio haec donec
omnia fiant, Caelum et terra transi
bunt uerba autem mea non praeteri
bunt, Attendite autem uobis ne
forte grauentur corda uestra in
crapula et ebrietate et curis huius
uitae et superueniat in uos subito
dies illa, Tamquam laqueus enim
superueniet in omnes qui sedent
super faciem omnis terrae, Uigilate
itaque omni tempore orantes ut
dignum habeamini fugere haec
omnia quae futura sunt et stare
ante filium hominis, Erat autem
docens in templo, Exiens autem
pernoctabat in monte qui uocatur
Oliueti, Et mane omnis populus
uenit ad eum in templum audire
eum, Erat autem dies festus azymo
rum et adpropiabat pascha, Et
quaerebant principes sacerdotum et
scribae quemadmodum illum interfi
cerent timebant enim plebem, Intrauit
autem Satanas in Iudam qui cognomi
natus est Scariothis unum de numero
duodecim, Et abiit et locutus est
cum principibus sacerdotum et
magistratibus quemadmodum illum
traderet illis, Et confessus est et
quaerebat opportunitatem ut traderet
illum sine turba eis, Uenit autem
dies azymorum in qua necesse erat
occidi pascha, Et misit Petrum et
Iohannem dicens, Euntes parate
nobis pascha ut manducemus, At
illi dixerunt ubi uis paremus tibi,
Et ait ad illos, Ecce introeuntibus
uobis in ciuitatem occurret uobis
homo amphoram aquae portans,
Sequimini eum in domum in qua
introit et dicetis patri familias domus
illius, Dicit tibi magister, Ubi est
diuersorium ubi pascha cum discipulis
meis manducem, Et ille uobis de
monstrabit coenaculum grande
stratum et ibi parate, Euntes autem
inuenerunt sicut dixerat illis et
parauerunt pascha, Et cum facta
esset hora discubuit et duodecim
apostoli cum eo, Et ait ad illos,
Desiderio desideraui hoc pascha
manducare uobiscum antequam
patiar, Dico enim uobis quia ex hoc
non manducabo illud donec impleatur
in regno dei, Et accepto calice gratias
egit et dixit, Accipite et diuidite
inter uos, Dico enim uobis quia non
bibam de generatione uitis donec
regnum dei ueniat, Et accepto pane
gratias egit et fregit et dedit eis
dicens, Hoc est corpus meum quod
pro uobis datur, Hoc facite in meam
commemorationem, Similiter et
calicem postquam coenauit dicens,
Hic calix nouum testamentum est
in sanguine meo qui pro uobis fun
detur, Uerumtamen ecce manus
tradentis me mecum est in mensa,
Et quidem filius hominis secundum
quod diffinitum est uadit, Uae autem
homini illi per quem traditur, Et
ipsi coeperunt quaerere inter se quis
esset ex eis qui hoc facturus esset,
Facta est autem et contentio inter
eos quis eorum uideretur esse maior,
Et ait illis, Reges gentium dominan
tur eorum et qui potestatem habent
super eos benefici uocantur, Uos
autem non sic sed qui maior est in
uobis fiat sicut iunior et qui praece
dit sicut ministrator, Nam quis
maior est qui recumbit an qui
ministrat, Nonne qui recumbit,
Ego autem in medio uestrum sum
sicut qui ministrat, Uos autem estis
qui permansistis mecum in temptati
onibus meis, Et ego dispono uobis
sicut disposuit mihi pater meus
regnum, Ut edatis et bibatis super
mensam meam in regno meo et
sedeatis super thronos iudicantes
duodecim tribus Israhel, Ait autem
dominus, Simon Simon ecce Satanas
expetiuit uos ut cribraret sicut
triticum, Ego autem rogaui pro te
ut non deficiat fides tua et tu aliquando
conuersus confirma fratres tuos,
Qui dixit ei, Domine tecum paratus
sum et in carcerem et in mortem
ire, Et ait, Dico tibi Petre non
canet hodie gallus donec ter abneges
nosse me, Et dixit ad eos, Quando
misi uos sine sacculo et pera et
calciamentis numquid aliquid de
fuit uobis, At illi dixerunt nihil,
Dixit ergo eis, Sed nunc qui habet
sacculum tollat similiter et peram
et qui non habet uendat tunicam
suam et emat gladium, Dico enim
uobis quoniam adhuc hoc quod scrip
tum est oportet impleri in me, Et
cum iniquis deputatus est, Etenim
quae de me sunt finem habent, Illi
autem dixerunt, Domine ecce gladii
duo hic at ille dixit eis, Satis est,
Et egressus ibat secundum consue
tudinem in montem Oliueti, Secuti
sunt autem illum et discipuli, Cum
autem uenisset ad locum dixit illis,
Orate ne intretis in temptationem,
Et ipse auulsus est ab eis quantum
jactus est lapidis et positis genibus
orabat dicens, Pater si uis transfer
calicem istum a me uerumtamen non
mea uoluntas sed tua fiat, Apparuit
autem illi angelus de caelo confortans
eum, Et factus in agonia prolixius
orabat, Et factus est sudor eius
sicut guttae sanguinis decurrentis
in terram, Et cum surrexisset ab
oratione et uenisset ad discipulos
suos, Et inuenit eos dormientes
prae tristitia, Et ait illis, Quid
dormitis surgite et orate ne intretis
in temptationem, Adhuc eo loquente
ecce turba et qui uocabatur Iudas
unus de duodecim antecedebat eos
et adpropiauit Iesu ut oscularetur
eum, Iesus autem dixit ei, Iuda
osculo filium hominis tradis, Uidentes
autem hi qui circa eum erant quod
futurum erat dixerunt, Domine si
percutimus in gladio, Et percussit
unus ex illis seruum principis sacer
dotum et abscidit auriculam eius
dextram, Respondens autem Iesus
ait, Sinite usque huc, Et cum tetigisset
auriculam eius sanauit eum, Dixit
autem Iesus ad principes sacerdotum
et magistratus templi et seniores
qui uenerant ad se, Quasi ad latronem
existis cum gladiis et fustibus, Cum
quotidie uobiscum fuerim in templo
non extendistis manus in me, Sed
haec est hora uestra et potestas
tenebrarum, Tenentes autem eum
duxerunt et introduxerunt in domum
principis sacerdotum, Petrus autem
sequebatur a longe, Circumaccenso
autem igne in medio aulae et circum
sedentibus simul sedebat Petrus in
medio eorum, Quem cum uidisset
ancilla quaedam sedentem ad lumen
et eum adtentius aspexisset dixit,
Et hic cum illo erat, Ille autem
negauit eum dicens, Mulier non
noui illum, Et post paululum alius
uidit eum et ait, Et tu de illis es,
Petrus autem ait, Homo non sum,
Et intermissa quasi hora una alius
quidam adfirmabat dicens, Uere et
hic cum illo erat nam et Galilaeus
est, Et ait Petrus, Homo nescio
quod dicis, Et statim adhuc illo
loquente sonuit gallus, Et conuersus
dominus respexit Petrum et recordatus
est Petrus uerbi domini sicut dixerat
quia priusquam gallus hodie uocet
ter me negabis, Et egressus foras
Petrus flebit amare, Et uiri qui
tenebant illum inludebant caedentes,
Et circumtegentes eum faciem eius
percutiebant eum interrogantes
dicentes, Prophetiza quis est qui te
percussit, Et alia multa blasphemantes
dicebant in eum, Et ut factus est
dies conuenerunt seniores plebis et
principes sacerdotum et scribae et
duxerunt illum in concilium suum
dicentes, Si tu es Christus dic nobis,
Et ait illis, Si uobis dixero non
credetis mihi, Si autem et interro
gauero non respondebitis mihi neque
dimittetis, Modo autem erit filius
hominis sedens a dextris uirtutis
dei, Dixerunt autem omnes, Tu ergo
es filius dei, Ille autem ait, Uos
dicitis quia ego sum, Et ait illi
quid adhuc desideramus testimonium
ipsi enim audiuimus de ore eius,
Et surgens omnis multitudo eorum
duxerunt illum ad Pilatum, Coepe
runt autem illum accusare dicentes,
Hunc inuenimus subuertentem gentem
nostram et prohibentem tributa dare
caesari et dicentem se Christum
regem esse, Pilatus autem interro
gauit eum dicens, Tu es rex Iudaeorum,
At ille respondens ait, Tu dicis,
Pilatus autem ait ad principes sacer
dotum et turbas, Nihil inuenio causae
in homine hoc, At illi inualescebant
dicentes, Commouet populum docens
per uniuersam Iudaeam incipiens a
Galilaea usque huc, Pilatus autem
audiens Galilaeam interrogauit si
homo Galilaeus esset, Et ut cognouit
quod de Herodis potestate esset
remisit eum Herodi qui et ipse Hie
rosolymis erat illis diebus, Herodes
autem uisus Iesu gauisus est nimis
erat enim cupiens ex multo tempore
uidere eum eo quod audisset multa
de eo et sperabat signum aliquod
uidere a eo, Interrogabat autem eum
multis sermonibus at ille nihil illi
respondebat, Stabant autem principes
sacerdotum et scribae constanter
accusantes eum, Sprevit autem illum
Herodes cum exercitu suo et illusit
indutum ueste alba et remisit illum
Pilato, Facti sunt amici Herodes et
Pilatus in ipsa die nam antea inimici
erant ad inuicem, Pilatus autem
conuocatis principibus sacerdotum
et magistratibus et plebe dixit ad
illos, Obtulistis mihi hunc quasi
auertentem populum et ecce ego
coram uobis nullam causam inueni
in homine isto ex his in quibus eum
accusatis, Sed neque Herodes haec
enim remisi uos ad illum et ecce
nihil dignum morte actum est ei,
Emendatum ergo illum dimittam,
Necessitatem autem habebat dimittere
eis per diem festum unum, Exclamauit
autem simul uniuersa turba dicens,
Tolle hunc et dimitte nobis Barabban,
Qui erat propter seditionem quandam
factam in ciuitate et homicidium
missus in carcerem, Iterum autem
Pilatus locutus est ad eos uolens
dimittere Iesum, At illi contradicebant
clamantes dicentes, Crucifige crucifige
eum, Ille autem tertio dixit ad illos,
Quid enim mali fecit iste nullam
causam mortis inuenio in eo, Corripiam
ergo illum et dimittam, At illi
instabant uocibus magnis postulantes
ut crucifigeretur et inualescebant
uoces eorum, Et Pilatus adiudicauit
fieri petitionem eorum, Dimisit autem
illis eum qui propter seditionem et
homicidium missus fuerat in carcerem
quem petebant, Iesum autem tradidit
uoluntati eorum, Et cum duceretur
adprehenderunt Simonem quendam
Cyrenaeum uenientem de uilla et
imposuerunt illi crucem portare post
Iesum, Sequebatur autem illum
multa turba populi et mulierum
quae plangebant et lamentabantur
eum, Conuersus autem ad illas Iesus
dixit, Filiae Hierusalem nolite flere
super me sed super uos ipsas flete et
super filios uestros, Quia ecce uenient
dies in quibus dicent, Beatae steriles
et uentres qui non genuerunt et ubera
quae non lactauerunt, Tunc incipient
dicere montibus, Cadite super nos,
Et collibus, Operite nos, Quia si in
uiridi ligno haec faciunt in arido
quid fiet, Ducebantur autem et alii
duo nequam cum eo ut interficerentur,
Et postquam uenerunt in locum qui
uocatur Caluariae ibi crucifixerunt
eum et latrones unum a dextris et
alterum a sinistris, Iesus autem
dicebat, Pater dimitte illis non enim
sciunt quid faciunt, Diuidentes autem
uestimenta eius miserunt sortem,
Et stabat populus spectans et deride
bant eum principes cum eis dicentes,
Alios saluos fecit se saluum faciat si
hic est Christus dei electus, Illudebant
autem ei et milites adpropiantes et
acetum offerentes ei et dicentes, Si
tu es rex Iudaeorum saluum te fac,
Erat autem et superscriptio scripta
super eum litteris graecis et latinis
et hebraicis, Hic est rex Iudaeorum,
Unus autem de his qui pendebant
latronibus blasphemabat eum dicens,
Si tu es Christus saluum fac temet
ipsum et nos, Respondens autem alter
increpabat eum dicens, Neque tu
times deum quod in eadem damnatione
es, Et nos quidem iuste nam digna
factis recipimus hic autem nihil
mali gessit, Et dicebat ad Iesum,
Memento mei domine dum ueneris in
regnum tuum, Et dixit illi Iesus,
Amen dico tibi hodie mecum eris in
paradiso, Erat autem fere hora sexta
et tenebrae factae sunt in uniuersam
terram usque in horam nonam, Et
obscuratus est sol et uelum templi
scissum est medium, Et clamans
uoce magna Iesus ait, Pater in manus
tuas commendo spiritum meum, Et
haec dicens expiauit, Uidens autem
centurio quod factum fuerat glorifi
cauit deum dicens, Uere hic homo
iustus erat, Et omnis turba eorum
qui simul aderant ad spectaculum
istud et uidebant quae fiebant per
cutientes pectora sua reuertebantur,
Stabant autem omnes notae eius a
longe et mulieres quae secutae eum
erant a Galilaea haec uidentes, Et
ecce uir nomine Ioseph qui erat
decurio uir bonus et iustus hic non
consentiebat consilio et actibus eorum
ab Arimathaea ciuitate Iudaeorum
qui exspectabat et ipse regnum dei,
Hic adiit Pilatum et petiit corpus
Iesu et depositum inuolutum sindone
posuit in monumento excisum in quo
nondum quisquam positus fuerat,
Et dies erat parasceues et sabbatum
inlucescebat, Consecutae autem mulieres
quae uenerant cum eo de Galilaea
uidebant monumentum et quemadmo
dum positum esset corpus eius, Et
reuersae parauerunt aromata et
unguenta et sabbato quidem siluerunt
secundum mandatum, Una autem
sabbatorum ualde diluculo uenerunt
ad monumentum portantes quae
parauerant aromata, Inuenerunt
autem lapidem reuolutum a monu
mento, Et introeuntes non inuenerunt
corpus domini Iesu, Et factum est
dum mente consternatae essent de
hac re ecce duo uiri astiterunt iuxta
illas in ueste fulgenti, Cum timerent
autem et declinarent facies in terram
dixerunt ad illas, Quid quaeritis
uiuentem cum mortuis, Non est hic
sed surrexit, Recordamini quomodo
locutus est uobis cum adhuc esset
in Galilaea dicens filium hominis
oportere tradi in manus hominum
peccatorum et crucifigi et die tertia
resurgere, Et recordatae sunt uerborum
eius, Et regressae a monumento
nuntiauerunt haec omnia illis undecim
et ceteris omnibus, Erant autem
Maria Magdalene et Iohanna et Maria
Iacobi et ceterae quae cum eis erant
quae dicebant ad apostolos haec,
Et uisa sunt ante illos sicut deliramen
tum uerba haec et non credebant illis,
Petrus autem surrexit et cucurrit
ad monumentum et adcumbens uidit
linteamina sola et abiit secum mirans
quod factum fuerat, Et ecce duo ex
illis ibant ipsa die in castellum quod
erat in spatio stadiorum sexaginta
ab Hierusalem nomine Emmaus et
ipsi loquebantur ad inuicem de his
omnibus quae acciderant, Et factum
est dum fabularentur et secum quae
rerent et ipse Iesus adpropians ibat
cum illis, Oculi autem illorum tenebant
ne eum agnoscerent, Et ait ad illos,
Qui sermones hi quos confertis ad
inuicem ambulantes et estis tristes,
Et respondens unus cui nomen Cleophas
dixit ad illum, Tu solus peregrinus
es in Hierusalem et non cognouisti
quae facta sunt in illa in diebus his,
Et ait illis, Quae, Et dixerunt illi,
De Iesu Nazareno qui fuit uir propheta
potens in opere et sermone coram deo
et omni populo, Et quomodo tradi
derunt eum principes sacerdotum et
principes nostri in damnationem mortis
et crucifixerunt eum, Nos autem
sperabamus quia ipse esset redempturus
Israhel et nunc super haec omnia
tertia dies hodie quae haec facta sunt,
Sed et mulieres quaedam ex nostris
terruerunt nos quae ante lucem fuerunt
ad monumentum et non inuentis corpore
eius uenerunt dicentes se etiam uisionem
angelorum uidisse qui dicunt eum
uiuere, Et abierunt quidam ex nostris
ad monumentum et ita inuenerunt
sicut mulieres dixerunt ipsum uero
non uiderunt, Et ipse dixit ad eos,
O stulti et tardi corde ad credendum
in omnibus quae locuti sunt prophetae,
Nonne haec oportuit pati Christum
et ita intrare in gloriam suam, Et
incipiens a Moyse et omnibus prophetis
interpretabatur illis in omnibus scripturis
quae de ipso erant, Et adpropiauerunt
castello quo ibant et ipse sese finxit
longius ire, Et coegerunt illum dicentes,
Mane nobiscum quoniam aduesperascit
et inclinata est iam dies, Et intrauit
cum illis, Et factum est dum recumberet
cum eis accepit panem et benedixit ac
fregit et porrigebat illis, Aperti sunt
autem oculi eorum et cognouerunt
eum et ipse euanuit ex oculis eorum,
Et dixerunt ad inuicem, Nonne cor
nostrum ardens erat in nobis dum
loqueretur in uia et aperiret nobis
scripturas, Et surgentes eadem hora
regressi sunt in Hierusalem et inuenerunt
congregatos undecim et eos qui cum
illis erant dicentes quod surrexit
dominus uere et apparuit Simoni,
Et ipsi narrabant quae gesta erant
in uia et quomodo cognouerunt eum
in fractione panis, Dum autem haec
loquuntur stetit Iesus in medio eorum
et dicit eis, Pax uobis, Ego sum
nolite timere, Conturbati autem et
conterriti existimabant se spiritum
uidere, Et ait illis, Quid turbati
estis et cogitationes ascendunt in
corda uestra, Uidete manus meas et
pedes meos quia ego ipse, Palpate et
uidete quia spiritus carnem et ossa
non habet sicut me uidetis habere,
Et cum haec dixisset ostendit eis
manus et pedes, Adhuc autem illis
non credentibus et mirantibus prae
gaudio dixit, Habetis hic aliquid
quod manducetur, At illi obtulerunt
ei partem piscis assi et fauum mellis,
Et cum manducasset coram eis sumens
reliquias dedit eis, Et ait ad illos,
Haec sunt uerba quae locutus sum
ad uos adhuc uobiscum esse quoniam
necesse est impleri omnia quae scripta
sunt in lege Moysi et prophetis et
psalmis de me, Tunc aperuit illis
sensum ut intellegerent scripturas,
Et dixit illis quia sic scriptum est
et sic oportebat Christum pati et
resurgere a mortuis die tertia et
praedicari in nomine eius paenitentiam
et remissionem peccatorum in omnes
gentes incipientibus ab Hierusalem,
Uos autem estis testes horum, Et
ego mitto promissum patris mei in
uos, Uos autem sedete in ciuitate
Hierusalem donec induamini uirtute
ex alto, Eduxit autem eos foras in
Bethaniam et leuatis manibus suis
benedixit eis, Et factum est dum
benediceret illis recessit ab eis et
ferebatur in caelum, Et ipsi adorantes
regressi sunt in Hierusalem cum gaudio
magno et erant semper in templo
laudantes et benedicentes deum,
Amen.

id quod dicit factum in uinea die illa an
intellegitur in qua die cessauerunt illi etiam
lvi reuelerunt. Sequitur Matheus quid
autem uobis uidetur homo habebat duos
filios et accedens ad primum dixit illi, uade
hodie operare in uinea mea. Ille autem res
pondens ait nolo. Postea autem paenitentia
motus abiit. Accedens autem ad alterum
dixit similiter. Ad ille respondens ait ego
domine et non iit. Et cum usque ad illa dubia
et quicumque ex his super lapidem istum
confringetur. Super quemcumque ceciderit
conteret eum. Marcus et Lucas non con-
memorant de duobus filiis quibus iam
peractum est utrum faciant aut quae operarentur
in uinea sed quod post hoc narrat Math
de uinea quae locata est agricolis qui
persecutis unum seruos missos ad se et
postea dilectum filium occiderunt et eiec-
cerunt extra uineam. Etiam illa ambo nonta
cent eodem ordine consonant id est postea
quam de baptismo Iohannis interrogati
iudaei se nescire dixerunt. Et respondit
eis nec ego dico uobis in qua potestate haec
facio. Nullius hic ergo repugnantiae

quaestionascitur Nisiquodmatthe⁹scū
dixisset quoddn̄sinterrogauerithudaeos
cum uenerit dn̄s uineæ quidfaciet agricolis illos respondisse subiungit ad quæ dixisse, malos male perdet & uineā locabit aliis agricolis quireddant ei fructum temporibus suis, Quod marcus non ab ipsis dictum esse cōmemorat, sed dn̄m hoc consequenter locutū post interrogationē suā ipsum sibi quodammodo respondisse. Haec enim dicit; quidergo faciet dn̄s uineæ ueniet & perdet colonos & dabit uineā aliis, sed facile potest intelligi uel illorum uocem haec subiungi ut non interponere tur illi dixerunt aut illi responderūt sed tamen intelligeretur aut ideo responsionē istā dn̄o potius adtribuit quia cum uerū dixerunt etiā de illis hoc ipse responderit quod erat est. Sed illud magis mouet quod lucas non solum eos hoc responsisse non dicit haec etiā uerba ipse quoque Sicut marcus dn̄o adtribuens uerum etiam contrariā rettulisse responsionē dicentes absit, Haec enim narrat; quidergo faciet illis dn̄s uineæ ueniet

et perdet colonos istos et dabit uineam aliis
quo audito dixerunt illi absit. Ille autem
aspiciens eos ait quid est ergo quod scrip
tum est lapidem quem reprobauerunt
edificantes hic factus est in caput an
guli. Quomodo ergo secundum matheū
illi quib. haec loquebatur dixerunt malos
male perdet et uineam locabit aliis agri
colis qui reddant ei fructum temporib.
suis. Cum sec lucan. alib. uerbis contra
dixerint dicentes absit. Et reuera ꝙ god
secutus dñs ait de lapide reprobato ab
edificantib. et factum in caput anguli
Istain latum est. a thoc testimonio con
uincerentur illi parabolā contradicen
tes. Nam et ipse matth hoc sic commemo
rat dictum tamquam contradicentib.
Cum ait. Numquam legistis in scriptu
ris lapidem quem reprobauerunt edi
ficantes hic factus est in caput anguli.
Quid est enim. Numquam legistis. nisi
qui a hoc responderant quod esset con
trarium. hoc etiam rē significat. quia
haec ipsa uerba refert. Nec scrip
turam manda legistis. Lapidem quem re-

PROBAUERUNT AEDIFICANTES HIC FACTUS ES IN CAPUT ANGULI. QUAE SENTENTIA SECUNDUM LUCAN MAGIS APPARET LOCO SUO DICTA POST ILLORUM CONTRADICTIONEM QUA DIXERUNT ABSIT. TANTUNDEM ERGO IAM ALIUD ET SICUT HOC ETIAM IPSE PONIT, QUID EST ERGO HOC QUOD SCRIPTUM EST. LAPIDEM QUEM REPROBAUERUNT AEDIFICANTES HIC FACTUS EST IN CAPUT ANGULI. HANC ENIM SENTENTIAE VOLUNTATEM INTIMAT. SIVE NUMQUAM LEGISTIS. SIVE NEC HOC LEGISTIS. SIVE QUID EST ERGO HOC QUOD SCRIPTUM EST. RESTAT ERGO UT INTEL LEGAMUS IN PLEBE QUAE AUDIEBAT QUOS DOMINUS RESPONDISSE QUOD MATTHAEUS COMMEMORAT DICENS, AIUNT ILLI, MALOS MALE PERDET ET UINEAM SUAM LOCABIT ALIIS AGRICOLIS, QUOS DAMUS ERO ILLUD QUOD LUCAS NON TACUIT HOC EST ABSIT. HI ERGO QUI ILLUD DOMINO RESPONDERANT ILLI ALII RESPONDERUNT ABSIT, SED ILLORUM RESPONSIO QUIBUS ISTI RETULERUNT ABSIT PROPTER EA DOMINO CONTRIBUTA EST AMARCOE ET ALUCA QUIA SICUT DIXI PER EOS IPSA UERITAS LOCUTA EST, SIVE PER NESCIENTES SIMALI ERANT SICUT PER CAIPHAN QUI NESCIENS QUID DIXERIT CUM ESSET PONTIFEX PRO

phetauit siue perscientes hanc iam in tri-
legem et atq; credentes, hic enim erat ille
de multitudo perquam iam erat impleta
prophetia. Cum uenient magna cele-
britate occurrentes ad eam clamarent be-
dictus qui uenit in nomine dni. Nec mouetur
quod ipse dominus principes sacerdotū
et seniores populi dixerit accessisse ad ipm
et quasi iussisse in qua potestate hec face-
ret et quis ei dederit hanc potestatem quan
doquidem de baptismo iohannis uicissim in
terrogauerit unde esset de celo an ex hom
inibus quibus respondentibus quod nescirent
Ait nec ego uobis dico in qua potestate hec fa
cio. Inde ceni securus est conicere tum loquen
do et ait quid autem uobis uidetur homo ha
bebat duos filios et accessit ad primum dixit
illi fili uade hodie operare in uinea mea
ille autem respondens dixit nolo. Postea
uero penitentia motus abiit. Accessit
autem ad secundum similiter dixit. Ille
uero respondens ait ego dne. et non ibat
hoc quod de illo uia agricolis uinea com
memoratur. Potest et per hanc parabolam
principibus sacerdotū et senioribus po
puli locutus esse a quibus fuerat de sua
potestate interrogatus. Quorum et publi
canos et meretrices quasi penitentiam non egisse
sed

intellexi quia de ipsis dicebant. Atque illud declarum ex prophetarum sermonibus dominum perhibuerant quia eam modo respondere potuissent non nescientes sed credentes. Malos male perdet et vineam locabit aliis agricolis. hoc omnino audire non debuit ut ideo parabolam non fuisse credentes in illa audientium rudine. Quae tunc dum parabolas audiebant tacuit nam quae ideo male breuitatis causa quod locas non intellexit parabolam scilicet non deos solos dicta quid de potestate interrogaverant sed ad plebem sic enim ait coepit autem dicere ad plebem parabolam hanc homo plantauit uineam et circumdedit ut haec de plebe intellegendum est et illos esse potuisse qui sic eum audirent quo modo eum diuerant benedictus qui uenit in nomine domini ipsos uel ex ipsis fuisse qui responderunt malos male perdet et uineam locabit aliis agricolis, quorum responsionem non solum propter ea dominus tribuerunt marcus et lucas quod hoc ipse dixisset qui aliter ait est quae etiam per malos atque nescientes sacerdotes

occulto quodā instinctu mentē ho
minis mouens nonsūā tantis illius meri
tis sediure propriae potestatis Uerū
etiā quia malesse posse uerunt ut non
frustra in ipso corpore dñi iam sicut mē
bra depu tarentur unde rhoeorum
uoxilli retribueretur cuius membra
erant quam baptizauerat plures quā
iohannes et habebā turbas discipulorū
sicut ipse euangelista saepe testatur
et unde erā eōs illi quin centi fratres
quibus eum apostolos paulus posuit re
surrectionē praesentatū esse comme
morat Praeterea quia et secundū
eundem matthaeum nomina dicta sunt
Num illi malos male perdet ut ineo quod
positum est illi plura dis numeris acci
piendum sit tam quam eorum fuerit ista
responsio qui eum de sua potestate dolo
se in errorem uocauerant sed alium illi dictū
est ideo illa ipsi dño singulari pronomi
ne non plurali quod in eo dictibus graecis
sine ullo scrupulo ambiguitatis apparet
Est quidam sermo dñi apud euangelistā
iohannem ubi hoc quod dico facilius possit

intellexit, dicebat ergo in quibus ad eos
qui crediderunt ex iudaeos, si uos permanseritis in sermone meo uere discipuli
mei eritis et cognoscetis ueritatem et ueritas liberabit uos, et responderunt ei,
semen abrahae sumus et nemini seruiuimus
quomodo tu dicis liberi eritis respondit eis ihs, amen amen dico uobis quia
omnis qui facit peccatum seruus est
peccati, seruus autem non manet in domo
in aeternum, filius autem manet in aeternum, si ergo filius uos liberauerit
uere liberi eritis, scio quia filii abrahae
estis, sed quaeritis me interficere quia
sermo meus non capit in uobis. Non utique
illis diceret quaerentibus me interficere qui
in eum iam crediderant, quibus dixerat
si uos manseritis in sermone meo uere
discipuli mei eritis, Sed quia hoc ad eos dixe
rat qui iam in eum crediderant, et uere
multitudo praesentium erat quae plures
habebat inimicos, et iam non exprimente
euangelista quae essent quae responderunt
ex hoc ipso quod respondent et quod de
inde ab illo audire meruerunt satis apparet

quae uerba quibus sint tribuenda per
sonis, sicut ergo in hac multitudine
secundum Iohannē erant qui amere
diderant in him erant etiam qui eum occi
dere quaerebant sic nil ad eam nunc lo
quimur erant qui dolose dnm interroga
uerant in qua potestate illa faceret
erant etiam qui non dolose sed pro deli
tera del amauerant benedictus qui ue
nit in nomine dni. Ac per hoc erant qui di
cerent perdet illos et uineam suā dabit
alijs, quae uox recte etiam ipsius dni suis
se intellegitur siue propter ueritatem
siue propter membrorum eius cum suo
capite unitatem, erant etiam qui talia
respondentibus dicerent absit quia in
tellegebant in se ipsos esse parabolā dic
tam, Sequitur ut matheus et cum audissent
principes sacerdotum et pharisaei pa
rabolas eius cognouerunt quod de ipsis
diceret et quaerentes eum tenere timue
runt turbas quos sicut prophetā eum ha
bebant et respondens ihs dixit iterum
in parabolis eis dicens, Simile factū est
regnum caelorum homini regi qui fecit

Nuptias filio suo et misit seruos suos
uocare inuitatos ad nuptias et nolebant
uenire et cetera usque ad illud obiit
Quod uero dicunt uocati pauci uero electi
Ista parabola ista de inuitatis ad nuptias
solus matheus narrat simile quidam
et illa lucas commemorat, sed non est
hoc sicut et ordo ipse indicat. Alia quia uis
est illud non nulla similitudine gerat quod
uero postilla parabola de uinea et occa
sione filio patris familias subnectit matthis
euangelium iudeos qui ad ineos totum dic
rumpuerit et insidias cepisse moliri
hoc enim mare et huic uersabantur circun
dem ordine recumbentes, sed inde ipsi per
cuncti in aliud ea hoc subiungentes quod
et matheus posuit quamsolus in
terposuit de nuptiis parabola et exordi
uinea inserunt. Sequitur ergo matheus,
tunc abeuntes pharisaei consilium inie
runt ut caperent eum in sermone et
mittunt ei discipulos suos cum herodianis
dicentes magister scimus quia uerax
es et uiam dei in ueritate docens et non est
tibi cura de aliquo non enim respicis

personā hominū, dic ergo nobis quid nobi ui
detur, licet censū dare caesari an non? Et
cū dixisset adillū dubia atq; tentatiua stur-
mirabantur in doctrina eius. haec duo
dñi responsa unum de nūmo propter
tributum reddendum caesari alterū
de resurrectione propter illā mulierē
quae septem sibi ordine succedentibus fra
tribus nupserat. Marcus et lucas simili
ter narrant nec in ordine aliquid discre
pant post parabolā quippe illā de conduc
toribus uineae et de iudaeis in quos dicta
est insidias praeparantibus quae omnes
tres commemorauerunt. praeterierunt
quoq; biduo mare et hanc parabolā de in
uitatis ad nuptias quā solus matheus
interposuit. Et eadem illo ordine sequuntur
narrantes haec duo de tributo caesaris
et de muliere septem simul fratrum uxore
eodem prorsus ordine sine aliqua re
pugnantiae quaestione.

l. xviii. Et quidem et matheus edicit,
pharisaeis audientibus quod silentium
inposuisset sadducaeis conuenerunt in
unum, et interrogauit eū unus eorum

Legis doctor ẽptans cum, Magister
quod est mandatum in lege? Illis dilꝛ
ctis dñs dimittit in toto corde tuo & in tota
anima tua & in tota mente tua, hoc est
maximum & primum mandatum, Secundu
autem simile est huic dilige proximũ
tuum sicut teipsum, in his duobus manda
tis universa lex pendet & prophetæ,
hoc et Marcus commemorat eundem or
dinẽ seruans, nec mouet quod Matheus
dicit ꝛ comprehendentem se illũ a quodñs in
terrogauisset, Lucas autẽ hoc facere ét
inficiatus concludit quod eidñs sapienter
respondenti dixerit non longe es a regno
dei, Fieri ni potest ut quãuis ẽptans ac
cesserit dñi tamen responsionẽ correc
tus sit Aut certe ipsã tẽptationẽ non ac
ceperat ut malã quã decipere uoluꝛ
set inimicum sed cautã potius tam quã
experiri amplius uolentis ignotum.
Nequeenim frustra scriptum est qui
facile credit leuis corde, minorabitur
Lucas autem non hoc ordine sed longe
alibi aliqua interponit ut ita ũa uerẽ
hoc recordetur an alius ille sit Cum quo

similiter de duobus istis praeceptis
dnsericit prorsus incertū est hinc au
dem etiā recte uidetur aliusesse
non solum propter ordinis multam
differentiā sed quia etiam ipse dici
tur respondisse dnō interrogan
e. in sua responsione commemorasse
duo ista praecepta et ea diuisse dns
hoc fac et uiues tanquam illud praceptū quod mag
nū esse in lege ipse responderat secundū
euangelista autem uolens se
iustificare dixit et quis est mihi proxi
mus tunc dns narrauit de illo qui des
cendebat ab hierusalem ad hiericho et
incidit in latrones unde quia cepte p
ans praedicturus erat de duo praecep
ta ipse respondit et post admonitio
ne dni discentis hoc fac et uiues non
bonus commendatur cui dicitur dece
illeautem uolens se iustificare iste
autem qui pari ordine matheus
marcus q. cōmemorant tam bene
commendatus est ut ei dicerēt dns
non longe es a regno dei probabilius
credetur hunc alium esse non illum

LXVIII Sequitur matthæus, Congregatis autem phariseis interrogauit eos ihs dicens, quid uobis uidetur de xpo cuius filius est dicunt ei, dauid, ait illis, quomodo ergo dauid in spu uocat eum dnm dicens. Dixit dns dno meo sede ad dexteris meis donec ponam inimicos tuos scabillum pedum tuorum. Si ergo dauid uocat eum dnm quomodo filius eius est et nemo poterat respondere ei uerbum neq. ausus fuit quisquã ex illa die eum amplius interrogare, hoc consequenter et eo ordine marcus quoque commemorat. Lucas etiã tantum modo de illo facit quĩ interrogauit dnm quod esset mandatum primum in lege, hoc autem præterquam quod eundem et ipse ordinem seruat et hucusque xpo quo modo sit filius dauid quæsisse audaces dnm patrocinari nec interest ad sententiã quod secundum matthæum cum interrogasset ihs quid eis uidetur de xpo cuius esset filius illi responderunt dauid. Quomodo cum dauid dicit ei dns, secundũ illos autem duos

marcū et lucā nec interrogasse nec
responsisse inueniuntur. Intelligere enī
debemus posita eorū responsione sermo
nē ipsius dñi aduersus cancellarios. nisi
forte aliquo modo a bello dicta sit his. audi
ti. quos uolebat suo magisterio utilit. ecc
informare. et scribarum. alienare deuoti
one. Unde exponit illud solum sapiebant. quod
secundum carnē placuisse. Caiphe. et sa
duc. non cum adiecto intelligebant deū
propterea quod erant dñs ipsius domus. Ideo
tam quā de illis erranibus. dñs ad eos
sermone patiens. quos uolebat ab illo
rum errore liberari. secundū hos ordines
cancellarios. ascendit cathedram. ut quod
illis dicturus esset. quorum ad mores. ma
narum. sic accipitur. non tam quorum
ad illos. sed iam quorum de illis. ad eos potius
dicta sit. quos uolebat ab his. retrahere. Sed
equum erat ut. prius. malarum morum
ordine cohercens. tunc bonis. doctrinam. ser
uaret. Unde turbas. et discipulos suos dicens. super
cathedram moysi sederunt scribae. et pha
risaei. omnia ergo quaecumque dixerint
uobis seruate. et facite. secundum opera

derogantes horum nolle placere, dicentes:
Iohannes placuit et cetera usque ad illa: ubi aut
in mundo debuimus ad modo donec dicatis
Benedictus qui venit in nomine domini,
Simul et seruorum eius habuisse non aduer
sus pharisaeos et scribas legis, docet
nos Lucas quomodo conuocatos sedentes domo
cuiusdam pharisaei quem inuocauerat
ad conuiuium, quod ut narrare et dicere
uisum est, ante alia circa illum locum ubi
amborum conuiuatorum erant, quod dictum
est ad hoc designandum ne tridui erit et noc
tium, et de regina austri et de ninuitis
et de spiritu immundo quod requiem non inuenit
quando ambulat per deserta, Postquam hec sermone
dicit in uerbis ad huc eo loquente ad
turbas, et cetera quae sequuntur praemissa
sunt abunde, Lucas autem in hoc sermone domini de
multis eius dictis quibusdam quae math
aeus disseruit non praetermisit ordine.
Quae ut rectius intelligi et tradi
dicitur et ut loquentem ipsum quo
modo illa et quando pharisaeus inuitauerit
rem apud se, et quis ordo sit uerborum

recubuit. pharisaeus autē coepit in
se reputans dicere quare non bap
tizatus esset ante prandium, et ait
dns ad illum. Nunc vos pharisaei quod
deforis est calicis et catini mundatis
aut hinc iam cetera in eos dem pharisęo
eiscribas et illis doctores talia dicti
qualia matheus hoc loco quē nunc
considerandum suscepimus, quāquā
ergo marcus ad matheū cōmemoret
orquā uis doom illius pharisaei non no
minet nonnamen locum exprimat ubi
dicasim quo repuęnoi aliquid ille domon,
Tamen quia iam uenerat dns in hieru
salem ac labiles et posteros aduentum
praesuperiora usq ad hunc sermonem
conligunt ur probabiliter accipian
tur in hierusalē cesta. Lucas autem
illud narrat cū adhuc dns in era cred
in hierusalem audiantur ambi similes
duo esse sermones quorū ille alter
alterum iste narrauit. Sane consider
randum est quomodo hic dicatur non
me uidebitis amodo donec dica
tis benedictus qui uenit in nomine dni

Cum secundū eundē matthēū iam hoc
dixerint, et lucas enim dicit hoc esse res
ponsum ad ea illis quę eū monuerant ut
ire inde quoniā uel cum herodes
occidere ę, ibi erat aduersus ipsā hierusalē
et aprorsus uerba ab illo esse dicta cōme
morat quae hic matthēus, sic enim nar
ratur secundum lucan, ipsa die acces
serunt quidam pharisaeorū dicentes
illi, exi et uade hinc quia herodes uult te
occidere, et ait illis, ite dicite uulpi, ecce
eicio daemonia et sanitates ptico hodie
et cras et tertia consūmor, uerūtamen
oportet me hodie et cras et sequentem bō
b
lare quia non capit prophetā perire ex
tra hierusalem, hierusalē hierusalem
quae occidis prophetas et lapidas eos qui
ad te mittuntur, quoties uolui congre
gare filios tuos quemadmodū auis ni
dum suum sub pennis et noluisti, ecce re
linquitur uobis domus uestra, dico autē
uobis quia non uidebitis me donec ueniat
cum dicetis, benedictus qui uenit in nomi
ne dni. Narratione quidē huic lucae non
uidebitur aduersari quod turbae dixerūt

dño uenienteadhierusalem benedictus
quiuenitinnomine dñi. Secundùquippe
lucæ ordinẽ nondumillucuenerat nec non
duo dicturus erat, sed quia nondicit quoinde
tunc abscesserit uno nuenirur. nisi eo
tempore quoillud dicitur perseuerâ
quippe in principe suo donec ueniat hierusa
lem, atq; illud quodait. Ecce eicio daemonia
et sanationes perficio hodie et cras et tertia
consummor. Quisic abillo efficaciter dicta
intelleguntur. Neq; enim eodie passus est aut
est ab hoc die tertius cũ continuo dicatur per
tertiam hodie et cras. et sequentia ambulare,
cogit propter hoc illud mistice intelligi
quod ait nonui de his me donec ueniat cũ
dicens benedictus qui uenit in nomine dni
de illo scilicet aduentu quoinclamatur uenturus
est, hoc significans illud quod ait eicio
daemonia et sanationes p.ficio hodie et cras
et tertia consummor. Referatur ad corpus
eius quod est ecclesia, expellunturenim
daemonia cũ reliquis paternis superinsti
tutionib; credunt in eum gentes, et perficiu
ntur sanationes cũ secundùm eius praecep
ta uiuitur. Postea quàm facti diabolo

C.t huic sæculo renuntium usq; in finē
resurrectionis quam quā certa consū
mabitur hoc est ad plenitudinē angeli
cā per corporis etiam immortalitatē
perficietur ecclesiæ. Quapropter ordo
iste matthæi Neq; quā putandus est
in aliquid aliquando esse digressus sed lucas ma
gis intellegendus est nec præoccupasse
quæ gesta sunt in hierusalem et recordan
do inserposuisse antequā eius narratio dnm
perduceret ibi erusalem aut eadem ciuitatē
iam propinquantē talia respondisse do
minibus ut ageret herodē quali amatrix
eiusdem esset ciuitatis locutum cū iam per
uenisset in hierusalem atq; ea omnia
peracta essent quæ supra narrata sunt.

l.xxvi. Sequitur matthæus et dicit, et ingres
sus ihs de templo ibat, et accesserunt disci
puli eius ut ostenderent ei ædificationes
templi, Ipse autem respondens dixit illis,
uidetis hæc omnia? Amen dico uobis non
relinquetur hic lapis super lapidē qui
non destruatur. Marcus etiam cōme
morat hoc eodē præcedente ordine, post ali
quantā digressionē adhoc factam,

cm cõmemorare de iuda qui accepit
minutia in cazophilacium quod cassa
lus cõmemorat. Nam de illa secundum marcum
posita qui illud dns exercitum dabis quod
do acceperunt. Ampliꝰ dauid cauendum
quae dicit de cauendis pharisaeis et po
cristeorum. qui e loco in arbeus laxissime
persecutus est. et plura iudicia mandauit
atq; ideo post eundem locum quem breuiter per
stringit marcus et copiose digessit de uribs
Nihil amplius marcus intulit sicut dixi quam
de illa uidua paupertina et liberrima, unde
inde subiunxit ex quibus in arbeus uerum
coherret dicens de exemplar futura uersione,
lucas quoq; post illud de expo quomodo esset
filius dauid pauca de cauendo hypocrisi pha
risaeorum cõmemorat, inde sicut marcus
per eadem ad uidua. quae duo minuta in cazo
phylacium misit. de inde subiunc. et deiecti
futura uersione. quod matheus et marcus
secreto discipulis dnm interrogantibus
quod signum tam adu. essent
LXXVII Sequitur matheus dicens sedenti
autem eo super montem oliueti accesserunt
ad eum discipuli secreto dicentes dic nobis

quae abillo dicta referuntur nonsibimet
aduersentur. Quodergo matheus ait
Et praedicabitur hoc euangeliū regni in
uniuerso orbe / in testimoniū omnibus
gentibus / Et tunc ueniet consummatio /
Cui marcus eode ordine praememorat /
In omnes gentes primū oportet praedi
cari euangelium. Non dixit Et tunc ue
niet consummatio sed hoc significat /
quod ait primum / id est cū omnes gentes
primum oportet praedicari euangeliū /
quia illa define interrogauerant. Cuergo
dicit primū oportet in omnes gentes prae
dicari euangeliū significat ante primū /
ante quā ueniat consummatio. Ideo quod
matheus ait cūergo uideritis abomina
tionē desolationis quae dicta est a daniele
propheta stantem in loco sco quile
gat intellegat hoc marcus ita dicit. Cum
autem uideritis abominationē desola
tionis stantem ubi non debet quil. legat
intellegat / In qua mutatione uerbi expo
sui eandem sententiā / Ideo quippe ubi
non debet quia in loco sco non debet. Lucas
autem non ait. Cū uideritis abominationē

desolationis stantem in loco sco aut
ubi non debet sed aut cum autem uide
ritis circumdari ab exercitu hierusalē
tunc scitote quia adpropinquabit desō
latio eius tunc erit ergo abominatio deso
lationis in loco sco quod audiamus omnes
tunc qui in iudea sunt fugiant ad montes
et qui in tecto non descendat tollere ali
quid de domo sua et qui in agro non re
uertatur tollere tunicam suam tandem
pacientur uerbis et iā marcus cōmemorat
lucas autem tunc qui in iudea sunt in
quit fugiant et montes hoc sic intellige duo
cetera uero alter, sequuti renim et dicit
qui in medio eius discedant et qui in regio
nibus non introeant in ea quia dies ultionis
hi sunt ut impleantur omnia quae scripta
sunt, satis diuersum uidetur quod illa
dixerunt et qui super tectum non des
cendat tollere aliquid de domo, et qui quod
ipse dicit et qui in medio eius discedant
nisi forte quia per turbatio magna erit
tam magna instante periculo ut illos quos
inclusis et obsidio, quod significat dicen
do qui in medio eius intellegerunt fugiendi

ens uolentes uidere quid impendeat uel qua
ri uidendum sit, sed quomodo ab his discedant,
quando superadixerit. Cum autem uideri
tis circumdari a beer exercitu hierusalem.
Nam illud quod sequitur quia in regionibus
non in retinea uidetur ad congruam pertine
re admonitionem et potius obseruare ut
quie extrasunt non in eam intrent. Quia uero
in medio quomodo discedant a beer exercitu
iam circumdata ab hoc est esse
in medio eius pulchre dicent. quando iam
in periculi urgebit. ut temporalia ad
praesentem uitam tuendam non possit
euadi. Et quoniam hunc parata debet esse
anima ac libera nec carnalibus desideriis
occupata et oppressa hoc significat quod
ab illis duobus dictum est intecto uel super
tectum, ut quod iste ab his discedant. id est
non iam ut ea bonus desiderio capiantur
sed in alia ut ea migrare parabsint. hoc
illi duo dixerunt non descendat tollere
aliquid de domo. id est nullo affectu in
clinetur in carne. iam qua aliquid inde
commodi percepturus, et quod iste ab
qui in regionibus non intrent in ea. id est

quia ad bonocordis propositio ex traillas
facilius non ca kursus carnalicui
dixerit de sidere hoc illi dixerint ex
quibus ac roest non requerat ut ire retro
tollere uestimenta sua / Vae
autem in illis quibus erat ex usus
Quod uero matheus orare ait ne
non fiat fuga uestra hieme uel sabbato /
hinc marcus parte addita parte demsit;
orate uero inquit ut hieme non fiant. lucas
hoc non dixit sed addendi xit aliquid solos
quod mihi unde natur hanc ipsa quae abissus
obscure posita est illustrasse scientia
tia, attento, attende ne autem uobis ne
forte graventur corda uestra in crapula
et ebrietate et curis huius uitae et su
perueniat in uos repentina dies illa
tamquam laqueus enim superuenit
in omnes qui sedent super faciem orbis
terrae, uigilate itaq; omni tempore oran
tes / ut digni habeamini fugere ista omnia
quae futura sunt / haec intellegitur
fuga qua addit matheus cum memorat quae
non debet fieri hieme uel sabbato, ad
hiemem autem pertinent curae huius

cum ac quas lucas aperte posuit ad sabba
tum uero ebrietas, cui raro quis per
petrare solet uel urbi et compta uero
uel ebrietas carnalis luxuria que
quae corruptibilem ergo appellauit, quod dicit
sabbati nomine propriae significatum
est quia hactenus lex umbram et imaginem est
iudaeorum possidet consuetudo illo die
delicias spiritales sabbatum
ignorantia aut si aliquid aliud nil is secun
dum matthaeum et marcum de rebus in quibus
gendi est aliquid aliud nisi lucas dixe
rit dum tamen nulla repugnantia eis quae
ab aliis dicuntur, neque enim nunc euangelia
exponenda suscepimus, sed apostolicis uel
apostolicae cuiusdam dependendae
aliae eo quae in hoc sermone matthaeus
posuit communia cum marco nihil habent
quaestionis, quae autem cum luca non in
hoc sermone lucas exposuit cuius huic
ordo concordat sed alibi alia uel recor
dantibus atque in sermonem praeoccupando ut
prius commemoret quae post ad hoc dicta
sunt uel bis ad hoc dicta pacem intellegi
et nunc secundum matthaeum et nunc secun
dum ipsum.

lxxviii. Sequitur matheus. Cum actum
est cũ consummasset ihs sermones hos
omnes dixit discipulis suis. scis quia post
biduum pascha fiet. et filius hominis tradi
tur ut crucifigatur. hunc adtestantur
alii duo marcus et lucas. ab eodem ordi
ne non recedentes. Neq; hoc aliquã ad no
dictum insinuant. hoc enim inimicre
praetermiserunt. ex sua tamen perso
na et marcus dicit. Eram autem pascha
et azima post biduum. et lucas. ad pro
pinquabat autem dies festus azymorũ.
qui dicitur pascha. sic ergo ad propin
quabat. ut esset post biduum sicut alii
duo apertius consonant. Johannes ue-
ro tribus quidem locis commemorauit
eiusdem diei festi propinquitatem.
cum alia quaedã duobus superioribus
locis narraret. uerum in alio autem loco appa
ret eius narratio circa ipsa uersari
tempora. ubi hoc etiã dicit. Erat enim
desuper pendentis iam dominicae passio
nis. sed hoc uidere non potest parum dili-
gens lector. inuentibus esse contrariũ. quod
matheus et marcus posuerant quã dixerunt

pascha postbiduum futurum deinde
commemorauerunt quod erat bis in
bethania ubi de unguento illo praetioso
dicitur, Johannes autem ante sex dies
paschae dicit eum uenisse in bethaniam
de unguento eadem narraturus, quomo
do ergo secundum illos duos postbiduum
futurum erat pascha. Cum postea quam
iddixerunt inueniantur cum iohanne
in bethania illud de unguento quod ipse
narrantes. Tunc autem ipse dicat post
sex dies futurum pascha sed quia mouen
tur non intellegunt matheum eo quod
illud quod in bethania de unguento factum
erat recapitulando posuisse non post
illam de biduo praedicationem suam sed ante
iam factum cum adhuc sex dies essent
ad pascha; Nonenim quisquam eorum cum
dixisset postbiduum futurum pascha sic
adiunxit de illo facto in bethania ut dice
ret posthaec cum esset bethaniae sed
matheus quidem cum autem esset in
quritis in bethania, marcus autem cum
esset bethaniae; quod utique intellegitur
cum antequam illa dicerentur quia ante biduum

paschae dictasunt, sicut ergo ex iohan
nis narratione colligitur antesexdies
paschae uenit inbethaniã / ibi pactũ est
illud conuiuiũ ubi de unguento pretioso
pro eã memoratio / inde uenit hierusa
lem̃ sedens super asellum, de inde posta
quã gerunt̃ur ea quae narrant post hunc ad
uentum eius hierusalem̃ mis gesta, ex illo
ergo die quo uenit inbethaniã atq; illud
de unguento pactũ est usq; ad diem quo
ista omnia gesta atq; dicta sunt / intelle
ctus est tam euangelistis non omnia me
moranti bus consuo potuisse quadri
duum occurrere dies quem ante
biduum paschae duo defiuerunt, lucas
autẽ cũ ad propinquabat diespestus
atq; mortuum / non ex praessit biduum sed
hanc propinquitatem quam commemo
rauit / in ipso interuallo biduide bemus
accipere, iohannes uero cũ dicit prox
imum erat pascha iudaeorũ / non hoc bi
duo uult intelligi sed sexdies ante
pascha, proinde cũ quaedã post hoc dic
ta commemorasset / tunc iam uolens
ostendere quã proximũ fuisse pascha

dixisse ihs ergo antes ex dies in quit
pascha uenit in bethania ubi fuerat
lazarus mortuos quem suscitauit ihs fe
cerunt autem ei cenam ibi id est de
qua iam memorant recapitulantes
matheus et marcus cum iam dixissent
post biduum fiunt pascha recapitulan
do ergo ad illum diem redeunt in bethania
qui erant ante sex dies pascha et narrant
quod iohannes de cena et tricensio unde
uenturus erat hierusolimam et peractis
illic quae narrata sunt peruenturus ad
diem qui erat ante biduum pascha unde
isti dicressisunt ut recapitulando cu
memorarent quod ante in bethania de
uncenio cessisset cuius re peracta
narratione illuc iterum redeunt unde
discesserant desiderium sermo domi
narret quem habuit ante biduum pas
cha nam sic ollamos dem edia quod cessit
in bethania dicredientes a bordine recto
lendo et recapitulando narrarunt et
ipsum ordinem contexamus ut a sermo
dirigatur secundum matheum dicente
dno scitis quia post biduum pascha fiet

Et filius hominis tradetur ut crucifigatur
Tunc congregati sunt principes sacerdotum
et seniores populi in atrium principis sacer
dotum qui dicebatur caiphas, et consilium
fecerunt ut ihm dolo tenerent et occiderent;
dicebant autem, non in die festo ne forte tu
multus fieret in populo, tunc habuit unus
de duodecim qui dicitur iudas scarioth ad
principibus sacerdotum et cetera. Inter
illud enim quod dictum est ne tu multus
fieret in populo et illud quod dictum est
tunc habuit unus de duodecim qui dicitur
iudas, interpositum est illud debebania
quod recapitulando dixerunt, quos
praetermisso contextum narrationem
ut insinuaremus non repugnare ordinem
temporum, secundum marcum autem
eo dem bethaniae conuiuio quod recapitu
lando ipse interposuit similiter prae
termisso ita se ordo narrationis tenet;
Erat autem pascha et azyma post biduum
et quaerebant summi sacerdotes et scri
bae quomodo eum dolo tenerent et oc
ciderent, dicebant enim, non in die festo
ne forte tumultus fieret in popul, et iudas

Scariothes unus ex duodecim abiit ad
principes sacerdotum ut proderet eum
eis. Ambigit enim illud quod dictum est
ne forte tumultus fieret in populo et
illud adiunximus et iudas scariothes
unus ex duodecim positum est illud in bet
hania quod recapitulando dixerunt. Lucas
sane ipsam rem gestam in bethania prae
termisit, haec dixerimus propterea ex
dies ante pascha quod dixit iohannes
cum in bethania recumbens narraret et
biduum ante pascha quod matheus et marcus
et quae dixerunt. Cum post hoc ad eundem
illud ipsum in bethania quod iohannes com
memorarent. Sequitur ergo matheus
ab eo loco ubi finem feceramus considerandae
narrationes eius dicit. tunc congregati
sunt principes sacerdotum et seniores po
puli in atrium principis sacerdotum qui dicebatur
caiphas, et consilium fecerunt ut tenerent
dolo et occiderent. dicebant autem
non in die festo ne forte tumultus fieret
in populo. Cum autem esset in bethania
in domo simonis leprosi accessit ad eum
mulier habens alabastrum unguenti pretiosi

et effudit super caput ipsius re
cumbentis, et ceteri usq; ad illud ubi
ait dicetur et quod hec fecit in me
moriam eius, Nunciam de muliere ait q;
unguento pretioso quod in bethania
gestum esse considerauimus, Lucas enim
quamuis simile factum commemoret
nomen tq; conuenit eius apud quem
conuiuabatur dns. Nam et ipsum simonem
dicit ait enim quia nemo potest duobus
dominis seruire aut enim unum odio habebit
et alterum diliget aut certe unum sustinebit
et alterum contemnet non potest homo duos
dominos habere nomine duo, multo
magis impossibile est unum hominem habere
homines duos. Potius credibile est alium
fuisse illum simonem non leprosum in cuius
domo hoc in bethania gerebatur. Nam
nec lucas in bethania rem gestam dicit que
narrat, et quamuis non commemoret re
ceptum eum a martha tamen ubi pacatissima
mens non uidetur in eodem loco ei seruire
ricus narratio. Nihil magis aliud in me
legendum arbitror nisi non quidem
aliam fuisse mulierem que peccatrix
et unc accessit ad pedes ihu et eos lacry
mis et lauit lacrimis et terse capillis

et unguento. Cuius adhibitam simi
litudinem de duobus debitoribus am di
misso esse peccata multa quo dilexit
multum. Sed cum de Maria bis hoc
fuisse cum euangelista quod Lucas nar
rauit quo primo accedens cum illa humili
tate et lacrimis meruit peccatorum
remissionem. Nam hoc et Iohannes quam
uis nonnisi cum Lucas quae ante multo
esset narrauerit tamen ipsam Mariam
commendans commemorauit. Quo
niam de Lazaro resuscitando coepisset
loqui ait enim quae cum infirmaretur
Lazarus a Bethania de castello
Lo Mariae et Martha sororis eius,
Maria autem erat quae unxit dominum un
guento et extersit pedes eius capillis suis.
Cuius frater Lazarus infirmabatur,
hoc dicens Iohannes adtestatur Lucae
qui hoc in domo pharisaei cuius dapsimo
nis fuisse narrauit. Iam itaque hoc
Maria fecerat, quod autem in Bethania
rursus fecit. Aliud est quod ad Lucae
narrationem non pertinet sed pariter

NARRATURA TRIB; Iohannes licet / mat
theo et marco; INTERIS TOS IGITUR TRES /
mattheum marcum et iohannem / quem
admodum hoc conuenias attendamus;
De quib. nones dubium / quod candē rē /
narrent cū esset in Bethania / ubi etiam
discipuli quod omnes tres commemo
rant murmurauerunt aduersus hanc mu
lieris rem / tanquam de perditione pretio
sissimi unguenti; Quod de Matheus
et marcus caput dn̄i unguentoillo perfu
sum dicunt / Iohannes autem pedes / re
gum illa ostenditur nones sa contrarie
tas / quam demonstrauimus / cum de quin
q. panib. pascere et turbas, ibi nimqua
non defuit / quin et quinquagenos et cen
tenos discubuisse commemorauit /
Cum alius quinquagenos dixerit / non po
tuit inuenire contrarium, potuisset tan
tem / si alius centenos tantum posuis
set / sic et alius quinquagenos; et tamen
debuit inuenire / utrumq. factum esse;
quod exemplo informari nos oportuit /
Sicut illic admonuit / et iam / ubi singuli
euangelistae commemorant / utrumq.

factum intellegere. proinde et hic
non solum caput sed et pedes domini
plenus perfudisse mulier et nisi
forte quo marcus fracto alabastro
perfusum caput commemorat. Et quis
quae absurdus et calumniosus est ut ali
quid inde fracto negetur manere.
posuisse unguenta pedes perfudere, sed
cum iste contendere sic esse fractum
ut nihil ibi resederit pertinens ad uersus
uerum euangelium quanto melius et
religiosius contendit alius non esse fra
ctum unguentum effusum pertinens pro
uerum euangelium ille autem et alium magis
sed pertinacius negat esse unguentum
euangeliarum concordia de alabastro
fracto frangere recognetur. Prius accipiat
perfusos pedes. antequam illud fractum
esset ut in integro remaneret unde etiam
caput perfundere tur ubi fractura illa tantum
effunderet, ac per hoc quippe nobis ordinate
consuli ac noscimus sed ordinate etiam nos
a pedibus ad caput ascendimus, caeterum fracti
huius nulla mihi uidentur habere quaestio
ne. quod enim alii dicunt discipulos murmu
rasse

de unc̄ nec̄ eiectione praetiosi Johannis aurem iudę eo amore comparauit, et ideo quia
peccauit manifestum per hoc est discipulorum nomine eum dum iudę significat
nec hoc tantum eum illum qui de philippo in quem
que partibus insinuatus pluraliter nomine
ro proprio singulare usurpato. Potest etiam
intelligi quod alii discipuli aurem scrin
hoc autem dixerint aures iudę dicentis per
suasum sibi a quibusdam uerbis expressorint
Sed iudas proprie eam dixerit quia furtiue rat
et eum de proprio per auerit curam, Johannes autem de solo illo id eum memora
re uoluisse, cuius ex hac occasione ne
furandi consuetudine credidit inti
mandam. Sequuntur matthei. Tunc
abiit unus de duodecim qui dicebatur iudas
scariothis ad principes sacerdotum et dixit
illis, quid uultis mihi dare et ego uobis
eum tradam. At illi constituerunt ei xxx
argenteos. Et exinde quęrebat
discipulis ut eum tempore illi sibi. Expa
rauerunt pascha. Nihil in hoc capitulo
contrarium putari potest marco et lucae.

quihocidcumsimilit̃er narrant, quodeni
dicit matheus hec inciuitate ad quendã
et dicit ei magister dicit tempus meum
prope est apud te facio pascha cũ discipu
lis meis, cum significat quẽ marcus et
lucas dicunt patrẽ familias uel dominũ
domus inquae est cenaculum demonstra
tum est ubi pararent pascha, Quodergo
interposuit matheus adquendam ꝙ ãq̃ã
ex persona sua studio breuitatis illum
compendio uoluit insinuare, sicut dice
rem dixisset dnm hec inciuitate et dicite
ei magister dicit tempus meum prope est
apud te facio pascha tam quã ciuitatẽ di
cendum esset acceptorem, ac per hoc
nonex dñi cuius mandatum narrabat
sed ex qua persona interposuit adquen
dam iussisse dnm ut ire nt̃ nec haberet
necesse totum dicere cum hoc illi adin
sinuandam iubentis sententiã s uffice
re uideretur, Nam nemo nec on sic loqui
tur dicat hec adquendam quis nesciat si
enim dicerẽt hec adquẽ cũq; aut adquem
libet posset esse intelligi occultio sed
nonesset certus homo adquẽ omnes ren
tir

C. Ut ecclesiarum ostendant quam distet
a malo eius nomine. Marcus et Lucas, scie
bat quippe dns. Atque emittere et mittet
eam illi, quos omnes habat inuenire possent
praemonuit quod indicium sequeren
tur de homine gestante aquae, aqua enim
uel amphora uinea secum addomu qua
uolebat uenirent, cum aq. non bibe pos
sent dicere atque libet quod in scripturis
quide locutionis admirari, sed hoc loco
rei huius quae insuabatur uerbis non
admirari, quanto minus hic dici potuit hic
adquenda, quod omnino nu qua recta
locutione dici potest, sed plane discipu
los ad no non ad quem libet, sed ad
quenda hominem, id est ad certum aliquem
missos esse manifestum est, quod no
bis exp. personas sua recte potuit, quan
do celestia narrare uidebatur, misit eos
adquendam, ut dicerent ei, apud te facio
ciopascha, potuit etiam sic, dixit eos ad
quendam dicens, praedicite ei, apud te facio
pascha, ac per hoc cum uerba domini posuisset
dicentis, hic in ciuitate, interposuit ipse
adquendam, non quia hoc dns dixerit

sed ut ipse nobis insinuare[t] sacro no-
mine posset quendā incircumcisione adque
dñi discipuli ammonebantur ut praepa-
rarent pascha hac sic post hanc ex per
sonas ua interpositionē duorū uerbo
rū sequimur ordinē uerborū dñi dicen
tis ad eum dicite magistro quid dicit, ad cuius
si quaeras cui respondet ipse ut illi
cuidam homini adque ei misisse insinuauit
euangelista cū ex persona sua interpo
suisset adquendā. minus quidem usitata
locutio sed tamen sic intellecta inpie
cere[n]s non est, ac si haberet aliquid pro
prietatis hebreae linguae qua perhibetur
scribisse matheus credita ab eo ut ex
persona dñi dicta locutionis integri
tate non careat. quidem[n] ut quinque
runt sanctā possedit ecclesiā latinae dici-
si dicere[n]tur in circumcisione adquendam
quem uobis demonstrauerit homo qui
uobis occurrerit lagoenā aquae por
tans hoc modo iubente[m] sine ambiguitate
possent ab imperatore uel ecclesiā si dicere-
ret in circumcisione adquendā quidam ange
lo ad illo loco in atrio uel in aliqua domo cū ex

pressione loci et disignatione domus
posset intelligi/posset per hic, his aute
mig. huius modi circumstantiis indicijs/
quidicit me adquenda et dilige ideo
non potest audiri quia certum aliquid
uult intelligi cu dicit adquend et non
exprimit quomodo dodinoscatur/quod ex
persona dicitur cum euangelista illud in
terposuisse accepimus/erat quide
necessitate breuibus subobscura locu
tio/sed tamen integra, quod uero mar
cus lacoenā dicit quā lucas amphorā/
ille uasis genus/ille modū significauit/
uterque ueritatē sententiae custodi
uit, Sequitur ergo arrheus, ue sperca uitē
facto discūbebat cū duodecim disci
pulis. et cedentibus illis dixit, amen dico
uobis quia unus uestrū me traditurus
est et contristati sunt ualde/ceperūt sin
guli dicere, nūquid ego sum dne et cetera
usq. ad illud ubi aut/Respondens autem
iudas qui tradidit eum dixit, nūquid ego
sum rabbi ait illi, qui uisum, In his quae
considerāda nunc proposuimus nihil
adperiunt quaestionis et hāc et cetera eu
angelistae quia alia commemorant.

AUR AUGUSTINI EPI DE CONCORDIA EVANGELISTARUM. FINIT LIBER SECUNDUS. INCIPIT LIBER TERTIUS PRAECEDENTIBUS CAPITULIS IN QUO AGITUR

I De his quae dicta sunt in monte a domino in libro evangelii quem ad modum inter se quattuor conueniant.

II De praedicatione Petri quem admodum dixerit non se negaturum eum dominum nisi bis et ter pulsante gallo.

III De his quae dicta sunt ad hortulanum donec veniret de domo ubi cenauerant quae ab aliis non nisi aliter narrata nihil discrepare

IIII monstrantur. De his quae dicta sunt in illo praedio uel horto quo uenit cum discipulis suis et cenam ueneratus transiturum se indicauit et ubi ei a iuuene discipula unguentum effusum est luce consonantia demonstratur quid iohannes de his tacuerit. De his quae in uersu ad praebendum panem et uinum ad discumbendum quo modo cum his quae scripta sunt appareat adhibendum.

V De his quae dicta sunt cum ducerentur in ius ad domum principis sacerdotum quae et quis in ipsa domo ei conuenerit et quibus testibus usus sit et quo ordine de petri negatione quem ad modum inter se quattuor conueniant.

VI De his quae ante gesta sunt priusquam pilatus iterum adiretur quo modo euangelistae inter se non discrepent et de testimonio hieronymi quod aduersus pelagianos pro ordine praecepta interposuit.

cū hoc ineos dem prophetā scripturā non
uenerit.

VIIII De his q̄ apud pilatū ihū stasunt quōmodo
inter se nihil dissentiant.

VIIII De inclusione quam lusus est iacob cū pilato
quōmodo non dissonent ī res quā hoc dicunt
matheus marcus iohannes.

X Quōmodo non repugnet quod matheus marcus
et lucas ancarialiū dicunt qui portā arcens
crucem meā iohannes dicit quod ex hīs ipse por
tauerit.

XI De p̄dio quē de dederunt equitibus quā commen
ratā esse tus crucifixio quōmodo conueniat
inter matheum et marcum.

XII De diuisione uestimentorum eius quē quōmodo
inter se omnes consentiant.

XIII De hora dominicae passionis quē ad omnium
nō inter se dissentiant marcus et iohannes
propter rectitudinem crucis exemplum.

XIIII De duobus latronibus cū illo crucifixis quemadmo

XV De his qui dixerunt se inuidiae fecisse quōmodo
se consonent matheus marcus et lucas.

XVI De latronum insultatione quōmodo non re
pugnent matheus et marcus et lucas qui divi
nitū eorum insultasse illū credidisse.

XVII De ioachi quomodo inter se omnes consentiant;
XVIII De duobus dñi qui statim moriturus comisit;
quomodo non repugnent matheus et marcus
lucas et ipsi tres et iohannis;
XVIIII De scissione uel quomodo non dissentiant
matheus marcus et lucas quo ordine pactum sit;
XX De admiratione centurionis et eorum qui cum illo
erant quomodo inter se consentiant matheus
XXI marcus et luc. De mulieribus quae ibi stabant
quomodo matthius marc. et luc. qui dicunt eas
longe stetisse non repugnent iohanni qui no
minatim unam earum ait iuxta crucem stetisse;
XXII De ioseph qui corpus dñi petiit a pilato quo
modo omnes consentiant et quomodo a se ipso
XXIII iohannis non dissentiant; de sepulchro et eius quo
modo tres a iohanne non dissentiant.
XXIIII De his quae circa ipsum resurrectionis
dñe facta sunt quae ad modum omnes inter se
XXV dissentiant. Ineo quod se postea discipulis
manifestauit quo modo sibi omnes euan
gelistae non aduersentur cum latius singu
lis et apostolo paulo et de actibus apostolorum;
In quo omnia quatuor narrationes uersa
tur. Locum in quo necesse est eos usq. in finem
partem ambulare nec multum digredi.

abinuicē sicubi forte alius aliud com
memorat quod alius praeterierit/ si
deprehenderimus expedit nos demonstrare
posse omnia euangelistarum conue
nientia. Sic hoc iam loco omnia omnia
conectamus et in una narratione pacie
re dicamus. Sic ergo arbitror cōmodius
facilius que id quod suscepimus explica
re uel adgrediamur narratione omnia
commemorantes cū eorum euangelis
tarum adtestatione quę ex his omnibus
quisque quod posuerit aut quod uoluerit cō
memorauit. Tum tamen ab omnibus haec
omnia dicerentur quae demonstranda ut
in nullo sibi esse contraria.

Hinc igitur incipiamus secundum matthm;
cenantibus eis accepit ihs panē ac benē
dixit ac fregit dedit que discipulis suis
et ait accipite et comedite hoc est
corpus meum. haec et marcus lucas
que cōmemorant. quod cum lucas
de calice bis cōmemorauit prius an
te quam panē daret. deinde posteā
quam panē dedisset. quod superius
dixit praeoccupauit ut solet ludere ko

quod ordine suo posuit non cõmemo
rauerat superius, unde quae ante con
iunctum hanc sententiae pacem quae
eorum est; Iohannes aureo decor
pore et sanguine dñi hoc loco nihil dixit
Sed plane alibi euangelium uberius nunc
aero cum dñs ascendisse et
pedes discipulorum lauisse commo
moras secreta mysteria enarratione cureis
hoc precepit inquiens adhuc et clausesis
nisi caueat pertestimonium scripturae
abeos tradi quod anduc arcet eius
panem uenit ad hunc locum quae res
celeri parere insinuant, Cur hoc ce
disse et inquit turbatus est spu et
protestatus est et dixit amen amen
dico uobis quia unus ex uobis tradet
me, Aspiciebant ergo sicut de ipse
Iohannes subnectit adinuicem
discipuli haesitantes de quo diceret,
et cognitis sicut ait matheus et marcus
eius dicunt coeperunt et singuli, num
dicere nũquid ego sed ipse respon
dens ait sicut ait matheus sequitur
quinquinginta me[illegible] cum anu[illegible]

IN PARAPSIDE HIC ME TRADET ET SEQUI
TUR HĒ MATTHEUS HA SUBNECTENS PAU
QUIDEM HOMINIS UADIT SICUT SCRIPTUM
EST DE ILLO UE AUTEM HOMINI ILLI PER QUĒ
FILIUS HOMINIS TRADITUR BONŪ ERAT EI
SI NATUS NON FUISSET HOMO ILLE, IN HIS ET
MARCUS CODĒ ET IĀ ORDINE CONSONAT,
DEINDE MATTHEUS SUBIUNGIT, RESPON
DENS AUTEM IUDAS QUI TRADIT DIXIT UI
XIT NUMQUID EGO SUM RABBI AIT ILLI TU
DIXISTI ET IĀ HIC NONEXPRESSUM EST
UTRUM IPSE AUDISSET, POTEST TENI ADHUC IN
TELLEGI TAMQUAM NONEGO DIXIT POTUIT
ET IĀ HOC SIC DICTUM DA ET ADNŌ RES
PONDERE UT NON OMNES ADUERTE
RENT DEINDE SE QUITUR MATTHEUS
ET INSERIT MYSTERIUM CORPORIS ET
SANGUINIS ADNŌ DISCIPULIS DATUM SICUT
ET MARCUS ET LUCAS, SED CUM TRADIDISSET
CALICEM RURSUS DE TRADITORE SUO
LOCUTUS EST QUOD LUCAS PERSEQUITUR
DICENS UERŪTAMEN ECCE MANUS TRA
DENTIS ME ECUM EST IN MENSA & QUI
DEM FILIUS HOMINIS SECUNDUM QUOD
DE PIN[illegible] UADIT UERUM

tamen uae illi homini per quē tradetur,
hic iam intelligendum est illud consequi
quod iohannes narrauit. Ceterum prae
termisit quae illi dixerunt; Cū ergo
post traditum calicem dixisset dns
quod aliqua posituri essent / uerū tamen
ecce manus tradentis me mecum est
in mensa. Cui cera coniungitur illud
secundum iohannē. erat ergo recūbens
unus ex discipulis eius in sinu ihū quē
diligebat ihs. Innuit ergo huic simon pe
trus et dicit ei, quis est de quo dicit. Itaque cū re
cubuisset ille supra pectus ihū dicit ei, dne
quis est? Respondit ihs, ille cui ego intinctum
panē porrexero, et cū intinxisset panē
dedit iudae simonis scarioth, et post buc
cellā tunc introiit in illum satanas, hic
uidendum est ne non solum lucae qui
iam dixerat intrasse satanan in cor iudae.
Quando pactus est tunc cum iudaeis ut eū
acceptā pecuniā traderet sed etiam sibi
ipsi iohannis repugnare uideatur qui iam
dixerat superius ante quam istā buccellā
acciperet et cenam pactā cum diabolus
immisisset in cor ut traderet eū iudas,

quomodo ꝺoceñ intrauꝛ in cor/nisi intꝫ
ꝛe.ndo iniquas persuasiones cogitatio
nibus iniquorum/ sed nunc intellegere
debemus. adiabolo illud ꝑplenius esse
possessum/ sicut contra in bono illꝫ ꝺic
prudentem lectore diligenter inquiren
ꝺũ est/ quiam acceperant spũs scõ/
post eam dicam de supernis fuisse
die pentecostes utique plenius accepe
runt/ post buccellã ergo/ tunc intrauit
in eum satanas, et sic ut contextum io
hannes ipse commemorat/ dicentibꝰ
quod ꝑ cis ꝑ ceptus, hoc autem nesci
ut discumbentium/ ad quid dixerit ei/
quidam ex ꝑ pugnabãt qui a oculos habe
bat iudas quia dicentibꝰ ei/ quae
opus sunt nobis ad diẽ festũ aut egenis
ut aliquid daret/ Cũ ergo accepisset illꝫ
buccellã exiit continuo, et erat autẽ nox
cum ergo exisset dicit ꝺ/ nunc clari
ficatus est filius hominis et ꝺs clarifi
cabit eum/ si ꝺs clarificabit eum
in semetipso et continuo cla
rificabit eum/ filioli adhuc modo
dicam uobis cum sum quaerens
me/

ET SICUT DIXI IUDAEIS QUO EGO VADO NON PO
TESTIS VENIRE, ET VOBIS DICO MODO, MANDA
TUM NOVUM DO VOBIS UT DILIGATIS INVI
CEM SICUT DILEXI VOS ET VOS DILIGATIS IN
VICEM IN HOC COGNOSCENT OMNES QUIA MEI
DISCIPULI ESTIS SI DILECTIONEM HABUERITIS
AD INVICEM DICIT EI SIMON PETRUS, DNE QUO
VADIS RESPONDIT IHS QUO EGO VADO NON PO
TES MODO ME SEQUI, SEQUERIS AUTEM POS
TEA DICIT EI PETRUS QUARE NON POSSUM
TE SEQUI MODO ANIMAM MEAM PRO TE PONAM,
RESPONDIT IHS ANIMAM TUAM PRO ME PONES AMEN
AMEN DICO TIBI NON CANTABIT GALLUS DONEC
ME TER NEGES. HOC DE PRAEDICANE GATIONE
SUA PETRO NON SOLUS IOHANNES EXCLUSO EU
ANGELIO MODO ISTA INTERPOSUIT SEDET ECCLE
SIARES COMMEMORANT NON SANE OMNES EX UNA
QUAQUE OCCASIONE SERMONIS AD EAM
COMMEMORANDAM VENIUNT NAM MATTHEUS
ET MARCUS PARI PRORSUS ORDINE ET EODEM
NARRATIONIS SUAE LOCO EAM SUBNECTUNT
PASSIONI POSTEA QUAM DNS ECCLESIAM SUSCITA
VIT ADMONUIT UBI MANDUCATURI ERANT PASCHA
LUCAS VERO ET IOHANNES ANTEQUAM INDE
ESSET EGRESSUS, SED FACILE POSSET ACCI

intellegere autillos duos eam recapitu
lando possuisse autistos praeoccupan
do nisi magis moueret quod tam diuersa
non tantum uerba sed etiam sententias
dñi praemittunt quibus permotus petrus il
la praesumptione ꝑ properret uel cum dño
uel ꝑ dño mori ndr um magis cogant
intellegi uel aliter eū expressisse praesūp
tionē suā diuersis locis sermonis xpi et
terilliad nō responsum quod eū esset
antegallicantū terneganturus, neque
enim incredibile est aliquantum dis iunc
tis inter uallis temporis petrum cāmonū
esse ad praesumendum sicut ad negandū
uel eidem aliquid tersimiliter respon
disse quando quidem etiā contextum nul
lis aliis interpositis rebus aut uerbis post
resurrectionē terillum interrogauie
rit utrum eum ter hocidem respondenti
etiā ipse mandauit de pascendis ouibus suis
unum idemque ter praecepit, hoc autem
esse credibilius quod ter ostenderit
praesumptionē suā petrus et de trina sua
negatione ter a dño audierit ex ipsis
euangelistarum uerbis quae ad dño dicta

diuersa et diuersa commemorant
sic probatur. Ecce meminerimus quod
nunc interposui ex quanc. hic Iohannes
hoc certe dixerat. Filioli adhuc modi
cum uobiscum sum quaeretis me. et sicut dixi
iudaeis quo ego uado non potestis uenire
et uobis dico modo mandatum nouum do
uobis ut diligatis inuicem sicut dilexi uos
et uos diligatis inuicem. In hoc cognoscent
omnes quia mei discipuli estis si dilectio
nem habueritis ad inuicem. Dicit eis simon
petrus. Domine quo uadis. Nempe hic manifes
tum est ex illis uerbis motum esse petrum
ut diceret. Domine quo uadis. quia dicentem
audierat quo ego uado non potes nunc
uenire. Respondit ihs. ei de petro quo
uado non potes me modo sequi. sequeris
autem postea. Aiunt ille. quare non possum
nunc sequi te modo. animam meam pro te
ponam. huic praesumptioni respondens
futurae recusationi. Lucas autem
cum commemorasset dixisse dominum
Ecce satanas expetiit uos ut cribra
ret. sicut triticum. Ego autem rogaui pro te
ut non deficiat fides tua. et tu aliquando

conuersus confirma fratres tuos
tunc subiecit petrum respondisse, dne
tecum paratus sum et in carcerem et
in mortē ire, et ille dixit, dico tibi petre
non cantabit hodie gallus donec ter
neges nosse me, quā hoc aliud sit aliud
illud unde petrus ad praesumendum
p̄motus sit quis non uideat. Item uero
matheus, et ceteri omnes dicto inquit exierūt
in montem oliueti, tunc dicit illis ihs,
omnes (109r) scandalū patiemini in me
in ista nocte scriptū est enim, percutiā
pastorem et dispergentur oues gregis
post quam autem resurrexero praece
dam uos in galileam, sic prorsus et
marcus qui habentem hanc uerba
uel sententiae similiter illis uel qui
secundum iohannē uel quibus secun
dum lucam petrus retulit praesūtionē
suā, et hic certo ita sequitur, Respondens
autem petrus ait illi, et si omnes scanda
lizati fuerint in te ego nunquā scan
dalizabor. Ait illi ihs, amen dico tibi
quia in hac nocte ante quam gallus can
tet ter me negabis. Ait illi petrus, etiā

siopor̄tuerit memoriæ cum̄ nonteneꝛ
ẽt abosiom̄ l. nec̄ret omnes discipuli dixerũt,
hæc præsentipsi uerbis etiã marcus cõme
morat. Nisi quod non ẽt generaliter
sed distinctius quem admodum futurum
esset expressit dicẽs ad̄no. Amen dico
tibi quia tu hodie in nocte hac priusquam
bis ẽt gallus uocẽ dederit ter me neꝛ̃aturus
es. cũ itaq; omnes dicant præ dixisse dn̄m
quod ei petrus esset neꝛ̃aturus. an ne quã
ẽt gallus cantaret. non aut em omnes dicant
quo niens ẽt gallus cantaret. marcus hoc so
lus narrauit. expræssius, unde non nullis
uidetur non congruere ceteris qui aparu
erunt. Attendunt enim ante oriẽtẽ lucẽ obnubilatur
intentio cum aduersus euangeliũ ani
mo induuntur hostili. Hoc enim petri
neꝛ̃atio trina neꝛ̃atio est. in ea dem n̄a
que permansit trepidatione animi pro
posito que mendatio do nec admoniti us
quide ipsa dicẽtis sit amaro fletu et cor
dis dolore sanaretur, hæc aut ẽ ita uidest
trina neꝛ̃atio si post primum ẽt gallicanũ
inciperet falsum dixisse uiderentur
tres quorum matheus dixit, Amen dico
tibi

quia hac nocte antequã gallus cantet
ter me negabis. Lucas autem dicit bis pe
tre non cantabit hodie gallus donec ter
neges nosse me. Johannes autem amen
amen dico tibi non cantabit gallus donec
me ter neges. diuersis enī uerbis eius uer
borum ordine eandem explicauerunt
sententiã dixisse dñm quod ante quam
gallus cantaret eum petrus esset nega
turus. rursus si tota trina negatione
antepereg|sset quam cantare gallus
inciperet superfluo dixisse marcus
deprehenderetur ex persona dñi
amen dico tibi quia hodie in nocte hac
prius quam gallus bis uocem dederit
ter me negaturus es. quidenī ad hoc
bat dicere prius quã bis quando si ante
primum gallicantum tota illa trina
negatio compleretur. simul. ñ nese cun
dum et ante tertium et ante omnes
gallicantus eiusdem noctis completa
intelligeretur quae ante ipsum primum
completa probaretur. sed quia ante pri
mum gallicantũ cepta est illa trina negatio
attenderunt illires nonquando eã com

plenius esse perscriptus sed quamdiu futura esset et quando cepturus, id est quadrina et quia ante gallicantum quamquam in animo eius et ante primum gallicantum tota possit intelligi quadrus enim uerbis negantis ante primum cepit ante secundum auriem gallicantum peracta sit tota illa trina negatio tamen affectione animi est tempore petri ante primum tota concepta est negatio est quantis morarum interuallis trina uoce enuntiata sit cui core eius et iam ante primum gallicantum tota possederat quam magna sagacitate fortitudine iam bibit aut possit dominum non solum semel sed ter uel etiam in terroçatus negare uti recte nos diligentes nosque attendentes quomodo iam moechatus est mulierem in corde suo quem uiderit ad concupiscendum sic petrus quando cum quem uerbis ederit timore quem tam uehementer amabat perdurare posse usque ad mediam noctem negationem tota trina negando cito et impune deprehensam est

Quando doctrinae negationis sufficiens honorinus sit, ex quo etiã si post primum gallicantum incipere pulsato interrogationibus pectore verba illa negationis erumpere necesse absurde
xaque mendaciter ante gallicantum verne casse dicere tur? Quando ante gallicantum tantus timor obsederat mentẽ quẽ ea possessus quę adtestatam negationẽ perducere, nullo omnino iure moueri debet? qui affirmanę negationis quam trinis negantis uocibus ante gallicantum cepisset sinon ante primum gallicantum peractum est, tãquã sialiquid diceretur hac nocte ante quã gallicanter ad me scribis epistolã. Ingua dubitercon uiciaberis. Nonumquę sie ã ad ea omnẽ gallicantum scribere incipere et posti gallicantũ finire? Ideo dicendum erat falsũ posse praedicari, quare sercę de ipsarũ uocũ intervallis plani use locuti est? Quid ita? Expertus sanadũ prius quã bis gallus uocem emittat deserit hermes negaturus? Facies [illegible] esse apparebit cũ ad eundem

Locum narrationis euangelicae de ne
mus quia illic ostendatur euangelistas
sibi congruere. Si autem quę ipsa
omnino uerba quae petro dns dixerit
neq; inueniri possunt et iso per fluio
quae ruuntur cā sententiae us propter
quā cognoscenda uerba proferuntur etiā
in diuersis euangelistarū uerbis possit
esse notissima si uel eo diuersisse ratio
nem dni locis cum memoratus petrus sinę illa
qm̄ fortasse timuerit praesūptionē suā
et fidei suae negationē praedixerit
sicut probabilius indicatur siue aliquo
narrandi ordine possint omnium euan
gelistarum commemorationes in unū
redigi quibus demonstretur scm dnm
praedixisse petro praesumenti quod eū
negaturus esset nullā hic euangelis
tarum repugnantia deprehendi po
terit sicut nullae est. Nunc ergo quan
tum possumus ipsum ex omnibus ordine
iam sequamur. Cum itaq; secundum
iohannē hoc petro praedicq̄ esset
Sequitur ideo iohannes et conserit
dni sermonē dicentis. Non turbetur

coruestrum, indō credidistis et nec credi-
te, in domo patris mei mansiones mul-
tae sunt. Et cetera. Sermonis eius, prae-
clara noxia neque sublimia diu narrat
donec contextio ueniat ad illū locum
ubi ait dns, pater iustus te et mundus te non
cognouit. Et ego autem te cognoui et hi cog-
nouerunt quia tu me misisti et notum fe-
ci nomen tuum et notū faciā ut dilec-
tio qua dilexisti me in ipsis sit et ego in
ipsis. Cū autem factus esset contentio
inter eos quis eorū uideretur esse ma-
ior sicut Lucas commemorat, dixit eis,
reges gentium dominantur eorum et
qui potestatem habent super eos benefici
uocantur, uos autem non sic, sed qui maior
est in uobis fiat sicut minor, et qui praeces-
sor est sicut ministrator, nā quis maior
est qui recumbit an qui ministrat nonne
qui recumbit. Ego autem in medio uestrū
sū sicut qui ministrat, uos autem estis
qui permansistis, ordinauit mihi pa-
tionibus meis et ego dispono uobis sicut
disposuit mihi pater meus regnum ut
edatis et bibatis super mensā meā in regno
meo

C·iscdcxiis supervbonos iudicantes duo
decim tribus israhl. Nt autem dns simon
sicut lucas ipse subiunxit. Ecce sathanas
expetiuit uos ut cribraret sicut triticū
c·goauteꝫ rogaui pro te ut non deficiat
fides tua et tu aliquando conuersus
confirma fratres tuos. qui dixit ei dne
tecū paratus sū et in carcerē et in mor
tem ire. et ille dixit. Dico tibi petre non
cantabit hodie gallus donec ter abneges
nosse me. et dixit eis quando misi uos sine
sacculo et pera et calciamentis nūquid
aliquid defuit uobis. At illi dixerunt nihil.
Dixit ergo eis sed nunc qui habet sacculo
tollat similiter et pera. qui non habet
uendat tonicam suā et emat gladium.
Dico enim uobis quōd adhuc hoc quod scrip
tū est oportet impleri in me. et cum
cum iniquis deputatus est. Etenim ea
quae sunt de me finē habent. At illi dixe
runt. dne ecce gladii duo hic. At ille dixit
eis. sat est. Et exeuntes ymno dicto sicut
mattb mare. quē cōmemorant
exierunt in montem oliueti. Tunc dicit
illis ihs. omnes uos scandalū patiemini

INOCEINISTANOCTEscribtumestenim
percutiampastoremet dispergentur
oues gregis, postquam autem resurrexero
praecedam uos in galilea, Respondens
autem petrus ait illi: et si omnes scanda
lizati fuerint in te ego nunquam scanda
lizabor, Ait illi ihs, Amen dico tibi quia
in hac nocte antequam gallus cantet,
ter me negabis, Ait illi petrus etiam
si oportuerit me mori tecum non te
negabo, similiter et omnes discipuli
dixerunt haec secundum matheum
inseruimus sed et marci paene ipsa
et totidem uerba sunt nisi quia distat
illud quod dicit gallicantum iam supra
IIII enodauimus; Contextu ergo narratio
nem matheus edicit, Tunc uenit ihs cum
illis in villa quae dicitur gethsamani
hoc dicit et marcus hoc et lucas nonex
presse nominato praedio cum ait et
egressus ibat secundum consuetudinem
in montem oliuarum, Secuti sunt autem
illum et discipuli, et cum peruenisset
ad locum dixit illis, Orate ne intretis in
temptationem isie locus est cuius

nomen illi dixerunt. Gethsemani. Ibi possis
se intellegi mystica horti. Quem cum me
morat Iohannes Marcus, haec cum
dixisset. Iesus regressus est cum discipu
lis suis trans torrentem Cedron ubi
erat hortus in quem introisset ipse et dis
cipuli eius. Deinde secundum Matthaeum
dixit discipulis. Sedete hic donec uadam
illuc et orem et assumpto Petro et duo
bus filiis Zebedaei coepit contristari et
maestus esse. tunc ait illis. Tristis est
anima mea usque ad mortem. Sustinete
hic et uigilate mecum et. Progressus
paulisper procidit in faciem suam orans
et dicens. Mi pater si possibile est. Tran
seat a me calix iste. Uerumtamen non
sicut ego uolo sed sicut tu. Et uenit ad
discipulos et inuenit eos dormientes
et dicit Petro. Sic non potuistis una hora
uigilare mecum. Uigilate et orate ut
non intretis in temptationem. Spiritus
quidem promptus est. Caro autem in
firma. Iterum secundo abiit et ora
uit dicens. Pater mi si non potest hic
calix transire nisi bibam illum fiat

uoluntas tua sicut in celo et in
terra. panem nostrum cotidianum
da nobis hodie. et dimitte nobis debita
nostra sicut et nos dimittimus debitoribus
nostris. et ne nos inducas in temptationem
sed libera nos a malo. Cum autem
haec dixisset. subiunxit. Et ecce
quis uestrum habebit amicum et ibit ad illum
media nocte et dicet illi. amice commoda mihi
tres panes. quoniam amicus meus uenit de
uia ad me. et non habeo quod ponam ante illum.
et ille de interiore respondeat et dicat. noli
mihi molestus esse. ianua iam clausa est. et
pueri mei mecum sunt in cubili. non possum
surgere et dare tibi. Et si perseuerauerit
pulsans. dico uobis. etsi non dabit illi
surgens eo quod amicus eius sit. propter
tamen improbitatem eius surget et dabit illi
quotquot habet necessarios. Et ego uobis
dico. petite et dabitur uobis. quaerite et
inuenietis. pulsate et aperietur uobis.
omnis enim qui petit accipit. et qui quaerit
inuenit. et pulsanti aperietur. Quis autem
ex uobis patrem petit panem. numquid lapidem
dabit illi. aut piscem. numquid pro pisce
serpentem dabit illi. aut si petierit ouum.
numquid porrigit illi scorpionem. Si ergo
uos cum sitis mali nostis bona data dare
filiis uestris. quanto magis pater uester
de caelo dabit spiritum bonum petentibus
se. Et erat eiciens daemonium et illud
erat mutum. Factum autem cum
eiecisset daemonium locutus est mutus.
et admirati sunt turbae. Quidam autem
ex eis dixerunt. in beelzebub principe
daemoniorum eiicit daemonia. Et alii
temptantes signum de caelo quaerebant
ab eo. Ipse autem intuens cogitationes
eorum dixit eis. Omne regnum diuisum
contra se desolabitur. et domus super
domum cadet. Si autem et satanas
in se diuisus est. quomodo stabit regnum
eius. quia dicitis in beelzebub me eicere
daemonia. Si autem ego in beelzebub eicio
daemonia. filii uestri in quo eiciunt.
ideo ipsi iudices uestri erunt. Si autem
in digito dei eicio daemonia. profecto
peruenit in uos regnum dei. Cum fortis
armatus custodit atrium suum. in pace
sunt ea quae possidet. Si autem fortior
illo superueniens uicerit eum. uniuersa
arma eius auferet in quibus confidebat.
et spolia eius distribuet. Qui non est
mecum contra me est. et qui non colligit
mecum spargit. Cum immundus spiritus
exierit de homine. ambulat per loca
inaquosa quaerens requiem. et non inueniens
dicit. reuertar in domum meam unde exiui.
et cum uenerit inuenit eam scopis mundatam
et ornatam. Tunc uadit et assumit septem
alios spiritus secum nequiores se. et
ingressi habitant ibi. et fiunt nouissima
hominis illius peiora prioribus. Factum
autem est cum haec diceret. extollens
uocem quaedam mulier de turba dixit illi.
beatus uenter qui te portauit. et ubera
quae suxisti. At ille dixit. quinimmo
beati qui audiunt uerbum dei et custodiunt
illud. Turbis autem inruentibus coepit
dicere. Generatio haec generatio mala est.
signum quaerit. et signum non dabitur ei
nisi signum ionae prophetae. Sicut enim
fuit ionas signum ninuitis. ita erit et
filius hominis generationi huic. Regina
austri surget in iudicio cum uiris
generationis huius. et condemnabit eos.
quia uenit a finibus terrae audire
sapientiam salomonis. et ecce plus
salomone hic. Uiri ninuitae surgent in
iudicio cum generatione hac. et condemnabunt
eam. quia poenitentiam egerunt in praedicatione
ionae. et ecce plus ione hic. Nemo lucernam
accendit et in abscondito ponit neque sub
modio. sed super candelabrum. ut qui
ingrediuntur lumen uideant. Lucerna
corporis tui est oculus tuus. Si oculus
tuus fuerit simplex. totum corpus tuum
lucidum erit. Si autem nequam fuerit.
corpus quoque tuum tenebrosum erit.
Uide ergo ne lumen quod in te est
tenebrae sint. Si ergo corpus tuum totum
lucidum fuerit. nullam partem habens
tenebrosam. erit lucidum totum. et sicut
lucerna fulgore suo inluminabit te.
Et cum loqueretur rogauit illum quidam
pharisaeus ut pranderet apud se. Et
ingressus recubuit. Pharisaeus autem
coepit intra se reputare. dicens. quare
non baptizatus sit ante prandium.
Dixit autem dominus ad illum. Nunc
uos pharisaei quod de foris est calicis
et catini mundatis. quod autem intus
est uestrum plenum est rapina et
nequitia. Stulti. nonne qui fecit quod
foris est. et quod intus est fecit.
Uerumtamen quod superest date elemosynam.
et ecce omnia munda sunt uobis.
Sed uae uobis pharisaeis. quia decimatis
mentam et rutam et omne holus. et
praetermittitis iudicium et caritatem dei.
Haec autem oportuit facere. et illa non
omittere. Uae uobis pharisaeis. quia
amatis primam cathedram in synagogis.
et salutationes in foro. Uae uobis quia
estis quasi monumenta quae non parent.
et homines ambulantes super non sciunt.
Respondens autem unus de legisperitis
dicit illi. magister haec dicens etiam
nos contumeliam facis. At ille dixit.
Et uobis legisperitis uae. quia onerabatis
homines onera quae portari non possunt.
et ipsi uno digito uestro non tangitis
onera. Uae uobis quia aedificatis
monumenta prophetarum. patres autem
uestri occiderunt eos. Ergo testes estis
et consentitis operibus patrum uestrorum.
quia illi quidem occiderunt eos. et uos
aedificatis sepulchra. Propterea et
sapientia dei dixit. mittam ad eos
prophetas et apostolos. et ex illis
occident et persequentur. ut inquiratur
sanguis omnium prophetarum qui effusus
est a constitutione mundi. a generatione
ista. a sanguine abel usque ad sanguinem
zacchariae qui perit inter altare et templum.
Ita dico uobis. requiretur ab generatione
ista. Uae uobis legisperitis. quia
tulistis clauem scientiae. ipsi non intrastis.
et eos qui introibant prohibuistis.
Cum haec illi dicerent. coepit pharisaei
et legisperiti grauiter instare et os
eius opprimere de pluribus. insidiantes
ei. et quaerentes capere aliquid de ore
eius. ut accusarent eum. Interea
cum turbae multae circumstarent
ita ut conculcarent se inuicem. coepit
dicere ad discipulos suos. Attendite
uobis a fermento pharisaeorum. quod est
hypocrisis. Nihil autem opertum est
quod non reuelabitur. neque occultum
quod non sciatur. Quamobrem quae in
tenebris dixistis. in lumine dicentur.
et quod ad aurem locuti estis in
cubiculis. praedicabitur super tecta.
Dico autem uobis amicis meis. ne
terreamini ab his qui occidunt corpus.
et post haec non habent amplius quid
faciant. Ostendam autem uobis quem
timeatis. timete eum qui postquam
occiderit habet potestatem mittere in
gehennam. Ita dico uobis. hunc timete.
Nonne quinque passeres uenumdantur
dipondio. et unus ex illis non est in
oblivione coram deo. Sed et capilli capitis
uestri omnes numerati sunt. Nolite ergo
timere. multis passeribus pluris estis
uos. Dico autem uobis. omnis quicumque
confessus fuerit me coram hominibus.
et filius hominis confitebitur illum
coram angelis dei. Qui autem negauerit
me coram hominibus. negabitur coram
angelis dei. Et omnis qui dixerit
uerbum contra filium hominis. remittetur
ei. ei autem qui in spiritum sanctum
blasphemauerit non remittetur. Cum
autem inducent uos in synagogas et
ad principes et potestates. nolite
cogitare quomodo aut quid respondeatis
aut quid dicatis. Spiritus enim sanctus
docebit uos in ipsa hora quid oporteat
dicere. Dixit autem quidam de turba
illi. magister dic fratri meo ut diuidat
mecum hereditatem. Qui dixit ei.
homo quis me constituit iudicem aut
diuisorem super uos. Dixit autem ad
illos. Uidete et cauete uobis ab omni
auaritia. quia non in abundantia
cuiusquam uita eius est ex his quae
possidet. Dixit autem similitudinem
ad illos dicens. Homo cuiusdam diuitis
bene fructificauit ea. Et cogitabat
intra se dicens. quid faciam. quia non
habeo quo congregabo fructus meos.
Et dixit. hoc faciam. destruam horrea
mea et maiora faciam. et congregabo
illuc omnia quae nata sunt mihi et
bona mea. Et dicam animae meae.
anima habes multa bona posita in annos
plurimos. requiescito. manducato. bibito.
epulare. Dixit autem deus illi. stulte.
hac nocte animam tuam repetunt a te.
quae autem parasti cuius erunt.
Sic est qui sibi thesaurizat. et non est
in deum diues. Dixit autem discipulis
suis. Propterea dico uobis. nolite
solliciti esse animae uestrae quid
manducetis. neque corpori quid induamini.
Anima plus est quam esca. et corpus
plus quam uestimentum. Considerate
corui quia non seminant neque metunt.
quibus non est cellarium neque horreum.
et deus pascit illos. Quanto magis uos
pluris estis illis. Quis autem uestrum
cogitans potest adicere ad staturam
suam cubitum unum. Si ergo neque quod
minimum est potestis. quid de ceteris
solliciti estis. Considerate lilia quomodo
crescunt. non laborant neque nent.
Dico autem uobis. nec Salomon in omni
gloria sua coopertus fuit sicut unum
ex istis. Si autem fenum quod hodie
est in agro. et cras in clibanum mittitur.
deus sic uestit. quanto magis uos
modicae fidei. Et nolite quaerere quid
manducetis aut quid bibatis. et nolite
in sublime tollere. Haec enim omnia
gentes mundi huius inquirunt. Uestra
autem cura sit quemadmodum regnum
dei inquiratur. et haec omnia adponentur
uobis. Nolite timere pusillus grex.
quia placuit patri uestro dare uobis
regnum. Uendite quae possidetis et
date elemosynam. Facite uobis sacculos
qui non ueterascunt. thesaurum non
deficientem in caelis. quo fur non
adpropiat. neque tinea corrumpit.
Ubi enim thesaurus uester est. ibi et
cor uestrum erit. Sint lumbi uestri
praecincti. et lucernae ardentes in
manibus uestris. Et uos similes
hominibus exspectantibus dominum suum
quando reuertatur a nuptiis. ut cum
uenerit et pulsauerit. confestim aperiant
ei. Beati serui illi quos cum uenerit
dominus inuenerit uigilantes. Amen
dico uobis. quod praecinget se et faciet
illos discumbere. et transiens ministrabit
illis. Et si uenerit in secunda uigilia.
et si in tertia uigilia uenerit. et ita
inuenerit. beati sunt serui illi. Illud
autem scitote. quoniam si sciret pater
familias qua hora fur uenturus esset.
uigilaret utique. et non sineret perfodi
domum suam. Et uos estote parati.
quia qua hora non putatis filius hominis
uenturus est. Dixit autem petrus ad
illum. domine ad nos dicis hanc parabolam
an et ad omnes. Et dixit dominus.
Quis putas est fidelis dispensator et
prudens. quem constituit dominus super
familiam suam. ut det illis in tempore
tritici mensuram. Beatus ille seruus
quem cum uenerit dominus eius inuenerit
ita facientem. Uere dico uobis. quoniam
super omnia quae possidet constituet eum.
Si autem dixerit seruus ille in corde suo.
moram facit dominus meus uenire. et
coeperit percutere pueros et ancillas.
manducare quoque et bibere et inebriari.
Ueniet dominus serui illius in die qua non
sperat. et hora qua ignorat. et diuidet
eum. partemque eius cum infidelibus
ponet. Seruus autem ille qui cognouit
uoluntatem domini sui. et non praeparauit
et non fecit secundum uoluntatem eius.
uapulabit multis. Qui autem non cognouit.
et fecit digna plagis. uapulabit paucis.
Omni autem cui multum datum est.
multum quaeretur ab eo. et cui commendauerunt
multum. plus petent ab eo. Ignem ueni
mittere in terram. et quid uolo nisi
ut accendatur. Baptismo autem habeo
baptizari. et quomodo coartor usque
dum perficiatur. Putatis quia pacem
ueni dare in terra. non dico uobis.
sed separationem. Erunt enim ex hoc
quinque in domo una diuisi. tres contra
duos. et duo contra tres. diuidetur
pater filio. et filius patri. mater filiae.
et filia matri. socrus nurui suae. et nurus
socrui. Dicebat autem et ad turbas.
Cum uidetis nubem surgentem ab occidente.
statim dicitis. imber uenit. et ita fit.
Et cum austrum flantem. dicitis quia
aestus erit. et fit. Hypocritae. faciem
caeli et terrae nostis probare. hoc autem
tempus quomodo non probatis. Quid autem
et a uobis ipsis non iudicatis quod iustum
est. Cum enim uadis cum aduersario tuo
ad principem. in uia da operam liberari
ab eo. ne forte trahat te ad iudicem.
et iudex tradat te exactori. et exactor
mittat te in carcerem. Dico tibi. non
exies inde donec et nouissimum minutum
reddas. In illo autem tempore aderant
quidam nuntiantes illi de galilaeis.
quorum sanguinem pilatus miscuit cum
sacrificiis eorum. Et respondens ihesus
dixit illis. Putatis quia galilaei isti
peccatores fuerunt prae omnibus galilaeis.
quia talia passi sunt. Non dico uobis.
sed nisi poenitentiam habueritis omnes
similiter peribitis. Uerumtamen illi
decem et octo. quos cecidit turris in
siloe. et occidit eos. putatis quia et
ipsi debitores fuerunt prae omnibus
hominibus habitantibus in hierusalem.
Non dico uobis. sed nisi poenitentiam
habueritis omnes similiter peribitis.
Dicebat autem hanc similitudinem.
Arborem ficulneam habebat quidam
plantatam in uinea sua. et uenit
quaerens fructum in ea. et non inuenit.
Dixit autem ad uinitorem. ecce anni
tres sunt ex quo uenio quaerens fructum
in ficulnea hac. et non inuenio. Succide
ergo illam. ut quid etiam terram
occupat. At ille respondens dixit illi.
domine dimitte illam et hoc anno usque
dum fodiam circa illam. et mittam
stercora. et si quidem fecerit fructum
in futurum. sin autem succides eam.
Erat autem docens in una sabbatorum
in synagogis eorum. et ecce mulier
quae habebat spiritum infirmitatis annis
decem et octo. et erat curuata. nec
omnino poterat sursum respicere.
Quam cum uidisset ihesus. uocauit
ad se. et dixit ei. mulier dimissa es
infirmitate tua. Et inposuit illi manum.
et confestim erecta est. et glorificabat
deum. Respondens autem archisynagogus
indignans quia sabbato curasset ihesus.
dicebat turbae. Sex dies sunt in quibus
operari oportet. in ipsis ergo uenite
et curamini. et non die sabbati.
Respondit autem ad illum dominus.
et dixit. Hypocrita. unusquisque
uestrum sabbato non soluit bouem suum
aut asinum a praesepio. et ducit
adaquare. Filiam autem abrahae cum
sit. quam alligauit satanas ecce
decem et octo annis. non oportuit
solui a uinculo hoc die sabbati.
Et cum haec diceret. erubescebant
omnes aduersarii eius. et omnis turba
gaudebat in uniuersis quae gloriose
fiebant ab eo. Dicebat ergo. cui
similis est regnum dei. et cui
similabo illud. Simile est grano
sinapis. quod acceptum homo misit
in hortum suum. et crescit et fit
in arborem magnam. et uolucres caeli
requieuerunt in ramis eius. Et iterum
dixit. cui similabo regnum dei.
Simile est fermento. quod acceptum
mulier abscondit in farinae sati
tribus. donec fermentatum est totum.
Et perambulabat per ciuitates et
castella docens. et iter faciebat
hierusolymam. Dixit autem quidam
ad illum. domine si pauci sunt qui
saluantur. Ipse autem dixit ad illos.
Contendite intrare per angustam portam.
quia multi dico uobis quaerent intrare
et non poterunt. Modicum autem tempus
habetis. Modo quo surrexerit pater
familias et clauserit ostium. et incipietis
foris stare et pulsare ostium. dicentes.
domine aperi nobis. et respondens dicat
uobis. nescio uos unde sitis. Tunc
incipietis dicere. manducauimus coram
te et bibimus. et in plateis nostris
docuisti. Et dicet uobis. nescio uos
unde sitis. discedite a me omnes
operarii iniquitatis. Ibi erit fletus
et stridor dentium. cum uideritis
abraham et isaac et iacob et omnes
prophetas in regno dei. uos autem
mittendos foras. Et uenient ab oriente
et occidente. et aquilone et austro.
et recumbent in regno dei. Et ecce
sunt nouissimi qui erunt primi. et sunt
primi qui erunt nouissimi. In ipsa
hora accesserunt quidam pharisaeorum
dicentes ei. exi et uade hinc quia
herodes uult te occidere. Et ait illis.
Ite dicite uulpi huic. Ecce eicio
daemonia et sanitates perficio hodie
et cras. et tertia die consummor.
Uerumtamen oportet me hodie et cras
et sequenti die ambulare. quia non
capit prophetam perire extra hierusalem.
Hierusalem hierusalem. quae occidis
prophetas et lapidas eos qui ad te
missi sunt. quoties uolui congregare
filios tuos quemadmodum gallina
congregat pullos suos sub alas. et
noluisti. Ecce relinquetur uobis
domus uestra deserta. Dico autem
uobis. non uidebitis me donec ueniat
cum dicatis. benedictus qui uenit in
nomine domini. Et factum est cum
introisset in domum principis pharisaeorum
sabbato manducare panem. et ipsi
obseruabant eum. Et ecce homo quidam
hydropicus erat ante illum. Et respondens
ihesus dixit ad legisperitos et pharisaeos
dicens. Si licet sabbato curare. At illi
tacuerunt. Ipse autem adprehendens
curauit eum. et dimisit. Et respondens
ad illos dixit. Cuius uestrum asinus
aut bos in puteum cadet. et non continuo
extrahet illum die sabbati. Et non
poterant ad haec respondere illi.
Dicebat autem ad inuitatos parabolam
intendens quomodo primos accubitus
eligerent. dicens ad illos. Cum inuitatus
fueris ab aliquo ad nuptias. non discumbas
in primo accubitu. ne forte honorabilior
te sit inuitatus ab illo. et ueniens is
qui te et illum inuitauit dicat tibi.
da huic locum. et tunc incipias cum
rubore nouissimum locum tenere.
Sed cum inuitatus fueris. uade et
recumbe nouissimum locum. ut cum
uenerit qui te inuitauit dicat tibi.
amice ascende superius. tunc erit tibi
gloria coram simul discumbentibus.
Quia omnis qui se exaltat humiliabitur.
et qui se humiliat exaltabitur.
Dicebat autem et illi qui se conuiuauerat.
Cum facis prandium aut cenam. noli
uocare amicos tuos neque fratres tuos
neque cognatos neque uicinos diuites.
ne forte et ipsi te reuocent. et fiat
tibi retributio. Sed cum facis conuiuium.
uoca pauperes. debiles. claudos. caecos.
et beatus eris. quia non habent retribuere
tibi. retribuetur enim tibi in resurrectione
iustorum. Haec cum audisset quidam
de conuiuis. dixit illi. beatus qui
manducabit panem in regno dei.
Ille autem dixit illi. homo quidam
fecit cenam magnam. et uocauit multos.
Et misit seruum suum hora cenae dicere
inuitatis ut uenirent. quia parata
sunt omnia. Et coeperunt simul omnes
excusare. Primus dixit ei. uillam
emi. et habeo necessitatem exire et
uidere illam. rogo te habe me excusatum.
Et alius dixit. iuga boum emi quinque.
et eo probare illa. rogo te habe me
excusatum. Et alius dixit. uxorem
duxi. et ideo non possum uenire.
Et reuersus seruus nuntiauit haec
domino suo. Tunc iratus pater familias
dixit seruo suo. exi cito in plateas
et uicos ciuitatis. et pauperes et debiles
et caecos et claudos introduc huc.
Et dixit seruus. domine factum est
ut imperasti. et adhuc locus est.
Et dixit dominus seruo. exi in uias
et saepes. et compelle intrare. ut
impleatur domus mea. Dico autem
uobis. quod nemo uirorum illorum qui
uocati sunt gustabit cenam meam.
Conuenerunt autem ad illum turbae
multae. et conuersus dixit ad illos.
Si quis uenit ad me. et non odit
patrem suum et matrem et uxorem et
filios et fratres et sorores. adhuc
autem et animam suam. non potest
meus esse discipulus. Et qui non
baiulat crucem suam et uenit post me.
non potest meus esse discipulus.
Quis enim ex uobis uolens turrem
aedificare. non prius sedens computat
sumptus qui necessarii sunt. si habeat
ad perficiendum. Ne forte posteaquam
posuerit fundamentum. et non potuerit
perficere. omnes qui uident incipiant
illudere ei. dicentes. quia hic homo
coepit aedificare. et non potuit
consummare. Aut quis rex iturus
committere bellum aduersus alium regem.
non sedens prius cogitat si possit cum
decem milibus occurrere ei qui cum
uiginti milibus uenit contra se.
Alioquin adhuc illo longe agente
legationem mittit rogans ea quae pacis
sunt. Sic ergo omnis ex uobis qui non
renuntiat omnibus quae possidet non
potest meus esse discipulus. Bonum
est sal. Si autem sal euanuerit.
in quo condietur. Neque in terram
neque in sterquilinium utile est.
foras mittent illud. Qui habet aures
audiendi audiat. Erant autem
adpropinquantes ei omnes publicani
et peccatores ut audirent illum.
Et murmurabant pharisaei et scribae
dicentes. quia hic peccatores recipit
et manducat cum illis. Ad illos autem
ihesus parabolam hanc dixit dicens.
Quis ex uobis homo habens centum oues
et si perdiderit unam ex illis. nonne
dimittit nonaginta nouem in deserto
et uadit ad illam quae perierat donec
inueniat eam. Et cum inuenerit eam
imponit in humeros suos gaudens.
et ueniens domum conuocat amicos
et uicinos dicens illis. congaudete
mihi. quia inueni ouem meam quae
perierat. Dico uobis. quod ita gaudium
erit in caelo super uno peccatore
poenitentiam agente. quam super
nonaginta nouem iustis qui non indigent
poenitentia. Aut quae mulier habens
decem dragmas. si perdiderit unam
dragmam. nonne accendit lucernam
et uerrit domum et quaerit diligenter
donec inueniat. Et cum inuenerit
conuocat amicas et uicinas dicens.
congaudete mihi. quia inueni dragmam
quam perdideram. Ita dico uobis.
gaudium erit coram angelis dei super
uno peccatore poenitentiam agente.
Dixit autem. Homo quidam habebat
duos filios. Et dixit adulescentior
ex illis patri. pater da mihi portionem
substantiae quae me contingit. Et
diuisit illis substantiam. Et non
post multos dies. congregatis omnibus
adulescentior filius peregre profectus
est in regionem longinquam. et ibi
dissipauit substantiam suam uiuendo
luxuriose. Et postquam omnia illius
consumpsisset. facta est fames ualida
in regione illa. et ipse coepit egere.
Et abiit et adplicauit se uni ciuium
regionis illius. et misit illum in
uillam suam ut pasceret porcos.
Et cupiebat implere uentrem suum
de siliquis quas porci manducabant.
et nemo illi dabat. In se autem reuersus
dixit. quanti mercenarii in domo patris
mei abundant panibus. ego autem hic
fame pereo. Surgam et ibo ad patrem
meum. et dicam ei. pater peccaui in
caelum et coram te. iam non sum dignus
uocari filius tuus. fac me sicut unum
de mercenariis tuis. Et surgens
uenit ad patrem suum. Cum autem
adhuc longe esset. uidit illum pater
ipsius. et misericordia motus est.
et accurrens adcidit super collum eius
et osculatus est eum. Dixit autem
filius. pater peccaui in caelum et
coram te. iam non sum dignus uocari
filius tuus. Pater autem dixit ad
seruos suos. cito proferte stolam primam
et uestite illum. et date anulum in
manum eius. et calciamenta in pedes.
et adducite uitulum saginatum et
occidite. et manducemus et epulemur.
quia hic filius meus mortuus fuit
et reuixit. perierat et inuentus est.
Et coeperunt epulari. Erat autem
filius eius senior in agro. et cum
ueniret et adpropinquaret domui.
audiuit symphoniam et chorum.
Et uocauit unum de seruis et interrogauit
quae haec essent. Ille autem dixit
illi. quia frater tuus uenit. et occidit
pater tuus uitulum saginatum. quia
saluum illum recepit. Indignatus
autem est. et nolebat introire.
Pater autem illius egressus coepit
rogare illum. At ille respondens
dixit patri suo. ecce tot annis seruio
tibi. et nullum mandatum tuum
praeterii. et nunquam dedisti mihi
hedum ut cum amicis meis epularer.
Sed postquam filius tuus hic qui
deuorauit substantiam suam cum
meretricibus uenit. occidisti illi
uitulum saginatum. Ipse autem dixit
illi. fili tu semper mecum es. et
omnia mea tua sunt. Epulari autem
et gaudere oportebat. quia frater tuus
mortuus fuerat et reuixit. perierat
et inuentus est. Dicebat autem et
ad discipulos suos. Homo quidam
erat diues qui habebat uilicum.
et hic diffamatus est apud illum
quasi dissipasset bona ipsius.
Et uocauit illum et ait illi. quid
hoc audio de te. reddere rationem
uilicationis tuae. iam enim non poteris
uilicare. Ait autem uilicus intra se.
quid faciam quia dominus meus aufert
uilicationem a me. fodere non ualeo.
mendicare erubesco. Scio quid faciam.
ut cum amotus fuero a uilicatione
recipiant me in domos suas. Conuocatis
itaque singulis debitoribus domini sui.
dicebat primo. quantum debes domino meo.
At ille dixit. centum cados olei.
Et ait illi. accipe cautionem tuam.
et sede cito scribe quinquaginta.
Deinde alii dixit. tu autem quantum
debes. Qui dixit. centum coros tritici.
Ait illi. accipe litteras tuas et scribe
octoginta. Et laudauit dominus uilicum
iniquitatis. quia prudenter fecisset.
quoniam filii huius saeculi prudentiores
filiis lucis in generatione sua sunt.
Et ego uobis dico. facite uobis amicos
de mammona iniquitatis. ut cum
defeceritis recipiant uos in aeterna
tabernacula. Qui fidelis est in minimo.
et in maiore fidelis est. Et qui in
minimo iniquus est. et in maiore iniquus
est. Si ergo in iniquo mammona fideles
non fuistis. quod uerum est quis credet
uobis. Et si in alieno fideles non fuistis.
quod uestrum est quis dabit uobis.
Nemo potest duobus dominis seruire.
aut enim unum odiet et alterum diliget.
aut unum sustinebit et alterum
contemnet. Non potestis deo seruire
et mammonae. Audiebant autem haec
omnia et pharisaei qui erant auari.
et deridebant eum. Et ait illis.
Uos estis qui iustificatis uos coram
hominibus. deus autem nouit corda
uestra. quia quod hominibus altum est.
abominatio est ante deum. Lex et
prophetae usque ad iohannem. ex eo
regnum dei euangelizatur. et omnis
in illud uim facit. Facilius est autem
caelum et terram transire. quam de
lege unum apicem cadere. Omnis qui
dimittit uxorem suam et ducit alteram
moi

qui legunt conantur ita pronuntiare
quod dictum est dormite iam et requies
cite tamquam abexprobrante nonut
permittentes sit dictum quod recte fie
ret si esse necesse Cum uero marcus
ita hoc commemorauerit ut cum dixisset
dormite iam et requiescete adiunxerit
sufficit et deinde inferret uenit hora
ecce tradetur filius hominis utiq intelle
gitur post illud quod eis dictum est dormi
te et requiescete Si uisse dnm aliquanto
ut hoc fieret quod praemiserat Et tunc in
tulisse ecce adpropinquabit hora Ideo
post illa uerba secundum arcum positum
est sufficit id est quod requieuisse tis ta
sufficit Sed quia commemorata non est
ipsa interpositio silentii dno propterea
coartata intellectum ut in illis uerbis alia
pronuntiatio requiratur Lucas autem
praetermisit quotiens oraueritdixit
sane quod istita cuerunt Et orantem ab
angelo confortatum et prolixius oran
tem sudorem fuisse sanguineum et gut
tas decurrentes in terra Cum ergo odi
cit Et cum surrexisset a oratione et

ueniſſet ad diſcipulos ſuos non expreſſit
quo ſit oratione. Nihil tamen illis duobus
repugnat. Johannes uero poſtea quam
in hortum ingreſſus dicit cum diſcipulis ſuis
non commemorat quid illic egerit donec
eius traditor cum iudeis ad eum conprachen
dendum uenerit, tres ſignificat iste cande
re mihi narrauerunt sicut etiam unus
homo uerba poſſet cum aliqua uerba ue
nul lamen aduerſa ue, lucas enim
quantum ab eis processus id est uulgus
fuerit uti orare cum manifeſtius aperuit
dicens, quanta iacta est lapides, por
ro autem marcus primo ex uerbis suis
idem narrauit. Nec ad me ut si pierit pos
set transire et abeo illa hora id est pas
sionis quam calicis nomine moxsignifi
cauit, deinde in uerba ipsa dixit sic enim
ait, abba pater omnia tibi possibilia
sunt transfer calicem hunc a me qui
uerbis si adiungas quod illi dixerunt
ea quod ipse etiam marcus ex persona
sua paruo per superaposuit in ea sententia
manifestatur, pater si fieri potest
omnia enim tibi possibilia sunt transf

per calicem istum a me neque is cum putaret patris omnipotentiam posse hoc facere cum ait si fieri potest non enim dixisset si facere posset sed si fieri potest fieri autem potest quod ille uoluerit sic illa que dicitur est si fieri potest tacs dicere ut sui ipsius manifestatione magis marcus quo minus intellectum accipiendum est ut si fieri potest quando apud omnia ubi possibilia sunt et quod commemorauerunt euangelia esse uerum non quod ego uolo sed quod tu quod tandem tandem uale et quantum sic illa dicatur uerum tamen non mea uoluntas sed tua fiat satis ostendit non ex impossibilitate sed ex uoluntate patris dictum esse si fieri potest praeterea quia lucas et hoc ipsum plane ostendit non enim aut non ueni ait si fieri potest sed sine cui aperitori sententia aperitius iungitur quod marcus posuit ut illa dicatur sui ipsius omnia enim ubi possibilia sunt transfer calicem istum quod autem ipse marcus non solum pater sed abba pater et cum dixisse commemorat hoc est abba hebraice quod est latine pater, et ipsorum tasse.

dñs propt aliquod sacramentum utrũ
q; diverti volens ostendere illam scribis
tribam in persona sui corporis id est
ecclesiae suscepisse cui pactus est angelu
laris lapis uenientia deum partem ex
hebraeis ad quos pertinet quod ait abba
partem ex gentibus ad quas pertinet
quod ait pater. Cui paulus apostolus
non praetermittens hoc sacramentũ
in quo clamatus in quit abba pater,
et iterũ ait quoniam dñs spũs sui in corda
nostra clamantem abba pater. oportu
tuit enim ut bonus magister et ueris
saluator in precibus cũ patiens in
seipso demonstraret non debere suos
martyres desperare si qua forte cor
dibus eorũ in reperet subtempus passi
onis ex humana fragilitate tristitia
cui ea uincerent uoluntatis suae prae
ponendo uoluntatem dei qui ille sci
quid expediat quibus consulat de qua
totare non nunc tempus est ut uberiu
disseratur magis autem modo de con
uenientia euangelistarũ in quibus
diuersitate uerborũ saluberrime

discimus non aliud in uerbis ad audiendã
ueritatẽ quam sententiã loquentis es
se requirenda, hoc est enim pater quod
abba pater, sed ad sacramentum intel
mandum planius est abba pater, ad unita
tẽ significandã suffecit pater et dñs
quidem abba pater dimisse credendum
est sed tamen non nisi lucere sententia
Nisi aliis dicentibus, pater demonstrare
tur sic esse illas duas ecclesias ex iudaeis
et gẽtibus, unam unasit; et ex illo ergo
intellectum dictum est abba pater quod
ideo dñs alibi ait, habeo alias oues quae
non sunt de boc ouili, centies unum signi
ficans cum haberet oues etiã in populo
israhel, sed quia secutos adiecit oportu
it me et eas adducere ut sit unus grex
et unus pastor, quantũ ualet ad israhe
liticas centies abba pater tantum adunati
gregẽ solum pater, adducere ipso lo
quente sicut dicit matheus marcus
et iudas unus de duodecim uenit et
cum eo turba multa cũ gladiis et fustibus
a principibus sacerdotũ et seniori bus
populi, qui autem tradidit eum dedit

illis signum dicens quē cūque osculatus fuerit ipse est tenete eum et confestim accedens ad ihū dixit ave rabbi et osculatus est eum. Dixitq illi primo quoda[m] iudas osculo pdit hūm hominis tradis deinde quod matheus adiecit amice deinde dixit quod iohannis commemorat quid queritis respondentes ihū nazarenū dicentis ihs ego sum stabat aut[em] et nudas qui tradebat cum ipsis ait ergo dixit eis ego sum abierunt retrorsū et ceciderunt in terra. Iterū ergo eos interrogauit quē quaeritis illi aut[em] dixerunt ihū nazarenum respondit ihs dixi vobis quia ego sum si ergo me quaeritis sinite hos abire ut impleretur sermo quē dixit quia quos dedisti mihi non perdidi ex ipsis quē quidē videntes autem qui circa ipsū erant quod futurū erat dixerunt ei dne si percutimus in gladio et percussit unus ex ipsis quodom nes quat uor dicunt seruū principis sacerdotū et abscidit auriculam eius

sicut lucas et iohannes dicunt de ea
re quia aure eius percussit secundum iohan
nem petrus erat qui eum percussit aure
malchus uocabatur. deinde quod lu
cas dicit respondens ait sinite usq;
huc et adhuc uti quod matheus commo-
morat conuertit gladium tuum in locum
suum omnes enim qui acceperint gladium
gladio peribunt an putas quia non pos
sum rogare patrem meum et exhibebit
mihi modo plus quam duodecim legiones
angelorum quomodo ergo implebuntur
scripturae quia sic oportet fieri. his
uerbis adiungi potest quod illum eo loco
dixisse iohannes commemorat calicem
quem dedit mihi pater non uis bibam illum.
quonsicut dicit lucas tetigit auriculam
illius qui percusserat et sanauit eum.
Nec moueat quia contrarium sit quod
lucas dixit interrogantibus discipulis
si percuterent in gladio dominus respon
disse sinite usq. huc quasi postilla am
per cussionem praedicetur puerum placu
erit et usq. huc pactus sed amplius fieri
noluerit cum in uerbis quae matheus

posuit intelleg̃atur ponus totum pact̃ū
quo usus est gladio petrus dn̄o displicuis
se; illud enī uerius quod cū eū interrogas
sent dicentes, dn̄e si percutimus in gla
dio, tunc respondit; sinite usq; huc, id est
non nos moueat quod futurum est; per
mittendis unā hucusq; progredi, hoc est
ut mox ad prachendant ut impleantur
quae de me scripta sunt, sed interro
gas uerborū interrogantium dn̄m
et illius respondentis petrus depensi
onis auiditate et maiora pro dn̄o com
motione percussit, sed non potuerant
et ā simul, dici quae simul, fieri potue
runt; nonenim diceret, Respondens
autem ihs, nisi illorum interrogationē
responderet non pacto petrinā de pacto
petri quid indicauerit, matheus solus
dicit, ubi et ā non dixit matheus res
pondit ihs petro conuerte gladiū tuū
sed dixit, Tunc ait illis conuerte gla
diū tuum quod post pactū appareret di
xisse dn̄m; illud uero quod lucas posuit,
Respondens autem ihs ait, sinite usq;
huc illis quī interrogauerant: respon
sū

esse accipiendū est sed quia ut dixim⁹ ⁊
MCR
inuerba interrogantium, & responden
tis dñi, facta est uno ictu percussio, hoc
ordine iudicauit & esse narrandum
ut etiam inter uerba interrogationis
& responsionis c. ā inserreret; non
est ergo contrarium hoc, quod dixit
matheus, omnes qui acceperint
gladiū gladio peribunt, desr quinisi
fuerint gladio uidere autem posset
contrariū sidens, exilla responsione, al
remus q. adunum nec ipsū legale uul
nus usum tamen gladii spontaneum
ad probasse demonstraretur quāq
eam periodicum totum congruenter
intelligi posset ut sic connectatur & ut
quod lucas & quod matheus retulit
que admodum supra commemorauit
sinit eus q. huc & conuertit gladium in
locū suū, Omnes qui acceperint gla
diū gladio peribunt & cetera, quomodo
autē sit intelligendum sinit eus q. huc
iam exposui, & si aliter melius potest
inuestigari, dum tamen euangelistarum
ueritas consistat.

℣. Posteaseqꝫtur matheus et cõmemo
rat eum in illa hora dixisse turbis q̃ ad
ad latrones existis cũ gladiis et fustib⁹
conprachendere me, cotidie apud vos se
debã docens in templo, et non me tenuis
tis; sed hec est hora vestra et potestas te
nebrarum, hoc autem totum factum est
sicut matheus dicit ut implerentur
scripturae prophetarũ, tunc discipuli
omnes relicto eo fugerunt sicut et
marcus dicit; sequebatur autem illum
unus adulescens amictus sindone sicut
idem marcus commemorat et cũ te
nuissent eum reiecta sindone nudus
℣. profugit abeis. ℟. Adducentes autem
xerunt ad caifan principẽ sacerdotũ
ubi scribae et seniores convenerunt,
sed matheus dicit sed primo adannã
ducti sunt socrum caifae sicut johan
nes dicit; marcus autem et lucas no
men non dicunt pontificis, ductus est
autem ligatus cum adessent illa hora
tribunus et cohors et ministri iudae
orum sicut johannes commemorat.

petrus autē sequebatur eū alonge usq;
in atriū principis sacerdotū eīn
gressus intrō sedebat cū ministris ut
uideret finē sicut dicit matheus et
calefaciebat se adignem sicut in eo lo
co narrationis dicit marcus hoc et lucas
cōmemorat quod petrus sequebatur
alonge accenso autem ignē in medio atrio
et circūsedentib illis erat petrus in
medio eorū, et iohannes dicit quod sequē
batur simon petrus et alius discipulus.
Discipulus autē ille alius erat notus pon
tifici et introiit cum ihū in atrio pon
tificis sicut iohannes dicit, petrus autē
stabat ad ostiū foris secundū eundem
iohannem exiit ergo discipulus alius
qui erat notus pontifici et dixit ostia
riae et introduxit petrū sicut idem
iohannes dicit. Sic in tēpore illo cū
omnes essent cū petrus in atrio sicut
et alii dicunt, principes autem sa
cerdotum et omne cōsiliū sicut ma
theus dicit quaerebant falsū testimo
nium contra ihū ut eum morti tradē
rent et non inuenerunt, cū multi falsi

testes accessissent; Conuenientia enim
testimonia non erant sicut marcus dicit
cum eundem locum commemoraret; Nouis
sime autem uenerunt duo falsi testes
sicut dicit matthaeus et dixerunt; hic dixit pos
sum distruere templum dei et post triduū
aedificare illud; Alios etiam marcus comme
morat dixisse; Nos audiuimus eum dicentē;
ego dissoluam templum hoc manufactum
et per triduum aliud non manufactum ae
dificabo; Et ideo non erat conueniens tes
timonium illorum sicut ideo marcus ibi
dem dicit, Et surgens princeps sacerdotū
ait illi, Nihil respondes ad ea quae isti aduer
sum te testificantur; ihs autem tacebat;
Et princeps sacerdotum ait illi, Adiuro te
per dominum ut dicas nobis si tu es xps filī
us dei, dicit illi ihs tu dixisti; haec matthaeus;
marcus autem aliis uerbis dicit; Nisi quod ta
ceat quod eum adiurauerat princeps sacer
dotum; Sed tantum uale reostendit quod
ei dicit ihs tu dixisti; quantum si diceret
ego sum; Sequitur enim ut ait ideo marcus;
ihs autem dixit illi ego sum; et uidebitis
filium hominis ad dextris sedentem uir

turis et uenientem eum nubibus cael.
hoc dicit etiã matheus sed non dicit res
ponsum esse hoc ego sum. Tunc princeps sa
cerdotum scidit uestimenta sua dicens
blasphemauit, quid adhuc egemus testib
quod matheus commemorat et sequit
Ecce nunc audistis blasphemiã quid uobis
uidetur? Ad illi respondentes dixerunt
reus est mortis hoc etiã testatur et
marcus, sequitur matheus, Tunc expue
runt in faciẽ eius et colaphis eum ceciderunt
Alii autẽ palmas in faciẽ eius dederunt di
centes prophetiza nobis xpe quis est
qui te percussit, hoc dicit et marcus
cõmemorat etiã quod ei in faciẽ uel alae
runt, de his lucas quoque adtestatur,
haec intellegitur passus dns usq. ad ma
ne in domo principis sacerdotũ quo prius
adductus est ubi petrus temptatus
est, sed de petri temptatione quae inter
has dni contumelias facta est non eodem
ordine omnes narrant, nam ipse aspri
nus commemorauit matheus et marcus
deinde petri temptationem, lucas uero
explicat prius temptationem petri.

tum de cõi has dñi cõtumelias. Johannes
autem incipit petri tẽptationẽ dicere
interponit quaedã de contumelijs dñi et
adiungit quod inde missus esset ad caipham
pontificem. et inde rec apitul at q̃ ex
plicet quando coeperat petri tẽptationẽ peti
in domõ quod primo adductus est et redit
ad ordinem ut hoc ita fiendã at quẽ admodũ
ductus sit dñs ad caipham. Sic ergo omatth
sequitur, petrus uero sedebat foris in
atrio et accessit ad eum una ancilla dicẽ
tem cũ iesu galileo eras. ille negauit
coram omnibus dicens nescio quid dicis. et exeun
te autem illo ianuã uidit illum alia et ait
his que erant ibi, et erat cũ iesu nazare
no, et iterũ negauit cũ iuramento
quia non nouit hominem. Crispus pusillum
accessere unus quis stabant et dixerunt
petro uere et tu ex illis es nã et loquela
tua manifestũ te facit. Tunc coepit
detestari et iurare quia non nouisset
hominem. et continuo gallus cantauit,
hec dicit marcus. Intelligendum autem
quod posita aquã exclusa ara quã ascendel
bant et descendebant. gallus cantauit primus

quod matheus tacet et marcus dicit
non ante temporis antelianuã petrum ne
ga[illegible]uisse dum redisset ad proc[illegible]um,
qua[illegible]ndo autẽ rediit non opuserat
com[illegible]memorare. Marcus ergo sic illud
narrat exiit foras ante atrium et gal
lus cantauit, rursus autem cũ uidisset
illum ancillã coepit dicere circũstantibus
quia hic ex illis est, at ille eum negauit.
Bene uero ancillã non ead[illegible]m sed alia est
sicut dicit matheus, sane hoc quoq; in
telligitur quia in secunda negatione
ad ostiũ pellatus est et ab ancilla sed
licet quã ẽ memorat matheus et marc⁹
et ab aliquẽ commemorat lucas, sic
enim hoc narrat lucas, petrus uero
sequebatur alonge accenso autem
igne in medio atrio et circũsedentibus
illis erat petrus in medio eorũ quẽ cũ
uidisset ancilla quaeda sedentem ad
lumen et eũ perspexisset intenta dixit et
hic cũ illo erat, at ille negauit eum dicens
mulier non noui illum et post pusillum
alius eum uidens dixit et tu de illis es.
Hoc ergo quod lucas ait et post pusillã

IAM INGRESSUS ERAT PETRUS IANUAM ET PRIMUS
GALLUS CANTAVERAT IAM QUI REDIERAT UTIQUE
AD MODUM DICIT IOHANNES AD PROCUM STAN?
TE RUINE NEGARET; IOHANNES ENIM IN
PRIMA NEGATIONE PETRI NON SOLUM DE PRIMO
GALLI CANTU TACET SICUT CETERI EXCEPTO
DAMCO SEDENTE QUOD SEDENTEM ADIENTEM
COGNOVIT ANCILLA NON COMMEMORAT, HOC
ENIM TANTUM DICIT ERGO PETRO ANCILLA
OSTIARIA NUM QUID ERGO ET TU DE DISCIPULIS
HOMINIS ISTIUS ERAS DICIT ILLE NON SUM DEINDE
INTERPONIT QUE GESTABANTUR CUM EO IN EADEM
DOMO QUAE COMMEMORANDAM ARBITRA
TUS EST NE NARRANTE, STABANT AUTEM SER-
VI ET MINISTRI AD PRUNAS QUIA FRIGUS ERAT
ET CALEFACIEBANT ERAT AUTEM CUM EIS
ET PETRUS STANS ET CALEFACIENS SE HIC ERGO
IAM INTELLECTUR EXISSE PORTAS PETRUM
ET REDISSE, PRIMO ENIM SE DEBEBAT ADIENTE
PROSECUTAM REDIENTEM STARE EXPECTARE,
SED FORTE AUT ALIQUIS NONDUM EXIERAT
SURREXERAT AUTEM EXITURUS, HOC POTEST
DICERE QUI PRAETER PORTANTE IANUAM
SECUNDO INTERVOCATUM NEGASSE, UNDE
SUMSERIT, IOHANNIS SEQUENTIA

pontifex ergo inquit interrogauit
illum de discipulis suis de doctrina eius.
Respondit ei ille ego palam locutus sum
mundo ego semper docui in synagoga
cum omni turba ubi omnes iudaei conueniunt
et in occulto locutus sum nihil quid me
interrogas interroga eos qui audierunt
quid locutus sum ipsis ecce hi sciunt quid dixe-
rim ego. haec autem cum dixisset unus
adsistens ministrorum dedit alapam illum
dicens. Sic respondes pontifici. Respondit
ei ihesus. si male locutus sum testimonium per-
hibe de malo, si autem bene quid me caedis.
et misit eum annas ligatum ad caipham
pontificem. hic autem erat quidam
annas pontifex erat, non dum enim missus
erat ad caipham cum iam illi dicerent
Sic respondes pontifici, et hoc de uoce annae
et caipha pontifice. et commemorat et eum
lucas. in principio euangelii sui, ubi et ait iohan
nis predicationem quod coeperat de nativitate
pervenit usque ad eundem dominum ubi cessant
sunt quae narrauit et eundem ad caipham
missum esse scribit ad quem ab initio ducebatur.
sicut dixit et matheus et comme morat et ipse autem

ista iohannes que interposuit recapi
tulans de petro ordinem narrationē
redens ad ordinē explicat primā ne
gationem. Erat autem simon petrus
stans et calefaciens se dixerunt ergo
ei num quid et tu ex discipulis eius es ne
gauisus est ille et dixit non sum. hoc igitur loco
inuenimus et non ante ianuā sed ad procū
stantē secundo negasse petrū quod pri
us non posset nisi iam redisset posteā
quā portas exierat, nequeunte enim exire
rat et portis eum audit alterā ancillā
sed eū exigit et eum audit idest cū sur
gere et exigit anno aduertit eum et
dixit his quoque erant hi, idest quos simul erant
adigne. in uestibulo, et dicebat cum his
nazarenō, ille autē quū portas exierat
hoc ad ostium rediens iterum illis contra
dicentibus quando enim uidi hominē, Nam
quidam ex eis dicunt, decadem ancillā
esse qui perdiderā circūstantibus qua
hic ex illis es, dicebant ei non, non illi
usque dum quillo exeunte ibi remanse
rant sic autem ille audire et tundere
diuina et iterum abnegē stans resiste
bat

negando uerbis eorū deinde ineo quod
iohannes ait dixerunt nūquid et tu ex discipu
lis eius quod rede unum existi dicit intelle
gimus hoc quoq confirmatur non illā illam
tum alterā ancillā quā cōmemorat in hac
secunda negatione matthaeus et marcus
sed aliū quem commemorat lucas
cum petro id egisse unde iohannes dicit
dixerunt ergo ei quappropter siue post quam
illo exeunte dixit ancilla his qui secum
erant in atrio qui ab hinc exillis est hoc au
dito ille regressus est ut se quasi purga
ret negando siue quod est credibilius
non audiuit quid de illo dicū fuerit cū foras
exiret et post eā quā rediit ei dixerunt
ancilla et nulle alius quē commemorat
Nūquid et tu ex discipulis eius es et dixit non sū
pertinacius insistente illo de quo lucas ait
alio die nec et nude illis es cum petrus aut ho
mo non sū liquido tamen colligitur con la
tis de hac re omnibus euangelistarū testi
monijs non ante galli cantū secundo petrū ne
gasse sed intus in atrio adigne matthaeus
autem et marcus quicōmemorauerūt
exisse eū foras regressū breuiatis

causa tacuisse, Nunc iam determinatione
tione inspiciamus eorum congruentiam
quam matheus solum iam explicasse me
minerit. mus. Segui autem ordo marcus edidit
et post pusillum quia dicebant pe
tro uere exhilaresi nam et galileus es, ille auri
coepit anathematizare et iurare quia
nescio hominem istum quem dicitis et statim
rursum gallus cantauit, lucas autem tra
secutus hoc idem narrat et inter uallo tac
to quasi horae unius alius quidam adfirma
bat dicens uere et hic cum illo erat, Nam et
galileus es et petrus homo nescio quid
dicis, et continuo adhuc illo loquente can
tauit gallus. Iohannes secutus determina
petri negationem hanc explicat, dicit unus
ex seruis pontificis cognatus eius abs
cidit petrus auriculam, nonne ego te uidi
de illo cum illo. horum negauit pe
trus et statim gallus cantauit, quod
igitur matheus et marcus dicunt post
pusillum, quantum esset hoc tempo[ris]
manifestat lucas dicendo et inter ual
lo tacto quasi horae unius, de hoc autem
inter uallo tacet Iohannes, per quod matth

et marcus nonsingulare sedplurale numero enuntiant eos quicū petro aderant/cū lucas unum dicat iohannes quoq; unumquemq; cognatum cuius absciditauricul. ū facile ecclesiastes intellegere aut plurale numerū, p̄ singulari usitata locutione usurpasse matthei et marcū/ aut quod unus maxime atq; ū sciens et quicū uiderat adfirmabat et ceteri amicī secum petrū simul urgebant unde duos aliquos ex compendio plurale numerū possunt esse alios aut duos eosdem solū significare uoluisse/ quip̄ recipuus in hoc erat/ Iam uero illud quod matthaeus ipsi petro dictū fuisse adscribit/ uere et tu ex illis es et loquela tua manifestum te facit/ sicut iohannes eidem petro dicitur adsensisse/ nonne ego te uidi in horto cum illo/ marcus autem in uersu illos de petro locutos dicit uere ex illis es nam et galilaeus es sicut et lucas non petro sed de petro dicit/ Alius quidem adfirmabat dicens uere et hic cum illo erat/ Nam et galilaeus est/ aut sententiam intellegimus tenuisse eum/ qui compellatum dicunt petrum, tantundem enim valuit quod de illo cum illo dicebatur/ quantum si illa dicerentur aut utroq; modo

ac uel alios illum alius alium quod eo tempore
morasse. Illud autem cauendum posteriora nec a
priore secundum intellectum sicut marcus
expressit sed recordatus petrus uerbum quod di
xerat prius quam gallus cantet ter me negabis,
et egressus foras plorauit amare. Quod marcus
autem ita recordatus est petrus uerbi
quod dixerat eius prius quam gallus cantet
bis ter me negabis et cogitare, lucas autem
sic ait, et conuersus dns respexit petrum et
et recordatus est petrus uerbi dni sicut dixit
qm a prius quam gallus cantet ter me negabis,
et egressus foras petrus flebit amare.
Johannes de recordatione ait. Et uenit petrus a
cet sanctinco quod aut lucas quod conuer
sus dns respexit petrum quomodo accipien
dum sit diligenti consideranda est, quibus
enim dicant ore recta interiora autem uia men
me ex uero arbitrio putat petrus interser
uos quisimul scadio ne cale pacem, non
est credibile quod ibi audierat ordinandi
dacis et corporalis pierit illa respectio,
nam cum dixisset matheus. Tunc expue
runt in faciem et colaphis eum ceciderunt.

Alia autem palmas in facie eius dederunt dicentes prophetiza nobis xpe quis est qui te percussit. Secutus est narrata prioris excurrit. Inde autem commemoraret et fraudem iudae traditoris quem solus narrauit tradi cens. Tunc videns iudas quia tradendus et damnatus est paenitentia ductus reportauit xxx argenteos principibus sacerdotum dicens peccauit tradens sanguinem iustum. At illi dixerunt quid ad nos tu uideris. Et proiectis argenteis in templo recessit et abiens laqueo se suspendit.

Principes autem sacerdotum acceptis argenteis dixerunt non licet mittere eos in corbanan quia pretium sanguinis est. Consilio autem inito emerunt ex illis agrum figuli in sepultura peregrinorum. Propter hoc uocatus est ager ille haceldemach hoc est ager sanguinis usque in hodiernum diem.

Tunc impletum est quod dictum est per hieremiam prophetam dicentem et acceperunt xxx argenteos pretium adpretiati quem adpretiauerunt filii israel et dederunt eos in agrum figuli sicut constituit mihi dominus.

Si quis autem mouetur quod hoc gestum est

monitum

nominis inscribtura hieremiae pro
phetae et ideo putat fidei euangelistae ali
quid deroçandum primo inuenit non
omnes codices euangeliorum habere quod
per hieremiam dictum sit sed tantum modo
prophetam possumus ergo dicere his potius
codicibus esse credendum qui hieremiae
non habent nomen, dictum est enim hoc
per prophetam sed per zachariam, unde putatur
codices esse mendosos qui habent nomen
hieremiae quia uel zachariae habere
debuerunt uel nullius sicut quidam, sed
tamen prophetam dicentem quilibet
intelligi
tur zacharias, sed uitatur
ita defensione cui placet, mihi autem
cur non placeat haec causa est, quia et
plures codices habent hieremiae nomen,
et qui diligentius in graecis exemplari
bus euangelium consideraverunt inan
tiquioribus graecis ita se habere inuenis
se et nulla fuit causa cur adderetur hoc
nomen ut mendositas fieret curamen
de non nullis codicibus tollerentur fuit unq
causa ut hoc audax in pertinacia faceret cum
turbaretur quaestione quod hoc est nomen

apud hieremiā nō inuenitur quidergo
intelligendi est nisi hoc ac tū esse secre
tiore consilio prouidentiae dī quamuis
tes euangelistarū sunt gubernaī ꝯ portuit
enim per eos dī ani mo quodergo hinc argumen
tum sumere conantur uel infideles uel
imperiti homines quasi ad ostendendam
dissonantiā scōrum euangelistarum hoc
potius debent ad sumere ꝑ infideles eruditi
ad ostendā unitatē scōrū et nā prophetā
rum. Est alia causa quā omnibus uidetur nō
alio tempore diligentius perscrutandā nec
amplius sermone prorogandus quā haud
operis terminandi necessitas flagitat cur
hoc nomen hieremiae in testimonio zacha
riae sic omane permissum uel potius scīs ꝑ
auctoritate ꝓcepti est. Est apud hieremiā
quod emerit agrū a filio ꝑ amissū et ideo re
ciarcentū, nonquidem sub hoc nomine ꝑ
tinet quod postrū est apud zachariā, quod autē
ꝓpheta de xxx argenteis ad hoc interpre
tatus sit euangelista, quod non ad dedno cō
plenū esse in hoc estimatū quasi ꝓtinū non
possit esse. sed ad hoc pertinere etiā illud de
agro empto quod hieremias dicit, hinc ꝓpositi

mysticesignificari/ut non de zacchariae no
men ponere tur Quidixit xxx argenteos s/
sed hieremiae quidixit de agro empto ut
lectio euangelio aptaretur inuenio Nomine hie
remiae/lectio autem hieremiae non in
uenio testimonio de xxx argenteis inuen
to uel in agro empto/ad quod me admoneatur lector
utrũq; conferre et unde sensũ enucleare
prophetae quomodo pertineat ad hoc quod
in dño impletum est: Nam illud quod subie
cit huic testimonio matheus cuius/quem
admodum interpretem usus fuerit/et unde rum icos
in agrũ piculi sicut ipse nouit ostendit/Nec
apud zachariã nec apud hieremiã reperitur
Vnde magis experiendum est et lectorem et mysticae in
serendum quia hoc ex dni reuelatione cognos
cendum/ad hanc rem quae de xpi praemio praemissa est
huiusmodi pertinere prophetiam/liber
quippe empti ager/apud hieremiã iubetur
emi tunc autem specialiter et comitatur hic de praemio dni agri piculi/et hoc ad sepulturã/pe
regrinorũ tamquã ad permansionem non
habentium quibus hoc saeculo peregri
nantes/coniungimur apto per baptismum/

nã cuiꝰ cõpꝛionẽ acri hoc sig̃nificare
hieremiae dicendꝰ quia crꝛ permansio
decapꝛiuitatꝫ et liberatoꝝ in illa terra. haec
tamq; de lenianda arb ꝛrannide cum
adponere quidinbis prophetꝫ testimoniis
inuenꝛ redactis euangelicae narratione
conatus diligentius attentius que requi
ramus, hac inter posuimatthaeus. ꝺeſudatꝛa
dꝛoge.

VIII Deinde sequitur edictꝫ, ꝓhis autẽ stetit
antꝫ praesidem et interrogauit eũ praesꝰ
dicens, tues rex iudaeoꝝ dicentibꝰ, tu
dicis, et cũ accusaret. a principibus
sacerdotum et seniorib⁹ Nihil respon
dit. tunc dicit illi pilatus, non audis quanta
aduersũ te dicunt testimonia. et non
respondis et ualde mirabatur
rex praesꝰ uehementer, per diem autẽ
solẽne consueuerat praesꝰ dimittere
populum unum uinctum quem uoluis
sent, habebat autem tunc uinctum tũ in
signe quidicebatur barrabas, congre
gatis ergo illis dixit pilatus, quẽ uultis
dimittã uobis barabban, an hiesum qui dicit
xp̃s. Sciebat enim. quod per inuidiã tradi
dissent eum. Sedente autẽ illo pro tribu
nali.

amisit illū uxor eius dicens, Nihil tibi & iusto
illi mult. hodie passus sū hodie per uisū propter
eū, principes autem sacerdotū & seniores
persuaserunt populis ut peterent Barra-
ban, ihū uero perderent, Respondens au
tē praes. ait illis, quē uultis uobis de duobus
dimitti? At illi dixerunt, Barrabban. Dicit illis
pilatus, quid igitur faciā de ihū qui dicitur
xps? Dicunt omnes, crucifigatur, ait illis
praeses, quid enim mal. fecit? At illi magis cla
mabant dicentes, crucifigatur, Videns au
tem pilatus quia nihil proficeret, sed magis
tumult. fieret, accepta aqua lauit manus
coram populo dicens, Innocens ego sū a sangui
ne iusti huius, uos uidetis, Et respondens
uniuersus populus dixit, sanguis eius super
nos & super filios nostros, Tunc dimisit
illis Barrabban, ihū autē flagellatū tradi
dit eis ut crucifigeretur, Haec narrauit
matheus per pilatum cesiade dño, marcus
quoq. paene eisdem uerbis, et reb. concin
nit, uerba autem pilati quib. respondit
populo perierunt, consolenter unus uinctus
de carcere tur ita reperit, pilatus autē
respondens, et dixit, uultis dimittā uobis

ꝛ ccc

ꝛccꝯiudaeoꝝ ꝯ matheus autē sic art; Con
greꝯ ad hec ergo illis dixit pilatus quē uultis
dimittā uobis ℟ barabbā an ihm qui dicitur
xps. Nulla quaestio est quod facere ipsos
potisse ut aliquid eis dēmitteretur sed
quaeri potest quare quē barabbā pilatus dixerit
ut illū quē ad matheo ad lucā ad marco repe
tantur. Aliud enim uidetur esse quē uultis
dimittā uobis ℟ barabbā an ihm qui dicitur
xps. Aliud uultis dēmittā uobis recentiu
dacorum dicens. petrus uero sedebat foris
in atrio quod non diceret nisi illa cum dē in
tus agerentur. Et quanta collegit urin
narratione marci. non solum in interio
rib. sed etiam in superioribus domus age bā
tur. Nam postea quā marcus talia nar
rauit secutus ait. Et cum esset petrus
in atrio deorsum. Sicut ergo eo quod mat
theus ait. petrus uero sedebat foris in
atrio. ostendit quod illa intus agerentur.
Sic eo quod dixit marcus. Et cum esset pe
trus in atrio deorsum. ostendit non so
lum in interioribus sed etiam in superioribus.
Cesta quae dixerat. Quando dominus respe
xit petrum dns facie ad corporali. qua prop

ecclesiam videtur illa respectio diuinitus
factam ut reuocaret in memoriam quomodo
iam negasset et quid dns praedixisset atq.
ita misericorditer dnō respicientis paenitē
tem reū eis admonuerit dicens sicut condiedixim⁹
dne respice me et respexit reūs quid de ali
quo periculo uel labore diuina misericordia
liberatus est, et sicut dicitur est respice et
exaudi me et conuertere dne et libera animā
meā tradicitū arbitror conuersus dns
respexit petrum et recordatus est petrus
uerbi dni, denique cū frequentius soleant
in narrationibus suis ponere ihm quam
dnm modo lucas dnō posuit dicens conuer
sus dns respexit petrum et recordatus
est petrus uerbi dni, matheus autē et
marcus qui de ista respectione tacue
runt non uerbi dni sed uerbi hoc cū recor
datū esse dixerūt unde ex hoc intelle
gamus illā respectionē non oculis hu
manis sed diuinis actā. Sequitur
ergo matheus et dicit, mane autem
facto consilium inierunt omnes principes
sacerdotum et seniores populi aduersū
ihm ut eum morti traderent et uinctum

adduxerunt eum et tradiderunt pontio
pilato praesidi. marc. similiter, et con
silium facientes
summi sacerdotes cum senioribus et scribis et
universo concilio vinctum eum duxerunt
et tradiderunt pilato. luc. autem posita
quam compleuit narrando de trinegatione
recapitulauit quae cum dnoc esta sunt mane
ut apparet circa mane atque praeconio cum
narratione eum uiri quitenebant illum ludu
debant et caedentes uel auerunt eum
et percutiebant faciem eius et interrogabant
eum dicentes prophetiza quis est qui te per
cussit, et alia multa blasphemantes dicebant
in eum. et cum factus esset dies conuenerunt se
nior plebis et principes sacerdotum et scribae
et duxerunt illum in concilium suum dicentes,
si tu es xps dic nobis, et ait illis si uobis di
xero non credetis mihi, si autem interro
gauero non respondetis mihi neq. dimittetis
me. ex hoc autem erit filius hominis sedens
ad dexteram uirtutis dei. dixerunt autem
omnes; tu ergo es filius dei. qui ait, uos dici
tis quia ego sum. at illi dixerunt, quid adhuc
desideramus testimonium ipsi enim audiuimus

deo recius, et surgens omnes multitudo
eorū duxerunt illū ad pilatū. haec omnia
narrauit lucas, ubi intellegitur quod etiā
matheus et marcus narrauerunt quod
interrogatus sit dns ut rū ipse esse se et filius dī
et quod dixerit dico uobis. amodo uidebitis
filiū hominis sedentem ad dexteram uirtutis dī
et uenientē in nubibus caeli. lucas scente
die cessatum quando lucas dicit et iam factus
est dies atq; ita narrat si omnia exierunt quidem
ipse commorat quod illi tacuerunt. Nocte
autem intellegimus perfalsas testes
actum esse cū dno quod breuiter cōmeando
rauerunt matheus et marcus. lucas tacuit
quae narrauit quae circa manes unt. gesta
nam et illi. id est matheus et marcus con
texerunt narrationē in his quae cū dno
acta sunt usq; ad manē sed postea redie
runt ad narranda om per inegationē qua
terminata redierunt ad manē ut inde
coepta contexerent quousq; perducerent
rent quae cū dno acta erant. sed non
dū commemorauerant quod mane fac
tū esset. Iohannes quoq; cūe a quae cum
dno gesta sunt. ex quanta parte uisum est

capernaum et tota cognatione adorasset
adducunt eum quo ingrediebatur adcaifan in prae-
torium. Erat autem mane, ubi intellegimus
aut aliqua fuisse causa quae coegerit caia-
fan esse in praetorio necesse praesente
cum alii principes sacerdotum haberent de
domo quaestionem aut in domo eius fuisse
praetorium. Tamen ad ipsum abinitio ducebatur
ex aliq. inferno perductus est; sed quia iam
tam quam conuicium reum adducebant
caifae autem ante exustum fuerat templum
reducebatur. Nulla mora interposita et quin hoc
videndus pilato traderetur. Quae cum
per pilatum cum domo esta sunt, tam matthaeus
in matthaei euangelio conscribentis pro
zaccharia hieremias occurrit. Ut fieri
solet, quod tamen sine ulla dubitatione
emundare et ab aliis admonitus
quippe adhuc in carne uiuens hoc legere
reperuerunt nisi cognitaret recordatio
nis uae quae spiritu sancto recipiebatur. Non
frustra occurrisse aliud pro alio nomen
prophetae nisi quia tradens hoc scribi
constituit. Curauit enim ita constituere
dominus per illa causa utilissima debet

facilly me cogitari/enã siccesse insẽ nuariũ
ita omnes scõs prophetas unos pulocutos/
mirabili inter se consensione constare/
Cui hoc multo ampliusse quasi omniũ omnia
prophetarũ uno uiri hominis ore dicen
rentur, et ideo indubitanter accipi debere
quae cũq; per eos scõs ps dixit esinçula
esse omniũ et omnia sinçulorũ, cũ ici tur
et quae dicta sunt per hieremiã ita sint
zacchariae/ quã hieremiae/ et quae dicta
sunt per zachariã ita sint hieremiae
quã zachariae/ quod opus erat ut emen
daret matheus/ cũ aliud pro alio sibi no
men occurrens/ ascribi/ releçisset/
ac non postposequens auctoritatẽ spõsi/
a quo mente mota regi plus nobis ille cui q;
sentiebat/ ita hoc scribi/ relinquebat
sicut eum admonendo/ constituere/ ut ci
ad informandos nos/ animam uerborũ suorũ
inter prophetas esse concordiã/ ut non
absurde/ imo congruentissime/ et iã
hieremiae deputaremus/ quod per
zachariã dictũ reperiremus, Sieni
hodie quis [illegible] quã uolens alicui usur
pa/ indicare/ dicat/ nomen alterius

Aquodictasint, quiamensprudentissimus
euangelistarum coniunctissimus illius
cuius uerba dicere uoluit et continuo re
cordatus aliū pro alio se dixisse / nasecolla
tat / atque corrigat / Ceterum dicam bene
dixi, quod aliud intuens nisi tantū inter
amboses esse concordiā / inter illū scilicet
cuius uerba dicere uoluit / et alium / et alicuius
ei nomen pro illius nomine occurrit / Opta
bat hoc ista dixisse / qualem ille dixisset /
quanto magis hoc de prophetis scis intel
legendum et ad uitandam contentionem
omnium libros tam quā unisonum librum
accipere nos / in quo nulla rerū discrepan
tia credere tur / sic ut nul la inueniretur
in eis / quod moraretur constantiam ueritatis /
quamsi omnia illa unus homo qui liberi doc
tissimus loqueretur / sed quia christos re
ges dicebant / et quidixerit ille / ani ille / ani
pestiuerit eū quae sisse / an uel lent sibi
de omnibus ecclesiis iudaeorū / de ihū xpō, Nihil
interest / sententiae / quod hic tacuit / marcus
de barabba / hoc solū uolens dicere / quod
ad dnm pertinebat / quando aquide ineorū
responsionesantis et ipse cognendrit que

sibi dꝯ̃ mortẽ uoluerint; pontifices in
quit conciliauerunt turbã̃ ut magis Bar
rabban dimittẽret eis. Sequitur autem
edicit. Pilatus autẽ iterum respon
dens ait illis, quid ergo uultis faciã̃ regẽ
iudaeorũ̃? unde clamauerunt uis. Appareat quod
id marcus dicit, ostendere dicendo regẽ
iudaeorũ̃ quod matheus dicendo xp̃m
non nisi iudicẽtur xp̃i reges nisi iudaeorũ̃.
Nãq; in eo etiã̃ loco matheus ait dicentibus
pilatus, quid ergo faciã̃ de ihũ̃ qui dicitur
xp̃s? Ergo sequitur marcus. At illi iterum
clamauerunt crucifige eũ̃, quod ille ait
dicuntes omnes crucifigatur et sequitur
marcus; pilatus uero dicebat eis, quidenim
malefecit? at illi magis clamabant cru
cifige eum. hoc matheus non dixit sed,
quõ dixit, uidens autem pilatus quia nihil
proficeret, sed magis tumultus fieret,
dixit etiã̃ eũ̃ lauasse manus coram populo
ac sic innocentẽ se a sanguine eius signi
ficaret, quod item et marcus et alii tacent,
satis ostendit etiã̃ matheus ea esse
praesidẽte cũ̃ populo ordinata et ut quod
breuiter significauit marcus in eo quod

repertpilatū diuisse quidenī malefecit
deindesicetiā ipse concludit quepercpila
tū cūdnoçesiasunt, pilatus aut ē inquī
uolens populo satisfacere dīmisit illis
barabban et tradidit ihū ut placellis caesū
ut crucifigeretur, haec apud praesidem
çesta narrauit marcus lucas uero apud pilatū
çesta sic narrat, Coeperunt aut ē accusa
re illū dicentes, hunc inuenimus subuer
tentē gentē nostrā et prohibentē tributa
dari caesari et dicentē se xpm regem
esse, hoc illi duo euangelistae non dixerī
cūtamen dicerent quod eū accusabant, ideo
ipsa crimina quae falsa obiecerunt
aperuit, tacuit aut ē quod eidixit pilatus
non respondes quicquā cuidē in quantis te
accusant, sed plane scīr et dicit quod
et illi dixerunt, pilatus aut ē interrogauit
eū dicens, tu es rex iudaeorū at ille respon
dens ait tu dicis, hoc aut ē matheus et
marcus cōmemorauerunt antequā
dicerent cōpellatū hm quod eis accu
santibus non responderet, nihil aut ē
interest uerum tamen quod ordine lucas ista
tenuerit. Quē ad modū nihil interest si alius

aliquid facere quod alius cõmemorat quẽ ad
modũ inconsequentibus dicit, Audiens
pilatus adprincipes sacerdotũ et turbas,
Nihil inuenio in hoc homine, illi uero ualescebant dicentes cõmouet populũ docens per
uniuersam iudaeam et incipiens a galilea usq;
huc, pilatus audiens galilaeã interrogauit si homo galileus esset, et ut cognouit
quod de herodis potestate esset remisit
eũ ad herodẽ, qui et ipse hierosolymis erat
illis diebus, herodes autẽ uiso ihũ gauisus
est ualde, erat enim cupiens ex multo tempore uidere eum, eo quod audisset multa
de illo, et sperabat signũ aliquod uidere
a eo fieri, interrogabat autẽ illũ multis
sermonibus, at ipse illi nihil respondebat,
stabant autẽ principes sacerdotũ et scribae constanter accusantes eũ, spreuit
autẽ illũ herodes cũ exercitu suo, et illusit indutum uestimento albo, et remisit ad pilatũ, et facti sunt amici herodes et pilatus
in ipsa die, nam ante inimici erant ad in
uicẽ, hoc omnia uidesi quod a pilato
ad herodẽ dns missus est, et quae ibi ges
ta sunt, lucas solus indicat, et nã si aliqd

ibiam similequodinalijs narra-mon̄. locis.apud
alios possit inuenire. Ceteri aute ca-
tan̄ dicere noluerunt. quae apud pila
tum gestasunt. quousq. dns crucifigen
dus trade retur. Rediens ergo lucas ad ea
quae apud praesidē gerebantur. unde
digressus erat. ut narraret quod apud
herodē ac tū est. ita sequitur. Pilatus au
tem conuocatis principib. sacerdotum
et magistratibus et plebe dixit ad illos.
obtulistis mihi hunc hominē quasi auer
tentē populū. Et ecce ego coram uobis in
terrogans nullā causā inueni in homine
isto ex his in quibus eū accusatis. hic in
tellegimus eum praetermisisse. quem
admodum ad no quaesierit. quid accusa
toribus responderit. Sed neq. herodes
inquit. Nā remisit nos ad illum. et ecce nihil
dignū morte actū est ei. emendatū ergo
illū dimittā. Necesse aute habebat di
mittere eis per diem festū unū. Excla
mauit aute simul uniuersa turba di
cens. tolle hunc. et dimitte nobis bar
rabban. qui erat propter seditionē quan
dā facta in ciuitate. et homicidiū missus
in carcere. Iterū aute pilatus locutus

est ad illos uolens dimittere ihū, illi autem
clamabant dicentes crucifige crucifige
illum, ille autem tertio dixit ad illos, quid enim
malefecit iste? nullā causā mortis inuenio
in eo, corripiam ergo illū et dimittam, at illi
instabant uocib⁹ magnis postulantes ut
crucifigeretur, et inualescebant uoces
eorum, Matthæus hoc conatu pilati quo
saepius ei⁹ eis egit uolens eum dimittere
turbis paucissimis uerbis satis ad testandū
est ubi ait, uidens autē pilatus quia
nihil proficeret sed magis tumultus fieret,
Quod non diceret nisi multū ille nisus esset
quā uis tacuerit quotiens hoc efficere
temptauerit uincere uerebatur furorem eorū.
Et lucas mag. ita concludit quod actum
est apud praesidem, et pilatus inquid
adiudicauit fieri petitionē eorū, dimi
sit autem illis eum qui propter homicidiū
et seditionē missus fuerat in carcerē
quem petebant, ihū uero tradidit uolun
tati eorum, Nunc eadem secundum
iohannem consideremus, id est quae per
pilatum facta sunt, et ipsum quid non
introierunt in praetorium ut non condemn
narentur

sed manducarent pascha, exiit ergo
pilatus ad eos foras et dixit, quam accusa
tionem affertis aduersus hominem hunc
Responderunt et dixerunt ei, si non esset
hic malefactor non tibi tradidissemus eum,
hoc uidendum est ne contrasit. Et quod
lucas dicit certa me eum dixisse crimina
et dicit quae dicta sint, Coeperunt autem
inquid accusare illum dicentes, hunc in
uenimus subuertentem gentem nostram
et prohibentem tributa dari caesari et di
centem se xpm regem esse, Quod uerum nunc
secundum iohannem commemorauit uidentes
iudaei noluisse dicere crimina cum dixisset
pilatus quam accusationem affertis aduer
sus hominem hunc, Responderunt et;si
non esset hic malefactor non tibi tradi
dissemus eum, unde licet ut eorum auctori
tate secutus quae obiciebantur desinerem
quaerere, sed ob hoc tantum nocentem
crederet quod sibi a beis tradi meruisset.
Ergo intellegere debemus et hoc dictum
esse et illud quod lucas commemorauit,
multa et dicta et multa responsa sunt
unde cuique eorum quantum uisum est decerp
sit

& innarrationem suã posuit quod satis
esse iudicauit, Nã & ipse iohannes dicit
quaedã quae obiecta sint quae suis locis
adhibimus, Illa quoq; sequamur, Diuertit ergo ad
pilatum, accepit ergo eum & secundũ legẽ
aegyptiã iudicauit eum, dixerunt ergo ei iu
daei nobis non licet interficere quem
quã ergo sermonibũ impleretur quẽ dixit si
gnificans quae esset mortis moriturus
Introiit ergo iterũ in praetorium pilatus
& uocauit ihm & dixit ei, Tu es rex iudae
orũ & respondit ihs, A temetipso
hoc dicis an alii tibi dixerunt de me & hoc
uidebatur non conuenire illi quod ab
aliis cõmemoratũ esset, Respondit ihs
iudicis, Nisi inconsequentibus ostenderet & illud dictũ esse, Unde osten
dit quae nunc dicit, Ceteros ponit
euangelistas illa quae ad nõ dicta non
esse, Intellexit ergo ceteros, Respondit
ihs quid pilatus, Nũquid ego iudaeus sũ
gens tua & pontifices tradiderunt
te mihi, quid fecisti, Respondit ihs,
Regnũ meũ non est de mundo hoc si
ex hoc mundo esset regnũ meũ

omnis turba clamabat dicentes: Non hunc
de regione nostra. Nunc autem meum regnum
non est hinc, dixit ihs. Ait ergo pilatus, ergo
rex es tu? Respondit ihs: tu dicis quia rex
sum ego. Ego in hoc natus sum et ad hoc
veni in mundum ut testimonium perhibeam
veritati. Omnis qui est
ex veritate audit meam vocem. Dicit ei pi
latus quid est veritas? Et cum hoc dixisset
iterum exiit ad iudaeos et dicit eis: Ego nul
lam invenio in eo causam. Est autem consue
tudo vobis ut unum dimittam vobis in pas
cha. Vultis ergo dimittam vobis regem
iudaeorum? Clamaverunt rursum omnes
dicentes: non hunc sed barabban. Erat
autem barabbas latro. Tunc ergo ap
prehendit pilatus ihm et flagellavit. Et
milites plectentes coronam
de spinis imposuerunt capiti eius et
veste purpurea circumdederunt ei
et veniebant ad eum et dicebant: Ave
rex iudaeorum. Et dabant ei alapas.

exiit herũ pilatus foras & dicit eis, ecce
adduco eum uobis foras ut cognoscatis
quia in eũ nullam causã inuenio, exiit er
go ihs portans spineã coronã & purpu
reum uestimentum, & dicit eis, ecce
homo, cũ ergo audissent eum pontifices
& ministri clamabant dicentes, cruci
fige, crucifige, dicit eis pilatus, accipite
eum uos & crucifigite, ego enim non in
uenio in eo causã, Responderunt ei iudei
nos legẽ habemus & secundũ legẽ de
bet mori quia filiũ dei se fecit, hoc potest
congruere ei quod lucas commemorat
in accusatione iudaeorum dictum
hunc inuenimus subuertentem gen
tem nostrã & prohibentem, quia filiũ
dei se fecit, sequuntur ea quae iohannes et
dicit, cũ ergo audisset pilatus hunc
sermonẽ magis timuit, & ingressus
est praetoriũ iterum & dicit ad ihm
unde es tu, ihs autẽ responsũ non dedit
ei, dicit ergo ei pilatus, mihi non lo
queris, nescis quia potestatem ha
beo crucifigere te & potestatẽ ha
beo dimittere te, Respondit ihs, non

habere potestatem aduersus me ullam
nisi tibi esset datum desuper propterea
qui tradidit me tibi maius peccatum ha
bet. Exinde quaerebat pilatus dimitte
re eum. Iudaei autem clamabant dicentes,
si hunc dimittis non es amicus caesaris.
omnis qui se regem facit contradicit cae
sari. huic potest congruere quod lucas
in eadem accusatione iudaeorum manar
rat. cum dixissent inuenimus hunc subuer
tentem gentem nostram. Adiecit et prohiben
tem tributa dari caesari et dicentem se
xpm regem esse, ex quo soluuntur illa quae
tio qua putabat pilatus dixisse
nullum aliud aeis dno crimen obiectum
Quando responderunt et dixerunt eis si
non esset hic malefactor non tibi tradi
dissemus eum. Sequitur ergo iohannes
et dicit. pilatus ergo cum audisset hos
sermones. addunt porro sibi et dicunt
proferebantur. Galilaea in loco qui dicitur
Litbostratus hebraice autem gabbatha.
Erat autem parasceue paschae hora qua
sisexta, et dicit iudaeis, ecce rex uester,
illi autem clamabant, tolle tolle.

crucifigeeum, dixit eispilatus regē
uestrum crucifigā? Responderunt pon
tifices, non habemus regē nisi caesarē.
Tunc ergo tradidit eis illū ut crucifigere
tur, haec narrauit iohannes perpilatū
Viii gesta. Consequens est ut ipsa dñi
passionē secundum quattuor euange
listarū testimonia uideamus quā matths
sic incipit. Tunc milites praesidis susci
pientes ihm in praetoriū congregauerūt
adeū uniuersā cohortē et exuentes eū
clamidē coccineā circūdederunt ei et
plectentes coronā despinis posuerunt
supercaputeius et harundinē indextre
rā eius et genu flexo ante eum inlude
bant dicentes, haue rex iudaeorū. hoc
marcus in eo dē loco narrationis ita di
cit, milites autem duxerunt eum intro
in atrium praetorii et conuocant totam
cohortē et induunt purpu rā et impo
nunt ei plectentes spineā coronam
et coeperunt salutare eum, haue rex iu
daeorum, et percutiebant caputeius
harundinē et conspuebant eū et ponen
tes genua adorabant eum, intellegitur.

mag. quod matheus arte clamide coccinea
circumdederunt hoc marcus dixisse in
duas purpuras. prorecte enim pro clamide
illa coccinea. a bin ludentibus adhibebatur
Est rubra quaedam purpura coccosimilis
non potest enim fieri ex purpura et alia mar
cus ergo memoratur quae clamis habebat
quam vis esset coccinea. lucas hoc praeter
meruisse. johannes autem antequam dicere
quod eum pilatus crucifigendum tradiderit
commemorat hoc dicens. Tunc ergo adpre
hendit pilatus ihm et flagellavit milites
plectentes coronam de spinis imposuerunt
capiti eius et veste purpurea circumdederunt
eum et veniebant ad eum et dicebant. have
rex iudaeorum et dabant ei alabas. unde
apparet matthaeum et marcum recapitulan
do ista commemorasse non quod tunc fac
tum sit. Cum enim pilatus ihm crucifigendum
tradidisset. johannes enim apud pilatum
dicit haec gesta evidenter. unde iste quod
praeterierant recolue runt. ad hoc per ver
bum et ex pugnes sine eum acceperunt haru
dine et percutiebant caput eius et post

quam inluserunt ei exuerunt eum cla
mide & induerunt eum uestimen
tis eius & duxerunt eum ut crucifigerent
hoc quod exuerunt clamide & induerunt
eum uestimentis eius infine impactum
intellegitur cum duceretur, marcus
hoc tradidit, & postquam inluserunt
ei exuerunt illum purpura & induerunt
eum uestimentis suis, Sequitur ergo
matheus, exeuntes autem inuenerunt
hominem cyrinei nomine simonem hunc
angariauerunt ut tolleret crucem eius,
marcus quoque, & cum ducunt illum in
quit ut crucifigerent te apprehendunt
praetereuntem simonem cyrineum ue
nientem de uilla patrem alexandri et
rufi ut tolleret crucem eius, hoc lucas
tradidit, & cum ducerent eum adprehen
derunt simonem quendam cyrinensem
uenientem de uilla & in imposuerunt illi cru
cem portare post iesum, Johannes autem
sic narrat, Susceperunt autem iesum et
duxerunt et bajulans sibi crucem exiit
in eum qui dicitur calui ae locum
hebraice golgotha ubi eum crucifixerunt,

unde intelligitur quod ipse sibi portabat
crucem cum exiret in locum memoratum.
Simon autem ille inuenere angariatus
est de quo tres cum memorant cui postea
data est portanda trux usque ad locum ita
utrumque pactum inuenimus primo id quod Io
hannis dixit deinde quod ceteri tres.
XI Sequitur itaque matheus et ne gerunt in
quid in locum quid dicitur golgotha quod est
caluarie locus de hoc loco aperte sunt
consentiunt deinde adiungit idem matheus
et dederunt ei uinum bibere cum felle mixtum
et cum gustasset noluit bibere hoc marcus
planius narrat et dabant ei bibere murratum
unum et non accepit hoc intellegendum
matheum dixisse cum felle mixtum pel quippe
pro amaritudine posuit et murratum eum
uinum amarissimum est quamquam ceteri possit
uti et felle et murratum uinum amarissimum
reddere rem. Quod ergo ait marcus non ac
cepit intellegitur non accepit ut biberet
gustauit autem sicut matheus testis est,
ut quod idem matheus ait noluit bibere
hoc marcus dixerit non accepit gustauerit
autem quod gustauerit

XII. Sequitur matheus postquã Iesum
crucifixerunt eum diuiserunt uestimenta eius
mittentes sortem quicquid cadere
debebat singulis. Sedebant autem custodientes
eum. Hoc idem marcus
sic refert. Crucifigentes eum diuiserunt
uestimenta eius mittentes sortem
super eis quis quid tolleret. Hoc lucas
breuiando dicit. Diuidentes uero uestimenta
eius diuiserunt sortes. Et stabat populus
spectans. Breuiter attribus dictum
est. Iohannes autem distinctius hoc
explicat quem admodum gestum sit
milites enim cum crucifixissent
eum acceperunt uestimenta eius et fecerunt
quattuor partes unicuique militi
unam partem et tunicam. Erat autem tunica
inconsutilis desuper contexta per totum.
Dixerunt ergo ad inuicem. Non
scindamus eam sed sortiamur de illa
cuius sit. Ut scriptura impleretur dicens.
Partiti sunt uestimenta mea sibi et in
uestem meam miserunt sortem.

XIII. Sequitur matheus. Et imposuerunt
super caput eius causam ipsius scriptam.
Hic est ihs rex iudeorum. Marcus autem

prius quam hoc dixisset. Crat autem in quo
hora ierat. et crucifixerunt eum. hoc enim
subiungit ne quis de uestimenti diuisione dixisse
quaerens diligentissime consideranda
est. ne magnum patiatur errorem. Sunt enim
qui arbitrentur horam quidem tertiam dominum
crucifixum. A sexta autem hora tenebras
factas usque ad nonam. unde consequens uidetur
legantur ires horae ex quo crucifixus est
usque ad tenebras factas. et posset quidem
hoc recipi si non aliter intellegi nos inuenissemus di
cere hora quasi sexta pilatus sedisse pro
tribunali in loco qui dicitur lithostratus
hebraice autem gabbatha. Sequitur au
tem. Crat autem parasceue paschae hora
quasi sexta. et dicit iudaeis. ecce rex ues
ter. illi autem clamabant. tolle tolle
crucifige eum. dixit pilatus. regem ue
strum crucifigam. Responderunt pon
tifices. non habemus regem nisi caesarem.
Tunc ergo tradidit eis illum ut crucifige
retur. Sicut hora quasi sexta pilato
sedente pro tribunali. tradidisse crucifi
gendum iudaeis. quomodo hora tertia
crucifixus est. sic uerbum arci non

intellegentes quid apparuerunt, prius sent
qua hora crucifige ponue nt uideamus
de inde uidebimus cur hora tertia crucifixum dixerit marcus, hora erat quasi
sexta cum traditus est crucifigendus
pilato sedente et dictum est pro tribu
li nondum impleta sceleratae. Sed qua
si sexta ideo peracta quinta et aliquid
etiam de sexta esse coeperat, nunquam
autem isti dicerent quinta et quadrans
aut quinta et tertiens aut quinta semis
aut aliquid huius modi habent enim istu
more scripturae cum partem totum ponat
maxime in temporibus sicut de octo illis
diebus post quos eum dicunt ascendisse
in montem quorum medios intuentes
matheus et marcus dixerunt post dies
sex, praesertim quia tam moderate idem
iohannes locutus est ut non diceret sexta
sed quasi sexta quod si ita non diceret
sed tantum modo se uti dicere possimus
nos intellegere quem ad modum loqui
scripturae solent sicut dixi a parte totum
uel peracta quinta uel inchoata sexta
gerentur haec quae narrata sunt

incrucifixione dñi nostri donec compleretur
quae extabillo pendente fierent tenebrae.
Quibus tres euangelistae adtestantur.
matheus marcus lucas quae cum ita sint
consequenter cur dixerit marcus cum commemorasset quod crucifigentes eum diuiserunt
uestimenta eius mittentes sortes super
eis quisquid tolleret et secutus adiunxerit
et erat autem hora tertia et crucifixerunt eum,
iam certe dixerat et crucifigentes eum
diuiserunt uestimenta eius sic tamen ceteri
adtestantur quod eo crucifixo uestimenta diuisa sunt, si eius rei gesta tempus
iam commemorare marcus suppliceret
dicere; erat autem hora tertia, utquid adiunxit et crucifixerunt eum nisi quia uoluit
aliquid recapitulando significare quod
quaestum inuenire iuxta scripturam
ipsa illis temporibus legeretur quibus uniuersae ecclesiae notum erat quia hora
dñs lignosuspensus sit unde posset
huius uel errore corrigi uel mendacium
refutari sed quia sciebat a multis
suspensum dñm non a iudaeis sicut
iohannes apertissime dicit occulte.

ostendere uoluit eos magis crucifixisse
quem clamauerunt ut crucifigeretur quã
illos quorum misterium principis suo secundũ
suũ oppinionem praebuerunt, intelligitur
ergo fuisse horam tertiam cũ clamauerunt
iudaei ut dñs crucifigeretur. et ueracissi
me demonstratur tunc eos crucifixisse
Quando clamauerunt maxime quando.é
bant uidere se hoc fecisse. et propterea ad
pilatum tradiderant quod eorũ uerba
satis indecent secundum iohannẽ, cum
enim dixisset eis pilatus quam accusatio
nẽ adfertis aduersus hominẽ hunc respon
derunt ei dixerunt ei si non esset hic ma
le factor non tibi tradidissemus eum,
dixit ergo eis pilatus, accipite eum uos,
et secundum legẽ uestrã iudicate eũ, Dixe
runt ergo iudaei nobis non licet interficere
quẽm quã, quod ergo maxime uidere fecisse
uolebant hoc eos horam tertiam fecisse om
cus ostendit uerissime iudicans magis pus
se dñi necatricem linguã iudaeorum quã
militum manus, quisquis autem dixerit
non fuisse horam tertiam cũ hoc iudaei prius
quos clamauerunt insanis[s]imos eos esse non

inimicum euangelium si forte alter po
tuerit eandem dissolucre quaestionem
nonem habere unde conuincat non fuisse
tunc horam tertiam, et ideo uere dico euan
gelistae potius credendum quam con
tentiosis suspectionibus hominum unde inquid
probas horam tertiam fuisse? respondeo
quia credo euangelistis, quibus et rusticae
dissentiendo quemadmodum et hora sexta
et hora tertia potuerat dns crucifigi, de sexa
genio uero patebimur narrationem iohannis
tertiam horam; marcus commemorat, qui
siue ergo nostrum credit ostendendum fu
er quemadmodum fieri utrumque potue
rit libentissime adquiesco, non enim
sententiam meam sed euangelii dilego ueri
tatem atque omnia et alia plura ab aliis inueni
tur huius exitus quaestionis, quod donec
planius mecum iste sibi placet, sicenim nullu
alius exitus poterit inuenire, soluisse
sufficiet. Si autem potuerit cumde
monstratus fuerit eligemus. tantum
non potest consequens esse utrum liber
omnium quattuor euangeliistarum
mentitus sit autintanto etiam sca

culmine auctoritatis errauerit, Si au
tem quis dixerit indese conuincere non
fuisse horã tertiã cũ illi iudaei clama
uerunt quia postea quã dixit ide marcus
Pilatus aute emittere eum respondens ait
illis quid ergo uultis faciã regi iudaeorũ
At illi iterum clamauerunt crucifige eũ
Non interponitur aliquid morarũ abeo
dem marco incius narratione, et con
tinuo adid peruenitur ut tradetur re. ad
crucem dns a pilato quod iohannes hora
quasi sexta factũ esse commemorat,
Intellecta quibocdicta multa praetermis
sa esse quae in mediocesta sunt cũ pila
tus ageret quaerens quomodo eũ aliquis
eriperet et eta aduersus eorũ insanissimã
uoluntatem quibuscũq, modis potuit
instantissime niteretur, Matheus
enim ait, dicit illis pilatus, quid ergo faci
ã de ihũ quid ergo xpm dicunt omnes
crucifigatur, Tunc fuisse dicimus ho
ram tertiã, quod autem matheus sequi
tur et narrat, uidens aute pilatus quia
nihil proficeret sed magis tumultus
fieret et inconatibus pilati aderipiendũ

dñm/ et in tumultu iudaeorum contra
mittentium consūptum/ duarum horarū
intellegamus/ et coepta fuisse sexta
quia nondum terminata gesta sunt/
quae ab eo tempore quo pilatus dnm
tradit/ usq; ad tenebras factas narran
tur. Quod autem matheus supra com
memorat/ sedente autem illo pro tri
bunali/ misit ad illum uxor eius dicens/
nihil tibi et iusto illi/ multa enim passa
sum hodie per uisum propter eum/
Post ea sedit pro tribunali pilatus/ sed
inter illa quae prius gesta narrabat/
Recordatus matheus quod de pilati uxo
re dixerit uoluit hoc ibi interponere/ ut
praestrueret quam ex ipsa causa nec pilatus
no uisse me/ uoluerat eum tradere iudaeis/
Lucas autem narrat, cū dixisset pilatus/
emendatū ergo illum dimittā/ excla
masse uniuersā turbā/ tolle hunc et
dimitte nobis barraban/ Sed forte asse-
nondum dixerant crucifige/ iterū au
tē pilatus secundo eunde lucā locutus
est ad illos uolens dimittere ihm/ at illi
succlamabant dicentes crucifige

crucifige eum. Tunc intellexerunt quia
se horam mortis, quod ergo sequitur Lucas
et dicens. Ille autem semel dixit ad illos.
quid enim mali fecerit iste nullam causam
mortis inuenio in eo. Corripiam ergo
eum et dimittam. At illi instabant uocib.
magnis postulantes ut crucifigeretur.
et inualescebant uoces eorum. Satis etiam
ipse significat magnum tumultum fuisse,
et post quantum horarum illis semel dixe-
rit. quid enim mali fecit. Licet intellige-
re quantum indagandae ueritatis sa-
est, et postea quod ait instabant uocib.
magnis et inualescebant uoces eorum.
quis non uideat ideo factum. quia unde-
bant pilato eis nolle tradere dominum et
quibus hoc magno pere nolebat. non utique
in momento temporis cessit sed uel
duae horae. et aliquid amplius in illa acunc
tatione transierunt. Johannem quoque
interroga. et unde quanta fuerit pila
illa cunctatio et recusatio tam procedi
nis semel. idem namq. multo explicatius
et narrat quam uis nec ipse unq. dicat
omnia in quibus duae horae et dimidia

aliquid praeterfluxit, Tamen cum
flagellasset hoc familiibus uestem
lusoria mulus q; inlusionibus malefacta
ripe remisisset credo ut hoc modo saltem
corum furore mitigaret neusque ad mortem
saeuirent perueniebant. Exim meritum pila
tus foras egressus dicit eis, ecce adduco eum
uobis foras ut cognoscatis quia in eo nullam
causam inuenio. Exiit ergo ihs portans spi
neam coronam et purpuream uestimentum,
et dicit eis, ecce homo, ut illa uel iurgiorum
nios aspectus placarentur sed adiun
gm et dicit cum ergo uidissent eum pontifi
ces et ministri clamabant dicentes cru
cifige crucifige. Tunc hora media fuis
se dicimus attende quae sequantur dicit
eis pilatus, accipite eum uos et crucifigi
te ego enim non inuenio in eo causam,
Responderunt iudaei, nos legem habemus
et secundum legem debet mori quia filium
dei fecit, Cum ergo audisset pilatus
hunc sermonem magis timuit, et ingressus
est praetorium et dicit ad ihm, unde es tu
Ihs autem responsum non dedit ei, dicit
ergo ei pilatus, mihi non loqueris nescis

quia potestatem habeo crucifigere et po
testatem habeo dimittere te? Respondit
ihs, non haberes potestatem aduersus
me ullam nisi tibi esset datum desuper propt
ere ea qui tradidit me tibi maius peccatum
habet. Exinde pilatus quaerebat dimittere
eum. Jn hoc iudicatur quod q[uae]rebat pilatus
dimittere eum quantum temporis putas
mus fuisse consumptum quanta praetermis
sa q[uae] a pilato dicebantur uel a iudaeis
contra dicebantur quousq[ue] dicerent tu
dae unde ille commemoretur egredere
inde sequitur. Judaei autem clamabant
dicentes, si hunc dimittis non es amicus
caesaris omnis qui se regem facit contra
dicit caesari. pilatus ergo cum audisset
hos sermones adduxit foras ihm et sedit
pro tribunali in loco qui dicitur lithostra
tus hebraice autem gabbatha. Erat autem
parasceue paschae hora quasi sexta.
Ad illa ergo uoce iudaeorum qui primo
dixerunt crucifice cum esset hora tertia
usq[ue] ad hoc quod sedit pro tribunali per
medias horas cunctationis pilati et tu
multuantium iudaeorum duae horae prae

ic rierunt et peracta quinta ad sexta
aliquid coeperat, dicit ergo iudaeis, ecce
rex uester. illi autem clamabant tolle
tolle crucifige eum, sed neque tamen cum motus
pilatus tum more alii praesidis facile cedebat,
Tunc enim uxor eius ad eum miserat sedenti
pro tribunali quod praeoccupauit tribus
quibus hoc solitus commemoratum antequam
ad eum locum narrationis ueniret ubi hoc
poneret ubi opportunum iudicauit, Septuagin
ta adhuc pilatus ne quid proficeret adi
uersus regem uestrum crucifigam. Respon
derunt pontifices non habemus regem nisi
caesarem. Tunc ergo tradidit eis illum ut
crucifigeretur. Et dum pergit et duos
crucifigentur cum duobus latronibus du
ces tres eius diuidunter et sors missa illi toni
ca committitur ad quem inter haec uarius con
uictus inludebatur simul enim cum illa agere
rentur et ea conuiciabantur cum pleni
est et hora sexta et facta est tenebra
quas ante tribus mare et lucem cum moran
tam magnam conruationem per totam terram
dominum ihesum christum et tertia hora cruci
fixum. Linguam iudaeorum et sexta manibus

omnia quia in quodam uno dacorum capitalium
acstibus duae aut amplius horae praeierint
runt ac uoce qua dixerunt crucifige se ipse
se marcus quidam ex iis de breuitatis sectator
e sibi breuiter uoluerit intimare pilato uoluntatem
et conatum prodi uerba; cum eni dixisset
illi uero uociferati clamauerunt crucifige eum ostendi
quod ita clamauerunt cum uellent sibi
dimitti barabban adiunxit pilatus uero dicebatis quidem non male fecit hoc modo breuiter insinuauit quod dicere uult. memor
tamen ipse quid uellet intellegi nonait
pilatus uero dixit dissedait pilatus uero dicebat eis quidem non male fecit quasi diceret dixit
quas semel dicta intellegere nos, Quia
uero ait dicebat satis intra eum intellegentibus
multis modis sepe dicta esse quoscumque incipere horas sex ait. Cognoscimus ergo quam
breuiter hoc dixerit marcus in comparatione matthaei quam breuiter matthaeus in
comparatione lucae quam breuiter lucas
in comparatione iohannis cum tamen alia
aliis quisque commemoret, et quae demque
breuiter ipse iohannes in comparatione
rerum quae gestae sunt enumerarit cum

illa gererentur / et si nec insania resistendi
credamus duas horas / et quid ad illo interu
allo transire potuisse, quisquis autem
dixerit potuisse marcū si mae esset eo tem
pore dicere fuisse horā tertiā quo erat hora
tertia cū uox iudaeorum de crucifigendo
dño sonuisset dicere etiā quod eā tunc ip
si crucifixerint / nimis super bel. ege s. narra
toribꝫ ueritatis imponit, Sic enī potest dicere
si hae ipse narraret eo modo eo dem q;
ordine a bomnib. debuisse narrari aqua ip
se narrauit / dignetur ergo consilio marci
euangelistae superari consiliū suū quod eo
loco idponendā iudicauit quod, accidit na
inspiratione successum est; Recordatio
nis enim eorū eius manu gubernatis sunt
quę gubernata quā sicut scribtū est / quali
ter illi placuerit, fluitat enim humana memo
ria per uarias cogitationis nec inquibus quā
potestate est / quidet quando deueniat in men
tem, Cum ergo illi sci et ueraces uiri / qua
si fortuita recordationū suarū propter
narrationis ordinē / occultā dī potestatē
cum nihil fortuitū est commississent / non
oportet quemquā hominū dicere / longe

abiectum aboculisdi et longe peregrinan
te/ hoc loco ponidebunt quod uel deignorau/
cur eo loco ds ponuoluerit/ quiactsiobue
l xpc est euangelium nostrum ait apostolus/
in his quipereunt obuel xpc est, et cui dixis
set. Aliis quidē sumus odorum ac inuitam/
aliis odor mortis in mortē subiecti statim
et ad haec quis idoneus/ id est quis idoneus
intellegere quam iustificat/ quod idē dns di
cit/ ego ueniat quinon uident uideant et qui
uident caeci fiant/ ipsa est enī alia sapientia dei
tia rū scientiae et sapientiae dī/ quae fit ex
cadeo massa/ Aliud quasi in honorē/ aliud
in contumeliā/ et dicitur carni et sanguini
o homo/ tu quis es qui respondeas dō/ Quis er
go/ et in hac recognoscit intellectū dni/ aut
quis consiliarius illius fuit/ ubi sic gubernabit
cor dare reminiscentium euangeliarum/ et
in ecclesiae fastigio tanto auctoritatis culmi
ne sublimauit/ et per haec ipsa quae in eis
contraria uideri possunt/ multe/ excaccā
rentur dignetrad/ inconcupiscentias cor
dissui et reprobū sensum/ et multi exercen
tur ad eliminandum plū intellectū secundū
occultā omnipotentis iustitiā/ dicitenī

prophetia dñi omnis profundae facta sunt
cogitationes tuae quae in prudens non cognoscit eas tubeus non intellegit haec. pe-
to autem et adhortor eos qui haec legunt
per nos adiuuante deo et laborata uerborum
serie quae hoc loco interponenda tar-
bitratus sum in omnis similis quaestionum
difficultate minime hesitent nec saepius eadem
repetenda sint. facile autem uidebit qui
sine impietatis duritia uoluerit animadvertere
quam oportuno loco marcus hoc de uerbis
hora posuerit. quisquis ibi recordetur quia
hora crucifixerint dominum. qui uolebant in
romanos uel principes uel milites transferre ipsum facinus. ibi pactum ministrorum
militum commemoratum est, ait enim et cru-
cifigentes eum diuiserunt uestimenta eius
mittentes sortes super eis quis quid tolleret,
quibus nisi milites? sicut iohannes dicit
milites fecerunt ergo nequis quam cognationem
tam nefandi criminis auctoritatis in milites
illos conferret. crucifixerunt autem in qua hora
uerba crucifixerunt eum. quae illic potius
crucifixisse inueniantur quos hora tertia
nec crucifigere tur et clamare portuisse diligens

in quisitorinuenietcum aduerterit hoc
quoda militibus factum est hora sexta
factum esse quamquam non desint qui
parasceues quam iohannes commemorat
dicens Erat autem parasceue hora fere
sexta hora dicit certa uel intellege qua se
dm pilatus pro tribunali sedebat de certa con
plebe audeatur quando crucifixus est ad
quem illo iam pendente in lignoalii tres
per rapacitatem erant et reddidit spm uel abe
bo ra qua de functus est Ides et dies sca
et ne remanerent usq; ad nonam Dicunt
enim die quidem illo qui dies sabbati seque
batur parasceuen fuisse paschae iudaeorum
quod abeo dem sabbato tam inciperent azi
ma sed tamen uerum pascha quod iam in
passione dni parasceue celebatur nomi
da eorum sed xpianorum coepisse praepa
rari Ides et parasceue habet hora
noctis nona unde quod dns a iudaeis occi
dendus praeparabatur parasceue quippe
in ecclesia traditur praeparatio Ab illa uero
nona hora noctis usq; ad crucifixionem
occurrit hora parasceues sexta secun
dum iohannem et hora diei certa secundum

Marcū. qm non marcus horā illā. Ire
cor dmārec apitul, ando coomemora
uerm/ qua clamauerunt iudaci/ crucifige
crucifige/ sede ā prorsus horā tertiā
diverm/ quadris est privs in lignō, quis pdic-
tis nom hūc paceat solutionī quaestionis/
si oo do possm aliquis articulis conicere ab
hora nona noctis unde coepisse parasce
uen paschae nostrae/ idest praeparatio
ne corporis xpi congruenter intellegamus/
Sicut dicamus eā coepisse/ quando à iudaeis
adprachensus est dns/ adhuc noctis prioe
parte scrm, Si quando. ad oo mū perduc
tus est socer caiae ubi. iaudatus aprin
cipibus sacerdotum adhuc gallus non
cantauerat/ quod experimentō colligimus
q̄ ante cantū audiretur pacta est, Si de
quando pilato traditus est iā mane pcto
se aperissime scribtū est/ restat ergo
ut intellegamus tunc coepisse ipsam
parasceuen paschae/ idest praeparatio
nē corporis dni/ quando responderunt
domnes principes sacerdotū/ apud quos
primo audiebatur/ et dixerunt reus
est mortis/ quod apud matthēū et marc
cum

INUENITUR/ UT RECAPITULANDO INTELLEGANTUR/ DE PETRINEGATIONE POSTEA DIXISSE/ QUOD ANTEA FACTUM ERAT, NON ENIM ABSURDE CONIECTURE CONTEMPORE QUANDO UTDIXIT REUMORUS PRONUNTIAUERUNT NONAM HORAM DENOCTIS ESSE POTUISSE/ ET QUA HORA USQUE AD HORAM QUASEDET PILATUS PRO TRIBUNALI/ QUASI SEXTA HORA FUIT NON DIES/ SED PARASCEUES IDEST IMMOLATIONIS DNI/ QUOD UERUM PASCHA EST UT PLENA SEXTA EIUS DE PARASCEUES QUAE PLENA DIEI FERIA OCCURREBAT/ DNS SUSPENDERETUR IN LIGNO. SIUE ERGO HOC PONTIUS INTELLEGENDUM LEGATUR/ SIUE MARCUS TERTIAM HORAM RECOLUERIT/ EAQUE OMNIME AD CONDEMNATIONEM IUDAEORUM IN DNI CRUCIFIXIONE COMMEMORARE UOLUERIT/ QUAIN TELLEGUNTUR CLAMARE POTUISSE UT CRUCIFIGERETUR/ UT IPSOS PONTIUS CRUCIFIXISSE ACCIPEREMUS/ QUAM EOS QUORUM MANIBUS SUSPENSUS IN LIGNO EST SICUT ILLE CENTURIO MAGIS ACCESSIT AD DNM/ QUAM ILLI AMICI QUOS MISIT PROCUL DUBIO QUAE SEXTA SOLUTA EST DE HORA DOMINICAE PASSIONIS QUAE OMNIMAE SOLET ECCONSENTIOSORUM CONGRUERE IMPUDENTIAM/

et imprimorum inpiritia perbare-
XLIII Sequitur matheus et dicit, tunc
crucifixi sunt cum eo duo latrones unus
a dextris et unus a sinistris, et marcus
simil, iter et lucas, nec iohannes aliqua
pars quaestionem quatuus latrones eos
nondixerit, amen, et cum eo alios duos hinc
et hinc medium autem eum, esse autem eum
contrarium sicut mille dixissent latro
nes iste dicere innocen[illegible]
XV Sequitur matheus, et dicit, prae
tereuntes autem blasphemabant eum
monentes capita sua dicentes, quid destru
is templum et in triduo illud reaedificas
salua temet ipsum, si filius dei descende
de cruce huic marcus plene ad eadem
uerba consonat. Sequitur deinde m, ths
et dicit, simil, iter et principes sacerdo
tum inludentes cum scribis et seniorib,
dicentes, alios saluos fecit, seipsum non
potest saluum facere, si rex israhel est
descendat nunc de cruce et credimus
ei, confidit in deum liberet nunc eum si
uult, dixit enim quia dei filius sum, marcus
et lucas quatuus alia uerba dicam, ad

e. adeo tamen sententiæ conuenunt
c. ut alius præter mittit quod alius com
memorat, de principibus enim sacerdo
tum quod insultauerint in domino crucifixo pariter non tacent quæ uis seniores
tacuit marcus, lucas autem qua prin
cipes dixit nec addidit sacerdotum
magis nomine generali omnes primates
complexus est ubi possent intelle
gi et scribæ et seniores.

vvi. Sequitur matheus et dicit, ipsum autem et latrones qui pendebant cum
eo improperabant ei nec in marcus discrepat
hoc idem dicens aliis uerbis, lucas au
tem potest pro pugnare nisi ex ipsius
locutionis satis usitatum nomen alius
admirante ne lucas, unus autem de his
qui pendebant latronibus blasphemabat
eum dicens si tu es xps saluum fac temet
ipsum et nos, et sequitur idem ipse atq;
increpabat illum dicens neq; tu times deum
quod in eadem damnatione es, et nos
quidem iuste nam digna factis recipi
mus, hic uero nihil mali gessit et dice

paradiſō, dñe mei cū uenie
res in regnū tuū. Et dixit illi ihs. Amen
dico tibi hodie mecū eris in paradiso.
Quomodo ergo sic est matheus dicit
latrones qui pixi erant cū eo in prope
rabant ei. uel sicut marcus dicit. Et
qui cū eo crucifixi erant conuiciabā
tur ei. quandoquidem unus eorum con
uiciatus est secundum lucae testimo
nium. aliter et compescuit eum. Et in
dñm credidit. nisi in
telligamus matheum et marcū bre
uiter perstringentes hunc locum. plu
ralem cum numerum pro singulari posuis
se. sicut in epistola ad hebraeos legimus
plurali iterum dicentes. Clauserunt ora leonū.
Cum sola ut daniel significari intelle
gatur. et plurali rursum dicentes. Secuisunt
cū de solo cesaria tradatur in ps. alio
et quod dicitur. Adsteterunt reges
terrae. et principes conuenerunt in
unum. plurali cum numero pro singula
ri posuisse in actibus apostolorum expo
nitur. Nā reges pro pie herode. et prin
cipes pro pontifice pilato intelligimus.

quitestimonium eiusdem psalmi adhibue-
runt; sed quia et pagani solent calūniari
euangelio, uideant quemadmodum locum
sint auctores eorum foedras medias et
clyneas estras, cum singuli fuerint, quid
autem usitatius uerbi gratia, quam uidicat
aliquis et rustici mihi insultent etiam si
unus insultaret, tunc enim esset contrariū
quod lucas de uno manifestatum sit. Illi
dixissent ambos latrones conuiciantes
duo, cum eum non posset subnumero
plurali, unus intelligi, cū uerò dicitur
est latrones uel quicūque crucifixi erant
negaddi: tūest ambo, non solum si am
bo fecissent posset hoc dici, sed etiā quia
unus hoc fecit potuit usitato locutionis
modo per plura. Etenim et rūsignificari
XVII Sequitur matheus et dicit,
A sexta autem hora tenebrae factae
sunt superuniuersā terrā, usq; ad horā
nonā, hoc est duo alii contestantur addi
dit autem lucas, etiā unde factae sint
tenebrae, id est solem obscuratū.
Sequitur matheus, et circa horā nonā
clamauit ihs uoce magna dicens heli, heli,

lema sabbathani, hoc est ds meus ds meus
utquid dereliquisti me, Quidam autem
illic stantes et audientes dicebant, heliã
uocat iste, Marcus pene ad eadem uer
ba ad eandem tamen sententiã non
pene sed omnino consentit, Sequitur
matheus et continuo curr ens unus
ex eis acceptã spongiã implet ea aceto
et imposuit harundini et dabat ei bibe
re, Sic et marcus dicit, Currens autem
unus et implens spongiã aceto circum
ponens que calamo potũ dabat ei dicens
sinite uideamus si ueniat helias ad de
ponendum eum, quod quidem de elia
non ipsum qui obtulit spongiã cũ aceto
sed ceteros dixisse matheus narrauit,
Ceteri uero dicebant, sine uidea
mus an ueniat helias liberans eũ, unde
intelligimus et illum et ceteros hoc di
xisse, Lucas autem ante quã de latronis
insultatione narret hoc de aceto ita
commemorauit, Inludebant autem ei
et milites accedentes et acetum of
ferentes illi dicentes, si tu es rex iudae
orũ salua temetipsum, Semel complere uolunt

quodamilibus factū est dicturū esse ubi mo
uere non debere quod non unum eorum
dixit ac etiā obtulisse. Genus enim
locutionis tenuit de quo supra tracta
uimus pluralem pro singulari ponens,
hoc autem de aceto et Iohannis commo
morauit ubi ait, postea sciens ihs quia
iam omnia consummata sunt ut consumma
retur scriptura dixit, sitio. Vas autem
positum erat aceto plenū, illi autem spōn
gia plena aceto hyssopo circumponen
tes obtulerunt ori eius, Sed quod apud
eundem Iohannē inuenitur dixisse
sitio et quia uas ibi erat aceto plenum
non mirum est sic eos fecisse.

XVIII. Sequitur matheus, ihs autem iterū
clamans uoce magna emisit spm, mar
cus similiter ihs autem emisso uoce
magna expirauit, Lucas autem quidpsa
uoce magna dixerit declarauit dixit
enim et clamans uoce magna ihs ait pa
ter in manus tuas commendo spm meum,
et haec dicens expirauit. Iohannes uero
sicut fecit illā uocem primā hebraicā,
quam matheus et marcus retulerunt

ꝑacuit etiã istam quam lucas solus in
dicauit. Illa autem duo nomine uocis
magnae significauerunt. desi pater
in manus tuas commendo spm meum.
quod cum uoce magna dixisse. ipse
lucas similiter attestatus est. cum inuel
legeremus hanc fuisse uocẽ magnã.
quã matheus et marcus commoraue
runt. sed dixit iohannes. quod nullus
illorũ triumeum dixisse. consumma
tum est. cum acetum accepisset. quod
cum antea ipsã uocem magnã dixisse
intellegimus. haec sunt enim uerba
iohannis. cum ergo accepisset ihs ace
tum dixit. consũmatũ est. et inclina
to capite tradidit spm. Inter illud quod
ait. consũmatum est. et illud quod ait
inclinato capite tradidit spm. dissa
est illa uox magna quã hactenus iste
ceremiae res commemoraue
runt. hoc enim apparet esse ordinis
ut ante dicere. consũmatũ est. cum
perfectum in illo esset quod de illo
prophetarum erat. et tã quã ad hoc
expectare. quicquid cũ uel le more
retur.

deinde commendans tradidit spm, sed
quo ordine quilibet arbitretur dicere
potuisse hoc magnopere cauendum est.
Nec uidetur quisquam euangelistarum
alterum repugnare, siue dixerit
quod alius dixit uel dixerit quod alius ta
cuit. Sequitur matheus, Et ecce ue
lum templi scissum est in duas partes
a summo usque deorsum, et marcus
sic, Et uelum templi scissum est in duo
a summo usq; deorsū, lucas autem
simili modo hoc ait, Et uelum templi scissū
est medium, sed non eodem ordine, uo
lens enim miraculo adiungere cū di
xisset, sol obscuratus est, continuo
subiungendum existimauit, Et uelum templi
scissum est medium, praeoccu
pans uidelicet quod expirante dño
factum est. Tum deinde recapitulans
exsequeretur, Et deposuit ihesum, et de
inde uoce magna, et de ipsa mortis qua
ne scissione uel posteriorem fabricam fac
ta intellegantur. Matheus enim qui
cum dixisset, ihs autem iterum cla
mans uoce magna, emisit spm. Continu
uo

subiecit et ecce velum templi scissum
est a summis usque deorsum et cum dixisset
quomodo emisisset spiritum, si autem non
addidisset et ecce sed simpliciter
dixisset velum templi scissum est
incertum esset utrum rumpse esset an arcus
hoc recapitulando commemorasset,
Lucas autem ordine venisset an lucas
recapitulasset quod ille ordine posuisset,
Sequuntur ambeus et terra mota est
et petrae scissae sunt et monumenta
aperta sunt, et multa corpora sanctorum
quidormierant surrexerunt et exeuntes
de monumentis post resurrectionem
eius uenerunt in sanctam ciuitatem et ap
parauerunt multis, hacc quae solus
dixit non est timendum ne quam
ceteros repugnare uideatur, Sed
idem ipse centurio et qui cum eo erant
custodientes iesum uidentes terraemotum
his quae fiebant timuerunt uidelicet dicen
tes uere filius dei erat iste, marcus sic
uidens autem centurio quia sic clamans
sic expirasset
ait uere homo hic filius dei erat, Lucas

sic uidens aut̃ centurio quod fac
tum fuerat glorificauit dñm dicens, ue
re hic homo iustus fuerat, non est con
trarium quod matheus uiso terre
motu dicit admiratum centurionem
eos qui cũ illo erant cũ lucas dicat
hoc eum admiratum quod emissa illa
uoce expirasset ostendens quantum
uestigare habuerit quando moreretur
in eo quippe quod idem matheus non
solum dixit uiso terrae motu sed etiã
addidit et his quae facta erant integrũ
locum fuisse demonstrauit lucas uidi
cens centurionẽ ipsũ dñi mortẽ fuisse
miratum quae haec interilla esse quae
tunc mirabiliter facta erant, quãquã
etsi matheus illud non addidisset intel
legendum erat cum multa miranda fac
ta fuerint et omnia centurio et qui cũ
eo erant mirari potuerint liberum
fuisse narrantibus quid quisque illum
miratum commemorare uoluisset
nec eos sibi repugnare cũ alius illud
alius illud diceret fuisse miratũ quan
do omnia fuerat ille miratus, quod auriẽ

aliusaut centurionē dixisse uere
filius dei erat iste / aliusautem uere
homo hic filius dei erat / nonnulla uero
cum non exciderunt q̄ ammulta superius
simili modo dicta / et exposita, ad unā quip
pe sententiā utraq; uerba concurrunt /
nec q̄s aliusq; eum homo aliusdixit illo
modo contrarium est magis quod lucas
non ait centurionē dixisse filius dei erat
sed ius tus erat / potest putari diuersum,
sed uel unum q̄ dicit centurione in uel
legere debemus / et aliud illum / aliud ipsum
commemorasse / uel fortasse lucā ex
præmere uoluisse sententiā centurio
nis / quomodo diximus hominē filium dei fore
nihil / nondum unigenitum æqualem patri
centurio intellexerat / sed ideo filium
dei dixerat quia ius tum credebat / sicut
multi sunt filii dei, quod autem
etiam ipse lucas dixit / uidens autem cen
turio quod factum erat / in eo genere in
clusit omnia / quæ in illo hora mirabiliter
facta erant / q̄ quando mirabile pactum cōme
morans / cuius quasi membra et partes erant /
omnia illa miracula, iam uero quod

matheus addidit eos qui cum centurio
nem erant / Alii autem hoc fecerunt /
cui non appareat / ex nouissima regula
non esse contrarium / cum alius dicit
quod alius facit / et quod matheus dixit /
tacuerunt uel de lucas autem non di
xit tacuit sed glorificauit dñm quis non
ex uno intellegat hoc eum dixisse /

XXI Sequitur matheus, erant autem
ibi mulieres multae a longe / quae secu
tae erant ihm a galilea / ministrantes ei /
inter quas erat maria magdalene / et
maria iacobi / et ioseph mater / et mater
filiorum zebedaei, marcus ait, erant autem
et mulieres de longe aspicientes / inter
quas et maria magdalene / et maria iacobi
minoris / et ioseph mater et salome, et
cum esset in galilea sequebantur eum / et mi
nistrabant ei, et alie multe quae simul
cum eo ascenderant hierusolymam / inter
hos nihil uideo / quod contrarium possit
putari / quid enim interest ad ueritatem /
quod quas dam mulieres pariter quas dam
singuli nominauerunt / lucas quoq.
et narratione contexit, et omnis turba

corũ quisionũl adcrant adspectaculũ
istud et uidebant quae fiebant pereu
ntes pectora sua reuertebantur
stabant autem omnes noti eius a longe
et mulieres quae secutae fuerant eũ
a galilea haec uidentes unde superio
ribus duob demulierum praesentia satis
consentit quam uis nullã earũ nominatim
exprimat de turbaeuã quae sionũl adcrau
et uidentes quae fiebant tondebant pec
tora sua et reuertebantur Consentit
matthaeo quã uis seorsum ad nexuerit
centurio autem et qui cum eo erant custo
dientes iesum uidentes terrae motum et
propter tantum modo de notis eius qui
stabant a longe solus inuenitur dixisse
nam et iohannes commemorauit de praes
entia feminarum antequam dns comis
seo spũm reddens narrans stabat autem iuxta
crucem ihũ mater eius et soror matris
eius maria cleope et maria magdalene
Cũ audisset ergo ihs matrẽ et discipulũ
stantẽ quem diligebat dicit matri suae
mulier ecce filius tuus deinde dicit dis
cipulo ecce mater tua et ex illa hora ac
cepit eã discipulus in suã quia nisi

apertissime matheus quoq; et lucas ma
riã magdalene nominassent potuissent
dicere alias alonge alias iuxta crucem fu
isse nullus enim eorũ preter iohannem
matre dñi commendauit nunc ergo quo
modo intelligitur eandem mariam magda
lene et alonge stetisse cũ aliis dẽ mulieri
bus sicut matheus et lucas dicunt et iuxta
crucẽ fuisse sicut iohannes dicit nisi quia
in tanto interuallo erant ut ea non dici
possent quia in conspectu eius praesto
aderant et alonge in cõparatione turbae
propinquus circũstantis cũ centurione
et militibus possumus etiam intelligere
quod illę quae simul aderant cũ matre dñi
post quã ex discipulo cõmendauit abiere
cacperant unadensi se turbae circuire
et ceteraque pacta sunt longius intue
rentur ut ceteri euangelistae qui post
mortem dñicam commemorauerunt
iam longe stantes cõmemorarent

CXVII Sequitur matheus cum autem ser
tumesset uenit quidam homo diues ab
arimathia nomine ioseph qui ipse discr
pulus erat ihu hic accessit ad pilatum

et petit corpus ihū. Tunc pilatus iussit
reddi corpus, marcus sic: et cū iā sero
esset factum, quia erat parasceue quod
est ante sabbatum uenit ioseph abari
mathia nobilis decurio, qui et ipse erat
expectans regnum dī, et audacter in
troit ad pilatum et petit corpus ihū,
pilatus autem mirabatur si iā obisset, et
accersito centurione interrogauit
eum si iam mortuus esset. et a centurione
donatum corpus ioseph, lucas sic: et ecce
uir nomine ioseph, qui erat decurio uir
bonus et iustus hic non consenserat
consilio et factibus eorum, abarimathia
ciuitate iudae, qui et ipse erat
et ipse regnum dī. hic accessit ad pila
tum et petit corpus ihū. iohannes
autem, postea quam narrauit decurio
nis uerba eorū, qui cū dño crucifixi erant,
et quod latus eius lancea percussisset, quod
factum solus dixit, sic iungit et iā de
ioseph consentiens ceteris, ita narr
rans, post haec autem rogauit pilatū
ioseph abarimathia, eo quod esset
discipulus ihū occultus autē propter

neq; ꝯ iudaeorum / ut tolleret corpus
ihū / et permisit pilatus / uenit ergo / et
tulit corpus ihū / in hoc nihil ex̄ꝑ tat / in
quo aliquis eorū / aliqua repugnare uide
atur / sed aliquis forsitan quaerat / quo
modo ascendente ipso iohannes ipse nondis
crepet contestans cōcedens quod
ioseph pertulerit corpus ihū / et solus di
cens / quod occultus fuisset discipulus
dñi / propter metum iudaeorum / memi
nerit enim nouerit / cur ille qui propter
timorē occultus discipulus erat /
ausus sit petere corpus eius / quod
nullorum quemquam palā sequebā
tur audere / sed intellegendum est /
istum fiducia dignitatis hoc precisse /
qua praeditus poterat familiariter
introire ad pilatum / nec extrema uide
ri officio funeri exhibendo dominus
curas sedentibus / quā tuisset licere
in dñō audiendo eorū inimicitias de
cumbere / Sequitur matheus et ac
cepto corpore ioseph / inuolutum illud
in sindone munda / et posuit illud in
monumento nouo quod excide
rat

inpetra/et ad volum saxum magnū
ad ostium monumenti et abiit, mar
cus sic/ Ioseph autem cum emisset sin
donem/et deponens eum involuit
sindone/et posuit eum in monumento
quod erat excisum de petra/et ad
volum lapidem ad ostium monumenti
Lucas sic/ et deposuit eum involutum in
sindone/et posuit eum in monumento
exciso/in quo nondum quis quā positus
fuerat/ex his tribus nulla quaestio
dissensionis oriri potest/ Johannes
autem sepultura dñi non a solo Ioseph/ sed
a nicodemo quoque curatam fuisse com me
morat/ consequenter enim a nicodemo inci
piens ita narrat/ venit autem et nicodemus
qui venerat ad ihm nocte primum/ ferens
mixturam murrae et aloes/ quasi libras centū/
Deinde sequitur/ adiunxensipsum Ioseph et
dicta/ acceperunt ergo corpus ihū et ligaverunt
eum linteis cum aromatibus/ sicut mos iudaeis
est sepelire/ Erat autem in loco ubi crucifixus
est hortus/ et in horto monumentum novum/
in quo nondum quisquā positus erat/ ibi ergo
propter parasceuen iudaeorū/ quia iuxta erat

monumentum posuerunt tibi neq̃ hoc
aliquid repugnat regie intellegentie,
Neq̃ enim illa quidem nicodemo placuerant
affirmauerunt autem ioseph dñm sepul
tum quamuis solitas commemoratione
fecerint aut quia illi una sindone ioseph
inuoluta dixerunt propter prohibuerunt
intellegi et alia linea potuisse adferri
a nicodemo et superadduxisse narrei
iohannes quod non uno lineo sed lineis
inuolutus sit quas uis propter sudariu
quod capiti adhibebatur et insignias qui
bus corpus totum alligatum est quia omnia
de lino erant et una sindo ibi fuit ue
rissime dicipotuit ligauerunt eum lin
teis, linea quippe generaliter dicun
tur que lino texuntur. Sequitur matth,
Erat autem ibi maria magdalene et al
tera maria sedentes contra sepulchrum
quod marcus tradit, maria autem
magdalene et maria ioseph aspiciebant
ubi poneretur unde nihil eos exhocdis
sentire manifestum est, Sequitur,
altera autem die quae est post parasce
uen conuenerunt principes sacerdotum

et pharisaei ad pilatum dicentes, do
mine recordati sumus quia seductor
ille dixit adhuc uiuens post tres dies
resurgam, iube ergo custodiri sepul
chrum usq; in diem tertium ne forte
ueniant discipuli eius et furentur eum
et dicant plebi surrexit a mortuis et erit
nouissimus error peior priore, ait illis
pilatus, habetis custodiam ite custodite
sicut scitis illi autem abeuntes omnes
eum sepulchrum signantes lapidem
cum custodibus. hoc solus matheus
narrat nullo aliorum narrante aliquid
quod huic uideatur esse contrarium,
deinde sequitur dein matheus dicit,
uespere autem sabbati quae lucescit in
prima sabbati uenit maria magdalene
et altera maria uidere sepulchrum et
ecce terrae motus factus est magnus,
angelus enim domini descendit de caelo et accedens
reuolui lapidem et sedebat super
supereum, erat autem aspectus eius
sicut fulgur et uestimenta eius sicut
nix, praeterea ait ecce custodes et pacti sunt
custodes et pacti sunt uelut mortui,

Respondens autem angelus dixit mulie
bus, Nolite timere vos scio enim quod ihm
q̃ crucifixus est quaeritis, non est hic
surrexit enim sicut dixit, venite et vide
te locum ubi positus erat dn̄s/ et cito
euntes dicite discipulis eius quia surre
xit/ et ecce praecedit vos in galilea/ ibi
eum videbitis/ et ecce dixi vobis, hunc
marcus consonat, sed potest movere/
quomodo secundum matheum angelus
super lapidem sedebat/ revoluto ut
admonemur, marcus autem introeun
tes eas in monumentum dicit vidisse juve
nem sedentem in dextris/ coopertum
stola candida/ et obstupuisse, nisi in
telligamus/ aut matheum tacuisse
de illo angelo quem intrantes viderunt/
marcum vero de illo tacuisse quem post
viderunt sedentem super lapidem/ et
dictum viderint/ et ad vobis singillatim au
dierint quae dixerunt angelus de ihū/ prius
a billo quem post viderunt sedentem
super lapidem/ deinde a billo quem vide
runt intrantes in monumentum se
dentem a dextris/ quod ut intrarent/

illius qui foris sedebat uerbis exhor
tatiue sunt dicentes, uenite et uidete
locum ubi positus erat dns, quo uenientes
ad dictum est eis intrantes uiderunt eum
de quo mar beus tacet / marcus autem
loquitur sedentem ad dextris / aquo tali
simil. me audierunt; aut certe in ianuis
in quo nudum in aliqua specula accipi
debemus accepere / quae commonitum lo
cum tunc fuisse credibile est / in aliquo
spatio ante petram quae excisa locus patens
fuerat sepulturae / ut ipsum uiderint tene
bre eodem spatio sedentem ad dextris / quem
dicit mar beus sedentem super lapidem /
quem terrae motu ab ostio monumenti
reuolutum erat / dest. a loco sepulchri / quod
et possumus intelligere / ne quae ripotest
quem admodum marcus dicat illi ex euntes
fugerunt de monumento / intuse rat enim
eas tremor et pauor / et nemini quicquam
dixerunt timebant enim / cum dicat mar beus /
et exierunt cito de monumento cum ti
more et gaudio magno / currentes nun
tiare discipulis eius. Nisi intellegamus
ipsorum angelorum neminem ausas fuisse

aliquid dicere / id est respondere ad ea
que a bilis audierant / aut cerie eas tod
bus quos / aceres uiderunt. Nam illud
gaudium quod matheus comme mora /
non repugnat timori de quo marcus dicit
dicere nus enim omnibus / nihil / aliu animo
pactu intellegere / etiã ipse matheus
de timore non diceret. Cum uero ea ip
se dicat / ex ierunt cito de monumento
cum timore et gaudio magno / nihil ex
hac re quaestionis remanere potuit
um; debora quoq; ipsa quae uenerunt
mulieres ad monumentu non contem
nenda est ratio quaestio. cõtra matths
dicat; Uespere autẽ sabbati quae lu
cescit in prima sabbati / uenit maria
magdalene / et alia maria uidere sepul
chrum, quid est quod dicit marcus / et
ualde mane una sabbatorũ ueniunt
ad monumentum orto iam sole / in
quo quidẽ aceteris duobus / id est luca
et iohanne / non discrepat; quod enim
dicit lucas ualde diluculo / et iohan
nes mane cũ adhuc tenebrae essent /
hoc intellegitur marcus dicere ualde

mane oriente ꝑ̄ sole / dest cū ei claud
ab oriente parte albescere / quod non
fit aliq / nisi solis oriētis uicinitate ꝓ̄ cesserit
cū illepulcor quinomine aurore appel
laris sole / ideo non repugnat illi qui ait /
Cum adhuc ienebrae essent, die quippe sur
gente / aliquae reliquiae ienebrarū tanto
magis cauentur / quanto magis oriē
tur lux, nec sic accipiendū est quod ait
ual. de mane / ꝙ̄ aqua sol ipse ꝑ̄ uideretur
super terras / sed potius sicut dicere sole
mus / eis quibus uolumus significare / tem
pus aliquid faciendi, Cū eni diu ante
mane / ne putent ꝑ̄ solem super terrā cons
picuos dicere / ad hoc pleriq; addimus
ual. de mane / unde ad quod dē ꝑ̄ albescen
te uocatur / intelligant; quā quā et hoc
usitatū sit / ut post gallicantū sae pe re
petatur / cū conlucescare homines coepe
rint. dicam tam propinquare / dicant tam
mane est / et ideo post hoc uerbum adie
derint tam oriente / de sed tam de pro
ximo aduentante / in has partes sole ꝑ̄ ue
lum rubescere uel albescere uiderint /
addunt quod dicebant / mane est / dicant /

ualde mane est, quidam inter est dum
siue illo siue isto modo nihil aliud intelle
gamus a marco appellari mane / nisi quod
lucas appellauit diluculo et hoc ualde
mane quod ille ualde diluculo et quod io
hannes mane cum adhuc tenebrae essent,
Sole autem oriente / id est ortu suo id est cae lum
inluminare incipiente quomodo ergo
historicus congruat matheus qui nec dilu
culo nec mane sed uespere ait sabbati
quae lucescit in primo sabbati / Attendius
indicandum est, apparet quippe primo noctis
quod est uesper ipsa nocte uolumen signi
ficare matheus cuius noctis prime uene
runt mulieres admonumenta quae ergo
causa intellegitur eandem nocte sic
appellasse quia iam ad uesperum licebat
adire ad monumenta transacto uno sab
bato, ergo quo sabbato impediebantur
ne non ante uesperum accederent ab eo tempore no
bis unum noctem ex quo eis licere coepit
ut facerent quod cuique uellent et per
eius dem noctis; sic mag. dicitur uespe
re sabbati ac si diceretur nocte sabbati,
id est nocte quae sequitur diem sabbati /

quodipsa uerba eius satis indicant, sic
enim ait, uespere autem sabbati quae lucescit
in prima sabbati quod fieri non potest
si ante id quod prima nocte particula, id
est solum initium noctis intelligeremus
dicto uespere significata, neq. enim
ipsum initium lucescit in prima sabbati
sed ipsa nox quae luce incipit. Hieronymus
ait. Hieronimus primae partis noctis
secundae partis initium est. Luxauteem
Hieronimus totius noctis est. Unde non po
test dici uesper lucescens in prima sab
bati. Nisi forte uesperi nox ipsa intelli
catur qua lux terminatur. Et ipse Augustinus loquen
do modus est dominae scripturae ut a parte
totum. Uespere ergo nocte significatur
cuius extremum est de luculum, de luculo
enim uenerunt illae mulieres ad monu
mentum. Ac per hoc e a nocte uenerunt
quae significata est nomine uesperi
toleni significata est eo nomine unde
Et ideo quae eius noctis parte uenis
sent ea ipsa nocte uenisse dicuntur. Cur ergo
uenerunt parte eius noctis extrema ma
ne a crocul. dubio nocte uenerunt.

uesperea autem quae lucescit in prima sabba
ti non potest nisi tota ipsa nox intelligi, coiçr
uespere uenerunt quae ipsa nocte uenerunt/ ipsa
autem nocte uenerunt quae noctis ipsius quam
uis extrema parte uenerunt. Nam et ipsum
triduum quo dns mortuus est et resurrexit/
Nisi usu loquendi modo quo a parte totum dici
solet recte intelligi non potest. ipse quippe ait,
sicut enim iona fuit in uentre ceti tribus diebus
et tribus noctibus sic erit et filius hominis in cor
de terrae tribus diebus et tribus noctibus. Com
putantur autem tempora siue ex quo tradidit
spm seu ex quo sepultus est et non occurrit
aliquidum nisi medium diem hoc est sabbatum
totum diem accipiamus id est cum sua nocte,
Illos autem qui eum in medio posuerunt id est
parasceuen primae sabbati quem diem domini
cum dicimus a parte totum intelligamus, quid
enim uetat quod quidam his angustiis coarta
ti et istum locutionis modum id est a parte
totum insanctarum scripturarum soluen
dis quaestionibus plurimum ualere nes
cientes noctem uoluerunt adnumerare
tres illas horas a sexta usque nona quibus
sol obscuratus est et diem tres horas alias

quibus pcrum pcrrisset reddit⁹ / desi
nonaus que ad eius occasum / sequenib⁹
non pfuturis sabbati / quae cū suo die computa
uerunt laudes noctes et dies. Por
ro antica posit sabbatum sēqr non pri
mae sabbati / dest in luce sequentis die
dominici in qua tunc dns surrexit, erit
ergo duae noctes et duo dies. Et in nouo
etiā si non apposset intellegi negotio nul-
lum uidemus quod illud diluculum pars eius
praecesserit, qua pro pter nec ad unum ue rus
illas sex horas quae horis sol conpletis
bratus est et hrib. et uxi / consummata no
ctis. Ita dies unus conpletus. Restat er
go ut illos sex pro rata ipsius noctis, o
quem dum modo quoniam pars eius dies intel
legitur inuenimus extremum diei com
pletis parascues / quo crucifixus et
sepultus est dns / et ex ipsa extrema
parte diei cum suae noctis qua in
peracti sunt duae noctes, media
uero / dest sabbati dies non apparuit
sed in secreto tumuli iacuit. Rursus a par
te sua prima / dest a nocte portum suo
suo diurno tempore ac sic erit triduu

quemadmodum illo octo dies post quos
ascendit in montem quorum medios in
medios accendentes matheus et marc⁹
dixerunt post sex dies quod lucas dixit
post octo dies, Nunc ad ceteram unde ea
mus quemadmodum matheo congruant,
Lucas enim apertissime duos angelos
dicit ibi fuisse ad mulieres quæ uene
runt ad monumentum quorum singulos
intellexeramus commemoratos ad uobis
num ad matheo ¶ de illum qui extra ma
numentum sedebat in lapide alterum
ad marco ¶ de illum qui intrauit monumentu
sedebat ad extris, sed lucas ita narrat,
ea die erat parasceues et sabbatum inlu
cescebat. Subsequentes autem mulieres
quicumque uenerant de galilea uiderunt
monumentum et quemadmodum positum
erat corpus eius et reuertentes parauerunt
aromata et unguenta et sabbatum
quidem siluerunt secundum mandatum,
una autem sabbati ualde diluculo uenerunt
ad monumentum portantes quæ parauerant
aromata et inuenerunt lapidem reuolutum
a monumento et ingressæ non inuenerunt

[illegible]dñi, et factum est dum mente
consternatae essent de ista et ecce duo uiri
steterunt secus illas in uestimento fulgenti.
cum timerent autem et declinarent
uultum in terram dixerunt ad illas, quid
quaeritis uiuentem cum mortuis? non est
hic sed surrexit, recordamini qualiter
locutus est uobis cum adhuc in galilea esset
dicens, quia oportet filium hominis tradi in ma
nus hominum peccatorum et crucifigi et die
tertia resurgere, et recordatae sunt
uerborum eius et regressae a monumen
to nuntiauerunt haec omnia illis undecim
et ceteris omnibus, quomodo ergo singu
li uisi sunt sedentes unus secun dum
ambeum foris secus lapidem et alterse
cundum marcum intus ad exteris se cun
dum lucam duos steterint secus illas
quam uisionem dixerint possumus quidem
adhuc intellegere angelum uisum a mu
lieribus et secundum ambeum et secun
dum marcum sicut supradiximus ut eas
ingressas in monumentum sic accipiamus
in aliquod scilicet spatium quod erat ala
qua a macelli communitum ut intrari

possit ante illum saxeū sepulchri locū
atque uidisse angelum sedentem su
per lapidē reuolutū ā monumento sicut
dicit matheus uni hoc sedente adextris
quod dicit marcus deinde intus abeis dū
inspicere nt locū in quo iacebat corpus dni
uis ds alios duos angelos stantes sicut di
cit lucas similia locutos ad earum exhor
tandum animū et ad edificandā fidem. Sed
uideamus et illa quae iohannes dicit uirū
uel quemadmodum his congruant. Ego
go narrat iohannes. Una autē sabbati
maria magdalene uenit mane cum adhuc
tenebrae essent ad monumentū et uidet
lapidem sublatum a monumento. Cucur
rit ergo et uenit ad simonē petrū et ad aliū
discipulum quem amabat ihs et dicit eis,
tulerunt dnm de monumento et nescio
mus ubi posuerunt eum. Exiit ergo petrus
et ille alius discipulus et uenerunt
ad monumentum, tum currebant autem duo
simul et illa alius discipulus praecurrit
citius petro et uenit primus ad mo
numentum, et cū se inclinasset uidet
posita linteamina nihilominus non

Venit ergo simon petrus sequens eum
et intrauit in monumentum, et uidet
linteamina posita et sudarium quod fuerat
super caput eius non cum linteaminibus positum, sed separatim involutum
in unum locum. Tunc ergo intrauit et ille
discipulus qui uenerat primus ad monumentum, et uidit et credidit; Nondum enim
sciebant scripturam quia oportebat eum
a mortuis resurgere. Abierunt ergo iterum
ad semetipsos discipuli. Maria autem
stabat ad monumentum foris plorans.
Dum ergo fleret inclinauit se et prospexit in monumentum, et uidit duos angelos
in albis sedentes unum ad caput
et unum ad pedes ubi positum fuerat corpus ihu. Dicunt illi, mulier quid plorasdicis, quia tulerunt dominum meum et nescio
ubi posuerunt eum. Hec cum dixisset
conuersa est retrorsum, et uidet ihm
stantem, et non sciebat quia ihs est.
Dicit ihs, mulier quid plorasquem
quaeris? illa existimans quia hortulanus
esset, dicit ei, domine si tu sustulisti illum, dic
mihi ubi posuisti eum, et ego eum tollam,

dicit eihs, maria conuersa illa dicit ei,
rabboni quod dicitur magister, dicit ei
ihs, noli me tangere non dum enim ascen
di ad patrem meum, uade autem ad fratres
meos et dic eis, ascendo ad patrem meum et
patrem uestrum et deum meum et deum uestrum,
Uenit maria magdalene adnuntians dis ci
pulis quia uidit dnm et haec dixit mihi,
In hac iohannis narratione dies uel tem
pus quo uenerunt est admonumentum
cum ceteris conuenit, illud etiam quod duo
angeli uisi sunt concordat cum luca sed
quod illi stantes dicit angelos uisus iste
autem sedentes et cetera quae illi non
dicunt, quo modo hic possint intelligi
non discrepare ceteris et quo ordine
gesta sint nisi diligenter considerentur
repugnantia possunt uideri, quapro p
ter haec omnia quae circa tempus re
surrectionis dni pacta sunt secundum
omnium euangelistarum testimonia in
una quadam narratione quantum nos
dns adiuuerit quemad modum scripto
rum uerint ordinemus, Prima sabbati di
luculo sicut omnes consentiunt uenit

est ad monumentum iam pactum erat
quod solus matheus commemorat
de terrae motu et lapide reuoluto non
territis custodibus aut in parte ali
qua uelut mortua iacerent, uenit autem
sicut iohannes dicit maria magdalene
sine dubio ceteris mulieribus, quae dno mi
nistrauerant primum dilectione per
uenit ut non immerito iohannes solam
commemorare et facere eis quae cum illa
fuerant sicut alii testantur uenit
ergo et cum uidit lapidem sublatum
ad monumentum aliqua aliquo diligen
tius inspicerit non dubitans ablatum esse
inde corpus ibi, cucurrit sicut dicit de
iohannis et nuntiauit petro, atque ipse
iohannes ipse est ille discipulus quem amba
bus, ad illum currere coeperunt ad mo
numentum et praeueniens iohannes
inclinauit se et uidet posita linteamina
nec introiuit, petrus autem consecu
tus introiuit in monumentum et uidit
linteamina posita et sudarium quod
fuerat super caput eius non cum lin
teaminibus positum, sed seorsum separatim in

ꝙlurium, deinde et iohannes intra
uit et uidit et credidit quod
maria dixerat sublatum esse non de mo
numento, nondum enim sciebat scriptu
ram quia oportebat eum a mortuis re
surgere, abierunt ergo iterum ad
semetipsos discipuli, maria autem
stabat ad monumentum foris plorans,
dest autem illius saxeum sepulchri locus
sed tamen intra illud spatium quo ad
ingressa fuerant horatius quippe illic
erat sicut idem iohannes commemorat
Tunc uiderunt angelum sedentem ad ca
put eius super lapidem reuolutum a monu
mento de quo ante euangelium matthei
et marcus hunc eis dixisse noli me tangere
uos, scio enim quod ihm qui crucifixus
est quaeritis non est hic surrexit
enim sicut dixit, uenite uidete locum
ubi posuerant dns et cito euntes
dicite discipulis eius quia surrexit
et ecce praecedit uos in galileam ibi eum
uidebitis ecce dixi uobis, quibus similia
leta marcus quoque nonnulla adhuc
uerba mariae ut plere inclinauit

se et prospexit in monumentum et vi-
dit duos angelos sicut dicit Iohannes
in albis sedentes, unum ad caput et unum
ad pedes ubi positum fuerat corpus ihu,
Dicunt illi, mulier quid ploras dicit eis,
quia tulerunt dnm meum et nescio ubi
posuerunt eum, hic intellegendum est
surrexisse angelum ut media stantes vide
rentur sicut eos Lucas visus posset com
memorasse et vidisse secundum eundem
Lucam Timentibus mulieribus et vultum
in terram declinantibus, Quid quaeritis
dicente eis commortuis non est hic sed
surrexit, Recordamini qualiter locu
tus est vobis cum adhuc in galilea esset
dicens quia oportet filium hominis tradi
in manus hominum peccatorum et crucifi
gi et die tertia resurgere, et recordatae
sunt verborum eius, Post haec con
versa est retrorsum maria et vidit ibi
stantem sicut dicit Iohannes et non sci
ebat quia ihs est, dicit ei ihs, mulier quid
ploras quem quaeris illa existimans
quia hortulanus esset dicit ei, dne si tu sus
tulisti eum dicito mihi ubi posuisti eum.

ℭ ℜECOGNOVIT ILLAM, DICIT EIHS, MARIA CONVERSA ILLA DICIT EI RABBONI (quod dicitur magister) dicit eihs, noli me tangere, nondum enim ascendi ad patrem meum, ℭ patrem vestrum, vade autem ad fratres meos, ℭ dic eis, ascendo ad patrem meum, ℭ patrem vestrum, ℭ deum meum, ℭ deum vestrum, ℘ tunc egressa est maria nuntiando discipulis suis quia vidisset dominum, ℭ hec dixisset illi. Loco ubi erat hortus spatium ante lapidem erat positum, ℭ ecce illa alia que secundum marcum invaserat fre mor et pavor, ℭ nemini quicquam dicebant, ℘ tunc a discipulis secundum matheum, ecce eihs occurrit illis dicens, have, illi autem accesserunt ℭ tenuerunt pedes eius, ℭ adoraverunt eum, Sicut in collegio angelorum allocutione bis numero vocas habuisse venientes ad monumentum, ℭ ipsius domini sepulcrum, illic quando maria hortulanum putavit, ℭ nunc herum cum eis occurrit invia vias ipsa repetitione firmaret, atque a timore recrearet, ℘ tunc ergo a discipulis, nolite me tangere, memento nate fratribus meis ut me tangi, illesum ibi me tunc debuit,

uenit ergo maria magdalene adnun
tians discipulis quia uidit dnm & haec
ei dixit, non solum ipsa sed etaliae
quas lucas commemorat quae nun
ciauerunt haec discipulis undecim
et ceteris omnibus et illis apparuit ante
illos sicut de sacramento uerbis ta et
non credebant illis, his et marcus ad
testatur, nam postea commemorauit eas
increpantes et paenitentes eo quod
non credidissent his qui eum uidissent
resurgentem, nec quidquam dixisse adiun
xit, quod resurgens dns apparuerit
mane prima sabbati, primo maria mag
dalene de qua eiecerat septem daemo
nia et quae illa ibat nuntiauit his
qui cum eo fuerant lugentibus et plorantib,
et quae illa audientes quod uiueret et ab
illa uisus esset a se non creduerunt,
Sane matthaeus etiam illud inserens ab
cedentibus mulieribus quae illa omnia
uiderant et audierant uenisse et iam
quosdam in ciuitatem de illis custodib,
quia fecerant uelut mortuis et nuntias
se principibus sacerdotum omnia quae
facta erant, hoc est quae etiam illis enu
ke

poluerunt. Illos uero congregatos
cum senioribus consilio accepto pe
cuniã copiosã dedisse militibus ut di
cerent quod discipuli eius uenissent
eumque furati essent illis dormienti
bus. Polliciti es enim securitatem apud
side quod eos custodes dederant et illos
accepta pecunia fecisse sicut erant
edocti. Et diuulgatum quod est uerbum
istud apud iudaeos usq; in hodiernũ diẽ.

XXV. Iam post resurrectionẽ quẽ ad modũ
apparuerit dñs discipulis conside
randum est. Non solum ut elucescat
etiam ex hac re conuenientia quat
uor euangelistarum. Uerũ etiam
ut ea quã paulus apostolus consonent qui
de hac re in prima ad corinthios epistola
ita loquitur. Tradidi enim uobis in
primis quod et accepi quia xps mortuus
est pro peccatis nostris secundum
scripturas. Et quia sepultus est. Et
quia resurrexit tertia die secundũ
scripturas. Et quia apparuit cephae
postea duodecim. Deinde apparuit plus
quam quingentis fratribus simul ex

quibus plures manent usq; adhuc/
Quidam aut̃ dormierunt, postea apparuit
Iacobo/deinde apostolis omnib;, Nouissimo
aut̃ omniū quasi abortiuo/apparuit
et mihi, hunc aut̃ ordinem/nullus eu
angelistarum tenuit, unde considerandum est/ut̃ ordo quem illi tenuerunt/
hic non aduertatur, nãnec illi omnia/
nec isti omnia diuerunt, quae autem diuerunt omnes ut̃ nihil inter se repugnet/
tantum aduertendum est, Lucas enī solus
quattuor euangelistarū/nondicit ad mulieribus uisum dn̄m/sed tantū modo angelos, matheus autem dicit quod eis ad
currentibus/redeuntibus admonuerit,
marcus quoq; dicit primo ūisū esse mariae
magdalenae/sicut et iohannes/sed qđ
modo sit/ei usus nondicit/quod explicatur a iohanne, Lucas autem non solū
tacet ut dixi eum apparuisse mulieribus/
sed etiam duos, quorū ꝑ unus Cleopas/
alia dicit locutus cū illo/ante quam
agnosceret/et cū/ãquã mulieres nihil
se aliud quã angelos uidisse nunciare
rint/qui dicebant eum uiuere/tacuit

narrat, Et ecce duo ex illis ibant ipsa die
in castellum quod erat in spatio stadiorum
sexaginta ab Hierusalem nomine Emaus
Et ipsi loquebantur ad invicem de his om
nibus quae acciderant. Et factum est
dum loquerentur et secum quaererent et ipse
Ihs adpropinquans ibat cum illis. Oculi au
tem illorum tenebantur ne eum agnos
cerent. Et ait ad illos, qui sunt hi sermo
nes quos conferitis ad invicem ambulan
tes et estis tristes? Et respondens unus
cui nomen Cleopas dixit ei. Tu solus pe
regrinus es in Hierusalem et non cog
novisti quae facta sunt in illis diebus? Quib
ille dixit, quae? Et dixerunt de Ihū Nazare
no qui fuit vir propheta potens in opere
et sermone coram deo et omni populo,
Et quomodo eum tradiderunt summi sacer
dotum et principes nostri in damnationem
mortis et crucifixerunt eum. Nos autem
sperabamus quia ipse esset redempturus
Israhel, et nunc super haec omnia tertia
dies hodie quod haec facta sunt. Sed
et mulieres quidam ex nostris terru
erunt nos quae ante lucem fuerunt ad monu
mentum,

ꝯ non inuento corpore eius uenerunt
dicentes se etiam uisionē angelorum
uidisse qui dicunt eum uiuere, et abie
runt quidam ex nostris ad monumen
tum et ita inuenerunt sicut mulieres
dixerunt, ipsum uero non uiderunt, hæc
secundum lucā ita narrant ut me omnis
sc ac recolere potuerim. Quod a mulie
ribus dictum erat uel a discipulis qui
cucurrerant ad monumentū quando
eis nuntiatum est quod ablatū inde sit
corpus eius, ipse quidem lucas petrū
tantum dicit cucurrisse ad monumen
tum et procumbentem uidisse linteа
mina sola posita et abisse secum mirān
tem quod factum fuerat, hoc autē de
petro commemorat prius quā narret
de his duobus quos inuenerunt uia, postea
quam narratum de mulieb⁹ quae uiderant
angelos et ab eis audierāt quod resur
rexerit hs tamquam Tunc petrus ad mo
numentum cucurrerit / sed intellegit
hoc lucas recapitulando posuisse de
petro, tunc enim cucurrit petrus ad mo
numentum quando et iohannes cum

qᵃⁿ tᵈᵉ modo a mulieribus præcipuæ
a Maria magdalene nunciatū eis fuę
rat de corpore ablato, tunc autem
illa nunciaverat quando audierat apidē
a vultum admonumento et postea fac
tas una hæc de uisione angelorum
a dq ipsius dñi quibus numero appare
rat mulieribus semel admonumentū
Et iterum occurrens reuertentibus
a monumento, hæc autem antequam
duobus illis in uia uisus fuisset quorū
erat unus cleopas nāq; erat cleopas. o
quens cum dñō q̄ uae nondum agnoscebat
non petrū dixisse admonumentum
sed abierunt quidam ex nostris inquit
admonumentum et ita inuenerunt
sicut mulieres dixerunt, quod ipse
recapitulando intellegitur dixisse
illud scilicet quod primo mulieres nun
ciauerunt petro et iohanni de ablato
corpore dñi, ac per hoc et ipse lucas
petrum dixerit cucurrisse ad monu
mentum et cleopan dixisse, ipse retu
lerit quod quidam eorum erant ad
monumentū intellegitur adhesisti

iohanni quod dixerint admonuimen
to/Sed petrū solum primo commemo
rauit/quia illi primitus mariā nunciade
rat/Nec potest moueri quod petrus
non intrantem/sed procumbentē dicit/
Idem Lucas uidisse/sola linteamina et
discessse mirantē/cū iohannes dicatur se
ptimus ita uidisse/hoc est discipulum
illum quem diligebat hs/non introisse
in monumentum quo prior uenerat,
Sed cūse inclinasset uidisse posita lin
tiamina/sed et seipsū postea dicit intras
se, ita et petrus/intelligendus est/pri
mo procūbens uidisse/quod lucas com
memorat/iohannes tacet, postea uero
ingressus sed ingressus tamen ante
quam iohannes intraret et omnes uirū
dixisse sine ul' lacrepugnantia reppe
riantur, Ordo ergo rerum quiesse
potuit/quemadmodum dns exceptio
quodiam mulieribus locutus erat etiā
maribus discipulis usus fuerit/secun
dum testimonia/non solum quatuor
euangelistarū/sed etiam pauli apostoli
La conferendus et demonstrandus est,

Omnium ergo uirorum primo apparuis
se intellegitur petro, ex his duo[bus] fac[t]
omnibus quos euangelistae quattuor
et paulus apostolus commemorauerunt
Ceterum si apparuit alicui eorum
prius quam petro quod omnes tacuerunt
quis uel dicere audeat uel negare
Neque enim et paulus dixit apparuit
primo cephae sed apparuit inquit
cephae postea duodecim deinde appa
ruit plus quam quingentis fratribus
simul, sic autem non apparet quibus
duodecim quem admodum nec quibus
quingentis, fieri enim potest ut de ut[r]
a discipulorum fuerint his duodecim
nescio quinam illos quos apostolus no
minauit non iam duodecim sed unde
cim diceret sicut non nulli etiam codices
habent quod perturbatos homines
emendasse putantes de illis duodecim
apostolis dictum quia iam iudae extincto
undecim erant, sed siue illi codices
uerius habeant qui undecim habent
siue alios quos dam duodecim apos to
lus paulus uelit intellegi siues agratu

illuo nuoerum etiã undecim stare
uoluerit quia duo denarios in eis nume
ros i amisticus erat ut non posset in lo
cum iudae nisi alius id est matthias ad
conseruandum sacramentum eiusde
numeri subrogari, quod libet ergo eorũ
sit nihil inde existit quod ueritati uel
istorũ alicui ueracissimo narratori
uideatur probabiliter tamen creditur
posteaquã petro apparuit deinde appa
ruisse eisdẽ duob, quorũ erat unus cleo
pas de quibus lucas iohẽ narrat. o arcs
anẽ breuiter ita perstringit, post hæc
autem inquit duob, ex eis ambulantib,
ostensus est in alia effigie euntib,
in ullã castellum quippe illud non ab
surde accipimus etiam illam potuisse
apellari quod iam nunc appellatur ipsa
bethleẽ quæ ciuitas antea uocitata est
quam uis nunc sit honoris amplioris
nomine dñi quinillana tamen est sicper
ecclesias omniũ gentium diffamato,
etin codicibus quidem græcis magis
acrum inuenimus quã uillã, agria autẽ
nomine. non castella tantum uerum

ET ALIA MUNICIPIA ET COLONIAE SOLENT
UOCARI EXTRACHUMATE/ QUAE CAPUT EST QUA
SI MATRES CETERARUM/ UNDE ET METRO
POLIS APPELLATUR, QUOD AUTEM AUT OMARCUS
EIS IN ALIA SPE APPARUISSE HOC LUCAS DICIT
QUOD EORUM OCULI TENEBANTUR NE AGNOS
CERENT EUM, OCULIS QUIPPE EORUM ACCI
DERAT ALIQUID QUOD MANERE PERMISSUM
EST USQUE AD FRACTIONEM PANIS/ CERTUM VE
RUM CAUSA UT EIS IN ILLO ALIA OSTENDERE
TUR EFFIGIES/ ET SIC EUM NON NISI IN FRAC
TIONE PANIS AGNOSCERENT SICUT LUCA
NARRANTE MONSTRATUR/ PRO MERITO
QUIPPE MENTIS EORUM, ADHUC IGNORAN
TIBUS QUOD OPORTEBAT XPM MORI ET RESUR
GERE, SIMILIA LIQUIDEM ORUM OCULI PASSI
SUNT/ NON UERITATE PRAEVALENTES/ SED IPSIUS
UERITATE PERCIPERE NON VALENTIBUS/
ET ALIUD QUAM RES EST OPINANTIBUS/
NE QUIS QUASI SE XPM AGNOSSE ARBI
TRETUR/ SICUT IS CORPORIS PARTICEPS NON
EST, ID EST ECCLESIAE/ CUIUS UNITATEM IN SA
CRAMENTO PANIS/ COMMENDAT APOSTO
LUS DICENS, UNUS PANIS UNUM CORPUS MUL
TI SUMUS, UT CUM EIS BENEDICTUM PANEM

porrigeret aperirentur oculi eorum
et agnoscerent eum aperirentur cum
a deus cognitione remota scilicet
impedimento quo tenebantur ne ag
noscerent neque enim clausis oculis
ambulabant sed inerat aliquid quo non
sinerentur agnoscere quod uidebant,
quod scilicet et galileo et aliquis amor
efficere solet. Non quia dns non poterat
transformare carnem suam ut aliam reue
lare esset effigies non quam solebant illi
conuerti quando quidem et ante passio
nem sua transformatus est in monte
ut facies eius claresceret sicut sol, quale
uult et corpus de quale cum corpore
uerum deuero pacem quidem aliquando
uerum precem. Sed non ita pegerat cum apparuit
illis duobus in alia effigie ac non eni sicut
erat apparuit eis quorum oculi tenebantur
ne agnoscerent eum, non autem eo con
gruenter accipimus hoc impedimentum
oculis eorum a satana fuisse ne agnosce
rentur his, Sed quamquam post passionem aper
tionis usque ad sacramentum panis et ui
tae corporis eius participia recouerit

intellegamur impedimentū inducitur
xps possit agnosce. Nā ipsos esse eos tos
de quibus et lucas narrat credendū est
quia dicit ipsos euntes nunciasse ceteris
Sicut lucas eos dicit surgentes eadem
hora regressos esse hierusalem et inue
nisse congregatos undecim et eos qui cū
ipsis erant dicentes. Quod surrexit dns
uere et apparuit simoni. Et tunc et illos
ipsos narrasse que gesta erant in uia
et quomodo doeū cognouerint in fractione
panis. Iaēr̄o erat p̄ma quod resurrexerat
ibs ab illis mulieribus p̄ facta et illa simone
petro. cuiam apparuerat. Hoc enim modo
duo inuenerunt loquentes ad quos in hie
rusalem uenerunt. pueri hanc potest ut
more prius inuenire uerint dicere quod
eum audierant resurrexisse. quando
tanto modo angelos dixerunt eius
esse mulieribus. Ignorantes enī cui quo
loquerentur. nec hoc posse nt esse sol
licite ne quid passi de xpi resurrectio
ne iactantes in manus inciderent
iudaeorum. Quod autem ait marcus
ad nunciauerunt ceteris. Nec illis credi
derunt.

cum lucas dicat quod inde ea loquebantur uere resurrexisse dñm et ei sp̃m se apparuisse quid intellegendum est nisi aliquos sibi fuisse qui hoc nolunt credere. cui autem non eluceat praetermisisse marcum quae lucas narrando explicauit hoc est quae cum illis locutus fuerit ut hos ante qua agnoscerent eum et quomodo eorum in fractione panis agnoscerent quando quidem mox ut diuinitus apperuisse in alia effigie eunti bus in uilla continuo coniunxit et illi euntes nuntiauerunt ceteris. nec illis credi derunt quasi posset nuntiare quae non agnouerant aut posset agnoscere quibus alia effigies eius apparuerat quomodo hoc quod agnouerunt nuntiare possunt. marcus sine dubio praetermisit quod ideo memoriae cõmendandum est ut ad ea quae scribimus aduertere euangelistarum mores. ita praeter omittentium quae non commemorant et coniungentium quem commemorant uteris quia uis umquam hac consideratione non habent. non aliunde

maxime errororiatur/quoputent
eos nonsibiconcruere, lucas ergo
sequitur et dicit, dum haec autem lo
cuntur his stetit inmedio eorum et
dicit eis pax uobis, ego sum nolite timere.
Conturbati uero et conterriti existima
bant se spm uidere, et dixit eis, quid tur
bati estis et cogitationes ascendunt in
corda uestra/ uidete manus meas et pe
des/ quia ipse ego sum, palpate et uidete
quia spūs carnē et ossa non habet sicut
me uidetis habere. Et hoc dixisset
ostendit eis manus et pedes, hanc
ostensionē dni post resurrectionē
intellegitur, et iohannes commemo
rat sic loquens, Cū esset ergo sero
die illo una sabbatorū et fores essent
clausae ubi erant discipuli propter
metū iudaeorū. Clausis fribus et stetit in
medio et dicit eis pax uobis, et hoc cū
dixisset ostendit eis manus et latus,
hac per hoc his uerbis iohannis possūt
coniungi ea quae lucas dicit/ dē autē
iohannes praeterimus, itaq; lucas
sequitur, Adhuc autē illis non credē
dentibus,

ꝯmorantibus praegaudio diuꝫ habe
ꝛis hic aliquid quod mandaceꝫ? Atilli
obtulerunt ei partem piscis assi et
fauum mellis et cum manducasset
coram eis sumens reliquias dedit eis.
His et aliis uerbis possunt adiungi
Quae lucas tacet, dicit autem iohannes
Gaudisunt ergo discipuli uisodno. Diuꝫ
ergo eis ihc̄ū, pax uobiscū, sicut misit
me pater et ego mitto uos. hoc cū di
xisset insufflauit et dixit eis. Accipite
spm̄sc̄m quorum remiseritis peccata
remittuntur eis et quorū deteneue
ritis detenta sunt. his rursus adiun
gamus quae iohannes praetermisit
lucas cōmemorat, et dixit ad eos, haec
sunt uerba quae locutus sum uobis
Cum adhuc esse uobiscū quōne cesse
est impleri omnia quae scripta sunt
in lege moysi et prophetis et psalmis
de me, tunc aperuit illis sensum ut in
telligerent scripturas et dixit eis, quo
sic scriptum est et sic oportebat xp̄m
pati et resurgere a mortuis die tertia
et praedicare in nomine eius paenitē
tiā

et remissionē peccatorū in omnes
gentes incipientibus ab hierusalem,
vos autem estis testis horum et ego
mitto promissum patris mei in uos,
vos autem sedete quoadusque indu
mini uirtute ex alto, ecce quomodo
commemorauit et lucas promissionē
spūs sci quā non inuenimus ad nos facta
nisi in euangelio iohannis quod non
praeterire debet aduertendū est quōme
minerimus quē ad modū sibi euangelis
tae inuicem attestantur de quibus dā
et quā quae ipsi non dicunt et mendica
nouerunt, Post hae dicas quae gesta
sunt omnia praetermittit nec omnino
commemorat nisi quando ihs ascendit
in caelū, Ad quid tamen haec iungit
quasi hoc sequatur haec uerba quae
diuit cū hoc gessisset unus sabbatorū
quo die dns resurrexit illud autem
quadragensimo die sicut ipse lucas
in apostolorū actibus narrat; quod
autem dicit iohannes non cū illis fuisse
tunc apostolum thomā cum secun
dū lucā duodecim quorū erat unus cleo
pas

regressi hierusalē inuenerint con
gregatos undecim/ et eos qui cū ipsis
erant/ procul dubio intellegendū est
quod inde thomas et uerit/ antequā eis
dns haec loquentibus appareret/ hinc
iā iohannes aliā commemorat/ sui de
monstrationē ad discipulis pactā
post dies octo ubi erat et thomas qui
prius eum non uiderat/ Et post dies octo
iterum erant discipuli eius in
tus et thomas cū eis/ uenit ihs ianuis
clausis/ et stetit in medio et dixit/ pax uo
bis/ deinde dicit thomae/ infer digitū tuū
huc et uide manus meas et adfer manū
tuā et mitte in latus meū et noli esse
incredulus sed fidelis. Respondit tho
mas/ et dixit ei/ dns meus et ds meus/ dicit
ei ihs/ quia uidisti me credidisti/ beati qui
non uiderunt et crediderunt. hanc se
cundā dnī uisionē ergā discipulos pac
tā/ id est quā secundo loco iohannes
commemorat/ apud marcū possēmus
agnoscere breuiter/ ea sententia adsoler
perstringentē/ nisi monuerit quod ubi
ait/ nouissime recūbentib. illis xi

apparuit nonideo quia iohannes iacuit
recumbentes potuerunt hoc praeter
mittere sed quia iste ultimus nouissime
quasi ultra iam nondum apparuerit cui
adhuc iohannes certissimus narra
turus de ascensione ad patrem liberia
dis deinde quod dicit idem marcus ex
probrans illis incredulitatem illorum
et duritiam cordis quia his qui uiderant
eum resurrexisse non credidérant
illis uidelicet duobus quibus nulli eorum
ibus apparuit postea quam resurrexit
et petro cui prius est apparuisse
apud lucam dicentes uere surrexit dominus et
apparuit symoni ac deinde et ceteris mulieribus
que cum illo erant quando eis et ad nouis
simum apparuit et inde recedentibus
intimare occurrit nam ad finem
narrationem idem marcus ita commemo
rasset breuiter de duobus illis quibus
apparuit in uilla eunti bus quod non ipsas
sent credendi essent
nouissime inquit recumbentibus illis
undecim apparuit et exprobrauit
incredulitatem illorum et duritiam cordis

quia bis qui uiderant cū resurrexis
se non crediderant quomodo ergo
nouissime quasi tā ad praeum nonui
derent. Nouissimū quippe illa dies
quod nim apostoli interrauerunt
quando ascendit in caelum quod fac
tum est quadraginsimo die post eius
resurrectionē, nū quid nā nunc ex
probraturus erat quod non credidis
sent eis quē uiderant resurrexis
se quando iam ē ipsi post resurrec
tionē tot iens eum uiderant. et maxi
me ipso die resurrectionis eius.
i. dest una sabbati iam circa noctē
sicut lucas iohannes quē cōmemo
rant. remanet igitur ut intellegamus
eundem diē resurrectionis eius
i. dest una sabbati quando eum post de
luculum uidere maria et alia cū illa
mulieres. quando etiam petrus et quan
do et illi duo quorum erat unus cleo
pas quos uidere nā idem marcus
commemorare quando iam circa noc
tē illi undecim pręterhominē et qui cū
eis erant quando eis exhibuit quod uiderant

narrauerunt / Nunc etiã marcũ more
suo breuiter commemorare uoluis
se / et ideo dixisse nouissime / quia ipso
die hoc nouissimum fuit / Iam incipien
te nocturno tempore / postea quã illi de
castello ubi eum in fractione panis agnouer
unt redde / de / runt in hierusalem / et inue
nerunt sicut dicit lucas illos undecim / et
eos qui cum illis erant / Iam conloquentes
de resurrectione dñi / et quod uisus fuerit
petro / quibus et ipsi narrauerunt quod in
uia gestũ erat / et quo modo eum cognoue
runt in fractione panis / sed erant ibi utiq;
non credentes / unde uerum est quod mar
cus dicit nec illis crede / runt / his ergo iam
sicut marcus dicit discumbentes / et adhuc
inde sicut lucas dicit loquentibus sibi ihs
in medio eorum dns et ait illis pax uobis
Cum sicut lucas et iohannes / fores autem
clausae erant cũ ad eos intrauit quod so
lus iohannes commemorat / uerbis itaque
dñi quę tunc eum locutus esse discipulis
lucas iohannes q; dixerunt / interponitur
et illa exprobratio de qua marcus dicit
quod non crede / runt eis qui eũ resur

rexisse uiderant, sed hoc rursus mo
uet quomodo discumbentibus undecim
dicit apparuisse marcus, sillud tempus
est diei dominici tam noctis initio quod
lucas iohannesq; mant: nerunt, aperte
quippe iohannes dicit non cū eis tunc
fuisse apostolū thomam q; credimus esse
isse inde antequā dns adeos intraret
posteaquā illi duo redeuntes de castello
cum ipsis undecim conlocuti sunt sicut
apud lucā inueni tur sed lucas insua
narratione dat locū quo possit in
telligi dum haec loquerentur prius inde
exisse thomā et post eadn̄ intrasse
marcus autem quidicit: nouissime recū
bentibus illis undecim apparuit etiā thō
mam illic fuisse cogitare ueri nisi forte quā
uis uno absente undecim tamen uoluit
appellare quia eadem tunc apostolica
societas hoc numero nuncupabatur
antequā matthias in locū iudae subro
garetur aut si hoc dicere uis sic accipere
illud ergo accepimus postea manifestas de
monstrationes eius quibus per dies qua
draginta discipulis praesentatus est

eum etiam nouissime recumbentib⁹
illis undecim apparuisse/ deq ipso qm
dragintimo die et quo leuat abeis as
censurꝰ in cael um hoc eis illo die ma
gnopere exprobrare uoluisse/ quia bis qui
uiderant eum resurrexisse non credi
derant antequam ipse eum uiderint/
C. cumq postascensionem suam praedican
tibus illis euangelium et omnigentes quod
non uiderunt fuerant credituraꝫ post
illa quippe expro brationem securus
ait ideo marcus eis dixit eis eum
ite in mundum uniuersum praedicate
euangelium omni creaturae qui cre
diderit et baptizatus fuerit saluus
erit qui uero non crediderit condem
nabitur hoc ergo praedicaturi quoq
non crediderit condemnabitur. Cumq
non crediderit quod non uidet nonne
ipsi prius fuerant obburgandi quod
antequam dominum uidissent non crede
runt eis quibus prius apparuisset/
hanc autem nouissime fuisse corpo
raliter interrapresentationem dni
apostolus ait illud adjungens ut

credamus quod illa sequitur. Dē marcus
signa autem eos qui crediderint haec esse
quibus. in nomine meo daemonia eicient.
linguis loquentur. no uis serpentes tol-
lent. et si mortiferum quid biberint non
eos nocebit. Super aegros manus im-
ponent. et bene habebunt. Deinde subiun
git. et dns quidē postquā locutus est eis
ads̄umptus est in caelo. et sedet ad dexteram dī.
Illi autem profecti praedicauerunt ubiq;
dño cooperante. et sermonē confirmante
sequentibus signis. Cum ergo dicit. et dns
quidē postquā locutus est eis ads̄umptus est
in caelum. satis uidentur ostendere nouis
simā. cū illis interra. hunc cū habuisse
sermonē quā uis non omnimodo addicere
parē uidentur. nonenim ait postquam haec
locutus est eis. Sed postquā locutus est eis.
unde ad omnia sine ulla necessitas cogeret non
ista. fuisse nouissima locutione. nec istū
fuisse nouissimū die quo eis in terra pre-
sens fuit. sed ad omnia quae cū eis omnib;
illis diebus. locutus est posse pertinere
quod dicit. cū est postquā locutus est eis.
ads̄umptus est in caelū. sed quae a quae

supradiximus/magis suadent hunc
nouissimum die fuisse/quam unum intelle
ganturundecim/qui thomam absen
te decem fuerunt;/deo post hanc locu
tionem/quam marcus commemorat/ad
iunctis etiam consequenter illis uerbis/
uel discipulorum/uel ipsius quae commemo
rantur in actibus apostolorum credendum
est/ad summum dominicum quia
dragin si mos cilicet die post die resur
rectionis eius,/iohannes autem quamuis
fateatur multa se praetermisisse quae
factis/uoluerit amen etiam tertiam eius
representationem discipulis post resur
rectionem factam commemorare/ad
mare tiberiadis/septem scilicet discipu
lis,petro/thomae/nathanael/filiis ze
bedaei/et alius duob, quos nominatim
non expraessit Cum piscarentur/quan
do iussoeius rete in dextram partem/
parte/extraxerunt magnos pisces
cxliii;quando etiam petrum/ter interro
gauit an eum/abillo amaretur/et ei pas
cendas commendauit oues suas/et de
eius ipsius passione praedixit/et de

ipso iohanne ait / sic eum uolo manere donec ueniã, ad hoc iohannes eu
angelium suum terminauit; iam nunc
quærendum est quando primum uisus
sit a discipulis in galilea / quia et hoc
quod tertio narrat iohannes in galilea
factum esse ad mare tiberiadis / quod pa
ri studio colligit illud miraculum
de panibus quinque / quod ita narrare
incipit idem iohannes / post haec abiit
ihs̄ trans mare galilææ tiberiadis / ubi
autem potari potest primum a discipulis / post resurrectionẽ uideri de
buisse / nisi in galilea, sic colantur
uerba illius angeli qui secundum matthæum
uenientibus ad monumentũ mulieribus
ita loquitur nolite timere uos / scio enim
quod ihm̄ qui crucifixus est quæritis /
non est hic / surrexit enim sicut dixit /
uenite et uidete locũ ubi positus erat
dñs, et cito euntes discipuli eius / dicite
quia surrexit / et ecce præcedet uos
in galilea ibi eum uidebitis ecce dixi
uobis, item secundũ marcũ siue ipse,
sit angelus / siue alius nolite inquirere

pauescere/ihm quę rms nazarenū/
crucifixum surrexit nonest hic ecce
locus ubi posuerunt eum sed ite dicte
discipulis eius et petro/ quia praecedit
uos in galileā/ ibi eum videbitis sicut dixi
uobis, haec uerba audiuntur sonare/
quod ihs nonerat demonstraturus
postresurrectionē discipulis/ nisi in
galileā, quam demonstrationem nec
ipse marcus cōmemorauit/ quieū dixit
mane prima sabbati apparuisse pri
mo mariae magdalenę/ et illa nuntias
se discipulis his quicum eo fuerant/
lugentibus et flentibus/ illos autem
non credidisse, post haec deinde
duobus ex his apparuisse euntibus
in uillā/ et illos ceteris nuntiasse/ quod
factū est sicut lucas et iohannes/ co
mmemorant in hierusalem eodem
ipso die resurrectionis in nocte
in ipso, deinde uenit ad illā eius mani
festationē/ quam nouissimā dicit
recumbentibus illis undecim, post
hanc dicit eum adsūptum in caelū/
quod factum scimus in monte oliueti

non longe ab hierusalem, nos quã̄ ignor
commemorat marcus complentum quod
ab angelo praenuntiatum esse testatur,
matheus uero nihil aliud dicit nec
ullum aliũ locũ omnino commemo
rat uel ante uel postea ubi discipuli
postea quã̄ resurrexit uiderint dn̄m
nisi in galilea secundũ angeli praedic
tionẽ, denique cũ insinuasset quid ab an
gelo mulieribus dictum sit eis ab cuius
subiecisset quid decorruptis ad men
tiendum custodibus gestum sit con
tinuo iam quã̄ nihil aliud sequeretur
quã et recte ita erat dictũ ab angelo
surrexit ecce praecedet uos in galilea
ibi eũ uidebitis ut nihil aliud sequi de
busse uideatur, unde ecclesiarum in
qua discipuli fuerunt in galilea aut in
montem ubi constituerat illis ihs, et ui
dentes eum adorauerunt quidã autẽ
dubitauerunt, et accedens ihs locu
tus est eis dicens, data est mihi omnis
potestas in caelo et in terra euntes
ergo docete omnes gentes baptizan
tes eos in nomine patris et filii et spũsci

docentes eos seruare omnia quaecũ
que mandaui uobis, et ecce ego uobis
cum fũ omnibus diebus usq; ad consũma
tionẽ saeculi. Ita matheus clausit
euangelium suũ. ac per hoc si aliorũ
consideramus narrationes, addiligentio
rem inquisitionẽ non compellemur
nihil aliud arbitrare mur, nisi dñm post
resurrectionẽ nusquã praeter in galilea
primũ esse adiscipulos suos, item
si marcus de illa praenuntiatione an
geli tacuisset, posset cuiquã putari
matheus ideo dixisse discipulis abisse
in galilea ã in montẽ adq; ibi adorasse
dñm, ut impletum uideretur quod ipse
per angelum mandatũ ac praenuntia
tum esse narrauerat. Nunc autem
et lucas ac iohannes satis de luci mani
festantes, ipso die resurrectionis eius
uisũ esse dñm in hierusalem, adiscipu
los suos, unde ma longe est galilea, ut
uno die abeis, ut rum q; loco uideri
non posset, et marcus illã quidem prae
dictionẽ angeli, similiter narrans, in
galilea uero uisũ a discipulis dñm

postresurrectionē nus quā commo
morans, ut hemmerdogunt quęre
re, quemadmodum dictum sit. ecce
praecedet uos in galilęā ibi eum uidebitis,
Nam ipse matheus sic omnino non
diceret, unde eum discipulos abisse
in montem in galilęā, ubi constitue
ras eis, ibi eum uidisse atq; adoras
se, nihil ex hac praedictione complen
dum putaremus. Sed totum
figurata significatione praedictū sicut
illud secundum lucā, ecce hodie eiectas
eicio daemonia, et sanitates perficio et
tertia consūmabor, quod adhuc eram
certū est non esse completum, Item
si angelus dixisset praecedet uos in gā
lilęa ibi prius eum uidebitis, aut ibi
tantum eum uidebitis, aut non nisi eum
ibi uidebitis, ceteris euangelistis
matheus sine dubio repugnaret, et
cū uero dictū est ecce praecedet uos
in galilęā ibi eum uidebitis, nec expres
sū est quando id futurū esset, utrum
quam primū, an ante quā alibi abeis usus
esset, an postea quā eū alicubi etiā

praeter galileā uidisse, id q̄ ipsum
quod discipulos matheus dixisse
in galileā in montem, non exprimit
dies, nec narrandi ordinē, q̄ aconte
xit, uti necessitatem ingerat, nihil aliud
intelligendi, quam hoc primitus factū,
non aduersatur q̄ ideo narrationib⁹,
ceteroru⁹ eidē eis intellegendis
ad q̄ accipiendis locū, uerū tamen
q̄ uod dn̄s ubi primū se demonstratu
rus erat se in galilea, ubi necessariū
postea uisus est se uidendum manda
uit per angel. q̄ dicente, ecce præ
cedet uos in galileā, ibi eum uidebitis, et per
seipsum dicens, nuntiate fratribus
meis ut eant in galilaeā, ibi me uidebunt,
q̄ uem uis fideliū factū intentum ad quę
rendum in quo mysterio dictū intellegatur
sed prius considerandū est, quando etiam
corporaliter in galilaea uideri potuerit
dicente matthęo. Undecim autē discipu
li abierunt in galilęā in montē ubi cōsti
tuerat illis ih̄s. et uidentes eū adorauerunt
Quidā autē dubitauerunt, qui aenigmo nonipso
die quo resurrexit manifestū est, n̄ in hie
rusalē

cum esse eo die in mo noctis Lucas et
Iohannes aperissime consonant,
Marcus autem non aperte, quando ergo
uiderunt dnm in Galilea non secundum
id quod dicit Iohannes ad mare Tiberiadis
Tunc enim septem fuerunt e piscantes inuen
ti sunt sed secundum id quod dicit matthe
uiderant undecim in monte quo eos se
cundum praedictionem angelicis praeces
serat, nam narrare apparet quod illic
cum reppererint quia utrique secundum cons
uetudinem praecesserat, non ergo ipso die
quo resurrexit neq. in consequentibus
octo diebus post quos dicit Iohannes dis
cipulis p apparuisse sed non ubi primo eum audit
thomas quem non uiderat die resurrec
tionis suae, Nam utique sein traeos de octo dies
cum in monte Galilaeae illi undecim uide
rant, quando a post octo dies eum primum
uidit thomas qui illis undecim fuerat
nisi quis dicat non illos undecim quia iam
tunc apostoli uocabantur sed discipulos
illic undecim fuisse ex multo numero dis
cipulorum soliquippe adhuc uocabantur
apostoli illi undecim sed non soli erant

discipuli, postea ergo periit Nondum omnes/
sed aliqui eorum ibi fuerunt/ aliique discipu
li cum eis/ ita ut undecim complerentur/ ac
sic non ibi fuisse thomam/ qui post illos dies
octo primo dñm audit, Marcus quippe
quando illos undecim memorauit/ non ait
cum q. undecim/ sed illis inquit undecim ap
paruit, Lucas etiam/ regressis untin
quit hierusalem/ et inuenerunt congre
gatos undecim et eos qui cum ipsis erant,
et iste eos tendit illos undecim/ hoc est/ a
postolos fuisse, Nam cum adiunxit et eos
qui cum ipsis erant/ satis utiq. declarauit
eminentius illos undecim appellatos et cū
quib. erant ceteri/ ac per hoc illi intelle
guntur/ qui a uocabantur apostoli, hoc
proinde fieri potuit/ ut ex numero aposto
lorum/ et aliorū discipulorum undecim dis
cipuli complerentur/ quui derint intra
illos octo dies in galilea/ non tem ihā, sed
occurrit aliud quod obsistat, Johannes
enim quando commemorauit/ non in mon
te a bundecim/ sed a mare tyberiadis/ a sep
tem piscantib. uisum esse dñm, hoc iam
tertio inquit manifestatus est ihs disci

pulis cum resurrexisse a mortuis.
Si autem acceperimus intra illos octo dies
antequam thomas eum uidisset abunde eis
quibus que discipulis dum uisu non erit
hoc amare tiberiadis tertio manifestatum
esse sed quarto, quod quidem cauendum
est ne quis existimet et tertio iohannem
dixisse tamquam ressolutas fuerint
manifestationis eius, sed hoc intellegendus est ad numerum dierum retulisse non
ad numerum ipsarum manifestationum
nec connumerorum dierum sed per interualla
sicut idem ipse testatur, nam primo
ipso die resurrectionis suae excepto
quod a mulieribus uisus est dies quo in
euangelio clare ita per se manifestatur,
semel petro tertium duobus illis quorum
erat unus cleopas tertio plurimis, iam
inde conloquentibus nocte exordio
sed hoc totum iohannes ad unum diem
referens semel, completa, tertium audiet
hoc est in alio die quando eum uidit et
thomas. tertio uero ad mare tiberiadis
hoc est tertio die manifestationis eius
non tertia manifestatione, ac per hoc

post haec omnia cognoscitur intellegere
factum esse quod eum in monte galilee
secundum matthaeum discipuli undecim
uiderunt quo eum secundum constitutum
praecesserat ut impleretur ad litteram
quod et per angelum et per ipsum praedixerat. Inuenimus itaque apud quattuor
euangelistas decies commemoratum
dominum uisum esse abhominibus post resurrectionem semel admonumentum mulieribus
plerumque eisdem regredientibus admonumento in hierusalem tertio petro quarto duobus
euntibus in castellum quinto pluribus
in hierusalem ubi nonerat thomas sexto
ubi eum uidit thomas septimo ad mare
tyberiadis octauo in monte galilee
secundum matthaeum nono quod dicit
marcus nouissime recumbentibus quia
iam nonerant in terra cum illo conuiua
turi decimo ipso die nondum in terra
sed eleuatum in nubem cum in caelum
ascenderet et quod marcus et lucas
commemorant marcus quidem posuit
illud quod eis discumbentibus apparuit
lucas autem ait dicere et dens quidem

postquam locutus est eis ads̄ps est
in caelum. Lucas autem praetermissis
omnibus quae per quadraginta dies ab
illo cum discipulis patuerunt illi primo
die resurrectionis eius quando in bierusa
lem pluribus apparuit coniungit hacte
nouissimum diem quo ascendit in caelum
manarrans, eduxit autem illos foris in
inbetaniā et et leuatis manibus suis bene
dixit eis, et factum est cum benedicere
eis recessit ab eis et ferebatur in caelo,
uiderunt ergo eū praeter quod in terra
uiderant etiam dum ferretur in caelum,
Totiens ergo in euangelicis libris commo
moratus est ab hominibus uisus antequā
ascenderet in caelum, terra scilicet
nouiens et nacre semel ascendens,
sed non omnia scripta sunt sicut iohannes
fatetur, crebra enim erat eius cū illis
conuersatio per dies xl. ita prius quam
ascenderet in caelum non tamen eis
per omnes xl. has continuos apparuerat,
nā post diem primum resurrectionis eius
alios octo dies intercessisse dicit iohan
ne post quos eis rursus apparuit, tertio

autem ad mare tiberiadis, fortassis
continuo consequentem diem nihil enim.
Et deinde quando uolunt constituens
eis quod erant praedicaturi eos in
galilaeae montem praecedere, ad quem omni
no per illos xl dies quotiens uolunt
quibus uolunt quemadmodum uolunt, sicut
petrus dicit quando eum cornelio et his
qui cum illo fuerant praedicabat, quasi
mul in quit mandu cauimus et bibimus
cum illo, postea quam resurrexit a mor
tuis per dies xl, non quod continue per
dies xl cum illo manducassent et bi
bissent, nam et contrarium iohannis quo
cumque illos dies interposuit quibus eis cum
suis non esse licuerit manifestare tur
ad mare tiberiadis, inde iam et uiam sicut
die illis uisus et cum illis conuiuatus
est, nihil repugnat, et fortasse ideo dic
tum est per xl dies quia per ea quae in
mysterio uel rerum mundi uel rerum
temporalis saeculi, quae erilli primi
decem dies in quibus erant illi octo dies
a parte totum possunt more scripturarum non dissone computari, Confera

quare ergo & quod ait apostolus paulus
uerum nihil adferat quaestionis re
surrexit inquit tertio die secundum
scripturas & quia apparuit cephae non
dixit primo apparuit cephae nam esset
contrarium quod primo mulieribus appa
ruisse in euangelio legitur postea in
quit duodecim quibus libet qua hora libet
ipso autem resurrectionis die deinde
apparuit plus quam quingentis fratribus
simul siue eis cum illis undecim erant con
gregati clausis ostiis pp metum iudeorum
unde ceu exisset thomas uenit ad eos ibs
siue post octo illos dies quando libet nihil
habet aduersi post ea inquit apparuit
iacobo non tunc autem primum accipere
debemus visum esse iacobo sed aliqua
propria manifestatione singulariter
deinde apostolis omnibus nec illis tunc
primum sed iam familiaris conuersa
retur cum eis usque ad diem ascensionis
suae nouissime autem omnium inquit
quasi abortiuo apparuit & mihi sed
hoc iam de cael o post non paruum tempus
ascensionis suae nunc iam uideamus quod

discipuleramus cuius mysterii gratia
secundum matthaeum et marcum resur
gens praemandauerit praecedam uos in
galilea ibi me uidebitis, quod et sic con
pletum est. Tamen posita multa complenda
est, cum sic mandatum sit. quaqua sine pre
iudicio necessarius aut hoc solum aut
hoc primum expectare potuerit de bus
se. Proculdubio ergo quod in ceteris
non euangelistae narrantis, quod non
pactum sit sed angeli et mandatum dni
et ipsius posteadni, euangelistae aute
narrantis sed quod ita ab angelo et ita
dno dictum sit prophetice dictum accipi
endum est, galilea nam. interpretatur
uel transmigratio uel reuelatio, prius
uero secundum transmigrationis signi
ficationem quid aliud occurrit intellegen
dum quid intellegatur permisericordiam
transmigratio patris, praecedit uos in galil.
ibi eum uidebitis, nisi quia per gratia de popu
lo israel transmigrauerat ad gentes,
quibus apostoli praedicantes euangelium
Nullomodo credentur, nisi eis ipse
dns uia incordib, hominum praepararet

Et hoc intellegitur praecedimus in galilaea;
Quod aurem gaudentes mirarentur dis
ruptis et reuelatis difficultatibus aperire
sibi hostiū in dnō per inluminationē fidelibus
hoc intellegitur ibi eum uidebitis, id est ibi
membra eius inuenietis ubi uidebitis corpus
eius in his quos susceperint agnoscetis,
Secundum illud aut quod galilea interpre
tatur reuelatio nō nomia informa seruii
intellegendum est, sed in illa in qua aequalis
est patri qua promisit apud iohan, dilectoribus suis cū dicere et ego dilexi eum et osten
dam meipsum illi, nonnihil secundum
id quod ibi uidebant et quod etiam resurgens
cū cicatricibus nonsolū uidendū sed etiā
tangendum postmodū ostendit, sed se
cundū illā ineffabilem lucē qua inluminat
omnem hominē uenientem in hunc mun
dum, secundū quā lucet in tenebris et
tenebrae eum non conprehendunt, illuc
nos praecessit, unde ad nos ueniens nonre
cessit et quo nos praecedens nondesertum
illa erat reuelatio tamquā uera galilea
cū similes erimus ibi eum uidebimus sicuti
est ipse, et gratia beatior trans migrandi

existo saeculo in illa aeternitate ihs eius
praecepta sic amplectamur ut ad ea ita
segregari mereamur Tunc enim bunt si
nes tri in conbos tione aeterna / iustiaute
in uita aeterna, hinc illuc transmigra
bunt et ubi eum uidebunt / quomodo non
uident impii, tollatur impius ut non
uideat claritatem dni / et impii lumen non
uidebunt, haec est autem inquit uita ae
terna / ut cognoscant te unum uerum dm /
et quem misisti ihm xpm, sicut in illa ae
ternitate cognoscetur / quo seruos per
ducet per forma serui / ut liberi contem
plentur formam dni, religi

AVR·AC·VSTINI·EPI DE·CONCOR
DIA·EVANGELISTARV· FIN·LIB·III·
INCIP·IIII·PRAECEDENTIB·KAL·QUES

1 In euangelio marci & cepit ubi quicum me habeo dixit
quomodo nullare pugnantia demonstretur ubi ni
no usq· ad illud ubi erat & ingrediam aut capharnaum
et statim sabbatis docebat eos quod de luca dicit
11 De hamine aqua spiritum mundi electus et conuexans

cũ quo modo lucae quibo cũ eo dixerunt non repugnet

III Q De nomine petri quomodo aeram cadq; eliam commendetur ñ repugnare ioh̃anne qui dixit quam do hoc nom̃ accipit.

IIII Quod dixit quam magis eis praecipiebat ut nec centuriam magistri sed celebrem quomodo dare repugnet praescientiae ipsius quae nec ei congrue cõmendetur.

V De quo suggessit iohannes quod in nomine eius ejicerent demonia non sectarius discipulos eius vetuit prohibere eos quia cõmunionem nobiscum pro nobis est quomodo unum repugnet illis et non ea quae unum sunt quia non sit me ejicere qui sequitur nos me est.

VI Quod in hoc occasione habuit quum nomine ejicerent demonia quae in casa discipulis non sequebantur magistrum quam lucas dixisse narrat quomodo dissentiendum sit ad haec ipsum pertinere et quod illam in nomine sua ut rursum patienter nec unam prohibere.

VII Donec usq; ad coenam meam unde omnia omnium consideranda operatur nulla de manu quae pio nec esse ut creatam.

VIII De lucae evangelio quomodo principium eius congruat principio libri actuum apostolorum.

VIIII Quomodo dissentiendum sit quod de piscibus capiis lucas commemorat non pertinere ad illud quod de eius similem iohannis narrasse possit.

re. surrectionē atque inde iam usq; ad caenam
dñi unde omniū omnia usque in finem considera
ta sunt nulla omnino iam ex euangelio lucae tractā
da tuerisse quaestione
de iohanne euangelista quida ceteris tribus deficiē
Nunc quō ordine narrationē contex
tum considerantes, ceteros abhoc con
ferentes usq; in finē in nullo eos uel sibi
uel inter se repugnare docuimus, margō
similiter uideamus ut exceptis his quae cō
ordinē dixi de quibus iam quod disse
rendum uidebatur absolutum est, cetera
eius inspecta atq; contenta nullis eorum
repugnare monstrentur usq; ad caenā
dñi, nā inde iam omnia omnium quatuor
quae ad eundem diem sibi conuenirent usq; in
finem considerata tractauimus, sicergo
in capite marcus, | ministerium euangelii ihū xpi
filii dei sicut scriptum est in esaia prophe
ta cetera usq; ad illud ubi ait exeuntes
dum iter agerent in capharnaum et statim sabbatis
ingressus synagogā docebat eos in hac
quidem lectione omnia superiora cū
ordine considerata sunt hoc autem
de marco quia ingressus capharnaū

in synagogis eorum docebat eos sabbatis
Cum lucadixit sed nihil habet quaestionis
II Sequitur et marcus et dicit eis stupebant
super doctrina eius quia tamquam docens
eos quasi potestatem habens et non sicut
scribe et erat in synagoga eorum homo in
spu immundo et exclamauit dicens quid
nobis et tibi ihu nazarene venisti perde
re nos et cetera usque ad eum locum ubi ait
et erat praedicans in synagogis eorum III
et omnia alia daemonia eiciens et
in hoc cum eo loco quantus sit quaedam
quae cum solo lucadixerimus amen iam trac
tatus est cum matthaei narratione con
tinuato tenere debemus quia in ipsum ordi
nem sic inquirere non est quae praeter
offendat non arbitraretur sed lucas de
spatio temporis dum quod sic exciperet ab ho
mine ut nihil eo nocere et marcus nomen
et discipulos in quibus spu immundus est
exclamauit hoc modo ait exierat eo po
test fieri ut de contrario quomodo enim
discipulus de alio dicit aliqui codices ha
bent contigit autem illum in una ci
uitatum sedere docentem et ecce

proiecisset illum quidda emoniam in hoc
dicit exultabilo nihil q; ei nocuit; unde et in
telligitur hoc dixisse marcum conuexan
eum quod lucas dixit cum proiecisset eum
in medium quod secutos sit nihil q; ei nocuit
hoc intelligatur quod illa iactatio mem
brorum adq; uexatio non ei debilitatem
sicut solent exire daemoniae quae quib
dam membris amputatis aut euulsis,
III Sequitur ideo marcus, et uenit ad eum
leprosus deprecans eum et genu
flexo dixit; si uis potes me mundare et
cetera usq; ad illa dubia fit et clamabant
dicentes, tu es filius dei et uehementer
comminabatur eis ne manifestarent
illum, huic quod ut nunc possumus
simile aliquid est lucas dicat, sed sine
aliqua repugnantia de quaestione se
quitur marcus et ascendens in montem
uocauit ad se quos uoluit ipse et uene
runt ad eum et fecit ut essent duodec
im cum illo, et ut mitteret eos praedi
care et dedit illis potestatem curandi
infirmitates et eiciendi daemonia
et imposuit simoni nomen petrus

ceteraq; usque ad illud dubia ait et habitet
coepit praedicare in decapoli quanta
sibi fecisset ihs et omnes mirabantur,
De nominibus discipulorū iam et antea
me locutū scio cū matthei ordinē seque
rer et hic rursus admoneo ne quis quā
putet nunc accepisse nomen simonē
ut petrus uocaretur, et is hic contrariū
iohanni qui longe ante illi dictū esse
commemorat, tu uocaberis cephas
quod interpretatur petrus, ipse enim
uerba ni commemorauit quib; et no
men inposuit. Marcus autē hoc loco
id recapitulando commemorauit cū an
te inposuit simoni nomen petrus; Cum
enim uellet nomina duodecim aposto
lorum enumerare et necesse haberet
petrū dicere breuiter insinuare uolu
quod non hoc antea uocaretur, Sed hoc
eidē nomen inposuerit non tunc sed
quando iohannes ipsa uerba posuit,
Cetera nihil cuiquā repugnante iam
IIII. iam pertractata sunt. Sequitur mar
cus; et cum transcendisset ihs in nau
rursus transfretatum conuenit turba

multa adillum erat circamare et
cetera usq; adillud ubiam et conuenien
tes apostoli adhoc renuntauerunt illi
omnia quae egerant et docuerant, hoc
ultimum dixit cum luca nihil discordans
cetera iam antea tractata sunt, Sequitur
marcus, et iam illis uenientes cor sum inde
serum locum et requiescite pusillum
erant usq; adillud ubiam quanto autem
eis praecipiebat tanto magis plus prae
dicabant et eo amplius admirabantur
dicentes, bene omnia fecit et surdos
facit audire et mutos loqui, In his cum luca
marcus nihil est quod repugnare uideatur et superiora omnia iam consideratim
quando eos matthaeo conferamus, Sed
cauendum est ne quis quam arbitretur
hoc quod in ultimo euangelio marci
repugnare omnibus qui eum alias eius pleris
q; factis et dictis ostendunt scisse quid
agere tur in hominib, Desit quod eorum cogi
tationes et uoluntates eorum latere non
poterant sicut apertissime iohannes
dicit, ipse autem ihs non credebat semet
ipsum eis eo quod ipse nosset omnes et quia

opus eius onerat quis testimonium
perhiberet de homine ipse enim sciebat
quid esset in homine. Sed quid mirum.
si praesentes hominum uoluntates uide
bat quae etiam futura prophetae praenuntiauer
quam tunc unus non habebat. quando
pro illo deo cum illo paratum se esse promit
sumebat quae cum audiuit quomodo hic
christianae scientiae et praesentiae non
est contrarium quod marcus dicit prae
ceptum illis ne cui dicerent. quanto autem
eis praecipiebat tanto magis plus prae
dicabant. Sicut im Sciebat eos sicut illi equinoctias
habebat et praesentes et futuras hominum
uoluntates. tanto magis praedica
turos. quanto magis ne praedicarent eis
praecipiebat. Utrum hoc praecipiebat
nisi quia pigris uolebat ostendere. quan
to studiosius quanto ferocius perueniendum
praedicare debeant. quibus iubet ut
praedicent. quando illi qui prohibebant
uim tacere non poterant.

V. Sequitur marc. Et illis diebus iterum cum
turba multae esset. nec haberent quod man
ducarent conuocans discipulos ait illis. Dubitant Respondent illi

iohannes dicens, Magister uidimus
quendam in nomine tuo eicientem dæmonia
qui non sequitur nobiscum et prohibuimus
Ihs autem ait, Nolite prohibere. Nemo est
enim qui faciat uirtutem in nomine meo
et possit cito male loqui de me. Qui enim
non est aduersum uos pro uobis est. Hoc lucas
similiter narrat nisi quod ipse non dicit
Nemo est qui faciat uirtutem in nomine meo
et possit cito male loqui de me. Nullus est
ergo interea qui non cuiusquam repug
nantiae sed uidendum est ne hoc sententia
ei non pugnet contrarium obiiciatur quomo
do cum non est aduersus nos est et qui non
non colligit spargit. Quomodo enim is qui
non erat aduersus eum qui cum illo
non erat dequo iohannes successit quod
cum illis eum non sequebatur si aduersus
illum est qui non est cum illo, aut si aduer
sus illum erat. Quomodo dicit discipulis
Nolite prohibere. Qui enim non est aduer
sus uos pro uobis est. An hoc interesse
aliquis dicit quia hic discipulis arro gan
non est aduersus uos pro uobis est sibi
autem de seipso locutus est. Qui mecum

nonestadversus meestquasi uero
possit cũillo nonesse quidiscipulus eius
qamquã mẽ brisenos sociatur. Aliquin
quomodo uerũ erit. Quinos recipit me
recipit. Et quando uni exminimis meis
fecistis mihi fecistis. Aut potest fieri ut
nonesse aduersus eum qui fuerit aduer
sus discipulos eius. Nã ubi erit illud qui
uos spernit me spernit. Et quando quem
minimis meis nonfecistis neq; mihi fecis
tis. Et saule saule. quid me per sequeris. cum
discipulos eius persequeretur. sed nimi
rũ hoc ouia etin intelligi tantũ cũillo
nonesse aliquẽ inquantũ est aduersus
illum, et in tantũ aduersus illũ nonesse
inquantũ cũillo est, ex emplo gratia
sicut iste ipse qui in nomine xpi uirtutes
faciebat. et in societate discipulorum
xpi inoneratur, inquantũ operabatur uir
tutes in illo nomine in tantũ cũ ipsis erat
et aduersus eos nonerat, inquantum
uero eorum societati non adhe rebat
in tantũ cũ ipsis nonerat et aduersus
eos erat, sed quia illi hoc cũ facere pro
hibuerunt. in quo cũ ipsis erat. Dixerat

dns nolme prohibere, Illudenī prohibe
re debuerunt quod extra corū ecclam so
cietatē / cum illa una matē ecclesiā suā defe
Non illud in quo cum illis erat / nomen scilicet
magistri et doni eorū inde omniorū expul
sione cōmendans sicut catholica ecclesia
facit, non in probans in hereticis sacra
menta cōmunia, In bis enī nobis cū sunt.
et ad uersus nos non sunt / sed in probat
et prohibet diuisione hac separationē
uel aliqua aduersā pacī ueritatiq; sen
tentiā, In hoc enī aduersus nos sunt /
quia in hoc nobis cum non sunt. et nobis
cum non colligunt / et ideo spargunt.
VI. Sequitur mare. et dicit, quis quis enim
potū dederit uobis calicē aquae in nomi
ne meo quia xpi estis / amen dico uobis
non perdet mercedē suā, et quisquis scan
dalizauerit unū ex bis pusillis credēn
tibus in me / bonū est ei magis si circum
daretur mola asinaria collo eius / et in
mare mitteretur, et si scandalizauerit
te manus tua / abscide illā, bonū est tibi
debilē in regnū dei intrare / quā duas manus
habentē ire in gehennā inigne inex

tinguibile ꝙ uiuerem is eorũ non oriꝛ
etiens non extinguitur et ceteraus q
ad illud uiam habere in uobis sale
et pace habete inuicem hec marcus
dñm locutum postea quam illum quin
nomine eius eiciebat daemonia et cũ dis
cipulis non eum sequebatur uerum pro
hibere Contexit cõmemorat aliqua
ponens quae ex illius alius euangelistarum
posuit aliqua uero que marcheus quoque
posuit et aliquam quidem quae et marcheus
et lucas, sed et illic ex aliis occasionibus
et alio rerum ordine non hoc loco ubi de
illo suggestum est quic cũ discipulis xpi non
eum sequebatur et daemonia in eius no
mine eiciebat, unde mihi uidetur etiã
hoc loco dñs secundum marci fidem ideo
dixisse quae alius etiã locis dixit quia sanis
pertinebant ad hanc ipsã eius sententiã
qua uetuit prohibere uirtutes in nomi
ne suo fieri et ita ab illo qui cũ discipulis
eũ non sequebatur, sic enim contexit
qui enim non est aduersũ uos pro uobis est
Quisquis enim potum dederit uobis ca li
cẽ aquae in nomine meo quia xpi estis

amen dico uobis non perdet mercidem
suã; unde ostendit etiã illum de quo iohan
nes suggesserat et unde is ire eius sermo
exortus est quod non tam sepe rabatur
a societate discipulorũ uite ãtã quã here
ticus improbaret sed sicut solent ho
mines nondũ audire xpi suscipere sa
cramenta et tamen nomini fauere xpi
ano ita ut xpianos etiã suscipiant et non
ob aliud eis nisi quia xpiani sunt obse
quantur de qualibus dicit quod non per
dunt mercidẽ suã. Non quia talẽ tum adq;
securi sibi debent uideri ex hac benigno
lenitate quã erga xpianos habent etiã si xpi
baptismo non abluantur nec unitati eis
incorporentur. Sed quia tali dimise ri
cordia gubernantur ut ad eaquoq; per
ueniant adq; ita securi de hoc sæculo
abscedant ut qui profecto et prius quam
xpianorũ numero socientur uiliores
sunt quã hi qui cũ iam xpiani appellentur
et xpianis sacramentis imbuti sint talia
suadent ut quibus ea persuaserint secũ
in æterna pœna pertrahant quos mẽ
brorũ corporaliũ nomine tã quã manũ

uel oculum scandalizat me eruite
a corpore, hoc est ab ipsa unitatis societate
uisne his potius ueniatur ad unitatem quae cui
eis exurigebenna, hoc ipso autem reparan
tur aquibus separantur quod de ismalas tua
de mib, hoc est scandalizantibus non con
sentitur, et si quidem omnib bonis cum quibus
eis non mala est et ea de hac peruersitate in
notis cunctabomni penitus societate adq
ab ipsa diuinorum sacramentorum parti
cipatione separantur, Si autem quibusdam
mala non sunt pluribus autem istae eorum est
ignota peruersitas, mala tolerandi sunt sicut
ante dentilationem paleae tolerantur inarea
um neq illis adiniquitatis communionem consen
tiatur, nec propterillos bonorum societas de
seratur, hoc faciunt qui habent in seipsis
sal et pacem habent inter se;

VII. Sequitur marcus, et inde exsurgens uenit
in fines iudaeae ultra iordanen, et conue
niunt iterum turbae ad eum et sicut consue
uerat iterum docebat illos, et cetera usq
ad illud dubitat omnes eni ex eo quod abun
dabat illis miserunt haec uero de paenu
ria sua omnia quae habuit misit totum uic
suum,

In hac tota conexione omnia superi
ora considerata sunt. Ne quid uiderentur
habere contrarium quando cum matthei ordi
nem ceteros conferebamus, hoc autem
de uidua paupercula quae duo minuta misit
in gazophylacium duos solidi dicunt marcus
et lucas sed sine ulla quaestione concor
dant. Hinciam usque ad cenam domini. unde omni
um omnia considerata tractauimus. non
dicit et marcus quod coeperat cum aliquo con
parari ad inquirendum ne quid repugnare
uideatur. Nunc ergo dicit ceps lucae eu
angelium ex ordine pertractemus. ex
ceptis eius quae habet cum matthaeo marco
que communia quo illa iam omnia pertracta
VIII sunt. Sic ergo incipit lucas. quoniam quidem
multi conati sunt ordinare narrationem
quae in nobis completae sunt rerum sicut tra
diderunt nobis qui ab initio ipsi uiderunt
et ministri fuerunt sermonis. uisum est
et mihi adsecuto a principio omnibus dili
genter. ex ordine tibi scribere optime
theophile. ut cognoscas eorum uerborum
de quibus eruditus es ueritatem. hoc prin
cipium de euangelii narratione nondum

pertinet admonere autē ut noueritis
eundē lucā etiā illū librum scribsisse
quia etus apostolorū uocatur, non solū
qui a theophili nomen etiā illi cine sit nā pos
set fieri ut etalius aliquis theophilus esset;
ea sh de ipse esset ab alio ad illū aliquid
scribere tur sicut alucas euangeliū, sed
quia etibi ma exorsus est dicere et primū
quidē sermonē de omnib. fecit o theophile
quę coeprūbs facere usq. in diē quo apostō
los elegit per spm scm mandans iussit
praedicare euangeliū. de dit intellegi quod
iam scribserit euangelii librū unum ex
quatuor quorū est in ecclesia sublimis
auctoritas, nec ideo quia dixit de omnib.
se fecisse sermonē quae coeprūbs face
re et docere usq. in diē quo mandauit apos
tolis. p̄ŏtari debēt omnia scribsisse in eu
angelio suo quae ibs cū apostolis in terra
uersatur fecit et dixit nesn contrariū
Iohannī quam tm multa alia fecisse ihm. quae
si scribkentur mundum totum non po
tuisse capere illos libros cuiēnā consteat
ab aliis euangelistis non pauca narrata
quae lucas ipse narrando non attigit,

de omnibus ergo fecit sermonē eligẽ
gendo de omnibus unde faceret ser
mōnē quae iudicauit aptae et congrua
sufficere ad officio dispensationis suae,
et quod dicit multos conatos ordina
re narrationē quae in nobis cōpletae
sunt rerum uidetur significare non
nullos qui non potuerunt hoc suscep
tum munus implere, Ideo autē dicit
sibi uisū esse ex ordine diligenter scri
bere quō multi conati sunt, se deos de
bemus accipere quorum in ecclesia
nulla existat auctoritas, qui aid quod
conati sunt implere minime potuerunt;
Iste autē non solū usq; ad resurrectionē
ad sūptionēq; dñi peruenit narrationē
quā ut in quattuor auctoribus euange
licae scripturae dignū suo labore ha
beret locū; uerūtamen ab ipsa quae
per apostolos gesta sunt quae sufficere
credidit ad aedificandā fidem
legentiū uel audientiū hanc scripsit ut
solus eius liber fide dignus haberetur
in ecclesia de apostolorū actibus narrās
rantes; reprobatis omnibus qui nonea

2

fide quaoportuit facta dicta aq; e apos
tolorum ausi sunt scribere, eo quippe
tempore scripserunt marcus et lucas
quo non solum a ecclesia xpi uerū etiā
a ipsis adhuc in carne manentibus apos to
lis probari potuerunt, sic ergo

VIIII Narrare lucas incipit euangelium,
Fuit in diebus herodis regis iudee sacer
dos quidā nomine zacchar[i]as de uice abiá
et uxor illi de filiabus aaron et nomen eius
elisabeth, erant aut iusti ambo ante deum
incedentes in omnibus mandatis et iustificationibus
domini sine querela, et non erat illis filius eo
quod esset elisabeth sterilis et ambo prouecti
erant in diebus suis, factum est aut cum sacer
dotio fungeretur in ordine uicis sue ante deum
secundum consuetudinem sacerdotii sorte exiit
ut incensum ponens introiret in templum domini
et omnis multitudo populi erat orans foris hora
incensi, apparuit autem illi angelus domini stans
a dextris altaris incensi, et turbatus est zacharias
uidens et timor irruit super eum, dixit aut ad eum
angelus ne timeas zacharia quoniam exaudita est
deprecatio tua et uxor tua elisabeth pariet tibi
filium et uocabis nomen eius iohannem et erit gau
dium tibi et exultatio et multi in natiuitate eius
gaudebunt erit enim magnus coram domino et
uinum et sicera non bibet et spū sancto replebitur
adhuc ex utero matris sue et multos filiorum
israel conuertet ad dominum deum ipsorum et
ipse precedet ante illum in spū et uirtute helie
ut conuertat corda patrum in filios et incredu
les in prudentiam iustorum parare domino
plebem aptam et dixit zacharias ad angelum
unde hoc sciam ego enim sum senex et uxor
mea processit in diebus suis et respondens
angelus dixit ei ego sum gabrihel qui asto co
ram deo et missus sum loqui ad te et haec
tibi euangelizare et ecce eris tacens et non
poteris loqui usque in diem qua fiant haec
eo quod non credideris uerbis meis quae im
plebuntur in tempore suo et erat populus
exspectans zachariam et mirabantur quod
tardaret in templo egressus aut non poterat
loqui illis et intellexerunt quia uisionem
uidisset in templo et ipse erat innuens eis
et permansit mutus factum est autem ut
impleti sunt dies officii sui abiit in domum
suam post autem dies istos concepit elisabeth
uxor eius et abscondebat se mensibus quinque
dicens quia sic mihi fecit dominus in diebus
quibus respexit auferre opprobrium meum
inter homines in mense aut sexto missus est
angelus gabrihel a deo in ciuitatem galilee
cui nomen nazareth ad uirginem desponsatam
uiro cui nomen erat ioseph de domo dauid et
nomen uirginis maria et ingressus angelus
ad eam dixit aue gratia plena dominus tecum
benedicta tu in mulieribus quae cum audisset
turbata est in sermone eius et cogitabat qualis
esset ista salutatio et ait angelus ei ne timeas
maria inuenisti enim gratiam apud deum
ecce concipies in utero et paries filium et
uocabis nomen eius iesum hic erit magnus
et filius altissimi uocabitur et dabit illi dominus
deus sedem dauid patris eius et regnabit in
domo iacob in aeternum et regni eius non
erit finis dixit aut maria ad angelum quo
modo fiet istud quoniam uirum non cognosco
et respondens angelus dixit ei spūs sanctus
superueniet in te et uirtus altissimi obum
brabit tibi ideoque et quod nascetur ex te
sanctum uocabitur filius dei et ecce elisabeth
cognata tua et ipsa concepit filium senectute
sua et hic mensis sextus est illi quae uocatur
uocabitur

adhoc pactũ quod lucas cõmemorat
ubi pra cõmultitudine pisciũ remarũ pe-
riclitabãtur et cetera similia iohanni lucas non di
xit. nisi circa dñi passionẽ et resurrectionẽ quo
tus locus a genalpsius usq; ad fi
nem sic a nobis tractatus est ut omnium
cõ lationis testimonia nihil eos dissentire
docere nos, Johannes est reliquus quia
non resti cũ cõferatur, quicquid enim
singuli dixerunt quae alius non dicta sũt
difficile est ut habeant aliqua repugnan
tia aequaestionẽ, ac per hoc liquido cons
tat tres istos matthei scilicet marcũ
et lucã maxime circa humanitatẽ dñi nr
ihũ xpi esse uersatos. Secundum quã
et rex et sacerdos est, et ideo mar
cus quinillo mysterio quatuor
animalium hominis uidetur demons
trare personã, uel matthei magis
comes uidetur quia cũ illo plura dicit
propter regiã personã. quae in cõmunia
esse non solent. quod in prae dicto libro cõ
memorauit uel quod probabilius intel
legitur. cum ambobus incedit, nã quãuis
matthaeo in pluribus tamen in aliis non

nullis lucae magis congruit ut hoc ipso
demonstretur adleonē et adumbretur
hoc est et āregalē quā matheus et sacer
dotalē quam lucas insinuat personā. id
quod xps homo esse permanere. quā figurā
marcus gerit permanens adutrūq; diuinitas
uerox pi quae aequalis est patri secundū
quod uerbū est. et ds apud dm. et uerbū caro
factū ut habitaret in nobis secundū hoc
quod ipse et pater unū sunt. Iohanne
maxime cōmendanda suscepta est qui
sicut aquila in his quae xps sublimius
locutus est. immoratur. nec in terrā
quodā modo nisi raro descendit. Denique
quātus mater ēxpi senos se plane esse
tur. tamen nec in eius nativitate cū mat
theo et luca aliquid dicit. nec eius bapti
smū cum tribus cōmemorat. Sed tantū
modo ibi testimoniū iohannis altē sub
limiter quae cōmendans. Relictis eis
perexit cum illo ad nuptias in chan an
galilaeae. ubique tamen ipse euangelista
mater ēius fuisse cōmemoret. Ille
tamen dicit. quid mihi et tibi est mulier.
non repellens de qua suscepit carnē.

Sed suã tunc maxime insinuans diuinita
tem aquã conuersurus in uinũ quae diui
nitas illã et mãs femina fecerat non illa
fabricauerat. Inde post paucos dies factos in
Capharnaum redit ad templũ ubi eũ commo
morat. Dixisse de templo corporis sui
Solue et templum hoc et in tribus diebus excitabo
illud, ubi maxime insinuat non solũ quia
dns erat in templo uerbũ caro factũ de
rumenta quae and ẽ carne ipse resuscita
uit non unq nisi secundum id quod unum
est cũ patre. Nec separabiliter operatur cũ ceteris locis fortassis omnibus
scriptura nondicat nisi quod dns illũ suscitauerit nec alicubi sic expressũ est
quod cũ dns resuscitare xp̃m et mãi ipse se
resuscitauit quia cũ patre unus dns est.
Sicut hoc loco ubi ait solue templũ hoc
et in tribus diebus suscitabo illud. Inde cũ
illo nicodemo quã magna quã diuina
locutus est. Inde rursus pergit ad res
timoniũ iohannis et cũ mendat amicũ
sponsi non gaudere nisi propter uocẽ
sponsi. Cubia dum oneratanimã humanã
non de se ipsa sibi lucere. Nec beari

61

NISI INCŌMUTABILIS PARTICIPATIONE SA
PIENTIAE; INDE AD MULIEREM SAMARITANAM
UBI CŌMEMORATUR AQUA UNDE QUI BIBE-
RIT NON SITIET IN AETERNUM. INDE RURSUS
IN CHANA GALILAEAE UBI FECERAT DE AQUA
UINUM UBI EUM CŌMEMORAT DIXISSE REGU
LO CUIUS FILIUS INFIRMABATUR. NISI SIGNA
ET PRODIGIA UIDERITIS NON CREDETIS. USQ;
ADEO SUPRA OMNIA MUTABILIA UOLENS
MENTEM CREDENTIS ADTOLLERE UT NEC IP
SA MIRACULA QUAE QUAM DIUINUS DE MUTABI
LIBUS CORPORUM FIUNT FAPIDELIBUS QUAERI
UELIT. INDE HIERUSOLYMAM REDIT; FIT SANUS
XXX OCTO ANNORUM LANGUIDUS, EX HAC
OCCASIONE QUAE DICUNTUR QUAM DIU DICIN
TUR. UBI DICTUM EST QUAEREBANT EUM IUDAEI
INTERFICERE QUIA NON SOLUM SOLUEBAT
SABBATUM SED ET PATREM SUUM DICEBAT DM
AEQUALEM SE FACIENS DŌ, UBI SANUS OSTEN
DITUR QUAM NON USITATE SICUT SOLENT
SCI HOMINES DICERE DIXERIT PATREM SUUM
DM SED QUODAM MODO AEQUALIS INSINUANS,
QUIPPE PAULO SUPERIUS DIXERAT EIS DE
SABBATO CALUMNIANTIBUS PATER MEUS
USQ MODO OPERATUR ET EGO OPEROR

IBIEXARSERUNT·NONQUIAPATRĒSUŪDICE
RET dñ, SEDQUODEIACQUALISQUEILLIINTELLEGI·
DICENDO, PATERMEUSUSQ·MODOOPERATUR
ETEGOOPEROR· CONSEQUENSESSEOSTENDENS,
UTQUONIAMPATEROPERATURETFILIUSOPE
RETUR, QUIAPATERSINEFILIONONOPERATUR,
IBIENIMETPAULOANTEAIT· IAMILLISOBHOC
IRASCENTIB· QUAECUMQ·ENIMILLEFECERIT·
HAECETFILIUSSIMILITER ⁊ FACIT, INDETAN
DEMDISCENDITIOHANNESADILLOSTRESCŪ
EODEMDÑOINTERRAGRADIENTES UTQUINQ·
MILIAHOMINUM PANIB·QUINQ·PASCANTUR,
UBITAMENSOLUSCOMMEMORAT QUODCUM
UELLENTEUMREGEMFACERE SOLUSFUGIT
INMONTEM, QUAINRE·NIHILMIHIALIUDUIDE
TURANIMAMRATIONALEMCOMMONERE
UOLUISSE, NISIEOSENOSTRAEMENTI RATIO
NĒQUEREGNARE·QUOESTINEXCELSISNULLĀ
CUMHOMINIB·COMMUNIONEMNATURAE,
SOLUSQ·UNICUSPATRI, HOCAUTEMMYSTERI
UMDEARSUM REPENTE CARNALESHOMI
NESFUGIT, QUIALIALDESUBLIMEEST, UNDE
ILLOSETIPSEFUGITINMONTĒ QUIREGNUM
EIUSTERRENOANIMOREQUIREBANT, UNDE
ETALIBIDICIT· REGNŪMEUMNONESTDEHOC

mundo; Neq; etiam hoc nisi iohannes ipse
commemorat uolatu quodammodo etherio su
pereminens terris et gaudens
luce sol; iustitiae, abillo itidem non
te ꝑ post miraculum de quinq; panib· ꝓ· fact· cum his de tribub· paulul um remoratus·
donec ea pretransissent, quando ambula
uit super aquas, continuo rursus se inuer
bum ñi attollit, quam magnum quam pro
lixum, quandiu super num et excelsum, ex
occasione panis exortum, cum dixisset tur
bis. Amen amen dico uobis. quaeritis me non
quia signa uidistis· sed quia edistis de panib·
et satiatiestis· operamini non cy bum qui
perit, sed qui permanet in uitam aeternam·
Et inde iam alia diutissime atq; excelsis
sissime, tunc abis tauerbi celsitudine·
ceciderunt qui post eum deincepsnon ad
bul auerunt, cui sane inhaeserunt qui po
tuerunt intellegere, ꝑ se est qui uiuificat·
caro autem nihil prodest, qui autiq; et per
carnem ꝑ prodest· et solus ꝑ prod
est, caro autem sine ꝑ nihil pr odest,
Deinde suis fratrib· id est cognatis car
nis suae succerentib· ut ascendat ad

diem festū quo possit innotescere mul
titudinē quanta altitudine respondit
tempus eum nondum aduenit tempus
aut̄ uestrum semper est para
non potest mundus odisse uos me aut̄
odit quia ego testimoniū perhibeo de illo
quia opera eius mala sunt hoc est ergo
tempus uestrū semper est paratū quia
uos diē istū concupiscētis de quo prophe
tadicit Ego aut̄ non laboraui subsequen
te me die hominis non concupiuistis eis
hoc est tu olarea ad lucē uerbi et concupis
cere illū diē quē uidere concupiuit abra
ham et uidit et gauisus est Inde iam ad die
festum cū ascendisset in templū quae illū
iohannes locutū esse cōmemorat quam
mirabilia quā diuina quā excelsa quod
ipsi uenire non possint quo esset iturus
quod et ipsū nosse et unde esse et sci
rent et esse uerus qui eū miserit
quem illi nescirent iam quā dicerent
et tu de sis scitis et unde sim nesci
tis quo quid aliud uolunt intelligi nisi
secundum carnē notū se illis esse posu
isse et gentē et patriā Secundum

diuinitatē aut̄ incognitū, scientiā de
dono spūs scī locutus ostendit quis esset,
quando munus alīssimū dare potuisset,
Rursus illuc de oliueti monte regredien
te, quae et quanta narrat locutū post
uenia illi adulterae data, quae uel ut lapi
danda, obl. a illi lapidatoribus fuerat,
quando digito scribebat in terra, ita quā
illos tales in terra scribendos significa
ret non in cael. o ubi monum discipulos
se scribtos esse gaudērent. aut quod
se humiliando quod c. aprius inclinatione
monstrabat signa in terra facere et aut
quod iam tempus esset ut in terra quae
fructū daret non in lapides sicut
antea lex eius conscriberetur, ergo
post haec luce mundi se dixit et quieū
sequeretur. Non ambulaturū in tene
bris sed habiturū lucē uitae, dixitq; ita
se esse principiū quod et loqueretur eis,
quo nomine unq; se distinxit a illa luce
quā fecerat quā lux, per quā facta
sunt omnia, ut illud quod si dixerat luce
mundi non sic accipere tur quē ad mo
dum discipulis art. et uos testis lux mundi,

Illientiã quã lucerna q, nonestponen
dasubmodio scdsupercandelabruon
sicut cadeiohannẽ baptista ille erat
inquid lucerna ardens cãt lucens, sed
ipse sicut principiũ dequodictũest, Nos
omnes deplẽnitudineeius accepimus,
bidixit sepiluisseuerissimẽ quaenisili
beraueri nimo erat liber, indeposteaquã
inluminauit anamundiaue caecũ exipsa
occasione inprolixoclusermone de
morat ur iohannes deduibus, et pastore
et manua, et depotestate ponendi animã
suã, et rursũ sumendie, ãinquo excel
lentissimã potestatẽ suaediuinitatis
ostendit, Inde cũ encenia inhierusoli
mis fierent commemorat eidivisseiu
daeos, quousq, animã nostrã tollis
sprues, xps dicnobispalã, atque inde
supra oportunitate sermonẽs quae
etiã sublimia diverti narrat, ibidixit,
ego et pater unũ sumus, Indeiamresu
citatũ abeolazarũ praedicat, ubi
dixit ego sũ resurrectio et uita, qui
credit inme etiãsimortuus fuerit
uiuet, et omnẽs quiuiuit et credit in

nec nomen oriens diuina aeternum, inquit, uerbis quid nisi abundine diuinitatis eius agnosci potest? Cuius in aeternum participationem uocamur. Indeficerum iohannis occurrit in cathania to matheo et marco ubi ait. Hic est illud de euangelio praeloso. Quod pedes eius amaricabunt. et perpusus est, atq. hinc deinceps usq. ad passionem et resurrectionem dni cum tribus euangelistis iohannes gradiatur sed in locis eisdem narrationem uersante. Ceterum quod ad sermonem dni attinet nonnecessarium se arbitrere in eaquae ille ab hinc etiam sublimiter diuturne locutus est. Nam et quando eum uoluerunt uidere gentiles per philippum et andream habuit excelsum sermonem quem aliorum euangelistarum nullus inseruit, ubi praeclaram rerum de luce in luminante et luce in luminos patiente gram memorat. Deinde in ipsa cena de qua euangelistarum nullus tacuit quam multa et quam excelsa uerba cius iohannes commemorat quae alii tacuerunt non solum de commendatione humilitatis quando

pedes discipulorū Lauit Sedeum
expressus perbuccellā traditoreius
exisse remanentibus cūillo undeca
insermone ipsius ouraberiter stupe
do maxime q̄ dicit nō id̄ iohannes
immoratus est ubidixit quiuidet me
uidet et patrē, ubi oui, nal, locutus est
despūsco paracl̄eto quē miss a rus
ciserat Et de sua clarificatione quā
habuit apud patrē prius quā mundus
esset Et quod unū nos faceret inse
sicut ipse et pater unum sunt, non ut
ipse et pater et nos unū sed nos unum
sicut ipsi unū, Multaque alia mirēq̄
sublimia de quib, disserere sicut dignū
est etiā si esse mus idonei in hoc tamen
opere non id nos suscepisse quis non
aduertat quod alibi forasse reddendū
est hic cerie non est expetendum Com
mendare quippe uolumus amatoribus
uerbi dei et studiosis sancte ueritatis.
quā ipse eius dem xpi quiuerus et uerā
est adnunciator atq̄ praedicator
iohannes in euangelio suo fuerit Cuius
et ceteri scriptores qui scripserunt euangeliū

ceteri apostoli, quinonquidē ipsā
narrationē scribendā susceperunt,
hec tamen predicationes sui officii
omnes implerunt. Longe tamen hunc
ante pia hora subiecta ab ipso initio
libris suis retulisse cū ceteris, id est pri
mo circa iordanen ppter testimoniū iohan
nis baptistae. Inde trans mare tiberiadis
quando turbas de quinque panibus pauit
et sup aquā ambulauit; tertio in betha
nia ubi unctus preciosoe de lis femine
de quo none perfusus est. Donec illis inde
occurrere ad passionē et resurrectionē
eius quod ea
dem necessario narraturus, ubi ita
men ipsā dominicā cenā de qua nullus
dubitauit multo opulentius quā de
cellario dominici pectoris ubi discū
bere solebat exhibuit ipse, deinde pla
nius uerbis ac moribus per cuncta dicens
regnum sui non esse de hoc mundo. Regē
que esse natū et ad hoc uenisse in
hunc mundum ut testimoniū per
hiberet ueritati, mariā quoq; post
resurrectionē mirabiliter ne
gligentiam arguens, noli me tangere

Nondum enī ascendi ad patrem, Dis
cipulis etiā insufflando dedit spm̄
sc̄m/ ne ipse sps qui trinitatī consubs
tantia l̄ set coaeternus est/ tanq̄m om
modo patres esse/ non etiā filius sps pa
tabatur, postremo suas oues petrose
amantem quo amorē fercon fitentem
cōmendans dicit eundē iohannēm sic
se uelle manere donec ueniat, ubi
etiā mihi uide tur altodocus secretis
ris tamps a mo iohannis euangelicā dis
pensationem/ qua quin Lucae, ligurgissi
mam uerbi sublimitem fertur/ abitri
nitatis aequalitas/ et incommutabi
litas uide ri potest/ et quamuis ordine
proprietate distet a ceteris homo
cuius susceptione uerbum caro factū
est/ perspicue carne cognosci q̄ non
posse/ nisi cum ipse uenerit/ id
est sic manebit/ donec ueniat, Mane
bit autem nunc in fide credentium/
Tunc autem facie ad faciem con
templandum erit/ Cum apparue
rit uita nostra/ et nos cum ipso
apparebimus in gloria, Quisquis

AUTEM ARBITRATUR hominem uitam istam
mortalem adhuc agenti posse contingere
re. Ut de moto atq; discusso omni nubilo
phantasiarum corporalium atq; carna
lium / serenissima incommutabilis ue
ritatis luce potiatur / et mente paeni
tus / a consuetudine uitae hauus aliena
ta / illi constanter et indeclinabiliter
haereat. Nec quid quaerat nec quis quis
rat intellegit. Credat ergo potius sur
me auctoritati / minimeq; fallaci / quam
diu sumus in corpore peregrinare nos a
dn̄o et ambulare per fidem non dum per
speciem, ac si per seueranter retinens
atq; custodiens fidem spem caritatem /
intendat in speciem. Et quicquid nobis
cepimus sc̄i sp̄s qui nos docebit omnem
ueritatem. Cum d̄s qui suscitauit ih̄m x̄m
a mortuis / uiuificabit et mortalia cor
pora nostra / per inhabitantem sp̄m
eius in nobis; prius autem quam uiuifi
cetur. hoc quod mortuum est propter
peccatum / procul dubio corruptibile
est / et aggrauat animam; Et si quan
do adiuta excidit hanc ne bulla quate
gitur

omnes terras / de sthanc carnale ca
lligine quae nec / pluro omnis una terrena /
tã quã rapida coruscatione perstringe
ret / et ins uã infirmitate redeuntem
desiderio quo rursus erigatur, nec sub
ripiente cundita quae figatur et quan
do aquisque hoc magis potest et anti di abr
esi, quanto animo omnis tanto minor,
Sapiẽ nihil ad huc ale mens hominis
experiaes dinquamen habeat xps per
fidẽ instare debet minuendis finien
dis q cupiditatib; huius saeculi / moralis
uirtutis actione tã quã incompta ta
men illorũ euangelistarũ cũ media
tore expoambulans seũ quibus dise per
esa propter nos filiũ hominis factũ
uisẽ piterna uirtus et sapientias /
nostrae / infirmitatem et mortalitatem
contẽperatã de nostro nobis inse aptã
ad se faceret uiã cũ magna spei lacti
tia fide literentur / Ne peccetis ecce
xpo reconciliamur si forte peccauerimus abeo
de sacerdote xpo expiemur adq; in
innocentione bonae conuersationis et
uitae nutritis pennis geminę dilectio
nis

tamq̃ ab alio ita discedentibus aer
ris abeo de ipso p̃ uerbum lumine tur
uerbo quod in principio erat et uerbū apud
d̄m erat et uerbū deus erat, et sup̃ spēcu
lum et in aenigmate uidebimus tamen sub
tantias abo simili tudine corporali.
Quapropter quāuis in illis libris ac nouē
in iohannis euāgelio donationē
platonis uiri tumultibus eluceant eis qui
hae ct̄ dinoscere sunt idonei, tamen et
hoc iohannis quoniā ex parte est sicuti
ne ab ea deficiamus quod perfectū est tali
quidem dabitur per spūm sermo sapientiae,
alii sermo scientiae secundū eundē spūm,
alius diem d̄ni sapit. alius de pectore
d̄ni liquidius aliquid bibit, alius leuatus
usque ad ipsum caelum ineffabilia
uerba audit. Omnes tamen quādiu
sumus in corpore peregrinantur a d̄no
et omnib⁹ bonae spei fidelibus in libro
uitae scribitur seruatur, quod dictū
est ego dilexi eum et ostendam
me ipsum illi uerū tamen in hac pere
grinatione quantū capiunt in intel
lectu et scientia quisque

profecerit. Tanto magis cauendi a
bolica uitia: superbiã. et inuidentiã,
meminerit hic ipsum euangelium
Iohannis quã multo amplius erigit ad
contemplationem ueritatis, tam mul
to amplius praecipere de dilectione
caritatis, et quia illud praeceptum
uerissimum acsaluberrimum est.
quanto magnus es, tanto humiliare
in omnibus, quia euangelista xpin
longe ceteris alius commendat
apud eum discipulis
pedes lauat, explicit liber iii. Incipit liber iiii. confessionum eiusdem.

expl

Confessio & magnificentia

RECI AGUSTINI EPI DE CON
CORDIA EUANGELISTARUM
FINIT LIBRI IIII PERCRATIA ẽpi;
ANL V